

Laleaua neagră

1

UN POPOR RECUNOSCĂTOR

La 20 august 1672, orașul Haga, atât de plin de viață, atât de alb, atât de îngrijit, încât ai fi zis că fiecare zi e o duminică, orașul Haga, cu parcul său umbros, cu pomii înalți aplecați peste casele în stil gotic, cu luciul întins al canalelor în care se oglindesc clopotnițele și cupolele aproape orientale, — orașul Haga, capitala celor șapte provincii unite, își revărsa valul negru și roșu al locuitorilor grăbiți, neliniștiți, care alergau găfâind cu muscheta la umăr, ciomagul în mână sau cuțitul la brâu spre Buytenhoff, sinistra închisoare ale cărei ferestre zăbrelite se mai văd încă și unde zăcea Corneille de Witt, fratele fostului prim-ministru al Olandei, acuzat de asasinat de către chirurgul Tyckelaer.

Dacă întâmplările din acea vreme și mai cu seamă cele din anul în care ne începem povestirea n-ar fi strâns legate de cele două nume amintite mai sus, puținele cuvinte de lămurire pe care le adăugăm ar putea să pară în afara subiectului; dar noi prevenim cititorul — acest vechi prieten, căruia îi promitem totdeauna lucruri atrăgătoare în primele pagini și față de care ne ținem mai mult sau mai puțin făgăduiala în paginile următoare, — îl prevenim, cum spuneam, că această explicație este necesară atât pentru clarificarea povestirii noastre, cât și pentru înțelegerea marelui eveniment politic în care ea se încadrează.

Corneille¹ sau Cornelius de Witt, Ruart de Pulten, adică inspector al digurilor din acest ținut, fost primar al orașului său natal, Dordrecht, și deputat în parlamentul statelor olandeze, avea patruzeci și nouă de ani când poporul olandez, sătul de o republică bazată pe principiile lui Ioan de Witt, prim-ministru al Olandei, fu cuprins de o mare pasiune pentru stathuder², funcție pe care edictul impus de el, încă în vigoare în Provinciile Unite, a desființat-o pentru totdeauna în Olanda.

Cum rareori se întâmplă ca opinia publică, în evoluția sa capricioasă, să nu vadă un om în spatele unui principiu. Poporul vedea în spatele acestei republici cele două chipuri aspre ale fraților de Witt, acele figuri romane ale Olandei, care se fereau să cultive sentimentul național, adepți de neînduplecat ai unei libertăți fără desfrâu și ai unui belșug fără prisos; iar dincolo de stadtholderat, poporul vedea fruntea înclinată, gravă și gânditoare a tânărului Wilhelm de Orania, pe care contemporanii săi l-au poreclit "Taciturnul", nume adoptat și de posteritate.

Cei doi de Witt căutau să-i intre în voie lui Ludovic al XIV-lea, căci simțeau atât creșterea autorității sale morale în fața întregii Europe cât și superioritatea sa materială asupra Olandei, dobândită prin succesul eroicei campanii a Rinului, — campanie cântată de Boileau, — care în trei luni a doborât puterea Provinciilor Unite și al cărei erou demn de roman

1 Îl vom numi în tot cursul cărții Corneille, pentru a-l deosebi de finul său, Cornelius van Baerle.

2 Stathuder = conducător al republicii olandeze.

era contele de Guiche.

Ludovic al XIV-lea era un vechi dușman al olandezilor, care îl insultau și își băteau joc de el în toate chipurile, ce e drept, mai totdeauna prin gura francezilor refugiați în Olanda. Orgoliul național făcea din el un Mitridate al republicii.

În jurul fraților de Witt se crease așadar o atmosferă de dublă nemulțumire, pornită atât din sfărâmarea unei rezistențe dârze și instaurarea unei puteri potrivnice aspirațiilor națiunii, cât și din oboseala firească tuturor popoarelor învinse, care speră că un nou conducător ar putea să le salveze de la ruină și rușine.

Acest alt șef, gata să-și facă apariția, gata să se măsoare cu Ludovic al XIV-lea, cu un viitor ce se anunța măreț, era Wilhelm, prinț de Orania, fiu al lui Wilhelm al II-lea și nepot, prin Henrieta Stuart, al regelui Carol I al Angliei, copilul tăcut, pe care, așa cum am mai spus, poporul îl vedea în funcția de stathuder.

În 1672 avea douăzeci și doi de ani. Ioan de Witt, preceptorul său, îl educase pentru a face din acest prinț de viță veche un bun cetățean. În dragostea sa de patrie, mai puternică decât dragostea pentru elev, el i-a răpit prin edictul său speranța de a deveni stathuder. Dar Dumnezeu a râs de pretențiile oamenilor de a înălța sau de a răsturna stăpânirile de pe pământ, fără să-l consulte; și profitând de capriciile poporului olandez și de groaza pe care o inspira Ludovic al XIV-lea, el a schimbat politica primului ministru, a abolit edictul încă în vigoare, restabilind funcția de stathuder pentru Wilhelm de Orania, față de care avea anumite planuri, ascunse în tainele de nepătruns ale viitorului.

Primul ministru se plecă înaintea voinței concetățenilor săi, dar Corneille de Witt, mai îndărătnic, refuză să semneze actul de restabilire a funcției de stathuder, cu toate amenințările de moarte ale mulțimii orangiste, care l-a asediat în casa sa din Dordrecht.

Numai insistențele și lacrimile soției sale îl determinară în cele din urmă să semneze, dar adăugă la numele său aceste două litere: V. C. — adică *Vi coactus*, ceea ce înseamnă "*Silit prin forță*".

A fost o adevărată minune că a scăpat în ziua aceea de loviturile dușmanilor săi.

Cât despre Ioan de Witt, care și-a dat adeziunea mai repede și mai ușor sub presiunea voinței concetățenilor săi, n-a avut nici el parte de o soartă mai fericită. După câteva zile a fost victima unei tentative de asasinat, prin lovituri de cuțit. N-a murit însă în urma rănilor primite.

Această înfrângere i-a nemulțumit pe adepții Casei de Orania. Viața celor doi frați era o continuă piedică în calea planurilor lor; schimbară tactica pentru moment, chiar dacă mai târziu aveau să revină la prima, încercând să desăvârșească prin calomnie ceea ce nu izbutiseră cu pumnul.

Se întâmplă destul de rar ca la un moment dat să se găsească la îndemâna lui Dumnezeu un om care să înfăptuiască o acțiune măreață; dar când un asemenea eveniment fericit are loc, istoria reține numaidecât numele omului ales și îl impune posterității.

Când însă necuratul se amestecă în treburile muritorilor pentru a distruge o existență sau a răsturna un imperiu, imediat se nimerește și un ticălos prin apropiere căruia îi e destul să-i șoptească un singur cuvânt, ca să se și apuce de treabă.

Ticălosul, gata să slujească spiritul răului în această împrejurare, se numea, după cum se pare c-am mai spus, Tyckelaer, și era de profesie chirurg. El îl acuză pe Corneille de Witt, desperat de abrogarea edictului, după cum a dovedit-o de altfel prin apostila sa, și clocotind de ură

împotriva lui Wilhelm de Orania, că a însărcinat pe un asasin să scape republica de noul stathuder și că acest asasin e el, Tyckelaer, care, chinuit de remușcări numai la ideea faptei ce i se ceruse, prefera să dezvăluie crima decât s-o comită.

Acum, imaginați-vă explozia care izbucni în rândurile orangiștilor când aflară de acest complot. Procurorul fiscal porunci să fie arestat Corneille chiar în casa sa, la 16 august 1672; inspectorul digurilor, nobilul frate al lui Ioan de Witt, fu supus torturii ca și cei mai mârșavi criminali, într-o sală din Buytenhoff, spre a i se smulge mărturisirea pretinsului său complot împotriva lui Wilhelm.

Dar Corneille nu era numai o minte luminată, ci și un om foarte curajos. Făcea parte din acei martiri care, având un ideal politic, precum strămoșii lor avuseseră credința religioasă, știau să îndure caznele; surâse în timpul torturii, scandă cu voce sigură prima strofă din "Justum et Tenacem" al lui Horațiu și nu recunoscă nimic, zdruncinând astfel nu numai forța dar și fanatismul călăilor săi.

Bineînțeles că judecătorii nu îl găsiră nici pe Tyckelaer cu totul nevinovat, dar împotriva lui Corneille pronunțară o sentință prin care i se retrăgeau toate funcțiile și demnitățile; fu condamnat să plătească cheltuielile de judecată și exilat pe viață de pe teritoriul republicii. Această sentință dată nu numai împotriva unui nevinovat ci și împotriva unui cetățean de- vază, însemna o oarecare satisfacție acordată poporului, pentru interesele căruia Corneille de Witt își închinase întreaga sa viață. Totuși, după cum se va vedea, el nu s-a mulțumit numai cu atât. Atenienii, despre care se dusesse vestea că nu știu ce e recunoștința, erau mai prejos decât olandezii din acest punct de vedere. Ei s-au mulțumit doar să-l exileze pe Aristide.

La primele zvonuri în legătură cu acuzarea fratelui său, Ioan de Witt își dădu demisia din funcția de prim ministru. Și acesta fu la fel de bine răsplătit pentru devotamentul său către țară. Retrăgându-se din viața publică, lua cu sine numai necazuri și suferințe, singurele foloase trase îndeobște de oamenii cinstiți, vinovați doar de a fi muncit pentru patria lor, uitându-se pe ei înșiși.

În acest timp, Wilhelm de Orania, nu fără să grăbească evenimentele prin toate mijloacele care-i erau la îndemână, aștepta ca poporul, al cărui idol era, să-i facă din trupurile celor doi frați treptele de care avea nevoie pentru a ocupa funcția de stathuder.

De aceea, la 20 august 1672, așa cum am spus la începutul acestui capitol, tot orașul alerga spre Buytenhoff pentru a fi de față la ieșirea din închisoare a lui Corneille de Witt ce pleca în exil, și pentru a privi urmele lăsate de tortură pe nobilul trup al omului care știa atât de bine versurile lui Horațiu.

Trebuie să adăugăm că această mulțime, care se îndrepta spre Buytenhoff, nu era îndemnată numai de nevinovata intenție de a asista la un spectacol, ci și de dorința unora de a duce la bun sfârșit o misiune ce nu fusese împlinită.

Ne referim la misiunea de călău.

Erau și alții, e drept, care alergau într-acolo cu intenții mai puțin dușmănoase. Pentru ei nu era vorba decât de un spectacol atrăgător, căci văzând cum se târăște în praf cel ce deținuse mult timp puterea, orgoliul lor era satisfăcut.

Nu era oare Corneille de Witt omul despre care se spunea că nu cunoaște frica? Îl vor vedea închis, slăbit de cazne, palid, însângerat, acoperit de rușine! Nu e acesta un triumf pentru burghezie, triumf de care orice bun burghez din Haga trebuie să se bucure, căci într-un

anume fel burghezia e mai înverșunată decât poporul împotriva nobilimii!

"Și apoi, — ziceau agitatorii orangiști, strecurați cu dibăcie în mulțime, socotind s-o transforme într-un instrument ascuțit și zdrobitor, — nu se va ivi oare nici un prilej pe drumul de la Buytenhoff până la poarta orașului, de a arunca puțin noroi, sau chiar câteva pietre, în acest Ruart de Pulten, care nu numai că n-a acordat decât *vi coactus* funcția de stadtholder prințului de Orania, dar care a vrut să mai pună la cale șiuciderea lui?"

"Ca să nu mai vorbim, adăugau îndârjiții dușmani ai Franței, că, de s-ar proceda cum se cuvine și cei din Haga ar fi curajoși, Corneille de Witt n-ar trebui lăsat să plece în exil, căci odată trecut peste graniță, va complota mai departe cu Franța și va trăi din aurul marchizului de Louvois, împreună cu sceleratul său frate mai mare, Ioan."

Se știe că mulțimea stăpânită de o asemenea stare de spirit mai curând aleargă decât merge.

Iată de ce locuitorii din Haga se îndreptau atât de grăbiți spre Buytenhoff.

În mijlocul lor alerga, cuprins de mânie și fără vreun plan, onestul Tyckelaer, pe care orangiștii îl purtară ca pe un erou al cinstei, al onoarei naționale și al milei creștinești. Acest brav scelerat povestea, înflorind și folosind toate resursele imaginației sale, cum a încercat Corneille de Witt să-l corupă, ce sume de bani i-a făgăduit și cât de diabolic a uneltit pentru a înlătura din calea lui, din calea lui Tyckelaer, toate greutățile asasinatului. Fiecare frază a discursului său, ascultată cu nesaț de mulțime, stârnea urale ce exprimau dragoste entuziastă pentru prințul Wilhelm și sălbatică mânie împotriva fraților de Witt.

Mulțimea blestema pe judecătorii nedrepti, a căror sentință lăsa să scape viu și nevătămat un criminal atât de odios cum era ticălosul de Corneille. Câțiva instigatori repetau cu voce scăzută:

— O să plece! O să ne scape!

La care alții răspundeau:

— O corabie îl așteaptă la Schweningen, o corabie franceză.

Tyckelaer a văzut-o.

— Bravul Tyckelaer, cinstitul Tyckelaer! nu mai contenea mulțimea.

— Și fără îndoială, se auzi o voce, că în timpul fugii lui Corneille, Ioan, care nu a trădat mai puțin decât fratele său, va fugi și el.

— Pușlamalele or să mănânce în Franța banii noștri, banii aduși de corăbiile noastre, de arsenalele noastre, de șantierele noastre vândute lui Ludovic al XIV-lea.

— Să-i împiedicăm să plece! strigă un patriot mai înverșunat.

— La închisoare! La închisoare! repeta corul mulțimii.

La auzul acestor strigăte, burghezii alergau mai repede, puștile se încărcău, topoarele luceau și ochii aruncau flăcări. Totuși încă nu se comisese nici o violență și linia călăreților care păzeau împrejurimile închisorii Buytenhoff rămânea rece, nepăsătoare, tăcută, dar mai amenințătoare prin calmul ei decât toată mulțimea cu strigătele, cu agitația și amenințările ei; stătea nemișcată sub privirea superiorului, căpitanul cavaleriei din Haga, a cărui spadă scoasă din teacă era îndreptată în jos, cu vârful spre colțul scării de la șa.

Această trupă, singurul zid de apărare al închisorii, stăpânea prin atitudinea sa nu numai masele populare dezordonate și gălăgioase, dar și detașamentul gărzii burgheze care, așezat în fața închisorii Buytenhoff pentru a menține ordinea alături de călăreți, îndemna pe răzvrătiți, strigând:

— Trăiască de Orania, jos trădătorii!

Într-adevăr, numai prezența lui de Tilly și a trupei sale mai ținea în frâu pe soldații burghezi; dar curând, înflăcărându-se de propriile lor strigăte și punând pe seama timidității tăcerea călăreților, făcură un pas spre închisoare, atrăgând pe urmele lor gloata poporului. Atunci, contele de Tilly încruntat, înaintă singur în fața lor și ridicând spada îi întrebă:

— Domnilor din garda burgheză, de ce vă apropiați și ce doriți?

Burghezii își agitară muschetele repetând strigătele:

— Trăiască de Orania! Moarte trădătorilor!

— Trăiască de Orania, fie, spuse domnul de Tilly, deși eu prefer chipurile vesele celor posace. Țipați cât vă place! Moarte trădătorilor! dar dacă e vorba să-i ucideți cu adevărat, să știți că mă aflu aici pentru a vă împiedeca.

Apoi, întorcându-se către soldați, comandă:

— Sus armele, soldați!

Soldații lui de Tilly executară ordinul calm și cu precizie, obligându-i să bată imediat în retragere și pe burghezi și pe cei din popor, într-o învâlmășeală care-l făcu să zâmbească pe ofițerul de cavalerie.

— O, la, la, — spuse el pe un ton zeflemitor, obișnuit celor din armată, — nu vă fie teamă, burghezi; soldații mei nu vor strica nici un cartuș pe voi, dar nici voi nu veți face nici un pas spre închisoare.

— Știți oare, domnule ofițer, că avem muschete? i se adresă plin de furie comandantul burghezilor.

— Văd al dracului de bine că aveți, spuse de Tilly, doar le vânturați destul în fața noastră; observați însă că și noi avem pistoale, și pistolul țintește admirabil la cincizeci de pași, iar voi nu sunteți decât la douăzeci și cinci.

— Moarte trădătorilor! strigă exasperată compania burghezilor.

— Uf, spuneți mereu același lucru, e obositor! mormăi ofițerul, reluându-și locul în fruntea trupei, în timp ce vuietul mulțimii creștea neconținut în jurul închisorii Buytenhoff.

Dar poporul înfierbântat nici nu bănuia că, în timp ce adulmeca sângele uneia dintre victime, cealaltă, ca și cum s-ar fi grăbit să iasă în întâmpinarea soartei sale, trecea la o sută de pași de piață, prin spatele grupurilor și călăreților, pentru a se duce la Buytenhoff. Într-adevăr, Ioan de Witt tocmai coborâse din caleașcă, însoțit de un servitor, și traversa liniștit curtea din fața închisorii. Se recomandă temnicerului, care de altfel îl cunoștea, spunându-i:

— Bună ziua, Gryphus, vin să-l iau și să-l scot din oraș pe fratele meu, Corneille de Witt, condamnat, cum știi, la exil.

Și temnicerul, un soi de urs dresat să deschidă și să închidă poarta închisorii, îl salută și-l lăsă să intre în clădirea ale cărei porți se închiseră în urma lui. La zece pași depărtare întâlni o frumoasă fată de șaptesprezece-optsprezece ani, în costum de frizonă, care-i făcu o grațioasă plecăciune. El îi spuse, apucând-o de bărbie:

— Bună ziua, bună și frumoasă Roza. Cum se simte fratele meu?

— Oh! domnule Ioan, răspunse fata, nu de răul ce i s-a făcut mă tem. Răul ce i s-a făcut a trecut.

— Și de ce te temi atunci, frumoasă fată?

— Mă tem de răul pe care vor să i-l facă, domnule Ioan.

— Da, spuse de Witt, mulțimea asta adunată aici, nu-i așa?

— O auziți?

— E într-adevăr foarte pornită; dar când ne va vedea, cum nu i-am făcut decât bine, poate că se va potoli.

— Din nenorocire nu e un motiv, murmură tânăra fată

depărtându-se, pentru a da ascultare semnului poruncitor pe care i-l făcuse tatăl ei.

— Nu, copila mea, nu; e adevărat ce-ai spus.

Apoi continuându-și drumul:

— Uite, murmură el, o fetiță care nu știe probabil să citească, și prin urmare n-a citit nimic, dar care totuși a cuprins istoria lumii într-un singur cuvânt.

Și la fel de calm, dar poate ceva mai gânditor, fostul prim-ministru își continuă drumul spre camera fratelui său.

II

CEI DOI FRAȚI

După cum se temuse frumoasa Roza, care parcă presimțea ce avea să se întâmple, în timp ce Ioan de Witt urca scara de piatră spre închisoarea unde era întemnițat fratele său Corneille, burghezii făceau totul pentru a îndepărta din fața închisorii trupa lui de Tilly. Poporul, care prețuia bunele intenții ale gărzii sale, striga cât îl ținea gura:

— Trăiască burghezii!

Cât despre domnul de Tilly, acesta parlamenta, pe cât de prudent pe atât de hotărât, cu garda burgheză, sub amenințarea pistoalelor pregătite ale escadronului său, încercând să-i explice cât putea mai bine că primise ordin din partea statului de a păzi cu trei companii piața închisorii și împrejurimile ei.

— Pentru ce un asemenea ordin? De ce să păzești închisoarea? Țipau orangeștii.

— Ah! răspunse domnul de Tilly, îmi cereți să vă spun lucruri pe care nici eu nu le știu. Mi s-a spus: *Păzește!* și eu păzesc. Dumneavoastră, domnilor, care sunteți aproape militari, ar trebui să știți că un ordin nu se discută.

— Dar vi s-a dat acest ordin ca trădătorii să aibă timpul de a pleca din oraș!

— Tot ce se poate, de vreme ce trădătorii sunt condamnați la exil, rosti de Tilly.

— Dar cine a dat acest ordin?

— Statul, cine dracu?

— Statul trădează.

— Nu știu nimic despre asta.

— Și dumneata însuși săvârșești o trădare.

— Eu?

— Da, dumneata.

— Ei, asta-i! Să ne înțelegem, domnilor burghezi; pe cine aș trăda eu? Statul? Nu pot să-l trădez, pentru că sunt în slujba lui și îi execut ordinele întocmai.

Și cum contele avea perfectă dreptate și nu putea fi contrazis în cele ce spunea, țipetele și amenințările se întesiră; proteste îngrozitoare, cărora de Tilly le răspundea cu multă bunăcuviință.

— Dar, domnilor burghezi, pentru Dumnezeu, descărcați muschetele; puteți scăpa din întâmplare un glonte și dacă veți răni pe unul din călăreții mei, vom răspunde doborând două sute de oameni, ceea ce nu ne-ar fi pe plac nici nouă, nici dumneavoastră probabil.

— Dacă veți trage voi, țipară burghezii, vom deschide și noi focul asupra voastră.

— Da, dar chiar dacă ne veți doborî de la primul până la ultimul, cei

pe care îi vom fi ucis noi, vor fi rămas tot morți.

— Atunci, cedați-ne locul și veți dovedi că sunteți un bun cetățean.

— În primul rând eu nu sunt cetățean, spuse de Tilly, eu sunt ofițer, ceea ce e cu totul altceva; apoi, nu sunt olandez, sunt francez, ceea ce e iarăși cu totul altceva. Eu nu cunosc decât statul care mă plătește; aduceți-mi din partea statului ordinul de a ceda locul, și cu mare plăcere fac stânga-mprejur, căci și așa mă plictisesc groaznic aici.

— Da! Da! strigară o sută de voci, la care se adăugară de îndată alte cinci sute. Să mergem la primărie! Să mergem să-i găsim pe deputați! Haidem! Haidem!

— Da, asta e, murmură de Tilly, duceți-vă la primărie să cereți un lucru josnic și veți vedea dacă vi se acordă; duceți-vă, fraților, duceți-vă.

Domnul ofițer se bizuia pe onoarea magistraților, care la rândul lor contau pe onoarea lui de soldat.

Între timp, Ioan de Witt — părăsit de noi pe când urca scara de piatră după discuția avută cu temnicerul Gryphus și cu fiica acestuia Roza, — ajunsese la ușa celulei unde zăcea pe o saltea fratele său Corneille, care, după cum se știe, fusese supus torturii pregătitoare. Ulterior, sosind ordinul de exil, aplicarea torturii extraordinare deveni inutilă.

Corneille ședea întins pe pat, cu încheieturile mâinilor zdrobite, cu degetele rupte, pentru ca n-a mărturisit o crimă pe care n-o comisese; acum, după trei zile de suferință, respira în sfârșit liniștit aflând că judecătorii de la care aștepta moartea au binevoit să-l condamne la exil.

Corpul său robust și sufletul de neînvincis ar fi dezamăgit pe dușmanii săi, dacă aceștia s-ar fi oboșit să privească în adâncurile întunecoase ale celulei din Buytenhoff. Ar fi văzut pe obrazul palid al condamnatului înflorind zâmbetul martirului care, întrezărind minunățiile cerului, uită mocirla de pe pământ.

Ruartul își redobândise prin puterea voinței toate forțele și socotea cât timp îl vor mai reține încă în închisoare formalitățile justiției.

Tocmai în acest moment, strigătele detașamentului burghez și ale poporului se ridicau împotriva celor doi frați și-l amenințau pe căpitanul de Tilly.

Dar oricât de amenințător era zgomotul ce răzbătea până la el, Corneille nu-i dădu atenție, sau poate nu se osteni să privească prin fereastra îngustă și zăbreliță, care lăsa să pătrundă lumina și murmurale de afară.

Se gândea la fratele său.

Fără îndoială apropierea lui se făcea simțită prin tainele pe care magnetismul le-a descoperit mai târziu. Pe când Ioan ocupa gândurile lui Corneille atât de intens încât aproape îi șoptea numele, ușa se deschise, Ioan intră și cu un pas grăbit se apropie de patul prizonierului; acesta întinse brațele strivite și mâinile bandajate spre gloriosul său frate, pe care reușise să-l întreacă, nu prin serviciile aduse țării, ci prin ura ce i-o purtau olandezii.

Ioan îl sărută cu drag pe frunte și îi așeză încetisor mâinile bolnave pe saltea.

— Corneille, bietul meu frate, întrebă el, suferi mult, nu-i așa?

— Acum nu mai sufăr, frate, de vreme ce ești aici.

— Oh! Bietul meu Corneille, frate iubit, te asigur că sufăr eu în locul tău, când te văd așa.

— M-am gândit mai mult la tine decât la mine și în timp ce mă torturau, m-am plâns doar o singură dată, și atunci pentru a te compătimi: Bietul meu frate! Dar acum ești aici, să uităm totul! Ai venit

să mă iei, nu-i așa?

— Da.

— M-am vindecat. Ajută-mă să mă ridic, frate, și vei vedea cât de bine merg.

— Nu ai mult de mers, prietene, căci trăsura mea așteaptă lângă eleșteu, în spatele pușcașilor lui de Tilly.

— Pușcașii lui de Tilly? Pentru ce stau la eleșteu?

— Ah! spuse primul ministru cu obișnuitul său zâmbet trist, de teamă ca nu cumva oamenii din Haga, văzându-te plecând, să provoace zarvă.

— Zarvă? rosti Corneille fixându-l cu privirea pe fratele său, care se simțea stânjenit. Zarvă?

— Da, Corneille.

— Atunci asta am auzit adineauri, spuse deținutul încet, vorbind parcă pentru sine.

Apoi întorcându-se către fratele său:

— E multă lume la Buytenhoff, nu-i așa? spuse el.

— Da, frate.

— Dar atunci, ca să vii aici...

— Atunci, ce?

— Cum te-au lăsat să treci?

— Știi bine, Corneille, că nu suntem deloc iubiți, îi spuse primul ministru cu amărăciune. Am venit pe străzi dosnice.

— Ai venit pe ascuns, Ioan?

— Cum trebuia să ajung la tine fără întârziere, am adoptat procedeul folosit în politică și pe mare, când vântul e potrivit: am ocolit.

În clipa aceea, zgomotul urca mai furios din piață spre închisoare. De Tilly discuta cu garda burgheză.

— Dragul meu Ioan, îi spuse Corneille, ești un mare navigator, dar nu știi dacă vei fi tot atât de iscusit să-ți scoți fratele din Buytenhoff, pe o furtună ca aceea de azi care a ridicat în uriașe talazuri poporul, ca pe vremea când ai condus flota lui Tromp la Anvers în mijlocul adâncului fluviu Escaut.

— În orice caz vom încerca, răspuse Ioan, și poate cu ajutorul lui Dumnezeu vom izbuti; dar în primul rând vreau să-ți mai spun ceva.

— Spune.

Strigătele se auziră din nou.

— Auzi, continuă Corneille, ce mânioși sunt oamenii? Împotriva ta? Sau împotriva mea?

— Cred că sunt împotriva amândurora. Voiam să-ți spun, frate, că printre alte calomnii stupide, orangeștii ne reproșează că am negociat cu Franța.

— Proști mai sunt!

— Sunt proști, dar ne reproșează totuși.

— Dar dacă negocierile ar fi reușit, ar fi fost cruțați de înfrângerile de la Rees, Orsay, Vesel și Rheinberg; ar fi fost evitată trecerea Rinului, iar Olanda s-ar fi putut considera încă și azi de neînvins în mijlocul mlaștinilor și canalelor sale.

— Tot ce spui e adevărat, frate, dar e și mai adevărat că, de s-ar găsi în momentul acesta corespondența noastră cu domnul de Louvois, oricât de bun navigator aș fi, n-aș putea salva în nici un chip luntrișoara atât de șubredă care va purta pe cei doi de Witt, cu averea lor, în afara Olandei. Corespondența asta care ar dovedi unor oameni cinstiți cât de mult îmi iubesc țara și câte sacrificii eram gata să fac eu însumi pentru libertatea ei, pentru gloria ei, corespondența asta ne-ar putea pierde

dacă ar cădea în mâna orangiștilor, învingătorii noștri. De aceea, dragă Corneille, aș fi fericit să aflu că ai ars scrisorile înainte de a părăsi orașul Dordrecht pentru a veni la Haga să ne întâlnim.

— Frate, răspuse Corneille, corespondența ta cu domnul de Louvois dovedește că în ultimul timp ai fost cel mai mare, cel mai generos și mai dibaci cetățean din toate cele șapte Provinciile Unite. Mi-e scumpă gloria țării mele, dar mai scumpă mi-e gloria ta, frate, și m-am ferit să ard această corespondență.

— Atunci suntem pierduți, spuse liniștit fostul prim-ministru apropiindu-se de fereastră.

— Nu, dimpotrivă, Ioan, ne vom salva trupul și în același timp vom redobândi popularitatea.

— Dar ce-ai făcut cu scrisorile acelea?

— Le-am încredințat lui Cornelius van Baerle, finul meu, pe care-l cunoști și care locuiește la Dordrecht.

— Oh! bietul băiat, scump și naiv copil! Acest savant deși știe atâtea lucruri, nu se gândește decât la florile care-l slăvesc pe Dumnezeu și la Dumnezeu care le face să înflorească! Tocmai lui i-ai încredințat scrisorile care aduc moartea; dar frate, sărmanul Cornelius e pierdut!

— Pierdut?!

— Da, căci va fi sau tare sau slab. Dacă e tare, — fiindcă mai devreme sau mai târziu, deși se află tocmai la Dordrecht, preocupat de treburile lui și străin de tot ce ni se întâmplă, tot va afla cum stau lucrurile —, se va lăuda cu noi; dacă e slab, se va teme de prietenia noastră; dacă e tare, va divulga secretul; dacă e slab nu va ști să-l păstreze. Așadar, și într-un caz și în altul, dragul meu, e pierdut și noi odată cu el. Deci, să fugim frate, să fugim cât mai avem timp.

Corneille se ridică din pat și luă mâna fratelui său, care tresări la atingerea bandajelor:

— Oare nu-mi cunosc finul? Oare n-am învățat să-i citesc fiecare gând, să-i înțeleg fiecare sentiment? Mă întreb dacă e slab, mă întreb dacă e tare. Nu e nici una, nici alta, dar ce importanță are cum e. Principalul e că va păstra taina, fiindcă el nici nu o cunoaște.

Ioan se întoarse surprins.

— Ruartul de Pulten, — continuă Corneille, cu surâsul său blajin, — e un om politic crescut la școala lui Ioan de Witt; îți repet, frate, van Baerle nu cunoaște natura și valoarea depozitului pe care i l-am încredințat.

— Atunci să ne grăbim! strigă Ioan, mai avem timp să trimitem ordinul de a arde scrisorile.

— Prin cine să-i trimitem ordinul?

— Prin Craeke, servitorul meu, care a intrat cu mine în închisoare ca să-ți ajute să cobori scara și să ne însoțească pe drum călare.

— Gândește-te, Ioan, înainte de a arde mărturiile astea de valoare.

— Mă gândesc, viteazul meu Corneille, că înainte de toate, frații de Witt trebuie să-și salveze viața pentru a-și putea salva renumele. Dacă vom muri, cine ne va apăra? Cine ne va fi înțeleș măcar?

— Crezi deci că ne-ar omorî dacă ar găsi scrisorile astea?

Fără să-i răspundă fratelui său, Ioan întinse mâna spre Buytenhoff de unde se auzeau urcând în acel moment proteste înverșunate.

— Da, da, spuse Corneille. Aud bine vuietul ăsta, dar ce înseamnă? Ioan deschise fereastra.

— Moarte trădătorilor! urla norodul.

— Înțelegi acum, Corneille?

— Și trădătorii suntem noi! spuse prizonierul, ridicând privirea spre

cer și dând resemnat din umeri.

— Suntem noi, repetă Ioan de Witt.

— Unde e Craeke?

— La ușa celulei tale, bănuiesc.

— Atunci să vină aici.

Ioan deschise ușa; credinciosul servitor aștepta într-adevăr în prag.

— Vino, Craeke, și ține bine minte ce-ți va spune fratele meu.

— O, nu, nu va fi de-ajuns să spun; trebuie să scriu, din păcate.

— Și de ce?

— Pentru că van Baerle nu va încredința scrisorile nimănui și nu le va arde niciodată, fără un ordin scris din partea mea.

— Dar vei putea oare să scrii, dragul meu? Întrebă Ioan, la vederea bietelor mâini arse și strivite.

— Dacă aș avea peniță și cerneală, ai vedea că sunt în stare! spuse Corneille.

— Uite un creion, asta-i tot ce pot să-ți ofer.

— Hârtie ai? Aici nu mi s-a lăsat nimic.

— Biblia asta. Rupe prima foaie.

— Bine.

— Dar vei putea scrie citeț?

— Ei, asta-i! spuse Corneille uitându-se la fratele său. Degetele care au rezistat la feștilele călăului, voința care a învins durerea se vor uni într-un efort comun și, fii liniștit, frate, nici măcar nu-mi va tremura mâna.

Și într-adevăr, Corneille luă creionul și scrisese. Pe bandajele albe apărură picături de sânge care, din cauza apăsării degetelor pe creion, țâșneau din rănilor deschise. De pe tâmpilele primului ministru curgeau șiroaie de sudoare.

Corneille scrisese:

Dragă fine,

Arde depozitul pe care ți l-am încredințat, arde-l fără să-l deschizi, ca să-ți rămână ție însuși necunoscut conținutul lui. Secretele de felul aceluia pe care-l ascunde ucid pe deținător. Arde-i și astfel îi vei fi salvat pe Ioan și pe Corneille.

Adio și păstrează-mi amintirea.

Corneille de Witt

20 august 1672.

Cu lacrimi în ochi, Ioan șterse o picătură din nobilul sânge care pătasese foaia, și cu o ultimă povață o dădu lui Craeke; se întoarse apoi la Corneille, pe fața căruia suferința așternuse o și mai pronunțată paloare. Părea gata să leșine.

— Acum, spuse el, când voi auzi șuieratul cunoscut al bunului nostru Craeke vom ști că e în afara gloatei, de partea cealaltă a eleșteului... Va fi momentul să plecăm și noi.

Nu trecură nici cinci minute și semnalul lung și puternic străbătu bolta de frunziș negru a ulmilor, acoperind vuietul din Buytenhoff.

Ioan ridică brațele spre cer, în semn de mulțumire.

— Și acum, Corneille, să plecăm, zise el.

III

ELEVUL LUI IOAN DE WITT

În timp ce urletele mulțimii adunate la Buytenhoff îl îndemneau pe Ioan de Witt să grăbească plecarea fratelui său, o delegație de burghezi pornise, așa cum am mai spus, spre primărie, pentru a cere retragerea corpului de cavalerie al lui de Tilly.

De la Buytenhoff la Hoogstraet nu era departe; alături de ei putea fi văzut un străin care, urmărind cu interes desfășurarea acestei scene, se îndrepta spre primărie pentru a afla cu un minut mai devreme ce avea să se întâmple.

Străinul, foarte tânăr, — poate să fi avut douăzeci și doi sau douăzeci și trei de ani, — părea slab, lipsit de putere. Fără îndoială, avea motive să nu dorească a fi recunoscut, căci își ascundea tot timpul fața palidă și prelungă cu o batistă fină din pânză de Friza, ștergându-și neîncetat fruntea muiată de sudoare sau buzele arse.

Cu privirea pironită ca a unei păsări de pradă, cu nasul coroiat și lung, cu gura fină și dreaptă, deschisă sau mai degrabă despătată ca marginile unei răni, acest om ar fi oferit lui Lavater, dacă ar fi trăit în acea vreme, un subiect de studii fiziologice care, pentru început, n-ar fi fost în avantajul său.

Ce deosebire există oare între chipul cuceritorului și al piratului? se întrebau anticii. Acea care există între un șoim și un vultur. Unul e senin, celălalt neliniștit.

Figura lividă, corpul uscățiv și suferind, mersul agitat al acestui tânăr, care urma mulțimea întărită de la Buytenhoff la Hoogstraet, amintea chipul unui stăpân bănuitor sau, mai curând, a unui hoț frământat: un om al poliției ar fi fost desigur înclinat să admită ipoteza din urmă, având în vedere grija vădită a aceluia despre care vorbim de a se ascunde.

Tânărul era simplu îmbrăcat și nu se observa că e înarmat; brațul lui slab dar nervos, cu mâna uscată, dar albă și fină, se sprijinea pe umărul unui ofițer care, cu mâna pe sabie, privise toate scenele de la Buytenhoff cu un interes ușor de înțeles, până când tovarășul său o pornise la drum și îl luase cu el.

Ajuns în piața Hoogstraet, omul cu fața palidă îl împinse pe celălalt la adăpostul unui oblon deschis și își fixă privirea pe balconul primăriei.

La strigătele îndârjite ale poporului, fereastra dinspre Hoogstraet se deschise și un om înaintă pentru a discuta cu mulțimea.

— Cine a ieșit în balcon? întrebă tânărul pe ofițer, arătându-i numai din ochi pe vorbitor, care părea foarte emoționat și se sprijinea de balustradă.

— E deputatul Bowelt, replică ofițerul.

— Ce fel de om e acest deputat Bowelt? Îl cunoști?

— E un om de treabă, cel puțin așa cred, monseniore.

Auzind această apreciere asupra caracterului lui Bowelt, tânărul lăsă să-i scape un gest de nemulțumire atât de vădită, încât ofițerul observă și se grăbi să adauge:

— Cel puțin așa se spune, monseniore. În ce mă privește nu pot face nici o afirmație, fiindcă nu-l cunosc personal.

— Om de treabă, repetă cel ce fusese numit monseniore; e un om de treabă sau un om curajos?

— Ah! monseniore, vă rog să mă iertați, dar n-aș îndrăzni să fac această deosebire cu privire la un om pe care, o repet Altei Voastre, nu-l cunosc decât din vedere.

— Ai dreptate, șopti tânărul, să așteptăm și vom vedea.

Ofițerul înclină capul în semn de aprobare și tăcu.

— Dacă acest Bowelt e un om de treabă, continuă prințul, va privi ciudat cererea pe care acești furioși i-au înaintat-o.

Și mișcarea nervoasă a mâinii sale care se agita fără voie pe umărul însoțitorului, ca degetele unui pianist pe clape, trăda o vie nerăbdare, prost ascunsă de privirea rece și întunecată a chipului palid.

În sfârșit, se auzi glasul șefului delegației burgheze, care-l întrebă pe domnul Bowelt unde se aflau ceilalți deputați, colegii săi.

— Domnilor, spuse pentru a doua oară domnul Bowelt, vă repet că în acest moment sunt numai cu domnul d'Asperen, și nu pot lua nici o hotărâre.

— Ordinul, ordinul! răsunară mai multe mii de voci.

Domnul Bowelt încercă să vorbească, dar vorbele nu se auzeau; i se vedeau doar brațele agitându-se în gesturi repetate și deznădăjduite.

Dându-și seama că nu se va putea face auzit, se întoarse spre fereastra deschisă și-l chemă în ajutor pe domnul d'Asperen.

Domnul d'Asperen se ivi și el în balcon, unde fu salutat cu strigăte mai puternice decât cele destinate domnului Bowelt cu zece minute înainte.

— Să mergem, colonele, spuse rece tânărul, în timp ce poporul năvălea prin poarta principală. Se pare că deliberarea va avea loc înăuntru. Hai să ascultăm discuțiile.

— Ah, monseniore, monseniore, luați seama!

— La ce?

— Printre deputați sunt mulți care au avut legături cu dumneavoastră; ar fi de-ajuns ca unul singur să vă recunoască...

— ...pentru a fi acuzat că sunt instigatorul a tot ce se petrece aici. Ai dreptate, spuse tânărul, și regretul de a se fi arătat atât de grăbit în a-și îndeplini dorințele, îl făcu să roșească. Da, ai dreptate, să rămânem pe loc. De aici o să-i vedem întorcându-se cu sau fără aprobare și vom afla în felul acesta dacă domnul Bowelt e un om de treabă sau un om curajos, ceea ce țin mult să știu.

— Dar, întrebă ofițerul privind cu uimire pe cel căruia îi spunea monseniore, bănuiesc că Alteței Voastre nu-i trece prin minte nici măcar o clipă că deputații ar putea ordona călăreților lui de Tilly să se depărteze, nu-i așa?

— De ce? întrebă cu răceală tânărul.

— Pentru că un asemenea ordin ar însemna pur și simplu condamnarea la moarte a domnilor Corneille și Ioan de Witt.

— O să vedem, răspunse rece prințul; numai Dumnezeu știe ce se petrece în inima oamenilor.

Ofițerul privi pe furiș chipul nepăsător al însoțitorului său și păli. Era deopotrivă un om de treabă și un om curajos acest ofițer. Din locul unde se opriră, prințul și însoțitorul său auzeau gălăgia și tropăitul mulțimii pe scările primăriei.

Pe urmă, zgomotul se auzi răspândindu-se în toată piața prin ferestrele deschise ale sălii cu balcon unde apăruseră domniile Bowelt și d'Asperen, care, fără îndoială, de teamă ca în îmbulzeală poporul să nu-i azvârle peste balustradă, reintrară în clădire.

Apoi se văzură umbre zgomotoase mișcându-se înapoi și încolo, în fața ferestrelor. Sala de deliberări se umplea.

Deodată zgomotul încetă; apoi se întezi și ajunse la o asemenea intensitate, încât vechiul edificiu se cutremură până în temelii. În cele din urmă, torentul porni iar să se rostogolească prin galerii și pe scări, până la poarta sub a cărei boltă se revărsă ca un puhoi.

În fruntea primului grup alerga, sau mai bine zis zbura, un om cu fața hidos desfigurată de bucurie. Era chirurgul Tyckelaer.

— Îl avem, îl avem, țipa el, fluturând o hârtie.

— Au ordinul! murmură ofițerul uluit.

— Ei bine, sunt lămurit, spuse liniștit prințul. Nu știai, dragul meu colonel, dacă domnul Bowelt e un om de treabă sau un om curajos. Nu e nici una, nici alta.

Apoi, continuând să urmărească din privire, fără să clipească, mulțimea care se grăbea, spuse:

— Să mergem la Buytenhoff, colonele; cred că vom vedea un spectacol ciudat.

Ofițerul se înclină și își urmă stăpânul fără să răspundă. Piața primăriei și împrejurimile închisorii erau luate cu asalt de mulțime. Dar călăreții lui de Tilly, neclintiți, îi țineau piept cu succes, și mai ales cu dârzenie.

Curând, contele de Tilly auzi rumoarea crescândă pe care o făcea gloata apropiindu-se și zări primele valuri de oameni năpustindu-se cu repeziciunea unei ape de munte ce curge la vale.

În același timp zări hârtia care flutura prin aer, deasupra mâinilor crispate și a armelor strălucitoare.

— Ei, spuse el săltându-se în șa și atingând pe locotenentul său cu mânerul sabiei, cred că mizerabilii au obținut ordinul.

— Pușlamale lașe! strigă locotenentul.

În mâinile lor se afla într-adevăr ordinul, pe care compania burghezilor îl primi cu răcnete de bucurie; aceasta porni imediat și înaintă cu armele plecate în întâmpinarea călăreților contelui de Tilly, scoțând țipete puternice.

Dar contele nu era omul care să-i lase să se apropie peste măsură.

— Stați! strigă el, stați! Plecați din fața cailor mei, sau dau comanda: înainte!

— Iată ordinul! vociferară o sută de glasuri pe un ton obraznic.

De Tilly luă ordinul, aruncă asupra lui doar o privire și spuse cu voce tare:

— Cei care au semnat acest ordin sunt adevărații călai ai domnului Corneille de Witt. În ceea ce mă privește, pentru nimic în lume n-aș vrea ca mâinile mele să fi scris măcar o singură literă din acest ordin infam.

Și respingând cu mânerul sabiei pe omul care voia să-i ia ordinul înapoi:

— O clipă, spuse el, un act ca acesta reprezintă un document și se păstrează.

Împături hârtia, o puse cu grijă în buzunarul vestonului său și întorcându-se către trupă, strigă:

— Călăreți ai lui de Tilly, la dreapta!

Apoi, cu jumătate de voce, dar totuși destul de tare pentru ca vorbele sale să fie auzite de cei aflați în apropiere:

— Și acum, ucigașilor, spuse el, treceți la treabă.

Un urlat furios, amestec de ură însetată și bucurie sălbatică, îndreptat spre Buytenhoff, le însoți plecarea. Călăreții defilau încet. Contele rămase la urmă, ținând piept până în ultima clipă mulțimii amețite de succes, care câștiga teren, pe măsură ce calul căpitanului se retrăgea.

După cum se vede, Ioan de Witt nu exagera pericolul când, ajutându-și fratele să se scoale, îl grăbea să plece.

Corneille coborî deci treptele care duceau în curte, sprijinindu-se de brațul fostului prim-ministru.

Aici o găsi pe frumoasa Roza care tremura toată.

— Vai, domnule Ioan, spuse ea, ce nenorocire!

— Ce s-a întâmplat, copila mea? întrebă de Witt.

— Se spune că s-au dus la Hoogstraet să ia un ordin pentru a îndepărta pe călăreții contelui de Tilly.

— Într-adevăr, fata mea, răspunse Ioan, dacă pleacă, situația noastră va fi cum nu se poate mai rea.

— Dacă-mi îngăduiți v-aș da un sfat, spuse fata tremurând toată.

— Te ascult, copila mea. N-ar fi de mirare ca Dumnezeu să-mi vorbească prin gura ta.

— Ei bine, domnule Ioan, eu n-aș trece prin strada principală.

— Și de ce, de vreme ce călăreții lui de Tilly sunt încă la postul lor?

— Da, dar atâta timp cât nu va fi revocat, ordinul prevede ca ei să rămână în fața închisorii.

— Fără îndoială.

— Aveți vreun ordin prin care urmează să vă însoțească până afară din oraș?

— Nu.

— Ei bine! În momentul când veți trece de garda lui de Tilly poporul se va arunca asupra dumneavoastră.

— Dar garda burgheză?

— Oh, garda burgheză va sări prima.

— Ce-i de făcut atunci?

— În locul dumneavoastră, domnule Ioan, continuă timid tânăra fată, aș ieși prin ușa tainică din subterană, care dă într-o stradă pustie, căci toată lumea e adunată în strada principală și așteaptă la intrare, și m-aș duce de-a dreptul spre poarta orașului prin care vreți să ieșiți.

— Dar fratele meu nu va putea să meargă, spuse Ioan.

— Voi încerca, răspunse Corneille cu o expresie de hotărâre neclintită.

— Doar ați venit cu trăsura! spuse fata.

— Da, trăsura e aici, ara lăsat-o la poarta cea mare.

— Nu mai e acolo. Mi-am închipuit că vizitiul dumneavoastră e un om devotat, și i-am spus să meargă să vă aștepte în fața ieșirii secrete din subterană.

Cei doi frați se priviră cu duioșie. Apoi privirile lor se opriră pline de recunoștință asupra tinerei fete.

— Acum, spuse primul ministru, mai rămâne de văzut dacă Gryphus ne va deschide această poartă.

— O, nu, n-o să vrea.

— Și atunci?

— Atunci? Am prevăzut refuzul lui, și adineauri, pe când vorbea prin fereastra temniței cu pușcașul, i-am luat cheia.

— Și e la tine cheia?

— Iat-o, domnule Ioan.

— Copila mea, spuse Corneille, n-am nimic să-ți dăruiesc în schimbul serviciului pe care mi-l faci, în afară de biblia pe care o vei găsi în camera mea; e ultimul dar al unui om cinstit; sper că-ți va aduce fericire.

— Mulțumesc, domnule Corneille. Nu mă voi despărți de ea niciodată.

Apoi vorbind ca pentru sine și suspinând:

— Ce nenorocire că nu știu să citesc!

— Zarva se întetește, fata mea, îi atrase atenția Ioan; cred că nu avem nici o clipă de pierdut.

— Veniți cu mine, spuse tânăra frizonă, și-i conduse pe cei doi frați în partea opusă închisorii, printr-un coridor interior. Călăuziți de Roza, ei coborâră o scară de vreo douăsprezece trepte, traversară o curte cu metereze crenelate și, trecând pe sub poarta boltită, se văzură în sfârșit

de partea cealaltă a închisorii, în strada pustie, unde trăsura îi aștepta cu scara lăsată în jos.

— Repede, repede, repede, stăpânii mei, îi auziți? strigă vizitiul înspăimântat.

După ce îl ajută pe Corneille să urce, primul ministru se întoarce către fată:

— Adio, copila mea, din tot ce am putea să-ți spunem, nimic n-ar exprima pe deplin recunoștința noastră. Te încredințăm lui Dumnezeu care își va aminti, sper, că ai salvat viața a doi oameni.

Roza luă mâna pe care i-o întindea primul ministru și o sărută cu respect.

— Plecați, spuse ea, plecați, se pare că forțează poarta.

Jean de Witt urcă repede în trăsura, luă loc alături de fratele lui și închise portiera strigând:

— La Tol-Hek!

Tol-Hek se numea poarta care ducea la portul Schweningen, unde un mic vas îi aștepta pe cei doi frați. Trăsura porni în galopul a doi viguroși cai flamanzi luând cu ea pe fugari.

Roza îi urmări până ce trecură de colțul străzii.

Abia atunci se întoarce, închise poarta în urma ei și azvârli cheia într-o fântână.

Zgomotul ce trezise presimțirea Rozei era în adevăr al mulțimii care, după ce evacuase piața din fața închisorii, se năpustea acum asupra porții.

Dar oricât de solidă ar fi fost, această poartă, — căci temnicerul Gryphus, trebuie s-o recunoaștem spre lauda lui, refuza cu încăpățănare s-o deschidă, — tot n-ar fi putut rezista mult timp. Gryphus, palid ca un mort, se întreba tocmai dacă nu era mai bine s-o deschidă decât să lase mulțimea s-o sfărâme, când se simți tras încetișor de haină. Se întoarce și o văzu pe Roza.

— Îi auzi, turbații? spuse el.

— Li aud așa de bine, tată, că în locul tău...

— Ai deschide, nu-i așa?

— Nu, i-aș lăsa să forțeze poarta.

— Dar o să mă omoare.

— Da, dacă o să te găsească.

— Dar cum să nu mă găsească?

— Ascunde-te.

— Unde?

— În carcera secretă.

— Dar tu, copila mea?

— Am să cobor și eu cu tine; o să închidem ușa după noi și o să ieșim din ascunzătoarea noastră după ce vor fi părăsit închisoarea.

— Fir-ar ai naibii, ai dreptate, strigă Gryphus; de necrezut, adăugă el, câtă minte se ascunde în capul ăsta mic.

Apoi, cum poarta începuse să cedeze, spre marea bucurie a gloatei, Roza deschise mica trapă.

— Vino, vino, tată! îl grăbi ea.

— Dar prizonierii? spuse Gryphus.

— Dumnezeu o să vegheze asupra lor, tată, spuse tânăra fată; iar mie dă-mi voie să veghez asupra ta.

Gryphus își urmă fiica și trapa se închise deasupra capului lor, chiar în clipa în care poarta sfărâmată lăsa mulțimea să se năpustească în curtea închisorii.

Temnița în care Roza coborî împreună cu tatăl ei, numită carcera

secretă, oferea celor două personaje, pe care o să fim siliți să le părăsim pentru o clipă, un adăpost sigur, nefiind cunoscut decât de autorități; aici erau închiși câteodată unii din marii vinovați, de teamă să nu se organizeze vreo revoltă sau răpire.

Poporul năvăli în închisoare strigând:

— Moarte trădătorilor! Să fie spânzurat Corneille de Witt, la moarte, la moarte!

IV ASASINII

La adăpostul pălăriei sale cu boruri mari, bărbatul cel tânăr stătea sprijinit de brațul ofițerului, ștergându-și mereu fruntea și buzele cu batista; nemișcat, pierdut în umbra streșinii ce atârna în fața unei prăvălii închise, din colțul acela al închisorii Buytenhoff, doar el singur privea spectacolul al cărui deznodământ părea că se apropie.

— Cred că aveai dreptate, van Deken, spuse el ofițerului. Ordinul pe care l-au semnat deputații este adevărata sentință de condamnare la moarte a domnului Corneille. Auzi ce larmă face poporul? Cumplit trebuie să-i urască pe domnii de Witt!

— Într-adevăr, n-am mai pomenit asemenea larmă.

— Se pare că au găsit temnița prizonierului. Ah! uite, nu e aceea fereastra celulei în care a fost închis domnul Corneille?

De fapt, un om apucase cu toată nădejdea gratiile de fier ale ferestrei de la celula părăsită abia de zece minute și le scutura violent.

— Doamne! Doamne! strigă el, nu mai e aici.

— Cum nu mai e aici? Întrebau cei din stradă care, ajunși ultimii, nu mai încăpeau în curtea ticsită a închisorii.

— Nu! Nu! repeta omul furios, nu mai e aici; probabil că a fugit.

— Ce spune omul ăsta? Întrebă prințul pălind.

— Oh! monseniore, el anunță o veste bună dacă ar fi adevărată.

— Da, fără îndoială, ar fi o veste foarte bună dacă ar fi adevărată; dar din nenorocire nu poate să fie.

— Totuși, vedeți... spuse ofițerul.

Într-adevăr, alte chipuri furioase, scrâșnind de mânie, se arătară la ferestre strigând:

— Au fugit, au evadat! l-au lăsat să fugă.

Și poporul rămas în stradă repeta blestemând îngrozitor:

— Au fugit! Au evadat! Să fugim după ei, să-i urmărim!

— Monseniore, se pare că domnul Corneille de Witt a fugit cu adevărat, spuse ofițerul.

— Da, din închisoare poate, dar nu și din oraș; vei vedea, van Deken, că bietul om va găsi închisă poarta pe care o credea deschisă.

— Deci a fost dat ordinul de a închide porțile orașului, monseniore?

— Nu, nu cred. Cine să fi dat acest ordin?

— Ei bine, pe cine bănuieți?

— Există fatalități, răspuse nepăsător Alteța Sa. Și cei mai mari oameni cad uneori victimele acestor fatalități.

Ofițerul simți un fior trecându-i prin șira spinării, fiindcă înțelese că într-un fel sau altul prizonierul era pierdut.

În acest moment mulțimea, convinsă de fuga lui Corneille de Witt din închisoare, izbucni într-un răcnet ce vui până departe, ca un tunet.

Într-adevăr, Corneille și Ioan, după ce merseseră de-a lungul eleșteu-lui, o luaseră prin strada principală care duce la Tol-Hek,

recomandând vizitiului să încetinească pasul cailor pentru ca trecerea trăsurii lor să nu trezească nici o bănuială.

Dar când ajunse pe la mijlocul străzii și zări de departe grilajul, când simți că închisoarea și moartea au rămas în urmă și că înaintea îi aștepta viața și libertatea, vizitiul uită de prudență și porni caii în galop.

Deodată se opri.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Ioan scoțând capul prin portieră.

— Oh! Stăpânii mei, strigă vizitiul, este...

Groaza înăbușea vocea devotatului vizitiu.

— Haide, vorbește, ce este?... Întrebă primul ministru.

— Este închis grilajul.

— Cum, grilajul e închis? De obicei în timpul zilei poarta nu se închide.

— Mai bine uitați-vă.

Ioan de Witt se aplecă în afara trăsurii și văzu într-adevăr grilajul închis.

— Mergi înaintea, spuse Ioan; am la mine ordinul de comutare a pedepsei. Portarul ne va deschide.

Trăsura își reluă cursa, dar se simțea că vizitiul nu-și mai îndemna caii cu aceeași încredere.

Scoțând capul prin portieră, Ioan de Witt fusese văzut și recunoscut de către un cârciumar care întârziase și acum închidea ușa prăvăliei, grăbit să ajungă și el mai repede la Buytenhoff.

Scoase un strigăt de surpriza și fugi după alți doi oameni care alergau înaintea lui.

După o sută de pași îi ajunse și le vorbi. Cei trei oameni se opriră privind în urma trăsurii care se depărta, nefiind încă siguri pe cine ascunde.

Între timp, trăsura ajunse la Tol-Hek.

— Deschide! strigă vizitiul.

— Să deschid, spuse portarul apărând în pragul casei sale, să deschid, dar cu ce?

— Cu cheia, cu ce altceva? îi strigă vizitiul.

— Cu cheia, da; dar pentru asta, ar trebui s-o am.

— Cum! nu ai cheia de la poartă? întrebă vizitiul.

— Nu.

— Dar ce-ai făcut cu ea?

— Păi, mi-au luat-o.

— Cine?

— Cineva care, se vede, ținea ca nimeni să nu iasă din oraș.

— Prietene, spuse primul ministru, scoțând capul din trăsură și riscând totul pentru tot, prietene, fă-o pentru mine, Ioan de Witt și pentru fratele meu Corneille, pe care-l duc în exil.

— Domnule de Witt, credeți-mă, sunt desperat, spuse portarul, repezindu-se către trăsură, dar pe cinstea mea, mi-a fost luată cheia.

— Când?

— Azi dimineață.

— De către cine?

— De un tânăr cam de vreo douăzeci și doi de ani, palid și slab.

— Și pentru ce i-ai dat-o?

— Pentru că avea un ordin semnat și pecetluit.

— De cine?

— Păi, de domnii de la primărie.

— Se pare că suntem pierduți cu adevărat, spuse liniștit Corneille.

— Nu știi dacă aceeași măsură a fost luată peste tot?

— Nu știu.

— Haide, zise Ioan vizitiului, Dumnezeu poruncește omului să facă tot ce poate pentru a-și păstra viața; pornește spre altă poartă.

Apoi, în timp ce vizitiul întorcea trăsura:

— Mulțumesc pentru bunăvoință, prietene, îi spuse el portarului. Aveai intenția să ne salvezi și în ochii lui Dumnezeu e ca și cum ai fi făcut-o.

— Ah! spuse portarul, uitați-vă acolo!

— Treci în galop prin grupul acela, strigă Ioan vizitiului, și ia-o pe strada din stânga; e singura noastră nădejde.

Grupul arătat de Ioan avea în mijloc pe cei trei oameni care urmăriseră cu privirea trăsura, și la care, în timp ce Ioan discuta cu portarul, se mai adăugaseră alte șapte, opt persoane.

Noii veniți aveau în mod evident intenții dușmănoase față de cei din trăsură. Văzând caii venind în galop întins spre ei, se așezară de-a curmezișul străzii, agitându-și brațele înarmate cu ciomege și strigând: "Oprește! Oprește!" Cât despre vizitiu, el se aplecă asupra lor și-i brăzdă cu pleznituri de bici. Trăsura și oamenii se ciocniră în sfârșit. Frații de Witt nu puteau vedea nimic, închiși cum erau înăuntru. Dar simțiră întâi caii cabrându-se, apoi o puternică zguduitură. Îi trecu un fior și avură un moment de șovăială; apoi porniră din nou, trecând peste ceva rotund și flexibil, ce părea să fie trupul unui om răsturnat, și se depărtară însoțiți de blesteme.

— Oh! spuse Corneille tare, mă tem să nu se fi întâmplat vreo nenorocire.

— La galop, la galop, strigă Ioan.

Dar în ciuda acestui ordin, vizitiul opri brusc.

— Ce este? întrebă Ioan.

— Vedeți? zise vizitiul.

Ioan privi.

Toată plebea din Buytenhoff își făcea apariția la extremitatea străzii pe care trebuia să treacă trăsura, și înainta urlând, cu furia și viteza unui uragan.

— Oprește și fugi, spuse Ioan vizitiului; e inutil să mergem mai departe; suntem pierduți.

— Uite-i! uite-i! strigară deodată cinci sute de voci.

— Da, uite-i! Trădătorii! Criminalii! Asasinii! le răspunseră cei care fugeau în urma trăsorii celor ce alergau în întâmpinarea ei; cei dintâi purtau pe brațe corpul zdrobit al unuia dintre tovarășii lor, care vrând să oprească goana cailor, sărise să-i prindă de frâu și fusese răsturnat. Era cel peste care cei doi frați simțiseră trecând trăsura.

Vizitiul opri, dar oricât stăruia stăpânul său, el nu acceptă în ruptul capului să fugă. Trăsura fu prinsă între cei ce fugeau după ea și cei care veneau în întâmpinarea ei. O clipă ea domină mulțimea agitată ca o insulă plutitoare.

Apoi se opri brusc. Un potcovar omorî cu o lovitură de baros pe unul din cei doi cai înhămați, care căzu între curele. În aceeași clipă, oblonul unei ferestre se întredeschise și apărură obrazul livid și ochii întunecați ai tânărului, fixându-se asupra spectacolului din stradă. În spatele lui se ivi chipul ofițerului, aproape la fel de palid ca al său.

— Oh! Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! monseniore, ce se va întâmpla? murmură ofițerul.

— Un lucru îngrozitor, cu siguranță, răspunse acesta.

— Monseniore, îl trag afară din trăsură pe primul ministru, îl bat, îl sfâșie.

— Într-adevăr, oamenii ăștia trebuie să fie însuflețiți de o violentă indignare, zise tânărul cu același ton nepăsător ca și până acum.

— Uitați-vă, îl trag afară și pe Corneille, care și așa e bolnav, schingiuit. Uitați-vă, uitați-vă!

— Da, într-adevăr, e chiar Corneille.

Ofițerul scoase un strigăt slab și întoarse capul, căci Ruartul, ajuns pe ultima treaptă a trăsurii, încă înainte de a atinge pământul, fu lovit cu o rangă de fier care îi sparse capul. Se ridică totuși, dar căzu din nou. Apucându-l de picioare oamenii îl târâră prin mulțime, unde putea fi urmărit după dâra însângerată pe care o lăsa. În urma lui, valul mulțimii închidea drumul cu huiduieli puternice, pline de bucurie.

Chipul tânărului deveni și mai palid încă, lucru de necrezut, iar ochii i se umbriră pentru o clipă.

Ofițerul observând gestul de milă, de altfel primul pe care-l schițase sobrul său tovarăș, încercă să profite de acest moment de slăbiciune, și spuse:

— Veniți, veniți, monseniore, să nu-l asasineze și pe primul ministru. Dar tânărul deschisese ochii.

— De fapt, spuse el, poporul acesta e neîndurător. Nu e bine să-l trădezi.

— Monseniore, oare nu s-ar putea să fie salvat bietul om care a crescut-o pe Alteța Voastră? Dacă există vreun mijloc, spuneți-mi-1 și chiar dacă ar trebui să-mi pierd viața...

Wilhelm de Orania, căci el era, își încruntă cumplit fruntea, stinse fulgerul de mânie care-i strălucea sub pleoape și răspunse:

— Colonele van Deken, du-te te rog la trupele mele. Să-și pregătească armele pentru orice eventualitate.

— Și s-o las pe Alteța Voastră singură aici, cu acești asasini?

— Nu te neliniști pentru mine mai mult decât mă neliniștesc eu însumi, i-o reteză scurt prințul. Du-te!

Ofițerul se îndepărtă cu o grabă ce dovedea mai puțin dorința de a fi supus, decât bucuria de a nu fi de față la hidoasa asasinare a celui de-al doilea frate.

Nici nu închise bine ușa camerei, când Ioan, ajuns printr-un efort suprem la peronul unei case situate aproape în fața celei în care era ascuns elevul său, se clătină spunând:

— Fratele meu, unde e fratele meu?

Unul dintre furioși îi zvârli jos pălăria cu un pumn. Altul îi arătă sângele care-i mânjea mâinile; acesta tocmai îl spintecase pe Corneille și în timp ce cadavrul celui mort era târât la spânzurătoare, alergase înapoi să nu piardă ocazia de a face la fel și cu primul ministru.

Ioan scoase un geamăt sfâșietor și-și acoperi ochii cu mâna.

— Ah! închizi ochii, spuse unul dintre soldații gărzii burgheze. Ei bine, nu-i nevoie fiindcă am să ți-i crăp eu.

Și-i repezi sulița în obrazul din care începuse să-i țâșnească sângele.

— Corneille! Frate! strigă de Witt, încercând să vadă prin valul de sânge care-l orbea ce se petrece cu fratele său.

— Du-te de-l întâlnește! urlă un alt asasin, punându-i muscheta la tâmplă și trăgând piedica.

Dar glonte nu porni.

Atunci, criminalul întoarse arma și, prinzând-o cu amândouă mâinile de țevă, îl lovi cu patul muschetei.

Ioan de Witt se clătină și căzu la picioarele acestuia.

Dar imediat, cu un efort suprem se ridică.

— Frate! strigă el cu o voce atât de jalnică, încât tânărul prinț lăsă în

jos oblonul.

De altfel n-ar mai fi avut cine știe ce de văzut, căci un al treilea asasin își descărcă în fața lui Ioan de Witt pistolul, care de data asta luă foc, și îi zbură creierii.

Ioan de Witt se prăbuși pentru a nu se mai ridica niciodată. Acum, după ce căzuse, toți acești mizerabili prinseră deodată curaj și fiecare voia să-și descarce arma asupra cadavrului, fiecare voia să-i dea o lovitură de măciucă, de sabie, ori de cuțit, să-i stoarcă o picătură de sânge, sau să-i smulgă măcar o fâșie din îmbrăcăminte.

Când, în sfârșit, cei doi frați fură cu totul striviți, sfâșiați, jupuiți, norodul îi târî goi și însângerați spre o spânzurătoare improvizată, unde călăii voluntari îi atârnară de picioare.

Acum se apropiară cei mai lași care, neîndrăznind să lovească în carne vie, tăiară fâșii din trupurile lipsite de viață ale celor doi frați și apoi plecară în oraș să le vândă cu zece bani bucata.

N-am putea spune dacă prin crăpătura aproape imperceptibilă a oblonului, tânărul a văzut sfârșitul acestei scene îngrozitoare, dar chiar în clipa când cei doi martiri erau atârnați în spânzurătoare, el străbătea piața trecând prin mulțimea prea ocupată cu plăcuta ei îndeletnicire ca să se sinchisească de el și se îndrepta spre Tol-Hek, ce continua să fie închis.

— Domnule, strigă portarul, îmi aduceți cheia?

— Da, prietene, uite-o, răspuse tânărul.

— Ce nenorocire că nu mi-ați adus-o cu o jumătate de oră mai devreme! suspină portarul.

— Și de ce? întrebă tânărul.

— Aș fi putut deschide domnilor de Witt. Așa, găsind poarta închisă, au fost siliți să se întoarcă și au nimerit în mijlocul urmăritorilor lor.

— Poarta! Poarta! se auzi o voce care părea să fie a unui om grăbit.

Prințul se întoarse și-l recunoscu pe colonelul van Deken.

— Dumneata ești, colonele? N-ai plecat încă din Haga? Înseamnă că-mi îndeplinești ordinul cu întârziere.

— Alteță, răspuse colonelul, e a treia poartă la care mă prezint; pe celelalte două le-am găsit închise.

— Iată, acest om de treabă o să ne-o deschidă pe asta. Deschide, prietene, se adresă prințul portarului care rămăsese năucit auzind titlul de Alteță dat tânărului palid, căruia el îi vorbise atât de familiar. Pentru a-și repara greșeala, el se grăbi să deschidă poarta, care se urni scârțâind din țâțâni.

— Alteța Sa dorește calul meu? îl întrebă colonelul pe Wilhelm.

— Mulțumesc, colonele, cred că mi s-a pregătit unul pe aici prin apropiere.

Și scoțând din buzunar un fluier de aur, — obiceiul epocii era de-ați chema servitorul cu ajutorul acestui instrument, — suieră o dată ascuțit și prelung; de îndată se ivi un grăjdar călare ținând de frâu un cal.

Wilhelm încălecă fără să folosească scara și, dând pinteni calului, ajunse pe drumul Leydei. Acolo, se întoarse. Colonelul îl urma la distanță de un cal. Prințul îi făcu semn să vină alături de el.

— Știi, spuse el fără să se oprească, că acești golani l-au ucis și pe domnul Ioan de Witt așa cum l-au ucis și pe Corneille?

— Monsenior, zise trist colonelul, aș fi preferat pentru dumneavoastră să fi rămas și aceste două dificultăți încă de învins ca să puteți fi efectiv stadtholder al Olandei.

— Desigur că ar fi fost mai bine, zise tânărul, să nu se fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Dar în sfârșit, ce s-a întâmplat, s-a întâmplat și nu suntem noi cauza. Să dăm pinteni cailor, colonele, pentru a ajunge la

Alphen înaintea înștiințării pe care guvernul mi-o va trimite cu siguranță la tabără.

Colonelul se înclină, îl lasă pe prinț să treacă înainte și își reluu locul la distanța pe care o păstrase înainte de a i se fi adresat.

— Ah! ce n-aș da, — murmură cu răutate Wilhelm de Orania încruntând din sprâncene, strângând din buze și înfigând pintenii în burta calului, — ce n-aș da să văd ce figură va face Ludovic Soare când va afla în ce fel au fost tratați bunii săi prieteni, domnii de Witt! Oh, Soare, întrucât eu mă numesc Wilhelm Taciturnul, te ferește-ți razele!

Și acest tânăr principe, — înverșunat rival al marelui rege, acest stadtholder, în ajun încă atât de puțin sigur de noua sa putere, dar căruia burghezii din Haga îi făcuseră o trambulină din cadavrele lui Ioan și Corneille, doi nobili prinți atât în fața oamenilor cât și a lui Dumnezeu, — își mână zorit calul.

V

CULTIVATORUL DE LALELE ȘI VECINUL SĂU

În timp ce Wilhelm de Orania, după ce se asigurase că cei doi adver-sari ai săi erau morți, galopa pe drumul Leydei urmat de colonelul van Deken pe care-l găsea puțin prea compătimitor pentru a-i acorda și în viitor aceeași încredere, Craeke, servitorul credincios, călare și el pe un cal viguros, departe de a-și închipui îngrozitoarele evenimente care s-au petrecut de la plecarea lui, alerga pe drumurile străjuite de arbori ce duceau afară din oraș și din satele vecine. De îndată ce se simți în siguranță, pentru a nu trezi bănuieli, lasă calul într-un grajd și își continuă liniștit călătoria până la Dordrecht pe un vapor, trecând cu îndemânare pe drumuri scurte, formate de brațele sinuoase ale fluviului, care îmbrățișau cu mângâierile lor umede insulele mărginite de sălcii, de trestii și de ierburi înverzite în care pășteau cu indolență la soare cirezi de vite grase.

Craeke recunoscuse de departe orașul Dordrecht, vesel, așezat la poalele unei coline presărate cu mori. Văzu frumoasele case roșii cu linii albe, scaldându-și în apă temelii de cărămidă și fluturându-și în balcoanele deschise spre fluviu covoarele de mătase împodobite cu flori de aur, minunății ale Indiei și Chinei; și lângă aceste covoare, undițe mari — capcane permanente pentru prins țiparii lacomi, atrași în preajma locuințelor de resturile aruncate în apă zilnic de gospodine.

Craeke zări din barcă la poalele colinei, printre morile cu aripi ce se rotesc neconținut, clădirea albă-trandafirie, ținta călătoriei sale. Casa se profila pe fondul întunecat al pădurii de ulmi gigantici, iar crestele acoperișului se pierdeau în frunzișul gălbui al unei perdele de plopi. Era așezată ca într-o pâlnie, iar soarele învăluind-o, părea că vrea să usuce, să încălzească sau chiar să rodească ultimele dâre de ceață, pe care vegetația densă nu o putea împiedica să pătrundă aici, purtată de vântul dinspre râu, în fiecare dimineață și în fiecare seară.

Străin în mijlocul tumultului obișnuit al orașului, Craeke se îndreptă imediat spre casa pe care trebuie neapărat să o descriem cititorilor noștri.

Albă, curată, strălucitoare, mai îngrijit spălată și ceruită în colțurile ascunse decât în cele aparente, ea adăpostea un muritor fericit.

Acest fericit muritor, — rara avis, cum spune Juvenal, — era doctorul van Baerle, fiul lui Corneille. El locuia din copilărie în casa pe care am descris-o, căci în ea se născuseră tatăl și bunicul său, vechi negustori

nobili, din nobilul oraș Dordrecht.

Domnul van Baerle, tatăl, agonisise în comerțul cu India trei sau patru sute de mii de florini, pe care domnul van Baerle-fiul i-a moștenit neatinși în 1668, la moartea bunilor și dragilor săi părinți; florinii fuseseră bătuți unii în 1640, iar alții în 1610, ceea ce dovedea că erau florini ai lui van Baerle-tatăl și florini ai lui van Baerle-bunicul; acești patru sute de mii de florini nu erau decât banii de buzunar ai lui Cornelius van Baerle, eroul acestei povestiri, căci proprietățile sale din provincie dădeau un venit de aproximativ zece mii de florini.

La trei luni după funeraliile soției sale, — care părea că a plecat înainte pentru a-i ușura drumul veșniciei, așa cum îi ușurase drumul vieții, — când demnul cetățean, tatăl lui Cornelius, se pregătea și el să moară, i-a spus fiului său, îmbrățișându-i pentru ultima oară:

— Bea, mănâncă și cheltuiește, dacă vrei să trăiești cu adevărat, pentru că a trăi nu înseamnă să lucrezi toată ziua stând pe un scaun de lemn sau pe un fotoliu de piele, într-un laborator sau într-un magazin. Vei muri și tu, și dacă n-ai să ai un fiu, numele nostru se va stinge, iar florinii mei, pe care nimeni nu i-a cântărit vreodată, — în afară de tatăl meu, de mine și de turnător — uimiți, se vor trezi pe mâna unui stăpân necunoscut. Dar mai ales nu-l imita pe nașul tău Corneille de Witt, care s-a aruncat în politică, cea mai ingrată dintre cariere și care va sfârși cu siguranță rău.

Apoi respectabilul domn van Baerle muri, lăsându-l mâhnit pe Cornelius, căci își iubea foarte mult tatăl și mult mai puțin florinii.

Cornelius rămase deci singur în casa cea mare.

În zadar îi oferi nașul său Corneille slujbe în administrația de stat; în zadar încercă să-l facă să simtă gustul gloriei când, Cornelius, pentru a-și asculta nașul, se îmbarcase cu de Ruyter pe vasul *Cele șapte provincii* care avea sub comanda sa o sută treizeci și nouă debastimente; cu aceste nave, vestitul amiral avea să cumpănească singur soarta Franței și a Angliei. Conducătorul pilotului Léger, el ajunsese la o bătaie de pușcă de vasul *Prințul*, pe care se afla ducele de York, fratele regelui Angliei. Atacul lui de Ruyter, șeful său, fu atât de brusc și de îndemânic, încât ducele de York, simțind că nava e în pericol de a fi distrusă, n-avu decât timpul necesar să se retragă pe bordul lui *Saint-Michel*. Când Cornelius văzu vasul *Saint-Michel* ieșind din poziție sfărâmat de ghiulele olandeze, când văzu vasul *Contele de Sanwick* explodând și pe cei patru sute de mateloți pierind în valuri sau în foc, când văzu că după ce douăzeci de bastimente fuseseră făcute țândări, trei mii de oameni omorâți și cinci mii răniți, tot nu se putea hotărî nimic, deoarece fiecare își atribuia victoria, că lupta trebuia mereu reluată și că numai un nume în plus, — South-wood-Bay, — a fost înscris în istoria bătăliilor, când calculă cât timp pierde ca să-și astupe ochii și urechile un om care vrea să reflecteze, chiar dacă semenii săi se bombardează între ei, Cornelius își luă rămas bun de la Ruyter, de la Ruartul de Pulten și de la glorie, sărută genunchii primului ministru pe care-l venera, și se întoarse în casa sa de la Dordrecht. Se simțea bogat gândindu-se la odihna dobândită, la cei douăzeci și opt de ani ai săi la sănătatea sa de fier și la vederea sa ageră; dar nu atât cei patruzeci de mii de florini capital și cei zece mii de florini venituri îl făceau să se simtă bogat, ci convingerea că omul primește întotdeauna prea mult de la soartă ca să fie fericit și destul ca să nu fie.

În consecință, se hotărî să-și clădească fericirea în felul lui; Cornelius începu să studieze plantele și insectele, culese și clasă toată flora insulelor olandeze, cercetă toată entomologia provinciei, asupra

căreia redactă un tratat cu planșe desenate de mâna lui și în sfârșit, neștiind cu ce să-și mai ocupe timpul și mai ales cum să cheltuiască banii, care se înmulțeau într-un ritm vertiginos, el își alese dintre nebuniile obișnuite în țară și în epoca sa, una dintre cele mai elegante și mai costisitoare îndeletniciri. Îndrăgi lalelele.

Era, cum se știe, pe vremea când flamanzii și portughezii, practicând pe întrecute acest gen de horticultură au ajuns să divinizeze laleaua și să facă din această floare adusă din orient ceea ce nimeni n-a îndrăznit vreodată să facă din speța umană, de teamă să nu provoace gelozia lui Dumnezeu.

În curând de la Dordrecht la Mons nu se mai vorbea decât despre lalelele domnului van Baerle, iar straturile sale, șanțurile, camerele de uscat, răsadnițele fură vizitate la fel ca odinioară galeriile și bibliotecile din Alexandria de către iluștrii călători romani.

Van Baerle începu prin a cheltui venitul său anual pentru a-și alcătui colecția, apoi luă din florinii lăsați de tatăl său pentru a o perfecționa; munca îi fu răsplătită cu un rezultat măreț; el realiză cinci noi specii pe care le numi *Jeanne* după numele mamei sale, *Baerle* după numele tatălui său și *Corneille* după numele nașului său, — celelalte nume ne scapă, dar amatorii le pot găsi cu siguranță în cataloagele vremii.

La începutul anului 1672, Corneille de Witt veni la Dordrecht unde urma să locuiască trei luni în bătrâna casă a familiei sale; se știe că nu numai Corneille era născut la Dordrecht, dar că și familia de Witt era originară din acest oraș.

Încă de pe atunci, cum spunea Wilhelm de Orania, Corneille nu se bucura de popularitate. Totuși, pentru concetățenii săi, oameni de treabă din Dordrecht, el nu era încă un scelerat bun de spânzurat; doar puțin nemulțumiți de republicanismul său cam prea pur, dar mândri de valoarea lui personală, când sosi, îl primiră după obiceiul locului, cu vin din podgoriile orașului.

După ce mulțumi concetățenilor săi, Corneille se duse să-și vadă bătrâna casă părintească și porunci să se facă unele reparații, înainte ca doamna de Witt, soția sa, să vină să se instaleze împreună cu copiii. Apoi Ruartul se îndreptă spre casa finului său, poate singurul locuitor din Dordrecht care ignora încă prezența Ruartului în orașul natal.

Pe cât de multă ură trezise Corneille de Witt, mânuind semințele răufăcătoare, numite pasiuni politice, pe atât de multă simpatie își atrase van Baerle, neglijând cu totul întreținerea relațiilor politice, absorbit fiind doar de cultura lalelelor.

Cum van Baerle era iubit de servitorii și de lucrătorii săi, nu-și putea închipui că există pe lume oameni care să dorească răul altui om.

Și totuși, — trebuie s-o spunem, spre rușinea omenirii, — Cornelius van Baerle avea, fără să știe, un dușman mult mai crud, mai înverșunat, mai neînduplecat, decât avuseseră Ruartul și fratele său printre orangeștii îndârjiți împotriva acestei admirabile înțelegeri frățești, care, neumbrită de nici un nor în timpul vieții, se continua prin devotament până dincolo de moarte.

Din momentul în care începu să se dedice culturii lalelelor, Cornelius folosi în acest scop atât veniturile sale anuale cât și florinii rămași de la tatăl său. Pe vremea aceea, locuia la Dordrecht, chiar alături de el, un burghez numit Isaac Boxel care, de îndată ce atinse un anumit nivel de cunoștințe, nutri aceeași pasiune; el se emoționa doar la simpla pronunțare a cuvântului *tulban*, cuvânt care, după cum susține *florarul francez*, adică cel mai savant cunoscător al istoriei acestei flori, este primul nume în limba lui Chingulais folosit pentru a desemna capodopera

naturii, numită azi lalea.

Boxtel nu avusese fericirea să fie bogat ca van Baerle. Și-a făcut deci cu greu, cu grijă și cu răbdare în preajma casei sale din Dordrecht, o grădină potrivită pentru cultură, a amenajat terenul după indicațiile primite și a dat straturilor exact atâta căldură și răcoare cât cere codicele grădinarilor.

Isaac simțea temperatura serelor sale până la diferențe de zecimi de grad; cunoștea tăria vântului și îl lăsa să pătrundă atât cât să nu dăuneze tijelor. Produsele sale începură să placă. Erau frumoase, chiar căutate. Mai mulți amatori veniseră să-i viziteze grădina. În sfârșit, Boxtel lansase în lumea lui Linné și a lui Tournefort o lalea cu numele său. Această lalea străbătuse drumul gloriei, traversase Franța, pătrunsese în Spania, apoi în Portugalia; regele Don Alphons al VI-lea care, gonit din Lisabona, se retrăsese în insula Terceira, unde se distra nu ca marele Condé stropind garoafe, ci cultivând lalele, privind-o pe a lui Boxtel spuse: "Nu-i rea".

Deodată, în urma studiilor cărora le închinase atâta vreme, Cornelius van Baerle fu cuprins de pasiune pentru lalele; el amenajă casa sa din Dordrecht, ridicând încă un etaj peste una din clădirile aflate în curtea sa, care, — așa cum am zis, — era vecină cu cea a lui Boxtel. Noul etaj avea cam cu o jumătate de grad mai multă căldură, în schimb în grădina lui Boxtel era cam cu o jumătate de grad mai frig, fără a mai pune la socoteală faptul că oprea vântul și strica toate calculele și toată economia horticolă a vecinului său.

Dar în ochii lui Boxtel, această nenorocire nu însemna nimic. Van Baerle nu era decât un pictor, adică un soi de nebun care încearcă să reproducă pe pânză minunile naturii, desfigurându-le. Pictorul a pus să i se ridice atelierul cu un etaj mai sus, pentru a avea lumină mai bună; era dreptul lui. Domnul van Baerle era pictor, tot așa cum domnul Boxtel era florar, cultivator de lalele; el avea nevoie de soare pentru tablourile sale și lua o jumătate de grad din căldura lalelelor domnului Boxtel.

Legea era de partea domnului van Baerle. *Bene sit.*

De altfel, Boxtel a descoperit că prea mult soare strică lalelei și că această floare crește mai bine și mai frumos colorată în soarele călduț al dimineții sau al serii decât în bătaia soarelui arzător de amiază. Îi fu deci aproape recunoscător, lui Cornelius van Baerle că i-a clădit pe gratis un umbrar.

Poate că ceea ce spunea Boxtel cu privire la vecinul său van Baerle nu era chiar ceea ce credea, nu era expresia întreagă a gândului său. Sufletele mari găsesc însă în filozofie resurse uimitoare pentru a depăși catastrofele.

Dar ce durere simți nenorocosul Boxtel când văzu geamurile noului etaj împodobindu-se cu bulbi, cu muguri, cu lalele sădite în pământ, cu lalele în glastră, în sfârșit, cu tot ce e necesar unui cultivator de lalele stăpânit de această pasiune!

Se vedeau pachete cu etichete, cutii cu dulăpioare compartimentate, apărate de grilajuri de fier care permiteau aerisirea, fără a lăsa să intre șoareci, gărgărițe, hârciogi, șoareci de câmp și șobolani, curioși amatori de lalele cu bulbul de două mii de franci.

Boxtel rămase înmărmurit când văzu tot acest material, dar încă nu-și dădea prea bine seama de nenorocirea care-l aștepta. Se știa că van Baerle e prietenul a tot ce încântă ochiul. El studia temeinic natura pentru a lucra la tablourile sale, terminate ca acelea ale lui Gérard Dow, profesorul său și ale lui Miéris, prietenul său. Nu era oare posibil ca de Witt, având de pictat interiorul unui cultivator de lalele, să fi adunat în

noul său atelier decorul potrivit?

Deși legănat de aceeași idee amăgitoare, Boxtel nu putu rezista totuși arzătoarei curiozități ce-l măcina. O dată cu lăsarea seriei, el sprijini o scară de zidul care-l despărțea de grădina vecinului său și, privind, se convinse că un enorm pătrat de pământ, până atunci acoperit de diferite plante, a fost mutat, amestecat cu noroi de râu, și dispus în straturi, procedeu extrem de favorabil culturii lalelelor; și totul era înconjurat de borduri de gazon pentru a împiedica surparea straturilor, care erau în așa fel așezate, încât primeau razele soarelui când răsare și când apune. Aveau umbrar pentru a cerne razele soarelui de prânz, apă din belșug și la îndemână, expunere la sud-sud-est; în sfârșit, condiții optime, nu numai pentru a reuși, dar și pentru a progresa. Fără îndoială, van Baerle devenise cultivator de lalele.

Boxtel și-l închipui de îndată pe acest savant, om cu o avere de patru sute de mii de florini capital, cu zece mii de florini rentă, folosind resursele sale morale și fizice pentru cultura lalelelor pe scară mare. Deși vag, el întrevăzu totuși succesul vecinului său în viitorul apropiat și simți o asemenea durere la acest gând, că mâinile i se lăsară moi de-a lungul trupului, genunchii i se îndoieră și desperat, lunecă jos de pe scară.

Așadar, nu pentru a picta lalele, ci pentru lalele adevărate îi lua van Baerle o jumătate de grad de căldură. Așadar, van Baerle urma să aibă cea mai frumoasă dintre încăperile însorite și, în afară de asta, o cameră spațioasă pentru conservarea bulbilor și a mugurilor, o cameră luminoasă, aerisită, ventilată, lux inaccesibil lui Boxtel, care fusese silit să consacre în acest scop propria sa cameră de culcare; și pentru ca respirația sa să nu dăuneze bulbilor și tuberculilor, se resemna să se culce în pod. Astfel, Boxtel avea să aibă chiar alături de el un rival, un concurent, un învingător poate, și acest rival nu era un oarecare grădinar obscur, necunoscut, ci era finul domnului Corneille de Witt, adică o celebritate.

După cum se vede, Boxtel avea în mai mică măsură simțul umorului decât Porus, care se mângâia că a fost învins de Alexandru, — o celebritate, — și nu de un oarecare.

Într-adevăr, ce s-ar întâmpla dacă vreodată van Baerle ar descoperi o lealea nouă și ar numi-o *Ioan de Witt*, după ce dăduse uneia numele de *Corneille*! Boxtel s-ar fi sufocat de ciudă! Astfel, în previziunea sa plină de invidie, profet al nenorocirii sale, el ghicea ce avea să se întâmple. După această descoperire, Boxtel petrecu cea mai îngrozitoare noapte ce se poate închipui.

VI

URA UNUI CULTIVATOR DE LALELE

Din acest moment Boxtel avu o teamă în loc de o preocupare. Rumegând mereu nenorocirea pe care vecinul său urma să i-o pricinuiască, el pierdu tot ceea ce dă vigoare și noblețe corpului și sufletului omenesc în strădaniile lor de a cultiva un ideal scump.

După cum ne putem închipui, din clipa în care van Baerle, înzestrat de natură cu pricepere și inteligență, se dedică acestui scop, izbuti să crească cele mai frumoase lalele.

Cornelius reuși să schimbe culorile, să modeleze formele, să multiplice speciile cu mai mult succes decât toți ceilalți cultivatori din Harlem și Leyda, orașe care oferă acestei culturi un pământ bun și un climat sănătos.

El aparținea acelei ingenioase și naive școli care avea ca deviză încă din secolul al VII-lea, aforismul dezvoltat în 1653 de către unul din adepții ei:

"A disprețui florile înseamnă a jigni pe Dumnezeu", premisă pe care școala cultivatorilor de lalele, cea mai exclusivistă dintre școli, a folosit-o în 1653 pentru a alcătui următorul silogism:

"A disprețui florile înseamnă a jigni pe Dumnezeu.

Cu cât o floare e mai frumoasă, cu atât, disprețuind-o, jignești mai mult pe Dumnezeu.

Laleaua este cea mai frumoasă dintre flori.

Deci, cine disprețuiește laleaua jignește profund pe Dumnezeu".

Fiind de rea credință, cu ajutorul acestui raționament cei patru sau cinci mii de cultivatori de lalele din Olanda, din Franța și din Portugalia, — nu vorbim de cei din Ceylon, din India și din China, — ar fi pus întreg universul în afara legii și ar fi declarat schismatici, eretici și demni de moarte mai multe sute de milioane de oameni care s-ar fi arătat indiferenți față de lalea.

Nu trebuie să ne îndoim că pentru o asemenea cauză, Boxtel, deși dușman de moarte al lui Baerle, n-ar fi mers sub același drapel cu el.

Așadar, van Baerle obținu numeroase succese; numele său deveni atât de cunoscut încât Boxtel dispăru pentru totdeauna de pe lista cultivatorilor mai însemnați ai Olandei, iar cultura lalelelor din Dordrecht fu reprezentată prin Cornelius van Baerle, modestul și inofensivul savant.

După cum altoiul face să răsară din ramura cea mai umilă mlădița cea mai mândră, tot așa și măcieșul cu cele patru petale incoloro vestește parfumul și bogăția trandafirului. Chiar și casele regale pornesc uneori din coliba tăietorilor de lemne sau din bordeiul pescarului.

Van Baerle, care se consacrase cu totul muncii sale, își petrecea toată vremea răsădind, plantând, îngrijind grădina. Răsfățat de toți cultivatorii de lalele din Europa, nici nu bănuia măcar că lângă el trăiește un nenorocit detronat, al cărui uzurpator era chiar el. Își continua experiențele și prin urmare câștiga mereu noi victorii; în doi ani își acoperi straturile cu asemenea exemplare minunate, încât niciodată, nimeni după Dumnezeu, afară poate de Shakespeare și de Rubens, n-au creat atât.

Urmărindu-l pe Boxtel în acest răstimp, ai fi înțeles ce înseamnă un osândit uitat de Dante. Pe când van Baerle plivea, îndrepta, uda straturile și, îngenunchiat pe povârnișul de iarbă, analiza fiecare vinișoară a lalelei în floare, meditând la înfrumusețările ce i se puteau aduce, la combinațiile de culori pe care le putea încerca, Boxtel, ascuns în spatele unui mic sicomor pe care-l plantase de-a lungul zidului, și din care își făcuse un evantai, urmărea, cu ochii ieșiți din orbite, cu spume la gură, fiecare pas, fiecare gest al vecinului său; când i se părea că-l vede vesel, când îi surprindea un surâs pe buze, o sclipire de bucurie în ochi, îi arunca atâtea blesteme, atâtea amenințări furioase, încât e de neconceput cum aceste suflări otrăvite de invidie și de mânie, pătrunzând în tulpinele florilor nu le ofileau.

De îndată ce pune stăpânire pe un suflet omenesc, răul face progrese uimitor de rapide. Așa se întâmplă și cu Boxtel, care nu se mulțumi numai să-l observe pe van Baerle ci vru să-i vadă și florile. În fond era un artist, și capodopera unui rival îl interesa.

Își cumpără un telescop, cu ajutorul căruia putu să urmărească, la fel de bine ca însuși proprietarul, evoluția fiecărei flori, din primul an de când răsare firavul vlăstar din pământ, până în momentul în care, după perioada de cinci ani, își rotunjește nobilul și grațiosul său cilindru cu

nuanțe nesigure și se dezvoltă petalele, care abia atunci dau la iveală comorile tainice ale caliciului lor.

Ah! de câte ori nu vedea nenorocitul invidios, cocoțat pe scară, în răzoarele lui van Baerle, lalele care îl orbeau prin frumusețea lor, îl sufocau prin perfecțiunea lor? După ce le admira, — fiindcă nu putea să-și înfrângă acest sentiment, — începea să-l roadă febra invidiei, acest rău care macină pieptul și transformă inima în miriade de mici șerpi ce se devoră unul pe altul, — sursă infamă de groaznice dureri.

De câte ori, în timpul chinurilor, a căror imagine nu poate fi redată printr-o descriere, Boxtel n-a fost tentat să sară noaptea în grădină, să distrugă plantele, să sfâșie bulbii cu dinții, să sacrifice mâniei sale chiar pe proprietar, dacă acesta ar fi îndrăznit să-și apere lalelele.

Să omori un om, mai treacă-meargă! Dar să distrugi o leala e o crimă îngrozitoare în ochii unui adevărat horticultor!

Treptat, pe măsură ce van Baerle făcea zilnic progrese în știința pe care părea să o intuiască, furia lui Boxtel ajunsese la o asemenea culme, încât se gândi să arunce pietre și ciomege în straturile de lalele ale vecinului său.

Dar dându-și seama că a doua zi, când ar fi văzut stricăciunea, van Baerle ar fi povestit pățania sa, — și cum strada era departe, și în secolul al XVII-lea pietrele și

ciomegele nu mai cădeau din cer ca pe timpul Amaleciților, autorul crimei, deși ar fi operat noaptea, ar fi fost descoperit și nu numai pedepsit de lege, dar și dezonorat pentru totdeauna în ochii Europei cultivatoare de lalele, — Boxtel recurse la șiretenie. El hotărî să folosească un procedeu care să nu-l compromită.

Se frământă îndelung, e adevărat, dar în sfârșit găsi soluția.

Într-o seară legă două pisici, fiecare de câte o labă de la spate, cu o sfoară de zece picioare lungime, și le aruncă de pe zid în mijlocul stratului cu cele mai frumoase flori, unde creștea nu numai laleaua *Corneille de Witt*, dar și *Brabansona*, albă ca laptele, purpurie și roșie; *Marmorata*, din Rotre, azurie cu roșu-stacojiu deschis; și *Minunea* din Harlem; laleaua *Porumbac închis* și *Porumbac luminos*.

Căzând de sus, animalele speriate se rostogoliră întâi pe răzoare, încercând să fugă fiecare în altă parte, până când firul care le lega una de alta se întinse complet; atunci, neputând merge mai departe, începură să se răsucescă pe loc, miorlăind îngrozitor; cosiră cu frânghia florile în mijlocul cărora se zbăteau, apoi, în sfârșit, după un sfert de oră de luptă crâncenă, reușind să rupă firul care le încurca, dispărură.

Boxtel, ascuns în spatele sicomorului său, nu vedea nimic din cauza întunericului nopții; dar, auzind miorlăiturile furioase ale celor două pisici, își închipuia ce se întâmplă și inima sa, golindu-se de fiere, se umplea de satisfacție.

Dorința lui Boxtel de a vedea stricăciunea pricinuită era atât de mare, încât rămase ascuns până la ziuă pentru a se bucura de efectele luptei dintre cei doi motani. Îl pătrunsese ceața dimineții și era înghețat, dar nu simțea frigul; speranța răzbunării îl încălzea. Durerea rivalului său avea să-l răsplătească de toate necazurile.

Odată cu primele raze de soare, ușa casei albe se deschise și în prag apăru surâzând van Baerle. Zări deodată gropi și movițe pe terenul ce fusese neted cu o seară înainte; apoi văzu rândurile simetrice ale lalelelor sale, răvășite ca sulițele unui batalion în mijlocul căruia căzuse o bombă. Alergă într-acolo din ce în ce mai palid.

Boxtel tresări de bucurie. Cincisprezece sau douăzeci de lalele smulse, rupte în bucăți, zăceau, — unele îndoite, altele frânte cu totul și

veștejite. Seva curgea din rănilor lor; seva, acest sânge prețios pe care van Baerle ar fi vrut să-l răscumpere cu al lui.

Dar, ce surpriză! Ce bucurie pentru van Baerle! Și ce durere de neexprimat pentru Boxtel! Nici una din cele patru lalele care constituiau obiectul atentatului nu era atinsă. Ele își înălțau cu mândrie capul nobil deasupra celorlalte flori strivite.

Era de ajuns pentru a-l mângâia pe van Baerle, era de ajuns pentru a-l face să moară de necaz pe asasin, care își smulgea părul din cap la vederea crimei comise zadarnic.

Van Baerle, deplorând nenorocirea care îl lovise, nenorocire care de altfel, din mila lui Dumnezeu, nu era chiar atât de mare cât ar fi putut să fie, nu putu să-i ghicească cauza. El se informă și află doar că toată noaptea s-au auzit miolăituri îngrozitoare. De altfel, el recunoscuse trecerea pisicilor și după urmele lăsate de ghiarele lor, după părul rămas pe locul bătăliei și pe care picăturile indifferente de rouă tremurau la fel ca pe frunzele unei flori rupte, căzută alături; pentru a evita ca pe viitor să se mai repete o astfel de nenorocire, el porunci ca un ajutor de grădinar să doarmă noaptea în grădină, într-o gheretă, aproape de straturi.

Boxtel auzi când se dădu ordinul. El văzu construindu-se ghereta chiar în aceeași zi, și prea fericit că nu a fost bănuț, dar mai pornit ca oricând împotriva norocosului horticultor, așteptă o ocazie mai prielnică, pentru a se răzbuna.

Cam în acest timp, societatea cultivatorilor de lalele din Harlem propuse un premiu pentru descoperirea, — nu îndrăznim să zicem fabricarea, — prețioasei lalele negre, fără pată, problemă încă nerezolvată și privită ca fără soluție pe atunci, dacă se ține seama că la această dată nu existau nici măcar lalele brune.

De aceea se spune că fondatorii premiului ar fi putut să ofere la fel de bine două milioane în loc de o sută de mii de livre, căci oricum ideea nu putea fi realizată.

Câțiva amatori încercară, fără să creadă însă în reușită; dar natura fanteziei horticultorilor are o asemenea putere, încât, deși considerau dinainte încercarea sortită eșecului, nu se mai puteau gândi decât la prețioasa lalea neagră, tot atât de himerică, de intangibilă, ca lebăda neagră a lui Horațiu și ca mierloiul alb al tradiției franceze.

Van Baerle se număra printre cultivatorii de lalele care adoptară ideea; Boxtel fu dintre aceia care se gândiră s-o speculeze. Din momentul în care mintea perspicace și ingenioasă a lui van Baerle se puse în slujba realizării acestui scop, el începu cu răbdare semănăturile și operațiile necesare pentru a aduce de la roșu la cafeniu și de la cafeniu la cafeniu închis lalelele pe care le cultivase până acum.

Începând din anul următor, Boxtel putu zări în straturile lui van Baerle lalele de un brun perfect, în timp ce el nu obținuse decât culoarea cafeniu deschis.

Poate că ar fi important să explicăm cititorilor frumoasele teorii care dovedeau că laleaua împrumută culorile de la elementele naturii; poate ar fi bine să stabilim că nimic nu e imposibil pentru un horticultor care pune la contribuție, cu răbdare și geniu, focul soarelui, prospețimea apei, seva pământului și adierea vântului. Dar nu un tratat despre lalele în general, ci povestea unei lalele în particular ne-am hotărât să scriem; de aceea ne vom opri la aceasta, oricât de mult ne-am simți atrași de farmecul subiectului care se suprapune.

Lui Boxtel, învins încă o dată de superioritatea dușmanului său, i se făcu lehamite să mai cultive lalele și, pe jumătate nebun, se hotărî să stea la pândă.

Casa rivalului său era așezată în plină lumină. Grădina cu fața spre soare, cămăruțe cu geamuri străvezii, dulapuri, cutii și etichete îngăduiau telescopului să pătrundă cu ușurință; Boxtel își lăsa bulbii să putrezească în cuiburi, cojile să se usuce în rafturi, lalelele să moară pe straturi și nu se mai preocupă decât de ceea ce se petrecea la van Baerle; respira prin tijele lalelelor lui, îi trecea setea numai văzând stropitoarea cu apă și se sătură cu pământul moale și fin pe care-l presăra vecinul său peste bulbii atât de îndrăgiți. Dar partea cea mai curioasă a îndeletnicirii nu se efectua în grădină.

Suna ora unu, ora unu noaptea și van Baerle urca în laboratorul său, în cabinetul cu geamuri, unde telescopul lui Boxtel pătrundea atât de bine. Aici, din clipa când luminile savantului, înlocuind razele soarelui, iluminau ziduri și ferestre, Boxtel vedea cum acționează geniul inventiv al rivalului său.

Îl privea selectând semințele, stropindu-le cu substanțe care le modifica sau le colorau. Cornelius mai mult intuia ce avea de făcut atunci când încălzea unele semințe, le umezea, apoi le combina cu altele printr-un soi de altoi, operație minuțioasă și la care se dovedea uimitor de îndemânatic; ținea la întuneric pe cele care trebuiau să dea culoarea neagră, la soare sau la lampă pe cele care trebuiau să dea culoarea roșie, oglindea în luciul apei pe cele care aveau să devină albe.

Această magie nevinovată, fruct al îmbinării dintre visarea copilăreas-că și geniul matur, această muncă plină de răbdare, continuă, de care Boxtel se simțea incapabil, îl făcea pe invidios să-și închine telescopului toată viața, toată gândirea, toată nădejdea sa.

Lucru ciudat! Atâta interes și atâta dragoste pentru artă nu izbutise să stingă violenta invidie a lui Isaac, setea sa de răzbunare. Uneori, prinzându-l pe van Baerle în telescopul său, își închipuia că îl ochește cu o pușcă ce nu dă greș, și căuta cu degetul piedica pentru a slobozi glonte ce trebuia să-l ucidă. Dar e timpul să legăm de această perioadă de trudă a unui cultivator de lalele și de spionaj a altuia, vizita pe care Corneille de Witt, Ruart de Pulten, o făcea în orașul său natal.

VII

UN OM FERICIT FACE CUNOȘTINȚĂ CU NENOROCIREA

Corneille veni în vizită la finul său, Cornelius van Baerle, în luna ianuarie 1672, după ce își puse la punct treburile de familie.

Se înnoptase.

Deși destul de puțin priceput în horticultură și tot atât de puțin artist, Corneille vizită toată casa, de la atelier până la sere, de la tablouri până la lalele.

El primi mulțumirile finului pentru că îi oferise prilejul de a fi pe puntea vasului amiral *Șapte Provinci*, în timpul bătăliei de la Southwood-Bay și la rândul său, Corneille îi mulțumi ca un părinte, cu amabilitate și bunăvoință, pentru că dăduse numele său unei minunate lalele. În timp ce trecea astfel în revistă comorile lui van Baerle, în fața porții omului fericit se adunase lume multă care privea plină de curiozitate și cu respect.

Zgomotul din stradă atrase atenția lui Boxtel care mânca, așezat aproape de foc. El se întrebă ce se întâmplă, și după ce află, se urcă în laboratorul său, unde se instalează cu telescopul la ochi, în ciuda frigului pătrunzător de acolo.

Din toamna anului 1671, telescopul nu-i mai era de mare folos.

Lalelele, friguroase, așa cum sunt toate fiicele Orientului, nu se cultivă în pământ iarna. Ele au nevoie de căldura din interiorul casei, de patul moale al sertarelor și de dulcile mângâieri ale sobei. De aceea, toată iarna, Cornelius o petrecea în laborator, în mijlocul cărților și a tablourilor. Numai arareori se ducea în camera cu bulbi, pentru a deschide oblonul și a lăsa să pătrundă cele câteva raze de soare surprinse pe cer.

În seara de care vorbim, după ce Corneille și Cornelius, urmași de câțiva servitori, vizitaseră încăperile, cel dintâi se adresă în șoaptă gazdei sale:

— Fiul meu, îndepărtează oamenii și fă în așa fel ca să rămânem câteva clipe singuri.

Cornelius se înclină în semn de ascultare. Apoi spuse cu voce tare:

— Domnule, doriți să vizitați și uscătoria mea de lalele?

Uscătoria? Acest "templu păgân" al cultivatorului de lalele, acest tabernacol, această "sfânta sfintelor", era interzisă profanilor, ca și Delfi altădată.

Niciodată pragul acestei încăperi n-a fost trecut de piciorul îndrăzneț al vreunui valet, ar fi zis marele Racine, la modă pe atunci. Cornelius nu lăsa să pătrundă aci decât mătura inofensivă a fostei sale doici, o bătrână servitoare frizonă, care, de când stăpânul ei se consacrase cultului lalelelor, nu mai îndrăznea să pună ceapă în tocană, de teamă să nu curețe și să gătească chiar inima copilului pe care-l alăptase. Astfel, numai la auzul cuvântului uscătorie, servitorii care purtau făcliile aprinse se depărtară cu respect. Cornelius luă lumânările din mâna primului servitor și trecu înaintea nașului său în cameră.

Trebuie să adăugăm că uscătoria se afla tocmai în încăperea cu geamuri pe care Boxtel o fixa fără încetare cu telescopul său.

Acesta stătea ca de obicei la pândă. Văzu mai întâi luminându-se pereții și geamurile; apoi apărură două umbre. Una dintre ele, mare, majestuoasă, severă, se așeză aproape de masa pe care Cornelius lăsase făclia. Boxtel recunoscu obrazul palid al lui Corneille de Witt, încadrat de părul lung și negru care-i cădea pe umeri.

După ce spuse câteva cuvinte, al căror sens invidiosul nu-l putu pricepe după mișcarea buzelor, Ruartul de Pulten scoase de la piept un pachet alb, pecetluit cu grijă și-l întinse lui Cornelius; după felul în care Cornelius îl luă și îl ascunse în dulap, Boxtel înțelese că în el se aflau hârtii de cea mai mare importanță.

Se gândi la început că acest pachet prețios ar putea conține câțiva muguri proaspăt aduși din Bengal sau din Ceylon; dar apoi chibzui că Ruartul se interesa prea puțin de lalele și nu se ocupa decât de om, plantă păcătoasă, ce încântă mai puțin privirea și înflorește mai greu. Reveni deci la ideea că pachetul conținea pur și simplu hârtii și că aceste hârtii aveau desigur o însemnătate politică.

Dar de ce i s-ar încredința asemenea hârtii tocmai lui Cornelius, care era cu totul străin de această știință, de altfel tot atât de obscură, după părerea sa, ca și chimia sau chiar alchimia? Fără îndoială, Corneille, simțind că nu era pe placul compatrioților săi, încredința finului său van Baerle un depozit de documente însemnate. Ruartul se dovedea îndemânativ procedând astfel, întrucât Cornelius, străin de intrigile politice, era în afară de orice bănuială și de bună seamă că nu spre el s-ar fi îndreptat cercetările.

De altfel, Boxtel își cunoștea vecinul. Dacă pachetul ar fi conținut muguri, Cornelius nu s-ar fi putut stăpâni și ar fi cercetat cu atenție valoarea darurilor primite. Or dimpotrivă, Cornelius primise cu respect pachetul din mâinile Ruartului și tot cu respect îl așezase într-un sertar,

împingându-l până la fund; fără îndoială, ca să nu se vadă și ca să nu ocupe prea mult loc din spațiul rezervat bulbilor.

De îndată ce pachetul fu ascuns în sertar, Corneille de Witt se ridică, strânse mâinile finului său și se îndreptă spre ușă.

Cornelius luă iute făclia și trecu înainte pentru a lumina calea nașului său.

Lumina dispăru pe nesimțite din încăperea cu geamuri și reapăru pe scară, apoi în vestibul, și în sfârșit în strada încă plină de oameni care voiau să-l vadă pe Ruart urcând în trăsură.

Invidiosul nu se înșelase de loc în presupunerile lui. Depozitul încredințat de către Ruart lui van Baerle și pus cu grijă de acesta în sertar era corespondența lui Ioan de Witt cu domnul de Louvois. Numai că, — așa cum îi spusese fratelui său, — de Witt încredințase scrisorile lui van Baerle fără să-l lase măcar să bănuiască importanța lor politică. Singura reco-mandare pe care i-o făcuse era aceea de a nu înmâna depozitul nimănui altcuiva decât lui sau unei persoane care ar avea scris un cuvânt din par-tea lui. Și Cornelius, după cum am văzut, închise pachetul în dulapul cu muguri prețioși. După plecarea Ruartului, zgomotul și făcliile se stinseră, iar Cornelius nu se mai gândi la acest pachet, la care Boxtel, dimpotrivă, se gândea mult; asemenea unui pilot încercat, el vedea în acest pachet norul mic și depărtat, care închide în el furtuna și care, lunecând, va crește și se va dezlănțui.

Totuși, ignorând ura ce o stârnise, cultivatorul de lalele parcursese o parte din drumul către țelul propus de societatea din Harlem: el trecuse de la laleaua brun-gălbuie la laleaua de culoarea cafelei prăjite. Și chiar în ziua de 20 august 1672, în timp ce la Haga avea loc evenimentul pe care l-am povestit, la ora unu după amiază, Cornelius se afla în uscătorie, cu picioarele sprijinite de bara mesei și coatele pe covor, admirând trei muguri promițători.

"Voi crea marea lalea neagră, — își spunea Cornelius desprinzând mugurii, — și voi lua premiul de o sută de mii de florini. Îl voi împărți săracilor din Dordrecht; în felul acesta voi potoli ura pe care o trezește orice om bogat în timpul războaielor civile, și voi putea continua să-mi îngrijesc răzoarele, fără să mă tem de republicani sau de orangești. Nu voi mai avea motiv să mă tem că într-o zi de răscoală negustorii din Dordrecht și marinarii din port ar putea veni să-mi smulgă bulbi pentru a-și hrăni familiile, așa cum mă amenință uneori cu voce joasă, când află că am cumpărat un bulb de două sau trei sute de florini. E lucru hotărât; voi da săracilor cei o sută de mii de florini pe care-i oferă societatea din Harlem ca premiu.

Cu toate că..."

Și la acest cu toate că, van Baerle făcu o pauză și suspină.

"Cu toate că, urmă el, mi-ar fi plăcut să cheltuiesc cei o sută de mii de florini pentru a mări parterul casei mele sau pentru a călători în Orient, patria florilor frumoase. Dar e mai bine să nu te gândești la toate astea; numai despre muschete, drapele, tobe și proclamații se vorbește astăzi!"

Van Baerle ridică ochii spre cer și suspină din nou. Apoi își întoarse privirea către bulbi care, după părerea lui, erau cu mult mai importanți decât toate muschetele, tobele, drapelele și proclamațiile — toate lucruri bune numai să tulbure sufletul unui om cinstit!

"Dar iată niște muguri foarte frumoși!" își spuse el. Cât sunt de netezi, cât sunt de bine făcuți, ce aer melancolic au! Toate acestea prevestesc lalelei mele negru de abanos! Nu se văd cu ochiul liber nici măcar nervurile prin care circulă seva. Oh! cu siguranță că nici o pată nu

va umbri rochia de doliu a florii care-mi datorează viața.

"Cum se va numi această fiică a veghei mele, a trudei mele, a gândirii mele? *Tulipa nigra Barlaensis*.

"Da, *Barlaensis*. Frumos nume! Toată Europa cultivatoare de lalele, adică toată Europa cultă, va tresări la auzul acestei vești care va zbura ca vântul în cele patru puncte cardinale ale globului.

"A fost descoperită marea lalea neagră! Numele ei? vor întreba amatorii. — *Tulipa nigra Barlaensis*. — De ce *Barlaensis*? După numele inventatorului ei, van Baerle, se va răspunde. — Cine-i acest van Baerle? — E acela care a mai creat până acum cinci specii noi: *Jeanne, Ioan de Witt, Corneille* etc. Ei bine, aceasta este ambiția mea. Ea nu va supăra pe nimeni. Și despre *Tulipa nigra Barlaensis* se va mai vorbi chiar dacă nașul meu, acest sublim om politic, nu va mai fi cunoscut decât poate prin laleaua care-i poartă numele.

"Muguri încântători!..."

"Când va înflori laleaua mea, — își continuă Cornelius gândurile, — vreau, dacă liniștea va fi revenit în Olanda, să dau săracilor numai cincizeci de mii de florini; la urma urmelor și atât e destul pentru un om care nu datorează nimănui nimic, iar cu ceilalți cincizeci de mii de florini voi face experiențe. Cu acești cincizeci de mii de florini vreau să dau viață lalelei parfumate. Oh! dacă aș izbuti să dau lalelei parfumul trandafirului, al garoafei, sau poate chiar un miros complet nou; dacă aș putea reda reginei florilor mireasma naturală pe care a pierdut-o în trecerea ei de pe tronul din Orient pe cel din Europa, acea mireasmă pe care o are probabil în India, la Goa, la Bombay, la Madras și mai ales în insula care altădată, după cum spun cunoscătorii, a fost paradisul terestru, — numită Ceylon! Ce triumf! Atunci, n-aș da gloria lui Cornelius van Baerle, — o spun deschis, — nici pentru gloria lui Alexandru, Cezar sau Maxi-milian.

Dragi mugurași!..."

Și Cornelius se desfăta contemplându-i.

Deodată, clopoțelul din fața încăperii sună mai tare ca de obicei.

Cornelius tresări, întinse ocrotitor mâna spre muguri și se întoarse:

— Cine-i acolo? întrebă el.

— Un sol de la Haga, răspunse servitorul.

— Un sol de la Haga? Ce vrea?

— Domnule, e Craeke.

— Craeke, valetul de încredere al domnului Ioan de Witt? Bine! Să aștepte.

— Nu pot să aștept, se auzi o voce din coridor.

Și în același timp, trecând peste consemn, Craeke năvăli în uscătorie.

Intrarea violentă a lui Craeke era o încălcare atât de flagrantă a obiceiurilor stabilite în casa lui Cornelius van Baerle, încât acesta, văzându-l cum se năpustește, avu o tresărire a mâinii ce ocrotea mugurii; gestul brusc făcu să se rostogolească doi din prețioșii bulbi, unul sub masa vecină cu masa mare, celălalt în cămin.

— Drace! exclamă Cornelius fugind după muguri, — ce s-a întâmplat, Craeke?

— S-a întâmplat, domnule, — zise Craeke, depunând hârtia pe masa cea mare unde rămăsese al treilea bulb, — că sunteți invitat să citiți hârtia aceasta fără să pierdeți nici o clipă.

Și Craeke, având senzația că străzile din Dordrecht manifestă simpto-mele unui tumult asemănător celui pe care îl lăsase la Haga, fugi fără să privească înapoi.

— Bine, bine, dragul meu Craeke, — zise Cornelius, întinzând un braț sub masă pentru a urmări bulbul prețios, — voi citi hârtia.

Apoi, ridicându-l, îl puse în căușul palmei pentru a-l examina:

— Bun! zise el, iată, unul e neatins. Al dracului Craeke, să intre astfel în uscătoria mea! Să-l vedem pe celălalt acum.

Fără să lase din mână bulbul pe care-l ridicase, van Baerle înaintă spre cămin și, în genunchi, începu să pipăie cu vârful degetului cenușa, care din fericire era rece.

După o clipă descoperi al doilea mugur.

— Iată-l și pe al doilea.

Și privindu-l cu o atenție aproape părintească:

— Neatins ca și primul.

Chiar în clipa aceea, în timp ce Cornelius, încă în genunchi, examina al doilea mugur, ușa uscătoriei fu zgâlțâită atât de puternic și se deschise în așa fel, încât Cornelius simți urcându-i în obraji și în urechi flacăra acelei rele sfătuitoare, care se numește mânia.

— Ce s-a mai întâmplat? întrebă el. Ce-nseamnă asta? Au înnebunit ai casei!

— Domnule! Domnule! strigă servitorul care se năpustise în uscătorie cu obrazul mai palid și cu expresia mai îngrozită decât cea a lui Craeke.

— Ei bine, ce-i? întrebă Cornelius, care văzând dubla încălcare a regulilor casei, presimți o nenorocire.

— Ah! domnule, fugiți, fugiți repede!

— Să fug? Pentru ce?

— Domnule, casa e plină de gărzile statului.

— Ce vor?

— Vă caută.

— Pentru ce?

— Ca să vă aresteze.

— Să mă aresteze, pe mine?

— Da, domnule, sunt însoțiți și de un magistrat.

— Ce înseamnă asta? întrebă van Baerle strângând cei doi muguri în mână și aruncând o privire îngrozită spre scară.

— Urcă, urcă! strigă servitorul.

— Ah, iubitul meu copil, vrednicul meu stăpân, strigă doica intrând în uscătorie. Ia aurul, bijuteriile și fugi, fugi!

— Dar pe unde vrei să fug, doică? întrebă van Baerle.

— Sări pe fereastră.

— De la douăzeci și cinci de picioare?!

— Vei cădea pe un strat de pământ gras de șase picioare!

— Da, dar voi cădea pe lalelele mele!

— N-are importanță, sari.

Cornelius luă al treilea mugur, se apropie de fereastră și o deschise, dar văzând ce stricăciuni ar putea aduce straturilor sale, se înspăimântă mai mult decât la vederea distanței de la care trebuia să sară și se opri.

— N-am să sar.

Și se dădu un pas îndărăt.

În acest moment, printre zăbrelele grilajului începură să se vadă halebardele soldaților.

Doica ridică brațele spre cer.

Cât despre Cornelius van Baerle, trebuie s-o spunem, spre lauda nu a omului ci a cultivatorului de lalele, singura sa preocupare era aceea de a-și apăra neprețuiții muguri.

Căută din ochi o hârtie în care să-i învelească, zări pe masa de uscat

foaia din biblie depusă de Craeke, o luă fără să-și amintească cum ajunsese acolo, atât de mare îi era tulburarea, înveli în ea cei trei muguri, îi ascunse la piept și așteptă liniștit.

În aceeași clipă intrară soldații, precedați de un magistrat.

— Dumneavoastră sunteți doctorul Cornelius van Baerle? întrebă magistratul, deși îl cunoștea foarte bine pe tânăr.

— Eu sunt, maestre van Spennen, — răspunse Cornelius salutându-l respectuos, — și dumneavoastră o știți prea bine.

— Atunci, dați-ne documentele instigatoare pe care le ascundeți la dumneavoastră.

— Documentele instigatoare? repetă Cornelius, cu totul năucit de această poruncă.

— Nu faceți pe miratul.

— Vă jur, maestre van Spennen, — răspunse Cornelius, — că nu înțeleg despre ce este vorba.

— Atunci o să vă ajut, doctore, spuse magistratul: dați-ne hârtiile pe care trădătorul Corneille de Witt le-a depus la dumneavoastră în luna ianuarie a anului trecut.

Lui Cornelius îi trecu fulgerător prin minte un gând.

— Iată, spuse van Spennen, mi se pare că începeți să vă amintiți, nu-i așa?

— Bineînțeles, dar dumneavoastră vorbeți de documente instigatoare, și eu nu am nici o hârtie de felul acesta.

— Ah, negați?

— Desigur.

Magistratul se întoarse și cuprinse dintr-o privire toată încăperea.

— Care cameră din casă se numește uscătorie? întrebă el.

— E tocmai aceasta în care ne aflăm, maestre van Spennen.

Magistratul își aruncă ochii pe o mică notă așezată deasupra hârtiilor sale.

— E în ordine, spuse el ca un om lămurit.

Apoi întorcându-se către Cornelius:

— Vreți să-mi dați aceste hârtii?

— Dar nu pot, maestre van Spennen. Doar nu-mi aparțin: ele mi-au fost încredințate cu titlul de depozit, și un depozit e sfânt.

— Doctore Cornelius, rosti magistratul, în numele Guvernului vă ordon să deschideți acest sertar și să-mi dați hârtiile închise în el.

Și magistratul arătă cu degetul exact al treilea sertar al unui dulap așezat deasupra căminului.

Într-adevăr, hârtiile încredințate de Ruartul de Pulten finului său se aflau în cel de-al treilea sertar, dovadă că poliția fusese perfect informată.

— Va să zică nu vreți? întrebă van Spennen, văzându-l pe Cornelius că rămâne împietrit de uimire. Atunci îl voi deschide eu însumi.

Și trăgând tot sertarul afară, magistratul descoperi mai întâi vreo douăzeci de bulbi, rânduiți și etichetați cu grijă, apoi pachetul cu hârtii, exact în starea în care fusese depus de către nenorocitul Corneille de Witt.

Magistratul rupse sigiliile, sfâșie plicul, aruncă o privire lacomă peste primele foi care-i căzură sub ochi, și strigă cu o voce îngrozitoare:

— Așadar, justiția n-a primit o informație falsă.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Ah! nu mai faceți pe nevinovatul, domnule van Baerle, răspunse magistratul, și urmați-ne.

— De ce să vă urmez? strigă doctorul.

— Pentru că în numele Statelor olandeze, vă arestez.
Nu se făceau încă arestări în numele lui Wilhelm de Orania,
deoarece nu trecuse destul timp de când era stadtholder.
— Să mă arestați, strigă Cornelius, dar ce-am făcut?
— Asta nu mă privește de loc, doctore, vă veți explica în fața
judecătorilor.

— Unde?

— La Haga.

Cornelius, uluit, își sărută doica aproape leșinată, dădu mâna cu
servitorii care plângeau și-l urmă pe magistrat. După ce fu închis în
trăsură ca un deținut politic, porniră în galop spre Haga.

VIII

O INVAZIE

Tot ce se petrecuse era, după cum se poate ușor presupune, opera
diabolică a lui *mynheer* Isaac Boxtel.

Ne amintim că el a ghicit importanța hârtiilor încredințate de Ruartul
de Pulten finului său, de îndată ce îl văzu pe acesta strângând cu grijă
pachetul în sertarul în care ținea cei mai prețioși bulbi.

De aci se poate deduce că Boxtel, care urmărea desfășurarea
evenimentelor politice cu mult mai multă atenție decât vecinul său
Cornelius, aflând de arestarea lui Corneille de Witt, învinuit de înaltă
trădare, se gândi că, fără îndoială, n-ar avea de spus decât o vorbă
pentru ca o dată cu nașul să fie arestat și finul.

Oricât de fericită bătea inima lui Boxtel, se înfioră totuși la gândul
că denunțul său ar putea duce la eșafod un om. Dar cum firile rele se
deprind treptat cu ideile josnice, *mynheer* Isaac Boxtel își dădea curaj
găsindu-și justificarea în următorul sofism:

"Corneille de Witt e un rău cetățean dacă e acuzat de înaltă trădare
și arestat. Eu sunt un bun cetățean pentru că nu sunt acuzat de nimic în
lume și pentru că sunt liber ca pasărea văzduhului. Cum Corneille de
Witt e un rău cetățean, pentru că e acuzat de înaltă trădare și arestat,
complice-le său, Cornelius van Baerle, nu poate fi un cetățean mai puțin
rău. Deci, eu sunt un bun cetățean, și cum e de datoria bunilor cetățeni
să-i denunțe pe cei răi, este de datoria mea, a lui Isaac Boxtel, să-l
denunț pe Cornelius van Baerle."

Dar poate că acest raționament, ciudat cum era, n-ar fi pus cu totul
stăpânire pe gândurile lui Boxtel și poate că invidiosul n-ar fi cedat
dorinței de răzbunare care îi rodea inima, dacă o dată cu demonul
invidiei, n-ar fi apărut și demonul lăcomiei.

Boxtel cunoștea stadiul în care ajunsese van Baerle cu cercetările
referitoare la valoroasa lalea neagră. Oricât de modest era doctorul
Cornelius, el nu putu ascunde prietenilor săi intimi convingerea aproape
deplină că va câștiga în anul 1673 premiul de o sută de mii florini propus
de Societatea de horticultură din Harlem. Or, tocmai această certitudine
a lui Cornelius van Baerle îi dădea lui Isaac Boxtel febra care-l rodea
continuu.

Dacă ar fi arestat Cornelius, s-ar produce în casă, cu siguranță, o
mare tulburare, iar în noaptea următoare nu s-ar gândi nimeni să
vegheze lalelele din grădină.

Și în acea noapte, Boxtel ar sări zidul și cum el știa unde se află
bulbul lalelei negre, l-ar putea fura; în loc să înflorească la Cornelius, ar
înflori la el, și astfel ar primi el premiul de o sută de mii de florini, fără a

mai pune la socoteală cinstea supremă de a numi noua floare *Tulipa nigra Boxtellensis*. Obținerea unui asemenea succes însemna nu numai răzbunare, dar și satisfacerea lăcomiei sale. Când era treaz, nu se gândea decât la marea lea neagră; când dormea, o visa. În sfârșit la 19 august, către orele două după amiază, tentația fu atât de puternică încât *mynheer* Isaac nu mai putu să-i reziste. În consecință, el întocmi un denunț anonim, înlocuind semnătura cu precizia informației și-l aruncă la poștă.

Niciodată o hârtie veninoasă, strecurată în gurile de bronz ale Veneției, n-a produs un efect mai rapid și mai îngrozitor. În aceeași seară, magistratul primi înștiințarea; el își convocă imediat colegii pentru a doua zi dimineața. Într-adevăr, a doua zi se adunară, hotărâră arestarea lui van Baerle și încredințară executarea ordinului maestrului van Spennen, care se achită de această datorie, așa cum am văzut, ca un olandez demn, arestându-l pe Cornelius tocmai în momentul în care orangiștii din Haga sfâșiau cadavrele lui Corneille și Ioan de Witt.

Dar, fie din rușine, fie din slăbiciune, Isaac Boxtel nu avu curajul în ziua aceea să îndrepte telescopul nici asupra grădinii, nici asupra atelierului, nici asupra uscătoriei vecinului său.

El știa prea bine ce urma să se întâmple în casa bietului doctor Cornelius, chiar fără să privească. Nici nu se clinti când unicul său servitor, — care invidia soarta servitorilor lui Cornelius, de altfel nu cu mai puțină amărăciune decât invidia Boxtel soarta stăpânului, — intră în cameră. Boxtel îi spuse:

— Nu mă voi scula azi; sunt bolnav.

Către ora nouă, el auzi în stradă gălăgie și se înfioră; în clipa aceea arăta mai palid ca un bolnav adevărat și tremura mai tare decât ar fi avut febră.

Valetul intră; Boxtel se ascunse sub cuvertură.

— Ah, domnule, strigă valetul, bănuind totuși că vestea ce-o aducea îl va bucura pe stăpânul său. Bietul van Baerle! Știți, domnule, ce se petrece în clipa asta?

— Cum vrei să știi? Îngăimă Boxtel.

— Ei bine! În clipa asta, domnule, vecinul dumneavoastră, Cornelius van Baerle, învinuit de înaltă trădare, e arestat.

— Nu cred! murmură Boxtel cu voce slăbită. Nu se poate!

— Păi, cel puțin așa se spune; de altfel tocmai l-am văzut intrând pe judecătorul van Spennen cu oamenii lui.

— Ah! dacă ai văzut, spuse Boxtel, poate ai dreptate.

— În orice caz, o să mă informez din nou, spuse valetul, și fiți liniștit, domnule, o să vă țin la curent.

Boxtel se mulțumi să încurajeze zelul valetului său doar cu un semn. Acesta ieși și se întoarse după un sfert de oră.

— Domnule, tot ce v-am povestit e adevărat.

— Cum asta?

— Domnul van Baerle e arestat; l-au închis într-o trăsură și l-au expedit chiar acum la Haga.

— La Haga?!

— Da, și acolo, dacă e adevărat ce se spune, n-o să-i fie bine de loc.

— Și ce se spune? Întrebă Boxtel.

— Păi, domnule, se spune, dar nu e sigur, că la ora asta burghezii sunt probabil gata să-i asasineze pe domnii Corneille și Ioan de Witt.

— Oh! murmură, sau mai degrabă horcăi Boxtel închizând ochii pentru a alunga imaginea îngrozitoare ce îi apărea în minte.

— Drace! exclamă valetul ieșind, *mynheer* Isaac Boxtel trebuie să fie

tare bolnav, dacă n-a sărit jos din pat aflând o asemenea veste.

Într-adevăr, Isaac Boxtel era tare bolnav, bolnav ca un om care a comis un asasinat.

Dar el asasinase cu un dublu scop. Primul fiind împlinit, mai rămânea de împlinit al doilea.

Se lăsă noaptea, noaptea pe care o aștepta Boxtel. Când, în sfârșit, totul fu cuprins de întuneric, el se sculă. Apoi se urcă în sicomorul său. Își făcuse bine socotelile; nimeni nu se gândea să păzească grădina; casa era vraște.

Auzi pe rând bătând ora zece, unsprezece, miezul nopții.

La miezul nopții, cu inima zvâcnind, cu mâinile tremurând, cu fața lividă, coborî din copac, luă o scară, o sprijini de zid, urcă până la penultima treaptă și ascultă. Peste tot era liniște. Nici un zgomot nu tulbura tăcerea nopții. O singură lumină veghea în toată casa. Era aceea a doicii. Liniștea și întunericul îi dădură curaj. Încălecă zidul și rămase o clipă pe loc; apoi, convins că nu avea a se teme de nimic, trecu scara din grădina sa în grădina lui Cornelius și coborî. Cum știa aproape la milimetru locul unde erau îngropați bulbii viitoarelor lalele negre, alergă în direcția lor, pășind totuși pe alei pentru a nu fi trădat de urma pașilor; ajungând la locul știut, își afundă mâinile în pământul moale, cu o bucurie de tigru.

Nu găsi nimic și crezu că s-a înșelat. Tot timpul broboane de sudoare i se prelingeau pe frunte. Scormoni alături: nimic. Scormoni la dreapta, scormoni la stânga: nimic. Scormoni înainte și înapoi: nimic. Fu cât pe ce să înnebunească văzând că pământul fusese răscolit chiar în dimineața aceea.

Într-adevăr, în timp ce Boxtel era în pat, Cornelius coborâse în grădi-nă, dezgropase bulbul și, așa cum am văzut, îl împărțise în trei muguri.

Boxtel nu se putea hotărî să părăsească locul și răvăși cu mâinile sale o bună parte din straturi.

În sfârșit, nu mai avu nici o îndoială asupra nenorocirii sale.

Nebun de furie, se întoarse la scară, încălecă zidul, aduse scara de la Cornelius, o aruncă în grădina sa și coborî.

Deodată îl străfulgeră o nouă nădejde: poate mugurii sunt în uscătorie. Nu avea decât să pătrundă în uscătorie, așa cum pătrunsesese în grădi-nă. Acolo îi va găsi. De altminteri, nu era de loc greu. Geamurile uscătoriei se deschideau ca la sere. Cornelius van Baerle le ridicase chiar în dimineața aceea și nimeni nu se gândise să le închidă. Totul era să-și facă rost de o scară destul de lungă, o scară de douăzeci de picioare în loc de una de douăsprezece.

Boxtel observase pe strada pe care locuia o casă în reparație; de zidul ei era sprijinită o scară uriașă. Această scară era tocmai ceea ce-i trebuia lui, dacă nu cumva lucrătorii o luaseră. Alergă într-acolo și găsi scara. O luă și o duse cu greu în grădina sa, apoi, și mai cu greu o sprijini de zidul casei lui Cornelius. Scara atinge exact ferestruica. Boxtel puse un mic felinar aprins în buzunar, urcă scara și pătrunse în uscătorie.

Ajuns în acest tabernacol, se opri sprijinindu-se de masă; picioarele nu-l mai țineau, inima îi bătea să-i spargă pieptul.

Aici era mult mai rău decât în grădină; s-ar zice că în aer liber nici o proprietate nu poate fi strict respectată; chiar dacă cineva ar sări un gard viu sau ar escalada un zid, tot s-ar opri în fața unei uși sau a unei ferestre. În grădină Boxtel nu era decât un borfaș, în cameră devenea un hoț. Totuși, curajul îi reveni; doar nu ajunsese până aici ca să se înapoieze acasă cu mâinile goale. Dar căută în zadar; deschise și închise

toate sertarele, chiar și sertarul cu pricina, în care fusese strâns cu grijă depozitul fatal lui Cornelius; găsi etichetate, ca într-o grădină botanică, lalelele *Joannis, Witt*, laleaua de culoare brună, laleaua de culoarea cafelei arse; dar laleaua neagră, adică mugurii în care ea dormea ascunsă, nu era nicăieri.

Și totuși, în registrul semințelor și al bulbilor, ținut în dublu exemplar de către van Baerle, cu mai multă grijă și exactitate decât registrul comer-cial al primelor case din Amsterdam, Boxtel citi aceste rânduri:

"Astăzi, 20 august 1672, am dezgropat bulbul mării lalele negre și l-am împărțit în trei muguri perfecți".

— Mugurii ăștia, mugurii ăștia! urlă Boxtel, răvășind totul în uscătoare, unde a putut să-i ascundă?

Apoi deodată își lovi fruntea, mai să și-o turtească.

— Oh, nenorocit ce sunt! strigă el; ah, de trei ori nenorocit! Se desparte oare cineva de mugurii săi? Îi lasă la Dordrecht când pleacă la Haga? Oare poate trăi cineva fără muguri, când ei sunt mugurii neprețuitei lalele negre? A avut timp să-i ia, infamul! Îi are la el, i-a luat la Haga!

Ca un fulger îi trecu prin minte lui Boxtel gândul acesta și-și dădu seama de inutilitatea crimei comise.

Căzu ca trăznit chiar pe masa, chiar pe locul unde, cu câteva ore înainte sărmanul van Baerle admirase îndelung și cu atâta satisfacție mugurii lalelei negre.

— Ei bine, la urma urmelor, spuse invidiosul, ridicându-și fața lividă, dacă îi are, nu-i va putea păstra decât atât cât va fi în viață, și...

Sfârșitul gândului său hidos se pierdu într-un surâs îngrozitor.

— Mugurii sunt la Haga, spuse el, deci nici eu nu mai pot rămâne la Dordrecht. La Haga, după muguri! La Haga!

Și Boxtel, fără să-i pese de imensele bogății pe care le părăsea, atât era de obsedat de neprețuita comoară, ieși prin ferestruică, alunecă în lungul scării, duse obiectul furat de unde îl luase și, asemenea unui animal de pradă, intră răcnind în casa lui.

IX

CAMERA FAMILIEI

Era aproape miezul nopții când bietul van Baerle fu închis în temnița din Buytenhoff.

Lucrurile se petrecură așa cum prevăzuse Roza. Găsind celula lui Corneille goală, mânia poporului atinse asemenea culmi, încât dacă moș Gryphus s-ar fi aflat acolo, în fața acelor furioși, cu siguranță că ar fi plătit în locul prizonierului său.

Dar această mânie se revărsă din plin asupra celor doi frați, pe care asasinii îi prinseseră datorită lui Wilhelm, om prevăzător, care luase măsuri de precauție, închizând porțile orașului.

Deci, la un moment dat, închisoarea se golise și o liniște de mormânt urmase îngrozitorului tunet de urlete ce se rostogolea pe scări.

Roza profită de acest moment, ieși din ascunzătoare, și îl luă cu ea și pe tatăl ei.

Închisoarea era pustie; la ce bun să rămâi în închisoare când oamenii erau sugrumați la Tol-Hek?

Gryphus ieși tremurând în urma curajoasei Roza. Se duseră să închidă poarta cea mare, — să închidă e un fel de a spune, căci poarta era pe jumătate sfărâmată. Se vedea că pe aici trecuse torentul unei

furii nestăvilite.

Către ora patru se auzi din nou vin zgomot, dar acest zgomot nu era de natură să-i îngrijoreze pe Gryphus și pe fiica lui: era al mulțimii care târa cadavrele celor doi frați spre piața unde se făceau în mod obișnuit execuțiile, pentru a-i spânzura. Roza se ascunse din nou, dar de data asta, ca să nu vadă odiosul spectacol.

La miezul nopții se auziră bătăi în poarta închisorii. Îl aduceau pe Cornelius van Baerle.

Când temnicerul Gryphus îl primi pe noul musafir și citi pe mandatul de arestare identitatea prizonierului, șopti cu obișnuitul său zâmbet de temnicer:

— Fin al lui Corneille de Witt! Ah, tinere, avem rezervată aici tocmai camera familiei; o să ți-o dăm.

În drumul ce trebuia să-l parcurgă pentru a ajunge la această celulă, deznădăjduitul cultivator de lalele nu auzi decât lătratul unui câine și nu văzu decât chipul unei tinere fete.

Câinele ieși dintr-o cușcă săpată în zid, scuturând un lanț gros și îl mirosi pe Cornelius, pentru a-l recunoaște mai bine dacă i s-ar ordona să-l sfâșie.

Tânăra fată, auzind cum scârțâie balustrada sub mâna obosită a deținutului, întredeschise ferestruica odăiței în care locuia, situată chiar sub scară. Cu lampa în mâna dreaptă, ea își lumina fermecătorul obraz trandafiriu, încadrat de un bogat păr blond împletit în cozi groase, în timp ce cu stânga își strângea cămașa albă de noapte pe piept, căci sosirea neașteptată a lui Cornelius o trezise din primul somn.

Era un tablou frumos de pictat și demn întru totul de maestrul Rembrandt, cu acea spirală neagră a scării luminate de felinarul roșiatic al lui Gryphus, cu fața întunecată a temnicerului în vârf și chipul melancolic al lui Cornelius, care se pleca peste balustradă pentru a privi în jos; iar dedesubt, încadrat de ferestruica luminată, suavul obraz al Rozei, gestul ei pudic, puțin contrariat la vederea lui Cornelius, care se afla mai sus, pe o treaptă, de unde privirea sa mângâia vag și trist umerii albi, rotunzi, ai tinerei fete. Și jos, cu totul în umbră, acolo unde întunericul acoperă detaliile, ardeau ochii de jăratec ai dulăului care trăgea de lanțul în inele, asupra cărora lumina, pornită din lampa ce o ținea Roza în mână și din felinarul lui Gryphus, atârna stropi strălucitori de aur.

Un singur lucru n-ar fi putut reda în tabloul său, sublimul maestru: expresia dureroasă care apăru pe chipul Rozei când îl văzu pe tânărul frumos și palid urcând încet scara și-l auzi pe tatăl ei spunându-i sinistrele cuvinte: "Vei avea camera familiei".

Această scenă dură o clipă doar, mult mai puțin decât ne-a trebuit nouă s-o descriem. Apoi Gryphus își continuă drumul iar Cornelius, silit să-l urmeze, intra cinci minute mai târziu, în celula pe care e inutil s-o descriem, pentru că cititorul o cunoaște mai dinainte.

După ce-i arătă patul de suferință al martirului care murise chiar în dimineața aceea, Gryphus își luă felinarul și ieși.

Cât despre Cornelius, de îndată ce rămase singur, se trânti pe pat, dar nu dormi deloc. Nu-și luă nici o clipă privirea de la fereastra îngustă, cu zăbrele de fier, care dădea spre Buytenhoff; văzu astfel, dincolo de pomi, prima rază de lumină pe care cerul o lăsa să cadă pe pământ, ca o mantie albă.

În timpul nopții, din când în când, câțiva cai iuți galopară prin piața Buytenhoff; pași grei de patrule se loviră de caldarâmul rotund, iar

fitilurile archebuzelor, aprinzându-se în bătaia vântului de vest, aruncară fulgere intermitente până la fereastra închisorii.

Dar când zorile argintară coamele crestate ale caselor, Cornelius, nerăbdător să afle dacă în jurul său mai trăia vreo ființă, se apropie de fereastră și-și roti privirea tristă de jur-împrejur.

Peste casele palide se înălța, la capătul opus al pieții, o siluetă cu forme neprecise, întunecată de ceața albăstruie a dimineții.

Cornelius recunoscă spânzurătoarea.

De spânzurătoare atârnavă două zdrențe hâde, care nu erau decât scheletele încă sângerânde ale fraților de Witt.

Mărinimoasa populație a orașului Haga ciopârțise carnea victimelor sale, dar, conștiincioasă, adusese la spânzurătoare enorma pancardă, pe care înscriesese pretextul dublei crime.

Pe această pancardă, cu ochii săi buni de om tânăr, Cornelius izbuti să citească următoarele rânduri, mânjite cu pensula groasă a vreunui mângăitor de firme:

"Aici atârnavă spânzurați marele scelerat numit Ioan de Witt și micul ticălos Corneille de Witt, fratele său, doi dușmani ai poporului, dar buni prieteni ai regelui Franței".

Cornelius scoase un strigăt de groază și în spaima sa copleșitoare, lovi cu mâinile și cu picioarele ușa atât de puternic și de repede, încât Gryphus alergă furios, cu legătura sa enormă de chei în mână.

Deschise ușa blestemându-i cumplit pe deținutul care-i tulbura liniștea în afara orelor în care avea obiceiul să se deranjeze singur.

— Ah, asta-i! S-a înfuriat și ăstălalt domn de Witt! strigă el. Dar acești de Witt au pe dracu în ei!

— Domnule, domnule, — spuse Cornelius apucându-l pe temnicer de braț și trăgându-l spre fereastră, — e adevărat ce-am citit eu acolo?

— Unde acolo?

— Pe pancarda aceea.

Palid, tremurând și gâfâind, el îi arătă la capătul pieții spânzurătoarea deasupra căreia domina cinica inscripție. Gryphus începu să râdă.

— Da, ai citit exact... Ei bine, scumpul meu domn, iată unde ajungi când te înțelegi cu dușmanii prințului de Orania!

— Domnii de Witt au fost asasinați! șopti Cornelius cu fruntea acoperită de sudoare, lăsându-se să cadă pe pat, cu brațele atârnavând, cu ochii închiși.

— Domnii de Witt au fost pedepsiți de justiția poporului, spuse Gryphus; dumneata spui că au fost asasinați? Eu zic, executați.

Văzând însă că deținutul nu numai că se liniștise, ci chiar leșinase, ieși, trântind ușa cu violență și trăgând zăvoarele cu zgomot.

Revenindu-și în fire, Cornelius se trezi singur și recunoscă celula în care se afla, camera familiei, așa cum o numise Gryphus în batjocură, celula fatală, prin care trebuia să treacă pentru a ajunge la o moarte tristă; cum era filozof, și mai ales creștin, el începu să se roage întâi pentru sufletul nașului său, apoi pentru cel al primului ministru și, în sfârșit, se resemnă să primească el însuși toate nenorocirile pe care Dumnezeu i le-ar fi trimis.

După ce termină și coborî din cer pe pământ, după ce, întors pe pământ, reveni în celula sa, și după ce se asigură că în celulă era singur, scoase de la piept cei trei muguri ai lalelei negre și îi ascunse îndărătul gresiei pe care stătea urciorul tradițional, în colțul cel mai întunecat al închisorii.

Zadarnică muncă de atâția ani! Atâtea dulci speranțe distruse! Rodul muncii sale va pieri, așa cum va pieri și el! În această închisoare

nu găsești nici un fir de iarbă, nici un bulgăre de pământ, nici o rază de soare! La gândul acesta, Cornelius fu cuprins de o neagră deznădejde, din care nu ieși decât datorită unei împrejurări extraordinare.

Care era această împrejurare?

Ne rezervăm plăcerea de-a o povesti în capitolul ce urmează.

X

FIICA TEMNICERULUI

În aceeași seară, când deschise ușa celulei pentru a da rația de mâncare deținutului, Gryphus alunecă pe o lespede umedă și căzu, cu tot efortul său de a-și păstra echilibrul. Mâna lovi în gol, și își frânse brațul deasupra încheieturii. Cornelius făcu o mișcare pentru a-l ajuta, dar cum acesta nu bănuia gravitatea accidentului, îi zise:

— Nu-i nimic, nu te mișca.

Și încercă să se ridice sprijinindu-se pe braț, dar osul se îndoi; abia atunci simți Gryphus durerea și scoase un strigăt. Înțelese că avea brațul rupt și acest om, atât de dur cu alții, căzu leșinat pe pragul ușii, unde rămase nemișcat și rece, ca un mort.

În timpul acesta ușa închisorii rămase deschisă iar Cornelius era aproape liber.

Dar lui nici măcar nu-i trecu prin minte să profite de acest accident; nu se gândea la altceva decât să-i dea ajutor celui lovit, oricât de rău intenționat păruse acesta față de el, în singura întrevvedere pe care o avuseseră.

După zgomotul făcut de Gryphus în cădere și după geamătul puternic ce-i scăpase, pe scară se auzi urcând un pas grăbit; la neașteptata apariție, Cornelius scoase o exclamație de uimire, căreia îi răspunse strigătul unei tinere fete.

Cea care țipase era frumoasa frizonă; văzându-și tatăl întins la pământ și pe deținut aplecat asupra lui, crezuse mai întâi că Gryphus, a cărui brutalitate o cunoștea, căzuse în urma unei încăierări. Cornelius înțelese ce se petrecea în inima tinerei fete, chiar din momentul în care o cuprinse bănuiala. Dar, dându-și seama de realitate dintr-o privire, fetei îi fu rușine de gândul ei; ridică asupra tânărului frumoșii ei ochi umezi și-i spuse:

— Iertați-mă, domnule, și mulțumesc. Iertați-mă pentru ceea ce-am gândit și mulțumesc pentru ceea ce faceți.

Cornelius roși:

— Nu-mi fac decât datoria de creștin ajutându-mi semenul.

— Da, și ajutându-l astă-seară, ați uitat insultele pe care vi le-a adus azi dimineață. Domnule, aceasta e mai mult decât omenie, e mai mult decât credință.

Cornelius se uită la frumoasa copilă, mirat că aude ieșind din gura unei fete din popor o vorbă atât de nobilă și în același timp atât de compă-timitoare.

Dar nu avu timpul să-i mărturisească surpriza, căci Gryphus, revenindu-și din leșin, deschise ochii, și vorbi cu brutalitatea sa obișnuită:

— Ah, iată cum stau lucrurile: te grăbești să aduci mâncare deținutu-lui, cazi din cauza grabei, căzând îți frângi un braț și drept mulțumire ești lăsat să zaci pe lespezi.

— Nu vorbi așa, tată, zise Roza, ești nedrept cu acest tânăr domn, pe care l-am găsit străduindu-se să te ajute.

— El? Întrebă Gryphus neîncrezător.

— Da, este adevărat, cum este adevărat că sunt gata să vă ajut în continuare.

— Dumneavoastră? Așadar sunteți medic?

— E prima mea profesie, spuse deținutul.

— Deci veți putea să-mi îndreptați brațul?

— Cât se poate de bine.

— Și ce vă trebuie pentru asta?

— Două scândurele de lemn și câteva fâșii de pânză.

— Auzi, Roza, spuse Gryphus, prizonierul o să-mi pună mâna la loc; n-o să ne coste nimic. Haide, ajută-mă să mă ridic! Parcă aș fi de plumb.

Roza îi oferi celui lovit umărul ca să se poată sprijini; acesta înconjură gâtul tinerei fete cu brațul sănătos și făcând un efort, se ridică în picioare, în timp ce Cornelius, pentru a-l scuti de o parte din drum, împingea către el un scaun.

Gryphus se așeză, apoi se întoarse către fiica sa:

— Ei bine, n-ai auzit? Du-te și adu ce ți s-a cerut.

Roza coborî și se întoarse după o clipă cu două doage de butoiaș și o fâșie mare de pânză.

Între timp, Cornelius scosese vesta temnicerului și îi suflecuse mânecile cămășii.

— Sunt bune, domnule? întrebă Roza.

— Da, domnișoară, spuse Cornelius privind obiectele aduse; da, e tocmai ce ne trebuie. Acum apropiați masa iar eu voi sprijini brațul tatălui dumneavoastră.

Roza împinse masa. Cornelius puse brațul rupt deasupra în așa fel încât să stea perfect întins și cu o îndemânare desăvârșită îndreptă fractura, adaptă scândurelele și strânse benzile.

La ultima mișcare, temnicerul leșină a doua oară.

— Căutați puțin oțet, domnișoară, spuse Cornelius; îi vom freca tâmpile și își va reveni.

Dar, după ce se asigură că tatăl ei e fără cunoștință, în loc să îndeplinească ceea ce-i ceruse Cornelius, fata se apropie de el și-i spuse:

— Domnule, serviciu contra serviciu.

— Ce înseamnă asta, frumoasa mea copilă? întrebă Cornelius.

— Înseamnă că judecătorul, care trebuie să vă ia interogatoriul mâine, a venit astăzi să se informeze în care celulă vă aflați; i s-a spus că ocupați celula domnului Corneille de Witt și la acest răspuns el a râs sinistru, ceea ce mă face să cred că nu vă așteaptă nimic bun.

— Și ce pot să-mi facă? întrebă Cornelius.

— Iată, se vede de aici spânzurătoarea.

— Dar nu sunt cu nimic vinovat, spuse Cornelius.

— Cei care atârnă acum acolo, spânzurați, mutilați, sfârtecați, erau vinovați?

— Ai dreptate, spuse Cornelius, întunecându-se.

— De altfel, continuă Roza, opinia publică vrea să fiți vinovat. Așa că, vinovat sau nu, procesul dumneavoastră va începe mâine, iar poimâine veți fi condamnat; lucrurile merg repede în vremurile de azi.

— Ei bine, ce vreți să spuneți prin toate astea, domnișoară?

— Vreau să spun că sunt singură, că sunt slabă, că tatăl meu e leșinat, că dulăul are botniță, și că, în consecință, nimic nu vă împiedică să fugiți. Fugiți deci, iată ce vreau să spun.

— Ce spuneți?

— Spun că n-am putut să-l salvez pe domnul Corneille nici pe domnul Ioan de Witt și aș vrea să vă salvez cel puțin pe dumneavoastră. Dar, grăbiți-vă! Iată, tata începe să respire normal; peste un minut va

deschide ochii și va fi poate prea târziu. Mai stați pe gânduri?

Într-adevăr, Cornelius stătea nemișcat, privind-o pe Roza, de parcă n-ar fi auzit ce spune...

— Nu înțelegeți?

— Ba da, înțeleg, spuse Cornelius, dar...

— Dar?

— Refuz. V-ar acuza pe dumneavoastră.

— Ce importanță are? spuse Roza roșind.

— Mulțumesc, copila mea, dar rămân.

— Rămâneți! Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! N-ați înțeles deci că veți fi condamnat... condamnat la moarte, executat pe eșafod și poate asasinat, făcut bucăți, cum au fost asasinați și ciopârțiți domnul Ioan și domnul Corneille! În numele cerului, nu vă fie teamă pentru mine și fugiți din această celulă blestemată. Luați seama, ea aduce nenorocire celor din familia de Witt.

— Ce?! strigă temnicerul, trezindu-se. Cine vorbește de aceste pușlamale, de acești mizerabili, de acești ticăloși de Witt?

— Nu vă mâniați, spuse Cornelius cu surâsul său blând; cel mai rău lucru pentru fracturi e să te înfierbânți.

Apoi încet către Roza:

— Copila mea, sunt nevinovat, voi aștepta judecătorii cu liniștea și calmul unui om nevinovat.

— Tăceți! spuse Roza.

— Să tac, și de ce?

— Nu e bine să bănuiască tatăl meu că am stat de vorbă.

— Și de ce?

— De ce? M-ar împiedica să mai vin vreodată aici, spuse tânăra fată. Cornelius primi această naivă mărturisire cu un surâs; i se păru că un strop de fericire licărea în nenorocirea sa.

— Ei! Ce tot mormăiți voi acolo? întrebă Gryphus, ridicându-se și sprijinindu-și brațul drept cu cel stâng.

— Nimic, răspunse Roza; domnul îmi prescria regimul pe care îl ai de urmat.

— Regimul pe care trebuie să-l urmez! Regimul pe care trebuie să-l urmez! Și tu, de asemenea, și tu ai unul de urmat, frumoaso!

— Care anume, tată?

— Să nu mai vii în celula deținuților, sau dacă vii, să pleci cât mai repede; ieși înaintea mea și imediat!

Roza și Cornelius schimbă o privire.

Cea a Rozei voia să spună:

— Vezi?!

Iar a lui Cornelius:

— Facă-se voia Domnului!

XI

TESTAMENTUL LUI CORNELIUS VAN BAERLE

Roza nu se înșelase deloc. Judecătorii veniră a doua zi la Buytenhoff și-l interogară pe Cornelius van Baerle. De altfel, interogatoriul nu dură mult; se adevăra că van Baerle păstrase la el corespondența fatală a fraților de Witt cu Franța. El nu negă.

În ochii judecătorilor, îndoielnic era numai faptul că această corespondență i-a fost dată de către nașul său, Corneille de Witt.

Dar cum de la moartea celor doi martiri, Cornelius van Baerle nu

mai trebuia să apere pe nimeni, nu numai că nu tăgădui că depozitul i-a fost încredințat de către Corneille în persoană, dar povesti și cum, în ce fel și în ce împrejurări îl primise.

Această mărturisire îl implica pe fin în crima nașului. Era o complicitate evidentă între Corneille și Cornelius.

Cornelius nu se limitează numai la această declarație; el spuse tot adevărul cu privire la simpatiile sale, obiceiurile și intimitățile sale. Mărturisi indiferența sa față de politică, dragostea pentru studiu, pentru artă, pentru știință și flori. Afirmă că niciodată, din ziua în care Corneille venise la Dordrecht și îi încredințase aceste documente, depozitul nu fusese nici atins și nici măcar privit de depozitar.

I se obiectă în privința aceasta că lucrul nu era cu putință, întrucât hârtiile fuseseră închise într-un dulap în care se uita și umbla zilnic.

Cornelius răspunse că e adevărat, dar că el nu punea mâna în sertar decât pentru a se convinge că bulbii sunt uscați, și că nu se uita decât pentru a se asigura că bulbii încep să încolțească.

I se contestă pretinsa sa indiferență față de scrisori, care nu putea fi logică, deoarece nu era posibil ca primind un asemenea depozit din mâna nașului său, acesta să nu-i fi adus la cunoștință și importanța lui. La care el răspunse că nașul său Corneille îl iubea prea mult și mai ales era un om prea înțelept ca să-i vorbească de conținutul depozitului, o asemenea confidență neputând avea altă urmare decât aceea de a-l tulbura pe depozitar.

I se argumentă că dacă domnul de Witt ar fi procedat astfel, ar fi adău-gat la pachet o declarație din care să reiasă, pentru orice eventualitate, că finul său e complet străin de conținutul depozitului, sau în timpul procesului i-ar fi trimis o scrisoare, care să-i poată servi drept justificare.

Cornelius răspunse că, fără îndoială, nașului său nici nu-i trecuse prin minte că depozitul ascuns într-un dulap, socotit de toți ai casei la fel de sfânt ca un tabernacol, ar putea fi în primejdie acolo; că, prin urmare, considerase un asemenea certificat inutil; de altfel acum, își aducea oarecum aminte că, înaintea arestării sale, servitorul domnului Ioan de Witt intrase în uscătorie și îi dăduse o hârtie; dar că despre această întâmplare îi rămăsese o amintire vagă aidoma unei halucinații; că servitorul dispă-ruse, iar hârtia, poate va fi găsită, dacă se va căuta atent.

Cât despre Craeke, servitorul domnului Corneille de Witt, acesta părăsise Olanda și nu se putea da de urma lui.

În ceea ce privește hârtia, era atât de puțin probabil că va fi găsită, încât nimeni nu se osteni măcar s-o caute.

Judecătorii voiau să aibă aerul că-l încurajează pe Cornelius să se apere mai bine decât o făcea; folosiră față de el acea blajină răbdare ce-l caracterizează uneori pe magistratul înclinat să-l ajute pe acuzat, alteori pe învingătorul care și-a doborât adversarul și, sigur de victorie, nu mai e nevoit să-l asuprească pentru a-l nimici.

Cornelius nu acceptă această protecție ipocrită și dădu un ultim răspuns, cu noblețea unui martir și calmul unui om drept:

— Mă întrebați, domnilor, lucruri la care nu pot să răspund decât cu întregul adevăr. Or, adevărul întreg, iată-l: pachetul a ajuns la mine așa cum v-am spus; declar în fața lui Dumnezeu că nu cunoșteam și nici acum nu știu ce conține; că abia în ziua arestării am aflat că acest depozit cuprinde corespondența primului ministru cu marchizul de Louvois. În sfârșit, declar că nu înțeleg cum s-a putut afla că acest pachet se găsește la mine și mai ales cum mi se poate face o vină din

faptul că am primit ceea ce îmi aducea ilustrul și nenorocitul meu naș.

La atât se rezuma toată pledoaria lui Cornelius. Judecătorii părăsiră sala pentru deliberare. Ei luară în considerație următoarele:

Că orice sămânță de disensiune civilă e primejdioasă deoarece ar reînvia un război, pe care toți au interesul să-l înăbușe.

Unul dintre ei, care avea reputația de subtil observator, stabili că acest tânăr, atât de flegmatic în aparență, trebuie să fie foarte periculos în realitate, și că sub mantia lui de gheață ce-i servește drept mască, ascunde o puternică dorință de a răzbuna pe domnii de Witt, rudele sale apropiate.

Un altul afirmă că dragostea de lalele se îmbină perfect cu politica, și că istoria a dovedit că mulți oameni foarte primejdioși s-au ocupat de grădinărit ca și cum ar fi fost adevărata lor profesie, deși în fond erau preocupați de cu totul altceva. De pildă, Tarquinius cel Bătrân cultiva maci la Gabies, iar vestitul Condé stropea garoafele în donjonul din Vincennes, primul meditând între timp la întoarcerea sa la Roma iar al doilea la evadarea din închisoare.

Judecătorul conchise prin următoarea dilemă:

— Domnul Cornelius van Baerle sau iubește foarte mult lalelele, sau iubește foarte mult politica; și într-un caz și în altul, el ne-a mințit; mai întâi fiindcă s-a ocupat de politică, așa cum o confirmă scrisorile găsite la el, apoi, fiindcă s-a ocupat și de lalele, după cum o dovedesc mugurii aflați asupra lui.

În sfârșit, — și acesta e lucrul cel mai grav, — Cornelius van Baerle s-a ocupat în același timp și de politică și de lalele; acuzatul e deci de natură hibridă, de o structură amfibie, dedicându-se cu pasiune și în egală măsură politicii și culturii lalelelor, ceea ce-i conferă trăsăturile caracteristice aceluși soi de oameni periculoși pentru liniștea publică, cât și o oare-care, sau mai degrabă o completă analogie cu acele minți luminate, printre care se numără și Tarquinius cel Bătrân și marele Condé, dați ca exemplu puțin mai înainte.

În urma acestor raționamente, judecătorii au tras concluzia că prințul stathuder al Olandei ar fi fără îndoială nespus de recunoscător magistraturii din Haga, dacă aceasta i-ar simplifica administrarea celor Șapte Provincii, distrugând chiar și cea mai neînsemnată sămânță de conspirație împotriva autorității sale.

Acest argument fu hotărâtor: pentru a înăbuși cu eficacitate germenele oricărei conspirații, judecătorii se pronunță în unanimitate împotriva domnului Cornelius van Baerle, care, — faptul era doar dovedit, — sub aparența nevinovată a unui cultivator de lalele, participase la odioasele intrigi și la îngrozitoarele comploturi ale domnilor de Witt împotriva Olandei, și intrase în legături secrete cu dușmanul ei, Franța.

Sentiința mai prevedea ca sus-numitul Cornelius van Baerle să fie scos din închisoarea Buytenhoff și condus la eșafodul ridicat în piața cu același nume, unde executorul sentinței îi va tăia capul.

Cum deliberarea fusese foarte serioasă, — durase o jumătate de oră, — pe deținut îl transportară înapoi la închisoare.

Acolo veni să-i citească sentința chiar grefierul.

Jupân Gryphus căzuse la pat din pricina brațului fracturat, care-i dădea febră. Cheile le ținea unul dintre ajutoarele sale, care îl introduse pe grefier în celulă. În urma lui venea Roza, frumoasa frizonă, ce rămase în ungherul ușii, cu batista la gură pentru a-și înăbuși suspinele și hohotele de plâns.

Cornelius ascultă sentința cu o expresie mai mult mirată decât

tristă. După ce termină de citit, grefierul îl întrebă dacă are ceva de spus.

— Pe legea mea, nu. Mărturisesc numai că, între cauzele morții pe care un om încearcă să le prevadă pentru a le ocoli, nu m-am gândit niciodată la asta.

Apoi, grefierul îl salută pe Cornelius van Baerle cu toată considerația pe care acest soi de funcționari o acordă marilor criminali de toate genurile. Dar când era tocmai pe punctul de a ieși, Cornelius îl întrebă:

— Domnule grefier, vă rog, pentru ce zi e fixată execuția?

— Pentru azi, răspunse grefierul, puțin stânjenit de tonul calm al condamnatului.

Un hohot de plâns izbucni în spatele ușii. Cornelius se plecă să vadă cine plânge, dar Roza ghici mișcarea și se trase înapoi.

— Și la ce oră e execuția?

— La prânz, domnule.

— Drace! spuse Cornelius, mi se pare că am auzit sunând ora zece, acum douăzeci de minute. N-am timp de pierdut.

— Pentru a dobândi iertare de la Dumnezeu, mai aveți timp, domnule, zise grefierul, salutându-l până la pământ; puteți cere orice duhovnic vă place.

Spunând aceste cuvinte, el se retrase, mergând de-a-n-dăratelea; ajutorul temnicerului era gata să plece și el, când un braț alb, tremurând, îl opri în fața ușii grele.

Cornelius nu văzu decât o bonetă lucrată în fir de aur cu urechiușe de dantelă albă, — obișnuita podoabă a frumoaselor frizone, — și nu auzi decât un murmur șoptit la urechea temnicerului!... Acesta puse cheile grele în mâna albă întinsă spre el și, coborând câteva trepte, se așeză în mijlocul scării, păzită sus de el, iar jos de câine.

Boneta de aur se întoarse repede și Cornelius recunoscu obrazul ud și ochii mari, albaștri, înecați în lacrimi, ai frumoasei Roza.

Tânăra fată înaintă spre Cornelius, apăsându-și mâinile pe piept pentru a potoli bătăile inimii sale zdrobite.

— Oh! domnule, domnule! spuse ea.

Dar nu-și termină gândul.

— Frumoasa mea copilă, i se adresă Cornelius mișcat, ce dorești de la mine? Acum nu mai pot face mare lucru pentru nimeni, nu mai am nici o putere.

— Domnule, vă cer o favoare, spuse Roza, întinzând o mână spre Cornelius și alta spre cer.

— Nu mai plânge, Roza! Lacrimile dumitale mă înduioșează mai mult decât apropiata mea moarte. Și doar știi că un condamnat nevinovat trebuie să moară liniștit, chiar bucuros, pentru că e un martir. Haide, nu mai plânge și spune-mi care ți-e dorința, frumoasa mea Roza.

Tânăra fată se lăsă în genunchi.

— Iertați-l pe tatăl meu, spuse ea.

— Pe tatăl dumitale?! spuse, Cornelius mirat.

— Da, a fost atât de aspru cu dumneavoastră! Dar așa e firea lui, așa se poartă cu toată lumea; nu a fost rău în mod special cu dumneavoastră.

— E pedepsit, dragă Roza, mai greu chiar decât i se cuvenea, prin accidentul pe care l-a suferit, și îl iert.

— Mulțumesc, zise Roza. Și acum, spuneți-mi, pot să fac și eu, la rândul meu, ceva pentru dumneavoastră?

— Poți să-ți ștergi ochii tăi frumoși, scumpă copilă, răspunse Cornelius cu surâsul său blând.

— Dar pentru dumneavoastră... pentru dumneavoastră...

— Acela care nu mai are de trăit decât o oră e un mare necumpătat dacă îi mai trebuie ceva, dragă Roza.

— Și duhovnicul?

— L-am adorat pe Dumnezeu toată viața, Roza. L-am adorat în creația sa, l-am binecuvântat în voința sa. Dumnezeu nu poate avea nimic împotriva mea. Deci nu-ți voi cere un duhovnic. Gândul care mă frământă acum, Roza, are ca țel glorificarea lui Dumnezeu. Ajută-mă, draga mea, te rog, să-mi împlinesc acest ultim gând.

— Ah, domnule Cornelius, vorbiți, vorbiți! strigă tânăra fată cu fața toată inundată de lacrimi.

— Dă-mi mâna și promite-mi că n-ai să râzi, copila mea.

— Să râd?! strigă Roza disperată, să râd în clipa asta! Dar nu mă vedeți, domnule Cornelius?

— Te văd, Roza, și cu ochii trupului și cu ochii sufletului. Niciodată n-am văzut femeie mai frumoasă, nici suflet mai curat; și dacă din momentul acesta n-am să te mai privesc, iartă-mă, e pentru că aș prefera ca plecând din viață, să nu regret nimic.

Roza tresări. În timp ce deținutul spunea aceste cuvinte, în turnul din Buytenhoff, ceasul bătea ora unsprezece.

Cornelius înțelese.

— Da, da, să ne grăbim, spuse el, ai dreptate, Roza.

Scoase de la piept, unde o ascunsese din nou de când nu se mai temea de percheziție, hârtia în care erau înveliți cei trei muguri.

— Frumoasa mea prietenă, am iubit mult florile. Pe atunci nici nu știam că se poate iubi altceva. Oh! nu roși, nu întoarce capul, Roza, chiar dacă ți-aș face o declarație de dragoste. Oricum, biată copilă, n-ar avea nici o urmare. Există în piața Buytenhoff un anume oțel care peste șaizeci de minute se va răzbuna pe îndrăzneala mea. Deci iubeam florile, Roza, și izbutisem, cel puțin așa cred, să realizez marea lalea neagră, lucru socotit de toți imposibil, și care, nu știu dacă ai aflat, este obiectul unui premiu de o sută de mii de florini, propus de Societatea horticolă din Harlem. Acești o sută de mii de florini, — și Dumnezeu știe că nu pe ei îi regret, — acești o sută de mii de florini îi am aici, în această hârtie, ei vor fi câștigați prin cei trei muguri pe care-i conține, și pe care te rog să-i iei, Roza, căci ți-i dăruiesc.

— Domnule Cornelius!

— Oh! ia-i Roza, nu faci rău nimănui, copila mea. Sunt singur pe lume. Tatăl și mama mea au murit; n-am avut nici soră, nici frate; n-am iubit pe nimeni, și dacă cineva m-a iubit, n-am știut-o niciodată. De altfel, vezi bine, Roza, că sunt părăsit, căci în clipa asta dumneata ești singura ființă care a venit în celula mea să mă mângâie și să mă ajute.

— Dar domnule, o sută de mii de florini...

— Ah, să fim serioși, copilă dragă, o sută de mii de florini vor fi o zestre potrivită pentru frumusețea dumitale; vei avea cei o sută de mii de florini, căci sunt sigur de mugurii mei. Îi vei avea, deci, dragă Roza, și nu-ți cer în schimb decât făgăduiala că te vei căsători cu un băiat cumsecade, tânăr, pe care-l vei iubi și care să te iubească așa cum iubeam eu florile. Nu mă întrerupe, Roza, nu mai am decât câteva minute...

Biata fată simțea că o înăbușe suspinele.

Cornelius îi luă mâna.

— Ascultă-mă, continuă el, iată cum trebuie să procedezi: vei lua pă-mânt din grădina mea de la Dordrecht. Cere-i lui Butruysheim, grădinarul meu, pământ din stratul numărul 6: plantează într-o ladă adâncă acești trei muguri; ei vor înflori în luna mai a anului viitor, adică peste șapte luni, și de îndată ce se va ivi floarea pe tijă, petrece-ți

noaptele ferind-o de vânt, iar zilele apărând-o de soare. Ea va înflori și va fi neagră, sunt sigur. Atunci să-l vestești pe președintele Societății din Harlem. El va cere congresului să constate culoarea florii și și se vor înmâna cei o sută de mii de florini.

Roza suspină adânc.

— Acum, urmă Cornelius ștergându-și lacrima care-i tremura pe marginea pleoapei, — lacrimă izvorâtă mai degrabă din durerea de a nu putea vedea minunata lalea neagră înflorind, decât din suferința de a părăsi viața, — acum nu mai am nici o dorință, decât ca laleaua să poarte numele de *Roza Barlaensis*, adică să amintească în același timp și numele dumitale și al meu. Cum nu știi latina, ai putea cu siguranță să uiți acest cuvânt, așa că ar fi mai bine să-mi aduci un creion și o hârtie ca să ți-l scriu.

Roza izbucni în hohote de plâns și-i întinse o carte legată în piele de capră, pe care se puteau citi inițialele C.W.

— Ce-i asta? Întrebă deținutul.

— Vai, e biblia bietului dumneavoastră naș, Corneille de Witt. Din ea și-a tras puterea de a suporta tortura și de a asculta fără să pălească sentința ce i s-a dat. Am găsit-o în această cameră după moartea martirului și am păstrat-o ca pe-o relicvă; voiam să vi-o aduc azi, căci mi se părea că în cartea asta se ascunde o forță divină. Dar n-ați avut nevoie până acum de acest ajutor, căci natura v-a înzestrat din plin cu forța necesară. Dumnezeu fie laudat. Scrieți pe prima pagină ce aveți de scris, domnule Cornelius, și deși nu știu să citesc, ceea ce veți scrie va fi împlinit.

Cornelius luă biblia și o sărută cu respect.

— Cu ce să scriu? Întrebă el.

— În biblie este un creion, spuse Roza. L-am găsit în ea și l-am păstrat.

Era creionul pe care Ioan de Witt l-a împrumutat fratelui său și pe care nu s-a gândit să-l mai ia înapoi.

Cornelius îl luă, și pe a doua pagină, — căci ne amintim că prima fusese ruptă, — pregătindu-se să moară, scrise cu o mână nu mai puțin sigură decât a nașului său:

"Azi, 23 august 1672, cu puțin înainte de a urca pe eșafod, deși sunt nevinovat, și de a-mi încredința sufletul lui Dumnezeu, las moștenire Rozei Gryphus singurul bun care mi-a mai rămas dintre toate bunurile pământ-tești, celelalte fiindu-mi confiscate; las deci moștenire Rozei Gryphus trei muguri din care, după convingerea mea, va răsări în luna mai a anului viitor marea lalea neagră, obiectul premiului de o sută de mii de florini propus de Societatea din Harlem. Doresc să încaseze în locul meu acești o sută de mii de florini, Roza Gryphus, în calitate de unică moștenitoare, având obligația doar de a se căsători cu un tânăr cam de vârsta mea, care o va iubi și pe care ea îl va iubi, și de a da noii specii de lalele numele de *Roza Barlaensis*, adică numele ei și al meu împreună.

Dumnezeu să-mi mântuie sufletul, iar ei să-i dea sănătate!
Cornelius van Baerle".

Apoi dădu Rozei biblia:

— Citește!

— Vai, v-am mai spus doar că nu știu să citesc.

Atunci Cornelius îi citi Rozei testamentul.

Biata copilă suspina tot mai des.

— Acceți condițiile mele? întrebă deținutul, surâzând melancolic și sărutând vârful degetelor tremurânde ale tinerei frizone.

— Oh! nu pot, domnule, bâlbâi ea.

— Nu poți, copila mea, și de ce?

— Pentru că una din condiții n-aș putea s-o îndeplinesc.

— Care? Eu credeam că am fost de acord asupra acestui tratat de alianță.

— Îmi dați cei o sută de mii de florini ca zestre?

— Da.

— Cu condiția de a lua în căsătorie un om pe care-l voi iubi?

— Bineînțeles.

— Ei bine, domnule, nu pot primi acești bani. Nu voi iubi niciodată pe nimeni și nu mă voi căsători.

Și după ce cu greu izbuti să rostească aceste cuvinte, Roza simți că i se moaie genunchii și că e gata să leșine de durere.

Când o văzu că devine palidă și că e gata să se prăbușească, Cornelius vru s-o ia în brațe, dar tocmai atunci răsună pe scări un pas apăsător, urmat de alte zgomote sinistre și de lătratul Câinelui.

— Vin să vă ia! strigă Roza frângându-și mâinile. Dumnezeuul meu! Dumnezeuul meu! Nu mai aveți nimic să-mi spuneți?

Și căzu în genunchi, acoperindu-și fața cu palmele și încercând să-și înăbușe suspinele și lacrimile.

— Doar atât, că te rog să ascunzi cu mare grijă cei trei muguri și, din dragoste pentru mine, să-i îngrijești după indicațiile pe care ți le-am dat. Adio, Roza.

— Oh, da, spuse ea fără să ridice capul, am să fac tot ce mi-ați spus. Numai că n-am să mă mărit, adăugă ea în șoaptă, căci asta, o jur, mi-e cu neputința.

Și ascunse la pieptul ei tresăltând neprețuita comoară a lui Cornelius.

Zgomotul pe care îl auziseră Cornelius și Roza era făcut de grefier, care se întorcea pentru a-l lua pe condamnat, urmat de executor, de soldații desemnați să formeze garda eșafodului și de obișnuiții curioși ce se învârteau în preajma închisorii. Fără slăbiciune, dar și fără fanfaronadă, Cornelius îi primi ca pe niște prieteni și acceptă condițiile impuse de acești oameni care-și îndeplineau datoria.

Apoi, privind în grabă piața prin ferestruica zăbreliată, el zări eșafodul și spânzurătoarea, de unde fuseseră desprinse, din ordinul prințului stathuder, rămășițele batjocorite ale celor doi frați de Witt.

Când trebui să coboare pentru a urma garda, Cornelius căută din ochi privirea îngerească a Rozei, dar nu văzu îndărătul săbiilor și a halebardelor decât corpul ei întins lângă o bancă de lemn și obrazu-i livid, pe jumătate acoperit de păru-i lung.

Iar Roza, căzând fără simțire, își apăsa corsajul de catifea cu mâna și chiar în starea de inconștiență în care se găsea, continua instinctiv să ocrotească prețiosul dar ce i-l încredințase Cornelius.

Părăsind celula, tânărul zări între degetele crispate ale Rozei foaia gălbuie a bibliei pe care Corneille de Witt scrisese cu atâta greutate și cu atâta durere cele câteva rânduri care, dacă ar fi fost citite de Cornelius, ar fi salvat fără îndoială un om și o lalea.

XII EXECUȚIA

leșind din închisoare, Cornelius n-avea de făcut nici trei sute de

pași, pentru a ajunge la picioarele eșafodului. Jos lângă scară, liniștit, câinele îl privi trecând; lui Cornelius i se păru că citește în ochii dulăului o anumită expresie de blândețe, poate chiar de compătimire. Probabil că dulăul îi recunoștea pe cei condamnați și nu-i mușca decât pe cei care erau puși în libertate.

Se înțelege că pe cât drumul de la poarta închisorii la picioarele eșafodului era mai scurt, pe atât era mai înțesat de curioși. Erau aceiași curioși care, încă nesățui de sângele băut în urmă cu trei zile, așteptau acum o nouă victimă. De îndată ce apărură Cornelius, în stradă izbucni un urlat cumplit.

În mijlocul mulțimii, eșafodul părea o insulă de care se izbeau valurile a patru sau cinci râuri. În tumultul amenințărilor, al urlatelor și al vociferărilor, Cornelius se adânci în propriile sale gânduri. Oare la ce se gândea acest om drept, care trebuia să moară? Nu se gândea nici la dușmanii săi, nici la judecătorii săi, nici la călăii săi. Se gândea la frumoasele lalele pe care le va vedea din înaltul cerului, în Ceylon, în Bengal sau în altă parte, atunci când, așezat împreună cu toți nevinovații la dreapta lui Dumnezeu, va putea privi cu milă pe pământ, unde fuseseră măcelăriți domnii Ioan și Corneille de Witt, vinovați de a se fi ocupat prea mult de politică și unde urma să fie sacrificat și domnul Cornelius van Baerle, vinovat de a se fi gândit prea mult la lalele.

"Treabă doar de o lovitură de sabie, își spunea filozoful, și frumosul meu vis va începe". Rămânea doar de știut dacă, la fel ca domnului de Chalais, ca domnului de Thou și ca altor oameni uciși de niște nepricepuți, călăul nu-i rezerva și bietului cultivator de lalele mai mult decât o lovitură, adică mai mult decât un martiriu.

Totuși, van Baerle nu urcă mai puțin hotărât treptele eșafodului. Indiferent de ceea ce simțea, el le urcă mândru de a fi fost prietenul ilustrului Ioan și finul nobilului Corneille, pe care derbedeii, adunați acum pentru a-l vedea, îi ciopârțiseră și îi arseseră cu trei zile în urmă. El îngenunchie, își făcu rugăciunea, și observă, nu fără să simtă o puternică bucurie, că punând capul pe butuc și lăsând ochii deschiși, va putea vedea până în ultima clipă fereastra zăbreliată a închisorii Buytenhoff.

În sfârșit sosi și clipa când trebui să facă ultimul gest: își sprijini bărbia pe blocul umed și rece. Dar, imediat, fără voia lui, ochii i se închiseră, pentru a rezista cu mai multă tărie groazniciei loviturii ce urma să cadă asupra capului său și să-l răpună. Un fulger luci pe podeaua eșafodului: călăul ridicase sabia. Van Baerle spuse adio mării lalele negre, convins că se va trezi în fața lui Dumnezeu, într-o lume alcătuită din altă lumină și din altă culoare.

De trei ori simți curentul rece al săbiei înfiorându-i gâtul. Dar ce surpriză! El nu avu nici senzația de durere, nici de lovire. Nu văzu nici o schimbare de nuanțe. Apoi deodată, fără să-și dea seama cum, se simți ridicat cu oarecare blândețe și se trezi stând pe propriile sale picioare, clătinându-se doar puțin. Redeschise ochii. Aproape de el, cineva citea un pergament pecetluit cu ceară roșie.

Și același soare galben și palid, așa cum trebuie să arate soarele olandez, strălucea pe cer, aceeași fereastră zăbreliată îl privea din înălțimea închisorii, și aceleași pușlamale, nu urlând, ci înmărmurite, îl priveau de jos, din piață.

După ce deschise ochii, după ce privi și ascultă, van Baerle începu să înțeleagă următoarele:

Că monseniorul Wilhelm, prinț de Orania, temându-se ca cele șaptesprezece livre de sânge ce curgeau în trupul lui van Baerle, cu o aproximație de câteva uncii, să nu încline balanța dreptății divine, fu cuprins de milă pentru firea și aparențele de nevinovăție ale condamnatului.

Drept urmare, Alteța Sa îi dăruise viața.

Iată de ce sabia care se ridicase cu o sclipire sinistră, zburând de trei ori în jurul capului său, — ca pasărea funebră în jurul capului lui Turnus³, — nu se abătu asupra gâtului său și îi lăsase neatins vertebrele. Iată pentru ce nu simțise nici durere, nici lovire. Iată pentru ce soarele continua să râdă încă în azurul tern, e adevărat, dar plăcut, al bolții cerești.

Cornelius, care nădăjduse să se trezească lângă Dumnezeu, admirând panorama lalelelor din univers, fu puțin dezamăgit, dar se mângâie, mișcând cu o oarecare satisfacție resorturile inteligente ale acestei părți a corpului, pe care grecii o numeau *trachelos* și pe care noi francezii o numim cu modestie gât. Și apoi, Cornelius spera într-o grațiere completă, care-i va reda libertatea și straturile de flori din Dordrecht.

Dar Cornelius se înșela; așa cum spunea cam pe vremea aceea doamna de Sévigné, exista un *post-scriptum* și lucrul cel mai important era cuprins în el. Prin acest *post-scriptum*, Wilhelm, stathuder al Olandei, îl condamnă pe Cornelius van Baerle la închisoare pe viață.

Era prea puțin vinovat pentru a muri, dar prea vinovat pentru a trăi liber.

Cornelius ascultă deci acest *post-scriptum*, apoi după prima senzație de nemulțumire izvorâtă din noua decepție, se gândi:

"Ei și! nu e totul pierdut. Închisoarea pe viață are și o parte bună. Va fi Roza acolo, vor fi cei trei muguri ai lalelei negre!"

Cornelius uita însă că cele șapte Provincii au șapte închisori, câte una de fiecare provincie, și că pâinea deținutului e mai ieftină oriunde în altă parte decât la Haga, în capitală.

Alteța Sa Wilhelm, care nu avea deloc, după câte se pare, mijloace de a-l hrăni pe van Baerle la Haga, îl trimitea să-și execute pedeapsa în fortăreața Loevestein, foarte aproape de Dordrecht, dar cu toate astea, vai! foarte departe.

Căci Leovestein, spun geografil, e situată pe limba de pământ a insulei formată de Wahal și Meusa, în fața orașului Gorcum.

Van Baerle cunoștea destul de bine istoria țării sale ca să știe că celebrul Grotius fusese închis în acest castel după moartea lui Barneveldt și că statele Olandei, în generozitatea lor față de vestitul publicist, jurisconsult, istoric, poet, teolog, îi acordaseră pe zi suma de douăzeci și patru de bani olandezi pentru hrană.

— Mie, care sunt departe de a valora cât Grotius, își spuse van Baerle, mi se vor da cu mare greutate doisprezece bani și voi trăi anevoie, dar, în sfârșit, voi trăi.

Apoi, deodată, își aminti un lucru îngrozitor:

— Ce umed și înnorat e ținutul acesta și cât de neprielnic e terenul pentru cultivarea lalelelor! Iar Roza, Roza nu va fi nici ea la Loevestein, murmură Cornelius, lăsând să-i cadă pe piept capul, căruia nu-i lipsise mult să cadă ceva mai jos.

XIII

CE SE PETRECEA ÎN ACEST TIMP ÎN SUFLETUL UNUI SPECTATOR

Dintre toți spectatorii pe care execuția lui van Baerle îi atrăsese la Buytenhoff și apoi întorsătura ce o luaseră lucrurile îi dezamăgise

³ Turnus = rege legendar al rutulilor; personaj din "Eneida", omorât de Enea în luptă.

oarecum, cel mai decepționat era cu siguranță un anumit burghez, îmbrăcat curat și care de dimineață dăduse atât de bine din mâini și din picioare, încât ajunsese să fie despărțit de eșafod doar prin rîndul de soldați care înconjură instrumentul supliciului.

Mulți dintre spectatori se arătaseră dornici de a vedea curgând sângele *perfid* al vinovatului Cornelius; dar nici unul nu își exprimase această funestă dorință atât de înverșunat ca burghezul despre care am pomenit.

Cei mai îndârjiți veniseră la Buytenhoff în zori, pentru a ocupa un loc mai bun; dar el, luând-o înaintea lor, petrecuse noaptea pe pragul închisorii, și de acolo ajunsese, așa cum am mai spus, în rîndul din față, mângâind pe unii și lovind pe alții.

Când călăul își aduse condamnatul la eșafod, burghezul, urcat pe marginea unei fântâni pentru a vedea și a fi văzut mai bine, făcu un semn călăului, voind parcă să-i spună:

— Ne-am înțeles, nu-i așa?

La care călăul îi răspunse și el printr-un alt semn:

— N-avea nici o grijă.

Cine era acest burghez care părea să se înțeleagă atât de bine cu vicleanul călău și ce voia să însemne schimbul acesta de gesturi?

Nimic mai ușor de ghicit: burghezul era *mynheer* Isaac Boxtel, care, de la arestarea lui Cornelius, venise, după cum am văzut, la Haga, pentru a încerca să pună mâna pe cei trei muguri ai lalelei negre.

Boxtel încercase mai întâi să-l atragă pe Gryphus de partea sa, dar acesta era credincios, bănuitor și colțos ca un bulldog. Așa că interpretase pe dos ura lui Boxtel, luându-l drept un prieten devotat al deținutului, care se interesează de lucruri fără importanță, pentru a-i înlesni o evadare.

De aceea, încă de la primele propuneri ale lui Boxtel de a sustrage mugurii pe care Cornelius van Baerle îi ascundea cu siguranță, dacă nu la piept, în vreun colț al celulei, Gryphus îi răspunse dându-l pur și simplu afară, ba asmuțind asupra lui și câinele de sub scară.

Pe Boxtel nu-l descurajă faptul că-i rămăsese între dinții dulăului fundul pantalonilor. Reveni, dar de data asta îl găsi pe Gryphus în pat, cu febră și cu brațul frânt. Nici nu-l primi pe petiționar, care se îndreptă atunci către Roza, oferindu-i în schimbul celor trei muguri o bonetă din fir de aur curat. Nobila fată, ignorând încă valoarea furtului ce i se propunea deși i se oferea o recompensă atât de atrăgătoare, îl trimise pe cel ce-o ispita la călău, care era nu numai ultimul judecător dar și ultimul moș-tenitor al condamnatului.

Acest răspuns îi sugeră lui Boxtel o idee.

Între timp, în urma procesului rapid ce avusese loc, sentința fusese pronunțată. Isaac n-avea răgazul să corupă pe nimeni. Se opri deci la sfatul pe care i-l dăduse Roza; porni să-l caute pe călău.

Isaac era convins că van Baerle va muri cu mugurii pe inimă, deoarece nu putea bănuii două lucruri esențiale: Roza, adică dragostea; Wilhelm, adică indulgența. În afară de Roza și de Wilhelm, calculele invidiosului erau exacte. Fără Wilhelm, Cornelius murea. Fără Roza, Cornelius murea cu mugurii pe inimă.

Mynheer Boxtel se duse deci să-l găsească pe călău, se dădu drept bun prieten al condamnatului și, în afară de bijuteriile de aur și de argint pe care le lăsa executorului sentinței, el cumpără toate lucrurile viitorului mort pentru suma cam exagerată de o sută de florini. Dar ce însemna o sută de florini pentru un om aproape sigur că în schimbul acestei sume obține premiul Societății din Harlem?

Cât privește pe călău, acesta n-avea nimic sau aproape nimic de făcut pentru a câștiga cei o sută de florini. Trebuia numai, execuția o dată terminată, să-l lase pe *mynheer* Boxtel să urce pe eșafod împreună cu servitorii săi pentru a aduna rămășițele neînsuflețite ale prietenului său.

Așadar, călăul acceptă propunerea. Nu pusese decât o singură condiție, aceea de a fi plătit înainte. Boxtel plăti înainte și așteptă.

Nu vom începe să descriem efectul ce l-a produs asupra acestui demn muritor oprirea executării sentinței. De ce mai pierdea călăul timp făcând să lucească sabia deasupra capului lui Cornelius, în loc să-l doboare? Dar când îl văzu pe grefier luându-l pe condamnat de mână și ridicându-l în timp ce scotea din buzunar un pergament, când îl auzi citind grațierea acordată de stadtholder, Boxtel deveni fiară. Furia tigrului, a hienei și a șarpelui țâșni din ochii lui, din strigătul, din gesturile lui; dacă van Baerle i-ar fi fost la îndemână, s-ar fi aruncat asupra lui și l-ar fi asasinat.

Prin urmare, Cornelius va trăi, Cornelius se va duce la Loevestein; va lua cu el în închisoare mugurii și poate că va găsi acolo o grădină unde laleaua neagră va putea înflori.

Sunt unele catastrofe ce nu pot fi descrise de pana unui biet scriitor care, se vede astfel silit să le încredințeze, în toată simplitatea lor, imaginației cititorilor.

Leșinat, Boxtel căzu de pe marginea fântânii peste niște orangiști, nemulțumiți ca și el de întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Aceștia, crezând că strigătele scoase de *mynheer* Isaac erau strigăte de bucurie, îl burdușiră cum putură mai bine.

Dar ce însemnau câțiva pumni pe lângă durerea resimțită de Boxtel!

El vru să fugă după trăsura care îl ducea pe Cornelius cu mugurii săi. În grabă însă, nu observă o piatră, se împiedică, se clătină, își pierde echilibrul și se rostogoli vreo zece pași; se ridică, lovit, strivit, după ce toată plebea din Haga îl călcase în picioare.

Și în această împrejurare, Boxtel, căruia, în ultima perioadă, nimic nu-i reușea, fu nenorocit din cauza hainelor rupte, a spatelui strivit și a mâinilor zgâriate.

Dacă am crede că toate acestea i-au fost de ajuns lui Boxtel ne-am înșela.

De îndată ce se putu ridica în picioare, Boxtel își smulse cât putu mai mult păr din cap și îl oferă ca jertfă sălbăticeii și nesimțitoarei divinități, ce se numește Invidia.

Fără îndoială, a fost o jertfă pe placul zeiței care, așa cum spune mitologia, nu are decât șerpi în chip de pieptănătură.

XIV

PORUMBEII DIN DORDRECHT

Pentru Cornelius van Baerle era desigur o mare cinste să fie închis în aceeași temniță ale cărei ziduri îl primiseră și pe savantul domn Grotius.

Dar o dată ajuns, la închisoare îl aștepta o cinste și mai mare. Se întâmplă ca tocmai încăperea ce fusese locuită la Loevestein de ilustrul prieten al lui Barneveldt să fie liberă când, milostenia prințului de Orania îl trimise pe cultivatorul de lalele van Baerle acolo.

Această încăpere avea o faimă proastă la castel de când, grație imagi-nației soției sale, domnul Grotius evadase, ascunzându-se în

vestita ladă de cărți, pe care paznicii uitaseră s-o controleze.

Pe de altă parte, van Baerle socoti semn bun faptul că i se dădu această celulă; căci, după părerea lui, un temnicer n-ar fi trebuit niciodată să lase un al doilea porumbel să locuiască în aceeași colivie din care primul își luase zborul atât de ușor.

Este o încăpere istorică. Nu vom pierde deci timpul cu descrierea ei în amănunt; vom pomeni doar iatacul special amenajat aici pentru doamna Grotius. Este o celulă asemănătoare oricărei alte celule, poate ceva mai înaltă, ce oferă prin fereastra zăbreliată o priveliște minunată.

De altfel interesul povestirii noastre nu constă în descrierea unor interioare. Pentru van Baerle, viața era altceva decât un aparat respirator. Bietul deținut iubea mai mult decât mașina sa pneumatică două lucruri pe care numai gândul, acest călător liber, i le putea dăru: o floare și o femeie, — amândouă pierdute pentru totdeauna.

Din fericire, bunul van Baerle se înșela! Dumnezeu, care îl privise cu un zâmbet părintesc în timp ce era dus la eșafod, îi rezerva chiar în închisoare, în celula domnului Grotius, cea mai aventuroasă existență de care avusese parte vreodată un cultivator de lalele.

Într-o dimineață, stând lângă fereastră, pe când respira aerul proaspăt ce adia dinspre Wahal și admira profilându-se în depărtare, în spatele unei păduri de hornuri, morile din Dordrecht, orașul său natal, văzu înălțându-se de acolo spre soare, cu fâlfâit de aripi tremurător, o mulțime de porumbei ce veneau să poposească pe vârfurile caselor din Loevestein.

— Acești porumbei, își spuse van Baerle, vin din Dordrecht, și deci e foarte probabil că se vor întoarce tot acolo. Dacă cineva ar agăța o scrisoare de aripa unui porumbel, cu puțin noroc ar reuși poate să trimită vești despre el la Dordrecht, unde lumea îl plânge.

Apoi, după un moment de visare:

— Acest cineva voi fi eu.

Când ai douăzeci și opt de ani și ești condamnat pe viață, adică știi că vei sta cam vreo douăzeci sau douăzeci și trei de mii de zile în închisoare, ai răbdare.

Așadar, van Baerle înjghebă o cursă pentru porumbei. El ispiti aceste zburătoare cu toate resursele sale de hrană, în valoare de optsprezece bani olandezi pe zi, — adică doisprezece bani francezi, — și după o lună de încercări zadarnice prinse în sfârșit o porumbiță. Îi trebuiă alte două luni ca să prindă și un porumbel; apoi îi închise împreună, și, către începutul anului 1673, după ce dobândi câteva ouă, dădu drumul porumbiței; aceasta, încrezătoare în porumbel, pe care îl lăsă să clocească în locul ei, își luă veselă zborul spre Dordrecht, cu bilețelul sub aripă. Se întoarse seara.

Hârtia era în același loc. O păstră astfel cincisprezece zile, spre marea dezamăgire și apoi spre marea deznădejde a lui van Baerle. Dar a șai-spre-zecea zi, ea se întoarse în sfârșit fără hârtie.

Van Baerle adresase acest bilețel doicii sale, bătrâna frizonă, și ruga sufletele miloase ce îl vor găsi să i-l înmâneze cât mai repede cu putință. În scrisoare, el pusese câteva rânduri și pentru Roza.

Dumnezeu, care împrăștie cu suflul său semințele de mixandre pe zidurile vechilor castele și le face să înflorească doar cu puțină ploaie, îl sprijini și pe van Baerle, a cărui scrisoare ajunsese în mâinile bătrânei sale doici.

Și iată cum:

Părăsind orașul Dordrecht pentru Haga și Haga pentru Gorcum, *mynheer* Isaac Boxtel își abandonă nu numai casa, nu numai servitorul,

nu numai postul de observație, nu numai telescopul, dar și porumbeii.

Servitorul, pe care-l lăsase fără bani, mănca mai întâi puținul agonisit de el și apoi începu să mănânce porumbei.

Văzând aceasta, porumbeii emigrară de pe acoperișul lui Isaac Boxtel pe acoperișul lui Cornelius van Baerle.

Doica era un suflet bun care simțea nevoia să iubească pe cineva. Ea se împrietenii cu porumbeii veniți să-i ceară ospitalitate și când servitorul lui Isaac Boxtel îi revendică pe ultimii doisprezece sau cincisprezece pentru a-i mânca așa cum îi mâncase și pe primii doisprezece sau cincisprezece, ea se oferi să-i răscumpere, cu șase bani olandezi bucata. Suma reprezenta valoarea dublă a porumbeilor, așa că servitorul primi cu mare bucurie. Doica deveni deci proprietara legitimă a porumbeilor invidiosului Boxtel.

Aceștia erau porumbeii care, împreună cu alții, vizitau în peregrinările lor Haga, Loevestein, Rotterdam, fără îndoială în căutarea unui grâu de alt soi, sau a unei semințe de cânepă cu alt gust.

Biletul căzu deci în mâinile doicii lui van Baerle.

Ca urmare, într-una din primele zile ale lui februarie, în timp ce vălurile înserării coborau din cer lăsând în urma lor stelele abia răsărind, Cornelius auzi pe scara ce ducea spre turnuleț o voce care îl făcu să tresară.

Își duse mâna la inimă și ascultă.

Era vocea dulce și armonioasă a Rozei.

Roza, care făcuse călătoria de la Haga la Loevestein; Roza care reușise să pătrundă, — Cornelius nu știa cum, — în închisoare. Dar va găsi ea oare și acum mijlocul fericit de a se strecura până la deținut?

În timp ce Cornelius, chinuit de gândul acesta, clădea soluții peste soluții, dorinți peste neliniști, ferestruica de la ușa celulei se deschise și Roza, strălucind de bucurie, gătită, mai frumoasă din cauza durerii care în cele cinci luni îi pălise obrazii, își lipi fața de grilajul care-l închidea pe Cornelius, spunându-i:

— Domnule, domnule, am venit.

Cornelius întinse brațele, privi cerul și scoase un strigăt de bucurie.

— Roza, Roza!

— Liniște! Să vorbim încet. În urma mea vine tata.

— Tatăl dumitale?

— Da, e aici în curte, lângă scară: primește instrucțiunile guvernatorului și o să urce îndată.

— Instrucțiunile guvernatorului?

— Ascultați, o să încerc să vă explic totul pe scurt: prințul stadtholder are un conac la o leghe de Leyda, mai bine zis, o fermă mare. Mătușa mea, care e doica lui, supraveghează animalele din această fermă. De cum am primit scrisoarea dumneavoastră, scrisoare pe care din nefericire n-am putut s-o citesc și pe care mi-a citit-o doica dumneavoastră, am alergat la mătușa mea, am stat acolo până a venit prințul și atunci l-am rugat să-i încredințeze tatălui meu funcția de temnicer la fortăreața Loevestein, în locul funcției de prim paznic al închisorii din Haga. El nu bănuia ce scop urmăresc; dacă ar fi știut, poate că m-ar fi refuzat; așa, dimpotrivă, a aprobat cererea mea.

— Așa încât, ești aici.

— După cum vedeți.

— Și te voi vedea în fiecare zi?

— Cât de des se va putea.

— O, Roza, frumoasa mea Roza! Deci mă iubești puțin?

— Puțin..., spuse ea, oh! nu sunteți destul de pretențios, domnule

Cornelius.

Cornelius întinse mâinile cu pasiune, dar numai degetele lor se putură atinge printre gratii.

— Iată, vine tatăl meu! spuse tânăra fată.

Roza se depărtă grăbită de ușa, și se avântă spre bătrânul Gryphus, care urcase scara și ajunsese sus.

XV

FERESTRUICA

În urma lui Gryphus venea dulăul.

Îl lua cu el când își făcea rondul, ca la nevoie să recunoască deținuții.

— Tată, zise Roza, aici e celebra încăpere din care a evadat domnul Grotius; l-ai cunoscut pe domnul Grotius?

— Da, da, ticălosul de Grotius; era prieten cu netrebnicul de Barneveldt, a cărui execuție am văzut-o când eram copil. Grotius! De aici a evadat. Ei bine, garantez că nu va mai evada nimeni după el.

Și deschizând ușa, își începu pe întuneric discursul său către prizonier.

Cât despre câine, el se duse mârâind să adulmece pulpele prizonieru-lui, cu aerul de a-l întreba cu ce drept mai este încă viu, după ce îl văzuse ieșind între grefier și călău. Dar frumoasa Roza îl chemă și dulăul veni la ea.

— Domnule, spuse Gryphus și ridică felinarul, încercând să arunce puțină lumină în jurul lui, vezi în mine pe noul dumitale temnicer. Sunt șeful temnicerilor și celulele sunt sub supravegherea mea. Nu sunt rău, dar sunt neclintit în tot ceea ce privește disciplina.

— Dar te cunosc foarte bine, dragă domnule Gryphus, spuse deținutul, intrând în cercul de lumină răspândită de felinar.

— Ia te uită, dumneata erai, domnule van Baerle! Dumneata erai! Ia te uită, cum se întâlnesc oamenii!

— Da, și constat cu mare plăcere, scumpul meu domn Gryphus, că brațul dumitale merge de minune, pentru că poți ține felinarul cu el.

Gryphus încruntă sprâncenele.

— Așa se întâmplă, spuse el, în politică se fac întotdeauna greșeli. Alteța Sa ți-a lăsat viața, eu nu ți-aș fi lăsat-o.

— Și pentru ce? întrebă Cornelius.

— Pentru că ești în stare să încerci o nouă conspirație; voi aștia savanții aveți legături cu diavolul.

— Te asigur, domnule Gryphus, spuse van Baerle, că dacă m-am gândit un moment să evaderez, acum sunt hotărât să n-o mai fac.

— Foarte bine, foarte bine! spuse Gryphus, fii atent cum te porți, căci eu voi veghea. Dar e tot una. Alteța Sa a făcut o mare greșală.

— Lăsându-mi capul pe umeri?... Mulțumesc, mulțumesc, domnule Gryphus.

— Fără îndoială. Vezi ce liniștiți stau domnii de Witt acum?

— E îngrozitor ce spui, domnule Gryphus. Și-și întoarse capul, pentru a-și ascunde dezgustul. Uiți că unul dintre nenorociții aceia îmi era prieten, iar celalalt... celălalt era pentru mine un al doilea tată.

— Da, dar îmi amintesc că și unul și altul au fost conspiratori. Și apoi spun lucrurile astea din filantropie.

— Ah, așa! Explică-mi și mie ce înseamnă din filantropie. Nu înțeleg bine.

— Da. Dacă ai fi rămas pe butucul meșterului Harbruck...

— Ei, dacă aș fi rămas...

— Dacă ai fi rămas, n-ai mai fi avut de suferit. Pe când aici, nu-ți ascund, îți voi face viața amară.

— Mulțumesc pentru făgăduială, domnule Gryphus.

Și în timp ce deținutul surâdea ironic spre bătrânul temnicer, din spatele ușii, Roza îi zâmbea îngerește, pentru a-l consola.

Gryphus se duse la fereastră.

Era încă destulă lumină și orizontul îndepărtat se pierdea într-o pâclă cenușie.

— Ce priveliște se deschide de aici? întrebă temnicerul.

— Foarte frumoasă, răspunse Cornelius, privind-o pe Roza.

— Da, da, se vede prea mult, prea mult se vede.

În acest moment, cei doi porumbei, speriați de apariția și mai ales de vocea necunoscutului, zburară din cuibul lor și, înspăimântați, dispărură în ceață.

— Ce-i asta? întrebă temnicerul.

— Porumbeii mei, răspunse Cornelius.

— Porumbeii mei! strigă temnicerul, porumbeii mei! Oare unui deținut îi aparține ceva?

— Eh, spuse Cornelius, porumbeii pe care mi i-a dat bunul Dumnezeu!

— Iată, ai și comis o contravenție! Porumbeii! Ah, tinere, tinere, te previn că nu mai târziu decât mâine păsările astea vor fierbe în oala mea.

— Pentru ca să-i poți fierbe, ar trebui mai întâi să fie ai dumitale, domnule Gryphus, și dacă dumneata vrei ca porumbeii aceștia să nu mai fie ai mei, jur că nici ai dumitale nu vor putea fi.

— Ceea ce amâni nu-i pierdut, — se înfurie temnicerul, — și nu mai târziu decât mâine am să le succesc gâtul.

După această făgăduială plină de răutate, Gryphus se aplecă în afară pentru a observa cum e alcătuit cuibul; între timp, Cornelius alergă la ușă și strânse mâna Rozei, care îi șopti:

— La ora nouă, diseară.

Preocupat de dorința de a prinde a doua zi porumbeii, așa cum promisese, Gryphus nu văzu nimic, nu auzi nimic, și după ce închise fereastră, o luă pe fiica sa de braț, ieși, încuie ușa de două ori, trase zăvoarele și se duse să facă aceleași făgăduieli unui alt deținut.

Cum dispăru el, Cornelius se apropie de ușă și ascultă pașii care se depărtau, apoi, după ce zgomotul se stinse complet, alergă la fereastră și nu se lăsă până ce nu sfărâmă tot cuibul porumbeilor. Mai bine renunța pentru totdeauna la ei decât să primejduiască viața celor cărora le datora fericirea de a o fi revăzut pe Roza.

Nici vizita temnicerului, nici amenințările lui brutale, nici întunecata perspectivă de a fi supravegheat de el, deși abuzurile sale îi erau cunoscute, nu izbutiră să tulbure plăcutele gânduri ale lui Cornelius și mai ales dulcea nădejde pe care prezența Rozei o trezise în inima sa.

Așteptă cu nerăbdare să sune ora nouă în turnul din Loevestein.

Roza spusese: la ora nouă, așteptați-mă.

Ultimul dangăt de bronz vibra încă în aer, când Cornelius auzi pe scară pasul ușor și rochia foșnitoare a frumoasei frizone; curând, grilajul ușii de pe care Cornelius nu-și dezlipea privirea se lumină.

Văzu ferestruica deschizându-se.

— Iată-mă, zise Roza, gâfâind din pricina grabei de a urca scara.

— Ah, buna mea Roza!

— Așadar, sunteți mulțumit că mă vedeți?
— Ce întrebare! Dar cum de-ai putut veni? Spune-mi.
— Tatăl meu adoarme în fiecare seară îndată ce mănâncă; atunci îl culc, un pic zăpăcit de rachi. Să nu spuneți nimic nimănui, căci datorită acestui somn voi putea veni în fiecare seară o oră să stau de vorbă cu dumneavoastră.
— Oh! Îți mulțumesc, Roza, draga mea Roza.
Și spunând aceste vorbe, Cornelius înaintă și-și apropie atât de mult obrazul de ferestruică, încât Roza și-l retrase pe al ei.
— V-am adus mugurii de lalea.
Inima lui Cornelius tresări. El nu îndrăznise s-o întrebe pe Roza ce făcuse cu prețioasa comoară pe care i-o încredințase.
— Ah, i-ai păstrat!
— Doar mi i-ați încredințat ca pe un lucru ce vă este foarte scump!
— Da, dar dacă ți i-am dat, mi se pare că erau ai tăi.
— Erau ai mei numai după moartea dumneavoastră, dar, din fericire trăiți. Păstrând biblia nașului dumneavoastră Corneille, eram hotărâtă să vă aduc mugurii; numai că nu știam cum să ajung până aici. Luasem tocmai hotărârea de a cere prințului Wilhelm locul de temnicer la Gorcum pentru tatăl meu, când doica îmi aduse scrisoarea. Ah! Vă spun sincer că am plâns mult împreună! Dar această scrisoare n-a făcut decât să-mi în-tărească hotărârea. Am plecat de îndată spre Leyda. Restul îl știți.
— Cum, dragă Roza, dumneata te gândeai înainte de a primi scrisoarea mea să vii să mă cauți?
— Dacă mă gândeam! răspuse Roza, a cărei dragoste nu mai putea fi stăpânită de pudoare, dar nu mă gândeam decât la asta!
În timp ce rostea aceste cuvinte, Roza deveni atât de frumoasă încât, pentru a doua oară, Cornelius se repezi cu fruntea și buzele spre grilaj, fără îndoială, pentru a-i mulțumi frumoasei fete.
Roza își plecă fața roșind; apoi oftă, închise ochii ei frumoși și fugi apăsându-și pieptul cu mâinile pentru a-și stăvili bătăile inimii. Rămas singur, Cornelius se mulțumi să respire parfumul suav pe care-l răspândise părul Rozei.
Fata fugise atât de grăbită, încât uită să-i înapoieze lui Cornelius cei trei muguri ai lalelei negre.

XVI PROFESOR ȘI ȘCOLĂRIȚĂ

După cum am putut constata, jupân Gryphus nu împărtășea nici pe departe bunăvoința fiicei sale față de finul lui Corneille de Witt.

La Loevestein nu se aflau decât cinci deținuți; sarcina paznicului nu era deci greu de îndeplinit, fiind mai mult un fel de sinecură acordată vârstei sale înaintate.

Dar în zelul său, demnul temnicer exagerase pe măsura fanteziei sale însemnătatea sarcinii ce-i revenea. În ochii lui, Cornelius căpătase proporțiile gigantice ale unui mare criminal, devenind astfel cel mai periculos dintre toți deținuții. Îi supraveghea fiecă mișcare, nu se apropia de el decât cu o față foarte încruntată, învinuindu-l de ceea ce numea el "îngrozitoarea răzvrătire împotriva milosului stadtholder."

Intra de trei ori pe zi în celula lui Cornelius, crezând că-l va surprinde făcând vreun lucru interzis, dar el renunțase la corespondență de când cea căreia ar fi vrut să-i scrie se afla lângă el. Mai mult chiar,

dacă i s-ar fi redat întreaga libertate și i s-ar fi îngăduit să plece în orice alt loc, Cornelius probabil că ar fi rămas să locuiască tot aici, alături de Roza și de mugurii săi.

Într-adevăr, Roza făgăduise deținutului că va veni să-l viziteze în fiecare seară la ora nouă, și după cum am văzut, chiar din prima zi s-a ținut de cuvânt.

A doua zi, ea urcă la fel de tainic, și la fel de prevăzătoare. Numai că de data asta hotărâse în sinea ei să nu-și apropie prea mult fața de gratii. De altfel, pentru a lega de la început o discuție serioasă, întinse lui van Baerle, printre zăbrele, cei trei muguri, înveliți în hârtia în care-i primise.

Dar, spre marea mirare a Rozei, van Baerle respinse mâna albă cu vârful degetelor sale. Tânărul se gândise între timp ce avea de făcut.

— Ascultă-mă, spuse el, cred că am risca prea mult dacă am pune toată averea noastră într-un singur sac. Gândește-te, scumpă Roza, că trebuie să realizăm un lucru socotit până azi imposibil, și anume, să facem să înflorească marea lalea neagră. De aceea e necesar să ne luăm toate măsurile de prevedere, iar de nu vom reuși, măcar să nu avem nimic a ne reproșa. Iată cum am socotit eu că ne putem atinge scopul.

— Ascult, zise Roza.

— Trebuie să se găsească în această fortăreață o grădină, sau în lipsa grădinii o curte oarecare; în lipsă de curte, o terasă.

— Avem o grădină foarte frumoasă, spuse Roza; se întinde de-a lungul râului Wahal și e plină de arbori frumoși, bătrâni.

— Poți să-mi aduci, dragă Roza, puțin pământ din grădină, ca să-l cercetez?

— Chiar mâine.

— Să iei și de la umbră și de la soare ca să pot aprecia exact ce calități are când e pus în condiții deosebite, adică de uscăciune și de umiditate.

— Fiți liniștit, așa voi face.

— După ce voi alege pământul și-l voi amesteca, dacă va fi nevoie, vom împărți cei trei muguri; unul îl vei lua dumneata și-l vei planta în ziua în care-ți voi spune eu, în pământul ales de mine; va înflori cu siguranță, pentru că ai să-l îngrijești după indicațiile mele.

— Le voi urma întocmai.

— Alt mugur mi-l vei da mie și voi încerca să-l cresc aici, în celula mea; în felul acesta îmi vor trece mai ușor diminețile lungi, în care nu te văd. Îți mărturisesc că pun slabă nădejde în mugurele acesta și îl privesc ca pe un sacrificiu adus egoismului meu. Totuși, soarele pătrunde uneori și aici. Voi folosi fiecare strop de căldură, chiar și cea de la cenușa pipei mele. În sfârșit, vom păstra, sau mai degrabă vei păstra de rezervă al treilea mugur, ultima noastră nădejde, dacă celelalte două experiențe vor da greș. În felul acesta, dragă Roza, e cu neputință să nu câștigăm cei o sută de mii de florini pentru zestrea ta și să nu atingem suprema fericire de a ne vedea opera înfăptuită.

— Am înțeles, zise Roza. Mâine vă voi aduce pământ și-l veți alege pe al dumneavoastră și pe al meu. Cât privește pământul pentru dumneavoastră, voi fi nevoită să fac mai multe drumuri fiindcă nu voi putea aduce decât câte puțin.

— Oh, nu e nici o grabă, dragă Roza; lalelele nu trebuiesc îngropate înainte de o lună. Avem destulă vreme, numai că va fi necesar să urmezi întocmai toate sfaturile mele. Vei avea grijă, Roza, nu-i așa?

— Vă făgăduiesc.

— Și după ce-l vei sădi îmi vei spune tot ce ar putea avea influență asupra creșterii lalelei, cum ar fi schimbările atmosferice, urme pe alei

sau pe straturi. Vei veghea noaptea să nu le calce pisicile. Două din aceste nenorocite animale mi-au stricat la Dordrecht straturile de flori.

— Am să veghez.

— În nopțile cu lună... din camera dumată se vede grădina, draga mea?

— Fereastra camerei mele de dormit dă în grădină.

— Bine. În serile cu lună, să te uiți dacă din găurile zidurilor nu ies șobolani. Sunt niște rozătoare foarte dăunătoare și am văzut cultivatori de lalele nenorociți, reproșând cu amărăciune lui Noe că a luat în arcă o pereche de șobolani.

— Mă voi uita să văd dacă nu sunt pisici sau șobolani...

— Ei bine! va trebui să mă înștiințezi de îndată ce s-ar ivi. Apoi, — continuă van Baerle, care devenise bănuitor de când stătea la închisoare, — apoi mai e un animal cu mult mai periculos decât pisica și șobolanul!

— Ce animal?

— Omul! Înțelegi, dragă Roza? Unii riscă să intre la ocnă chiar și pentru un nenorocit de florin, deci cu atât mai mult te poți aștepta să se fure un mugur de lalea care valorează o sută de mii de florini.

— Nimeni afară de mine n-o să intre în grădină.

— Îmi făgăduiești?

— Vă jur.

— Ți mulțumesc, dragă Roza! Toate bucuriile îmi vin de la tine!

Și cum buzele lui van Baerle se apropiau de grădina tot atât de fierbinți ca în seara precedentă și cum de altfel era timpul să plece, Roza își retrase capul și întinse mâna.

În această mână frumoasă, de care cocheta fată avea o grijă deosebită, se ascundea un mugur.

Cornelius îi sărută cu pasiune vârful degetelor. Oare pentru că această mână ocrotea unul din mugurii marii lalele negre? Sau pentru că această mână era mâna Rozei? Lăsăm pe alții mai savanți decât noi să ghicească.

Roza se îndepărtă cu ceilalți doi muguri, strângându-i cu grijă la piept. Oare îi strângea la piept pentru că erau mugurii marii lalele negre, sau pentru că veneau de la Cornelius van Baerle? Suntem de părere că la această întrebare ar fi mai ușor de răspuns decât la prima.

Oricare ar fi însă răspunsul, din acel moment, viața deveni plăcută pentru deținut. După cum am văzut, Roza îi dăduse unul din muguri.

În fiecare seară ea îi aducea, pumn cu pumn, pământ din porțiunea de grădină pe care o alesese el și care, în adevăr, era excelent. Un urcior larg, pe care Cornelius îl spărsese cu îndemănare, fu transformat într-un ghiveci potrivit; îl umplu pe jumătate cu pământul adus de Roza, amestecat cu puțin nămol de râu uscat, obținând astfel un teren prielnic. Apoi, către începutul lunii aprilie, el puse în urcior primul mugur.

Oricât ne-am strădui, tot n-am izbuti să descriem de câtă grijă, îndemănare și viclenie dădu dovadă Cornelius spre a sustrage ochiului ager al lui Gryphus bucuria muncii sale. Pentru un deținut filozof, o jumătate de oră înseamnă un secol de senzații și de gândire. Nu trecea zi în care Roza să nu vină la Cornelius. Lalelele, despre care ea trebuia să învețe tot ce se putea ști, constituiau fondul conversației lor. Dar oricât de interesant ar fi fost subiectul acesta, tot nu puteau vorbi numai despre lalele. Așa că mai treceau și la alte subiecte, spre marea mirare a cultivatorului, care observa cât de mult se lărgea cercul discuțiilor lor.

În tot acest timp, un lucru îl îngrijora în mod special pe Cornelius, poate chiar tot atât cât îl nelinișteau mugurii săi, și asupra căruia

revenea mereu: dependența Rozei față de tatăl ei. De fapt, fericirea lui Cornelius atârna de acest om. El putea într-o bună zi să se plictisească de Loevestein, să găsească neprielnic aerul, prost rachiul și să părăsească fortăreața, să-și ia și fata, și astfel Cornelius și Roza ar fi fost din nou despărțiți.

— Și atunci la ce bun porumbeii călători, spuse Cornelius tinerei fete, fiindcă, draga mea Roza, dumneata n-ai să poți nici citi ce îți voi scrie eu, și nici să-mi scrii ce gândești dumneata.

— Ei bine, — răspunse Roza, care în fundul sufletului se temea de despărțire tot atât cât și Cornelius, — avem o oră în fiecare seară, s-o petrecem cu folos.

— Dar mi se pare, reluă Cornelius, că noi n-o folosim prea rău.

— S-o folosim și mai bine, spuse Roza surâzând. Învățați-mă să scriu și să citesc; voi fi o elevă silitoare, credeți-mă, și astfel nu ne vom mai despărți niciodată, decât dacă o vom dori noi înșine.

— Oh! strigă Cornelius, atunci avem eternitatea în fața noastră.

Roza surâse și ridică ușor din umeri.

— Dar dumneavoastră veți rămâne toată viața în închisoare? Oare după ce v-a dăruit viața, Alteța Sa nu vă va dăruia și libertatea? Și nu veți reintra în drepturile dumneavoastră? Nu veți fi din nou bogat? Când veți fi liber și fericit, veți mai binevoi oare, trecând călare sau în trăsură, să vă uitați la micuța Roza, fiica unui temnicer, sau a unui călău aproape?

Cornelius încercă să protesteze; cu siguranță ar fi făcut-o din toată inima și cu sinceritatea unui suflet cuprins de o dragoste profundă, dar tânăra fată îl întrerupse:

— Cum îi merge lalelei dumneavoastră? întrebă ea surâzând.

A-i vorbi lui Cornelius despre lalea, însemna pentru Roza mijlocul cel mai sigur de a-l face să uite totul, chiar și pe ea însăși.

— Destul de bine, spuse el; piețița se înnegrește, procesul de fermentație a început, vinișoarele mugurului se încălzesc și se umflă; peste opt zile, sau poate chiar mai înainte, se vor putea observa primele protuberanțe ale germinării. Dar a dumitale, Roza?

— Oh! eu am făcut deocamdată numai pregătirile, urmând întocmai sfaturile dumneavoastră.

— Haide, spune-mi, Roza, ce-ai făcut? o întrebă Cornelius, cu ochii la fel de scânteietori și cu răsuflarea la fel de grăbită ca în seara în care se apropiase cu atâta pasiune de chipul și inima Rozei.

— Am făcut lucruri mari, spuse zâmbind tânăra fată, căci în adâncul sufletului ei simțea dubla dragoste a deținutului: pentru ea și pentru laleaua neagră. Mi-am pregătit un pătrat de pământ gol, departe de arbori și de ziduri, puțin nisipos, mai mult umed decât uscat, fără o fărâmă de piatră, fără un mugur, un strat așa cum mi-ați spus.

— Bine, bine, Roza.

— Stratul gata pregătit nu mai așteaptă decât semnalul dumneavoastră. În prima zi frumoasă, când îmi veți spune să plantez mugurele, o voi face; știți doar că trebuie să-l plantez mai târziu decât dumneavoastră, fiindcă eu am norocul unor condiții mai bune: aer liber, soare și seva abundentă a pământului.

— Ai dreptate, ai dreptate, — rosti Cornelius bătând din palme de bucurie, — ești o bună școlăriță, Roza; cu siguranță vei câștiga cei o sută de mii de florini.

— Să nu uitați, spuse râzând Roza, că școlărița dumneavoastră, pentru că așa mă numiți, mai are de învățat încă ceva, în afară de cultura lalelelor.

— Da, da, și eu doresc tot atât de mult ca și dumneata, frumoasă

Roza, să știi să citești.

— Când începem?

— Imediat.

— Nu. Mâine.

— De ce mâine?

— Pentru că azi trebuie să plec; ora noastră s-a terminat.

— Așa repede? Dar din ce vom citi?

— Oh! spuse Roza, am o carte, o carte care, nădăjduiesc, ne va aduce noroc.

— Pe mâine deci?

— Pe mâine.

A doua zi, Roza reveni cu biblia lui Corneille de Witt.

XVII

PRIMUL MUGUR

A doua zi, spuneam, Roza reveni cu biblia lui Corneille de Witt. Atunci începu între profesor și școlăriță una din acele scene pline de farmec care încântă pana scriitorului când are fericirea să le întâlnească în calea sa.

Ferestruica, singura deschizătură prin care îndrăgostiții comunicau, era așezată prea sus pentru cei doi tineri, — până acum mulțumiți să deslușească unul pe chipul celuilalt tot ce aveau a-și spune, — ca să poată citi din cartea adusă de Roza.

De aceea, tânăra fată trebui să se sprijine de ferestruică, înclinând capul, și ridicând cartea cu mâna stângă la înălțimea lămpii ce o ținea cu mâna dreaptă; pentru a nu se obosi, Cornelius fixă lampa de zăbrele cu o batistă. Astfel, Roza putu să urmărească pe carte, cu degetul, literele și silabele pe care le pronunța Cornelius; acesta, înarmat cu un pai în chip de indicator, arăta școlăriței atente cuvintele, printr-una din despărțiturile grilajului.

Flacăra lămpii lumina armoniosul colorit al Rozei, ochii ei albaștri și adânci, cosițele blonde ieșind de sub boneta de aur lucitor, podoaba obișnuită a frizonelor; degetele ei ridicate în aer, din care sângele cobora, dobândeau o nuanță pal-trandafirie în bătaia luminii, vădind acea viață misterioasă ce pulsează sub piele.

Cunoștințele Rozei se dezvoltau rapid în contact cu gândirea clară și ageră a lui Cornelius.

Într-o seară ea veni cu o jumătate de oră mai târziu ca de obicei. Era un eveniment mult prea grav ca, înainte de toate, Cornelius să nu se intereseze de pricina întârzierii.

— Oh, nu mă certa, spuse tânăra fată, n-am întârziat din vina mea. Tatăl meu a reluat la Loevestein prietenia cu un om de treabă, care la Haga venea mereu să-i ceară să vadă închisoarea. Era cumsecade, îi plăcea să bea câte puțin, să povestească întâmplări vesele, și mai ales să facă cinste când era vorba de un păhărel.

— Îl cunoști mai bine? întrebă Cornelius mirat.

— Nu, răspunse tânăra fată. Sunt abia vreo cincisprezece zile de când tatăl meu e încântat de acest nou prieten care-l vizitează cu stăruință.

— Ce-o fi căutând? întrebă Cornelius, clătinând din cap neliniștit, căci orice nou eveniment îi prevestea o altă nenorocire. Să nu fie vreun spion dintr-aceia trimiși în închisori pentru a supraveghea și pe deținuți și pe gardieni.

— Nu cred, spuse Roza surâzând; dacă acest om cumsecade spionează pe cineva, acela nu este în nici un caz tatăl meu.

— Pe cine atunci?

— Pe mine, de exemplu.

— Pe dumneata?

— De ce nu? râse Roza.

— Ah! e adevărat, suspină Cornelius, nu vei avea tot timpul pretendenți în zadar; acest om poate deveni soțul dumitale.

— Nu spun că nu.

— Și pe ce îți întemeiezi bucuria?

— Mai de grabă teama, domnule Cornelius.

— Mulțumesc, Roza, căci ai dreptate, te temi...

— Iată pe ce mă bizui...

— Ascult, spune.

— Pe când eram la Haga, omul acesta a venit de mai multe ori la Buytenhoff, de îndată ce ați fost închis. Dacă ieșeam, ieșea și el; dacă mă întorceam, se întorcea și el. La Haga pretexta că vine să vă vadă pe dumneavoastră.

— Pe mine?

— Oh! un pretext, fără îndoială, fiindcă azi, când ar putea să se folosească de același motiv, căci sunteți din nou prizonierul tatălui meu, sau mai degrabă tatăl meu e din nou temnicerul dumneavoastră, nici gând. Dimpotrivă. Îl auzeam ieri spunând tatălui meu că nu vă cunoaște.

— Spune mai departe, Roza, te rog. Am să încerc să ghicesc cine e acest om și ce vrea.

— Sunteți sigur, domnule Cornelius, că niciunul dintre prieteni nu se interesează de dumneavoastră?

— Nu am prieteni, Roza, n-o aveam decât pe doica mea, pe care o cunoști și te cunoaște. Vai! biata Zug ar veni ea singură și n-ar umbla cu șiretenii. Ar spune plângând tatălui dumitale sau dumitale: "Dragă domnule, sau dragă domnișoară, copilul meu e aici, vedeți cât sunt de desperată, lăsați-mă să-l văd numai o oră și am să mă rog lui Dumnezeu toată viața pentru dumneavoastră". Nu, continuă Cornelius, nu, în afară de buna mea Zug, n-am prieteni.

— Așadar, mă întorc iar la ceea ce gândeam; cu atât mai mult, cu cât ieri, la apusul soarelui, în timp ce lucram la stratul unde voi planta mugurele, am văzut o umbră strecurându-se prin poarta întredeschisă și ascunzându-se în spatele socului și al plopilor. M-am făcut că nu-l observ. Era omul nostru. El se ascunde. M-a văzut răsturnând pământul și cu siguranță că m-a urmărit, m-a spionat. Nu ridicam grebla, nu atingeam un firisor de pământ, fără ca el să nu se uite.

— Oh! da, da, e un curtezan, zise Cornelius. E tânăr, e frumos? Și o privi cu nesaț pe Roza, așteptând cu nerăbdare răspunsul.

— Tânăr, frumos! strigă Roza izbucnind în râs. E hidos la chip, e cocârjat, se apropie de cincizeci de ani și nu îndrăznește să mă privească în față, nici să vorbească tare.

— Și cum îl cheamă?

— Iacob Gisels.

— Nu-l cunosc.

— Așa că, vedeți bine că nu vine pentru dumneavoastră.

— În orice caz, Roza, dacă el te iubește, ceea ce e foarte probabil, dumneata nu-l iubești, nu-i așa?

— Oh, nu, nici vorbă nu poate fi de așa ceva.

— Atunci vrei să mă liniștesc?

— Chiar vă rog.

— Ei bine! acum când începi să știi să citești, Roza, am să-ți scriu. Vei citi tot ce-ți voi scrie, nu-i așa, despre zbuluciumul geloziei și al singurătății?

— Voi citi dacă veți scrie deslușit.

Apoi, cum întorsătura pe care o lua discuția începea s-o tulbure pe Roza, întrebă:

— Dar cum îi merge lălelei dumneavoastră?

— Roza, închipuie-ți ce bucurie am avut în dimineața asta; după ce am dat încet la o parte stratul de pământ care acoperă mugurele, l-am privit la soare și am văzut răsărind vârful primei mlădițe. Ah! Roza, mi s-a topit inima de bucurie!

— Atunci, nădăjduiți? întrebă Roza surâzând.

— Oh! da, nădăjduiesc!

— Și eu când am să plantez mugurele meu?

— Când vom avea o zi prielnică, îți voi spune; dar mai ales să nu lași pe nimeni să-ți ajute și nu încredința secretul dumitale nimănui pe lume; unui cunoscător, vezi dumneata, i-ar fi de-ajuns să examineze mugurele pentru a-i recunoaște valoarea; și mai ales, mai ales scumpa mea, păstrează cu grijă al treilea bulb.

— Se află încă în aceeași hârtie în care l-ați pus și așa cum mi l-ați dat, domnule Cornelius, ascuns în fundul dulapului meu, sub dantele care îl țin uscat, fără să-l apese. Dar adio, biet prizonier!

— Cum, așa repede?

— Trebuie.

— Vii atât de târziu și pleci atât de repede!

— Tatăl meu ar putea deveni nerăbdător dacă aş sta prea mult, iar curtezanul ar putea bănui că are un rival.

Neliniștită, Roza deveni deodată atentă.

— Ce este? o întrebă van Baerle.

— Mi s-a părut că aud ceva.

— Ce?

— Parcă ar fi mers cineva pe scară. S-a auzit scârțâind.

— Într-adevăr, spuse deținutul, nu poate fi Gryphus; când vine el, se aude de departe.

— Nu, nu e tata, sunt sigură, dar...

— Dar...

— Dar ar putea fi domnul Iacob.

Roza se repezi spre scară și într-adevăr, imediat, înainte ca ea să fi avut timpul de a coborî primele zece trepte, se auzi o ușă închizându-se repede.

Cornelius rămase foarte îngrijorat, dar această întâmplare nu era pentru el decât preludiul necazurilor ce aveau să vină.

Când fatalitatea începe să săvârșească o treabă urâtă, rar se întâmplă ca ea să nu-și prevină cu milă victima, ca un spadasin care dă răgaz adversarului său să se pună în gardă.

Într-o dimineață, cu urciorul între genunchi, Cornelius era absorbit în contemplarea mugurului care începuse să încolțească. Ușa se deschise și temnicerul intră pe neașteptate. Văzând un obiect necunoscut în mâinile deținutului, Gryphus se repezi la el cu o viteză mai mare decât a uliului când se aruncă asupra prăzii sale.

Întâmplarea, sau poate dibăcia fatală cu care geniul răului înzestrează uneori ființele nefaste, a făcut ca mâna grea și aspră, — acea mână fracturată deasupra încheieturii, vindecată cu grijă de Cornelius, — să se așeze exact în mijlocul urciorului, pe porțiunea de pământ în care se afla prețiosul bulb.

— Ce-ai acolo? strigă el. Ah, te-am prins!

Și își înfundă mâna în pământ.

— Eu? nimic, nimic! țipă Cornelius tremurând.

— Ah, te-am prins! Un urcior, pământ! Aici se ascunde o taină! Vom vedea îndată care ți-e vina.

— Dragă domnule Gryphus! se rugă van Baerle, înspăimântat ca potârnichea gata să-și piardă puii sub coasa se-cerătorului.

Într-adevăr, Gryphus începuse să scormonească pământul cu degetele sale încovoiate.

— Domnule, domnule, fii atent! spuse Cornelius pălind.

— La ce dracu, la ce? urlă temnicerul.

— Fii atent! Ai să-l strivești!

Și cu o mișcare rapidă, aproape desperată, ei smulse din mâinile temnicerului urciorul și-l acoperi cu brațele, ca pe o comoară.

Dar Gryphus, încăpățânat așa cum sunt mulți bătrâni și din ce în ce mai convins că descoperise o conspirație împotriva prințului de Orania, se repezi la prizonierul său cu bâta ridicată; văzând neclintita hotărâre a deținutului de a-și apăra ghiveciul de flori, își dădu seama că acesta tremura mult mai puțin pentru capul sau decât pentru urcior.

Încercă deci să i-l smulgă cu forța.

— Ah! spuse paznicul furios, va să zică te revolți.

— Lasă-mi lăleaua! strigă van Baerle.

— Da, da, lăleaua, replică bătrânul. Cunoaștem noi șireteniile domnilor pușcăriași.

— Dar îți jur...

— Dă drumul urciorului, repeta Gryphus într-una, bătând din picior. Dă-i drumul sau chem garda.

— Cheamă pe cine vrei, dar nu-mi vei smulge această sărmană floare decât o dată cu viața.

Gryphus, exasperat, își înfundă degetele pentru a doua oară în pământ și smulse mugurele negru; dar pe când van Baerle era fericit că a salvat urciorul, neștiind că adversarul său poseda conținutul, Gryphus azvârli cu violență mugurele moale care se turti pe lespede și dispăru aproape imediat, strivit, făcut terci, de gheata grea a paznicului.

Van Baerle văzu crima, zări rămășițele umede ale mugurului, înțelese bucuria sălbatică a lui Gryphus și scoase un strigăt de deznădejde ce ar fi mișcat și pe temnicerul asasin care omorâse păianjenul lui Pellisson cu câțiva ani înainte.

Prin creierul cultivatorului de lălele trecu fulgerător ideea de a ucide pe omul acesta rău. Furia și sângele i se urcară la cap, îi orbiră și cu ambele mâini ridică urciorul greu de pământul acum nefolositor ce mai rămăsese în el. Încă o clipă și urciorul ar fi căzut asupra craniului chel al bătrânului Gryphus.

Îl opri un strigăt plin de lacrimi și de groază, strigătul bieteii Roza, ce se afla în dosul ferestruicii zăbrelite, palidă, tremurând, cu brațele ridicate spre cer, încercând să stăvilească cearta dintre tatăl și prietenul ei.

Cornelius lăsă urciorul să cadă și acesta se sparse în mii de bucăți cu un zgomot îngrozitor.

Abia atunci înțelese Gryphus primejdia prin care trecuse și începu să-l amenințe groaznic.

— Oh! trebuie să fii foarte rău și bătăran, spuse Cornelius, dacă poți smulge unui biet deținut singura sa mângâiere, un bulb de lălea.

— Vai, tată, adăugă Roza, e o crimă ce-ai făcut!

— Ah, tu ești, nerodo? strigă bătrânul fierbând de mânie și întorcându-se către fiica sa. Vezi-ți de treabă și mai ales, coboară cât

mai repede!

— Nenorocitul, nenorocitul de mine! continuă Cornelius desperat.

— La urma urmei, nu-i decât o lalea, adăugă Gryphus puțin rușinat. O să ți se dea câte lalele vrei. Am trei sute în pod.

— La naiba cu lalelele tale! strigă Cornelius. Ele fac cât tine și tu cât ele. Ah! o sută de miliarde de milioane dacă aș avea, le-aș da pentru cea pe care ai strivit-o.

— Aha! exclamă Gryphus triumfător. Vezi bine că nu la lalea țineai. Cu siguranță că în pretinsul bulb erau ceva vrăjitorii, poate vreun mijloc de corespondență cu dușmanii Alteței Sale, care ți-a dăruit viața. Spuneam eu bine că au greșit când nu ți-au tăiat gâtul.

— Tată! Tată! strigă Roza.

— Ei bine! Cu atât mai bine! Cu atât mai bine! repeta întruna Gryphus, încălzindu-se. L-am distrus, l-am distrus! Voi face la fel ori de câte ori vei încerca să cultivi lalele! Ah! te-am prevenit, frumosul meu prieten, că îți voi face viața grea.

— Blestematele, blestematele, urlă Cornelius în desperarea sa, ceretând cu degete tremurătoare ultimele rămășițe ale mugurului, cadavrul atâtor bucurii și nădejdi.

— Îl vom planta pe celălalt mâine, dragă domnule Cornelius, îi șopti Roza, care înțeluse imensa durere a cultivatorului de lalele.

Aceste dulci cuvinte au curs ca un balsam pe rana sângerândă a lui Cornelius.

XVIII

CURTEZANUL ROZEI

Abia apucase Roza să-i spună cele câteva cuvinte de consolare lui Cornelius, că de pe scară se auzi o voce întrebându-l pe Gryphus ce se petrece.

— Tată, zise Roza, auzi?

— Ce?

— Te cheamă domnul Iacob. E îngrijorat.

— S-a făcut atâta zgomot, spuse Gryphus. N-a lipsit mult să fiu asasinat de savantul ăsta.

Apoi arătându-i Rozei scara cu degetul:

— Treci înainte, domnișoară! spuse el.

Și închizând ușa:

— Vino, prietene Iacob!

Gryphus ieși luând-o pe Roza cu el și lăsându-l singur pe bietul Cornelius, care murmură deznădăjduit:

— Oh! m-ai asasinat, călău bătrân! N-am să supraviețuiesc acestei nenorociri.

Și într-adevăr, bietul deținut s-ar fi îmbolnăvit, fără acel echilibru pe care Providența i-l sortise în viață și care se numea Roza.

Seara, tânăra fată se întoarse.

Prima ei grijă fu să-l anunțe pe Cornelius că în viitor tatăl ei nu se va mai opune ca el să cultive flori.

— Și de unde știi? o întrebă deținutul, cu un aer jalnic.

— Știu pentru că a spus-o.

— Poate pentru a mă înșela?

— Nu, îi pare rău.

— Oh, da, dar prea târziu.

— Pocăința asta nu a pornit de la el.

— Dar atunci de unde i-a venit?
— Dacă ai ști cum l-a certat prietenul lui!
— Ah, domnul Iacob! Așadar, domnul Iacob nu te părăsește?
— În orice caz, lipsește cât poate mai puțin.
Și ea zâmbi în așa fel, încât micul nor de gelozie care întunecase fruntea lui Cornelius se risipi.
— Și cum s-au petrecut lucrurile? întrebă Cornelius.
— Ei bine, întreat de prietenul său, tata a povestit la cină întâmplarea cu laleaua, sau mai degrabă cu mugurele, și frumoasa ispravă pe care a făcut-o, strivindu-l.
Cornelius scoase un suspin care era mai mult un geamăt.
— Dacă l-ai fi văzut în clipa aceea pe domnul Iacob! continuă Roza. Într-adevăr, am crezut că va da foc fortăreței! Ochii săi erau ca două torțe arzânde, părul i se ridicase măciucă, strângea din pumni, părea că vrea să-l sugrume pe tata. "Ai făcut asta? a strigat el. Ai strivit mugurele? — Fără îndoială, i-a răspuns tatăl meu. — E o mârșăvie, e odios! E o crimă ce-ai făcut!" a urlat Iacob.
Tata a rămas înmărmurit.
— Și dumneata ești nebun? l-a întreat pe prietenul său.
— Oh! de treabă om acest Iacob, șopti Cornelius; e o inimă cinstită, un suflet ales.
— Fapt e că mai aspru decât l-a judecat el pe tatăl meu, nu e cu putință să fie judecat cineva, adăugă Roza. Era disperat, repeta fără încetare:
— Mugurele strivit, strivit! Oh Dumnezeuul meu, Dumnezeule, strivit! Apoi s-a întors spre mine:
— Era singurul mugur pe care-l avea?
— A întreat asta? rosti Cornelius ciulind urechea.
— Crezi că nu era singurul? l-a întreat tatăl meu. Bine, vom cerceta dacă mai are și alții.
— Să cauți dacă mai are și alții, a strigat Iacob, luându-l pe tata de guler; dar imediat i-a dat drumul.
Apoi întorcându-se spre mine:
— Și ce-a zis bietul tânăr? întrebă el.
N-am știut ce să răspund. Dumneata mi-ai cerut să nu las niciodată să se bănuiască interesul pe care îl porți acestui mugur. Din fericire, tata m-a scos din încurcătură.
— Ce-a zis?... a început să spumege.
L-am întrerupt.
— Cum să nu fi fost furios? i-am spus. Ai fost atât de nedrept și de brutal!
— Ei, asta-i! Ești nebună? a țipat tata la rândul lui. Mare nenorocire să strivești un bulb de lalea; poți cumpăra sute de bulbi cu un florin în piața din Gorcum.
— Dar poate mai puțin prețios decât acesta! am răspuns eu, din nenorocire, fără să-mi dau seama că divulg un secret.
— Și la auzul acestor cuvinte, Iacob ce-a zis? întrebă Cornelius.
— La aceste cuvinte, trebuie să mărturisesc, mi s-a părut că ochii săi aruncă flăcări.
— Da, zise Cornelius. Dar asta n-a fost totul; a mai spus ceva?
— Așadar, frumoasă Roza, rosti el cu voce mieroasă, crezi că acest bulb era prețios?
Mi-am dat seama imediat că am făcut o greșală.
— Ce știu eu? am răspuns într-o doară; ce, eu mă pricep la lalele? Știu numai, — fiindcă, vai, suntem condamnați să trăim laolaltă cu

deținuții, — știu că pentru un condamnat orice mijloc de a-și trece timpul este prețios. Bietul domn van Baerle se ocupa cu bulbul acela. Ei bine! Cred că-i o cruzime să-i răpești singura distracție.

— Dar mai întâi, a spus tata, cum și-a procurat bulbul? Mi se pare că ar fi bine să știm lucrul acesta.

Am întors capul pentru a ocoli privirea tatei. Dar am întâlnit privirea domnului Iacob.

Ai fi zis că voia să-mi citească cele mai ascunse gânduri. Un gest de supărare te scutește adesea de un răspuns. Am ridicat din umeri, am întors spatele și m-am apropiat de ușă.

Dar m-am oprit auzindu-l pe Iacob șoptind tatei:

— Nu-i lucru greu să aflăm, zău.

— Trebuie să-l scotocim, și dacă mai are și alți muguri, o să-i găsim.

— Da, de obicei sunt trei.

— Trei! A spus că am trei muguri? strigă Cornelius,

— Vedeți, lucrul ăsta m-a surprins tot atât de mult ca și pe dumneavoastră. M-am întors.

Erau atât de preocupați amândoi că nu m-au văzut.

— Dar poate că nu are bulbii la el, a spus tata.

— Atunci, fă-l să coboare sub un pretext oarecare și în timpul acesta eu voi scotoci camera lui.

— Vai, dar e un ticălos domnul Iacob al dumitale, spuse Cornelius.

— Mi-e teamă că da.

— Spune-mi, Roza, continuă Cornelius gânditor.

— Ce?

— Nu mi-ai povestit că în ziua în care ai pregătit stratul pentru flori, acest om te-a urmărit?

— Da.

— Și că s-a strecurat ca o umbră în spatele arborilor de soc?

— Fără-ndoială.

— Că n-a pierdut nici una din mișcărilor dumitale, în timp ce greblai?

— Nici una.

— Roza... spuse Cornelius pălind.

— Ei bine?

— Nu te-a urmărit pe dumneata.

— Dar pe cine urmărea?

— Nu de dumneata e îndrăgostit.

— Dar de cine atunci?

— Mugurele meu îl urmărea; de laleaua mea e îndrăgostit.

— Ah, într-adevăr, s-ar putea! strigă Roza.

— Vrei să te convingi?

— În ce fel?

— Oh, e foarte ușor.

— Spuneți-mi cum?

— Du-te mâine în grădină; fă așa fel ca Iacob să știe unde te duci, ca și prima dată; lasă-l să te urmărească; fă-te că îngropi un mugur, apoi ieși din grădină, dar uită-te prin ușă, să vezi ce face.

— Bine, și după aceea?

— După aceea! După cum va acționa el, așa vom acționa și noi.

— Ah! suspină Roza, vă iubiți mult bulbii, domnule Cornelius.

— E-adevărat, spuse deținutul oftând, că de când tată! dumitale mi-a strivit mugurele, mi se pare că o parte din mine a murit.

— Lăsați asta, zise Roza, nu vreți să mai încercați și altceva?

— Ce?

— Să primiți propunerea tatei.

— Care propunere?
— V-a oferit bulbi de lalea cu sutele.
— E-adevărat.
— Primiți câțiva bulbi, și o dată cu ei îl veți putea crește și pe al treilea, cel al lalelei negre.

— Da, ar fi fost bine așa, spuse Cornelius încruntându-se, dacă tatăl dumitale era singur, dar celălalt, acest Iacob care ne spionează...

— E adevărat. Totuși, gândiți-vă! Vă lipsiți, văd, de o mare bucurie. Și ea rosti aceste cuvinte cu un surâs prin care răzbătea o ușoară ironie.

Într-adevăr, Cornelius chibzui un moment. Ce putea lesne vedea că luptă împotriva unei mari dorințe.

— Ei bine, nu! strigă el cu un stoicism aproape antic. Ar fi o slăbiciune, ar fi o nebunie, ar fi o lașitate! Dacă aș expune mâniei și invidiei ultima resursă ce ne rămâne, aș face o greșală de neiertat. Nu! Roza, nu! Măine vom hotărî ce avem de făcut în legătură cu laleaua dumitale; o vei cultiva după instrucțiunile mele; cât despre al treilea mugur, — Cornelius suspină adânc, — păstrează-l la dumneata în dulap! Ceva îmi spune că el e salvarea noastră, că el va fi bogăția noastră! Păstrează-l! Și dacă trăsnetul cerului ar cădea pe Loevestein, jură-mi, Roza, că în loc de inele, în loc de bijuterii, în locul acestei frumoase bonete de aur care îmbracă atât de minunat chipul tău, jură-mi, Roza, că vei lua cu tine mugurele lalelei negre.

— Fiți liniștit, domnule Cornelius, spuse Roza cu un dulce amestec de tristețe și gravitate în glas; fiți liniștit, dorințele dumneavoastră sunt ordine pentru mine.

— Și dacă vei observa că ești urmărită, — continuă tânărul înfierbântându-se din ce în ce mai tare, — că mișcările dumitale sunt supravegheate, că lucrurile spuse de dumneata trezesc bănuielile tatălui dumitale sau ale acestui îngrozitor Iacob, pe care-l disprețuiesc, atunci, Roza, sacrifică-mă imediat pe mine; eu nu mai trăiesc decât prin dumneata, nu te mai am decât pe dumneata pe lume. Sacrifică-mă, încetează de a mă mai vedea.

Roza simți cum i se strânge inima și din ochi îi țâșniră lacrimi.

— Vai! spuse ea.

— Ce este? întrebă Cornelius.

— Văd un lucru.

— Ce vezi?

— Văd, spuse fata, izbucnind în suspine, văd că iubiți atât de mult lalelele, încât în inima dumneavoastră nu mai e loc pentru altă afecțiune. Și fugi.

După plecarea fetei, Cornelius petrecu o seară și o noapte îngrozitoare, cum nu mai trăise până atunci.

Fără îndoială, Roza se supăraseră pe el și pe bună dreptate. Poate nici nu va mai veni să-l vadă, așa că nu va mai avea vești nici despre Roza și nici despre lalele.

Dar cum am putea oare explica acest caracter bizar al cultivatorilor de lalele desăvârșiți, a căror specie n-a dispărut încă din lume?

O mărturisim, spre rușinea eroului nostru și a horticulturii, că dintre cele două iubiri ale sale, Cornelius o regreta mai mult pe Roza și când, spre orele trei dimineața, el adormi, prăpădit de oboseală, hărțuit de temeri, chinuit de remușcări, în visul său marea lalea neagră cedă locul ochilor albaștri și blânzi ai blondei frizone.

FEMEIE ȘI FLOARE

Dar biata Roza, care se închisese în camera ei, nu putea ști la cine sau la ce visa Cornelius.

Din cele ce-i spusese, Roza era înclinată să creadă că el visa mai mult la floare decât la ea. Și totuși Roza se înșela.

Cum n-avea cine să-i spună adevărul, și cum vorbele nechibzuite ale lui Cornelius pătrunseseră în sufletul ei a niște picături de otravă, Roza nu visa, ci plângea.

Era însă o ființă nobilă, cu suflet drept și profund; ea încercă să priceapă realitatea; își dădea seama de calitățile ei morale și fizice, dar și de poziția ei socială.

Cornelius era savant, Cornelius era bogat, sau în orice caz fusese înainte de a i se confisca bunurile. Roza înțelese deci preferința lui pentru laleaua neagră, dar pe măsură ce înțelegea, devenea mai disperată.

De aceea, în timpul acestei nopți îngrozitoare, în timpul nopții de insomnie pe care o petrecu, ea luă o hotărâre.

Decise să nu mai revină niciodată la ferestruică.

Dar cunoscând dorința fierbinte a lui Cornelius de a primi vești despre lalea, se hotărî ca pe viitor să învețe singură să citească și să scrie; din fericire, ea ajunsese într-un asemenea stadiu cu învățătura, încât nu ar mai fi avut nevoie de profesor, dacă acest profesor nu s-ar fi numit Cornelius.

Roza se apucă deci de citit cu înverșunare din biblia bietului Corneille de Witt, citi a doua foaie, devenită acum prima de când cealaltă fusese ruptă, pe care era scris testamentul lui Cornelius van Baerle.

— Ah! șopti ea recitind testamentul pe care nu-l termina niciodată, fără ca o lacrimă, perlă a dragostei, să nu se rostogolească din ochii ei luminoși pe obrazu-i palid, — ah, pe atunci, am crezut totuși o clipă că mă iubește.

Roza însă, o repetăm, nu știa că laleaua neagră fusese distrusă. Așa că, terminând de citit, operație în care făcuse mari progrese, luă tocul și cu o înverșunare, nu mai puțin lăudabilă, făcu efortul de a învăța să scrie.

Cornelius petrecu ziua următoare temându-se că Roza nu va veni în seara aceea ca de obicei.

Și pe măsură ce ora obișnuită a întâlnirii lor se apropia, preocuparea devenea tot mai vie și mai puternică, până ce în sfârșit, puse stăpânire în întregime pe Cornelius; deveni singurul său gând.

Astfel, el întâmpină întunericul cu o puternică bătaie de inimă. Cu cât întunericul creștea, cu atât vorbele pe care le spusese Rozei cu o seară înainte și care o mâhniseră erau tot mai prezente în cugetul său. Se întreba cum de a fost în stare să-i ceară celei care îi alinase atâtea suferințe să-l sacrifice lalelei, adică să renunțe să-l vadă dacă era nevoie, când pentru el vizita Rozei devenise o necesitate vitală.

În camera lui Cornelius se auzea orologiul fortăreței bătând orele șapte, opt, apoi sună ora nouă. Niciodată un timbru de bronz n-a avut ecou mai puternic în adâncul unei inimi, ca cea bătaie a ciocanului care anunța ora nouă. Apoi se așternu din nou liniștea. Cornelius își duse mâna la inimă pentru a-i înăbuși bătăile, și ascultă. Zgomotul pașilor Rozei, foșnetul rochiei pe treptele scării îi erau atât de familiare, încât, de la prima treaptă, își spunea întotdeauna:

— Ah, vine Roza!

În seara aceea însă, nici un zgomot nu tulbură liniștea coridorului;

orologiul bătut ora nouă și un sfert. Apoi, pe două tonuri diferite, nouă și jumătate; apoi nouă și trei sferturi; apoi, în sfârșit, cu timbrul său grav, anunță, nu numai pe musafirii fortăreței, dar și pe locuitorii din Loevestein, că e ora zece.

Era ora la care de obicei Roza pleca de la Cornelius. Ora trecuse dar Roza încă nu venise.

Așadar, presimțirile nu-l înșelaseră; Roza, supărată, rămânea în camera ei, părăsindu-l.

— Oh! mi-am meritat pedeapsa, își spunea Cornelius. Ea nu va mai veni, și bine face dacă nu vine; în locul ei, aș fi procedat la fel, cu siguranță.

Cu toate acestea, Cornelius aștepta, și spera în continuare.

Ascultă și așteaptă astfel până la miezul nopții; la miezul nopții încetă să mai spere, și așa, îmbrăcat cum era, se duse să se trântescă pe pat.

Noaptea fu lungă și tristă, apoi veni ziua; dar nici ziua nu aduse vreo nădejde deținutului.

La ora opt dimineața, ușa se deschise, dar Cornelius nici nu întoarse capul. Auzise pasul greoi al lui Gryphus pe coridor și își dădu perfect seama că vine singur.

Nici măcar nu se uită la temnicer.

Și totuși, tare ar fi vrut să-l descoase pentru a afla vești despre Roza. Fu cât pe ce să-l întrebe, oricât de ciudat i s-ar fi părut acest lucru tatălui ei. Egoistul spera să i se răspundă că fiica lui e bolnavă.

În afară de cazul vreunui eveniment neobișnuit, Roza nu venea niciodată peste zi. Deci, în tot timpul zilei Cornelius nu aștepta cu adevărat. Totuși, după tresăririle subite, după felul cum ciulea urechea spre ușă, după privirea întoarsă iute și întrebător spre ferestruică, se simțea slaba lui nădejde că Roza se va abate totuși de la obiceiurile sale.

La a doua vizită a lui Gryphus, Cornelius, în pofida tuturor antecedentelor, îl întrebă cu voce blândă pe bătrânul temnicer, de sănătate; dar Gryphus, laconic ca un spartan, se mărgini să răspundă:

— Sunt bine.

La a treia vizită, formulă altfel întrebarea:

— Nu-i nimeni bolnav la Loevestein?

— Nimeni! răspunse Gryphus și mai laconic decât prima dată, închizând ușa în nasul deținutului.

Neobișnuit din partea lui Cornelius cu asemenea amabilități, Gryphus văzu în noua atitudine a condamnatului începutul unei tentative de corupere.

Cornelius rămase singur. Era ora șapte seara; atunci, îngrijorarea îl cuprinse din nou, dar mult mai intens decât în ajun, când am încercat s-o descriem.

Ca și cu o seară înainte, orele se scurseră fără să aducă imaginea blândă care lumina prin ferestruică celula bietului Cornelius și care, retrăgându-se, lăsa în urma ei atâta lumină, încât ajungea pentru tot timpul absenței sale.

Van Baerle își petrecu noaptea într-o adevărată deznădejde. A doua zi, Gryphus i se păru mai urât, mai brutal, mai înverșunat ca de obicei; îi trecu prin gând, sau mai degrabă prin inimă, speranța că el era acela care o împiedica pe Roza să vie.

Și-l cuprinse o poftă sălbatică de a-l sugruma pe Gryphus; dar dacă îl sugruma, toate legile cerești și omenești ar fi oprit-o pe Roza de a-l mai vedea vreodată.

Temnicerul scăpă deci, fără să bănuiască, de una din cele mai mari primejdii prin care trecuse în viață.

Veni seara și disperarea lui Cornelius se transformă în melancolie;

melancolia aceasta era cu atât mai sumbră. cu cât, fără voia lui, amintirea sărmanei sale lalele se contopea cu durerea pe care o încerca.

Venise tocmai acea perioadă din luna aprilie pe care grădinarii pricepuți o socotesc momentul cel mai potrivit pentru sădirea lalelelor. El îi spusese Rozei: îți voi indica ziua în care trebuie să pui mugurele în pământ. Urma să fixeze această zi, în seara următoare. Timpul era bun și atmosfera, deși un pic umedă, începea să fie temperată de primele raze ale soarelui de aprilie, care par atât de blânde, cu toată paloarea lor. Dacă Roza va lăsa să treacă timpul plantării? Dacă la durerea de a nu o vedea pe tânăra fată se va adăuga și aceea de a pierde mugurele pentru că a fost plantat prea târziu, sau poate chiar de loc?

Primind în același timp două asemenea lovituri, oricine putea să-și piardă pofta de mâncare și de băut.

Ceea ce i se întâmplă și lui Cornelius în a patra zi.

Ți se rupea inima să-l vezi, mut de durere și palid de nemâncare, aplecându-se peste fereastra zăbreliată, cu riscul de a nu-și putea trage înapoi capul dintre bare, încercând să zărească la stânga mica grădină de care îi vorbea Roza, și al cărei zid, după spusele ei, se afla la marginea râului. Spera să descopere la lumina primelor raze ale soarelui de aprilie pe tânăra fată sau laleaua, cele două dragoste ale sale pierdute.

Seara, Gryphus luă înapoi hrana de prânz și de seară a lui Cornelius, abia începută.

A doua zi nu mănăcă de loc și Gryphus se întoarse cu mâncarea destinată celor două mese, neatinsă.

Cornelius nu se sculase din pat toată ziua.

— Bine, zise Gryphus, coborând după ultima vizită. Bun! Cred că o să ne descotorosim de savant.

Roza tresări.

— Ei, spuse Iacob, și cum asta?

— Nu mai bea, nu mai mănâncă și nu se mai scoală, spuse Gryphus. O să iasă de aici ca și domnul Grotius, într-o ladă, numai că lada asta o să fie un sicriu.

Roza deveni palidă ca moartea.

— Oh, șopti ea, înțeleg. E îngrijorat de lalea.

Și cu inima grea, se ridică și plecă în camera ei. Luă un toc și o hârtie și toată noaptea desenă litere.

A doua zi, ridicându-se pentru a se târî până la fereastră, Cornelius zări o hârtie ce fusese strecurată sub ușă.

Se repezi asupra hârtiei, o deschise și o citi; era o scriere pe care cu greu ar fi recunoscut-o ca fiind a Rozei, atât de mult progresase în timpul acestei absențe de șapte zile:

"Fiți liniștit. Laleaua dumneavoastră e bine!"

Deși bilețelul Rozei calmă în parte durerile lui Cornelius, el nu fu mai puțin sensibil la ironie. Așadar Roza nu era de loc bolnavă, Roza era jignită; nu fiindcă era silită nu mai venea, ci de bună voie rămânea departe de el. Liberă, Roza găsea în propria ei voință forța de a nu veni să-l vadă pe cel ce murea de durere că nu o poate vedea.

Cornelius avea un creion și o bucată de hârtie pe care i le adusese Roza. El înțelese că tânăra fată aștepta un răspuns, dar că nu va veni să-l ia decât la noapte. Prin urmare scrise pe o hârtie asemănătoare celei pe care o primise:

"Nu grija pentru lalea m-a îmbolnăvit, ci durerea că nu te pot vedea."

După ce ieși Gryphus, Cornelius așteptă să se însereze și strecură hârtia sub ușă. Apoi ascultă.

Dar, deși rămase la pândă încordat, cu urechile ciulite, nu-i auzi nici pasul nici foșnetul rochiei; nu auzi decât o voce slabă ca un suflu și dulce ca o mângâiere aruncându-i prin ferestruică aceste două cuvinte:

— Pe mâine.

Acest "mâine" însemna a opta zi. Opt zile în care Cornelius și Roza nu se văzuseră de loc.

XX

CE S-A PETRECUT ÎN TIMPUL ACESTOR OPT ZILE

Și într-adevăr, a doua zi, la ora obișnuită, van Baerle auzi râcâind la ferestruica sa, așa cum avea obiceiul să facă Roza în zilele bune ale prieteniei lor.

E ușor de ghicit că nici Cornelius nu se afla departe de ușa prin al cărei grilaj avea să vadă, în sfârșit, încân-tătorul chip de care fusese lipsit atâta vreme.

Roza îl aștepta cu lampa în mână, dar tresări văzându-l atât de trist și de palid:

— Sunteți suferind, domnule Cornelius? întrebă ea.

— Da, domnișoară, răspunse Cornelius, mă doare și sufletul și trupul.

— Am văzut, domnule, că nu mâncați deloc; tata mi-a spus că nici nu vă mai sculați din pat; atunci v-am scris, pentru a vă informa de soarta prețiosului obiect care vă neliniștește atât.

— Și eu, spuse Cornelius, ți-am răspuns. Credeam, văzându-te venind din nou, dragă Roza, că ai primit scrisoarea mea.

— Așa e, am primit-o.

— De data asta nu vei putea spune că nu știi să citești. Nu numai că citești curgător, dar ai progresat și la scris foarte mult.

— Într-adevăr, am primit, și am citit biletul dumneavoastră. De aceea am venit: să văd dacă nu există vreun mijloc de a vă reda sănătatea.

— Sănătatea? strigă Cornelius. Ai să-mi dai deci o veste bună? Și tânărul își fixă asupra Rozei ochii scânteind de nădejde.

Fie că nu înțelese privirea aceasta, fie că nu vru s-o înțeleagă, tânăra fată răspunse grav:

— Am să vă vorbesc numai despre lalea, care e, după cum știu, cea mai importantă preocupare a dumneavoastră.

Roza pronunță aceste puține cuvinte pe un ton înghețat care-l făcu pe Cornelius să tresară.

Zelosul cultivator de lalele nu înțelegea tot ce ascunde sub vălul indiferenței biata copilă, veșnic în luptă cu rivala ei, laleaua neagră.

— Ah! murmură Cornelius, iarăși, iarăși! Roza. nu ți-am spus, martor mi-e Dumnezeu, că nu m-am gândit decât la dumneata, că numai lipsa dumitale m-a îmbolnăvit, că prin absența dumitale mă lipseai de aer, de zi, de căldură, de lumină, de viață.

Roza surâse melancolic.

— Ah, spuse ea, laleaua dumneavoastră a trecut printr-un pericol atât de mare!

Cornelius tresări fără voie și se lăsă prins în cursă, dacă de fapt i se întinsese una.

— Un pericol atât de mare! strigă el tremurând tot. Dumnezeul meu! Ce s-a întâmplat?

Roza îl privi cu o blândă compătimire. Simțea că ceea ce dorește ea

e peste puterile acestui om și că trebuie să-l accepte cu slăbiciunea lui.

— Da, spuse ea, e așa cum ați bănuțit. Pretendentul, îndrăgostitul, acel Iacob, nu venea pentru mine.

— Și atunci pentru cine venea? întrebă Cornelius neliniștit.

— Pentru lalea.

— Oh! exclamă Cornelius, devenind mai palid la această veste, decât fusese cu cincisprezece zile înainte, când Roza, înșelându-se, crezuse că Iacob venea pentru ea.

Roza îi văzu spaima și Cornelius își dădu seama, după expresia chipului ei, la ce se gândește.

— Oh! iartă-mă, Roza, spuse el, dar te cunosc, îți cunosc bunătatea și cinstea sufletului. Dumnezeu ți-a dat gândirea, judecata, forța și libertatea de a te mișca, așadar dumneata poți să te aperi, pe când biata lalea amenințată, e slabă, nu are nici un mijloc de apărare.

Roza trecu peste scuza deținutului și continuă:

— Din momentul în care am recunoscut în omul ce m-a urmărit în grădină pe Iacob, ați fost neliniștit; dar și mai neliniștită am fost eu. Am făcut deci așa cum m-ați îndemnat, chiar a doua zi... atunci când ne-am văzut ultima dată.

Cornelius o întrerupse.

— Roza, te rog încă o dată, iartă-mă. Am greșit spunându-ți ceea ce ți-am spus. Mi-am cerut iertare pentru acele vorbe nechibzuite și-mi cer iertare din nou. O voi face oare mereu în zadar?

— A doua zi după ultima noastră întâlnire, reluă Roza, aducându-mi aminte de sfatul dumneavoastră... de șiretenia pe care m-ați îndemnat s-o folosesc pentru a mă convinge dacă eu sau laleaua îl interesa pe acest om odios...

— Da, odios... Nu-i așa, spuse el, că îl urăști pe acest om?

— Da, îl urăsc, zise Roza, căci din cauza lui am suferit mult în ultimele opt zile!

— Ah! ai suferit deci și dumneata? Mulțumesc pentru vorba dumitale bună, Roza.

— A doua zi, deci, continuă Roza, am coborât în grădină și m-am apropiat de răzorul unde trebuia să sădesc laleaua, uitându-mă mereu în urmă să văd dacă și de data asta eram urmărită.

— Ei bine? întrebă Cornelius.

— Ei bine! aceeași umbră s-a strecurat între poartă și zid și a dispărut în spatele arborilor de soc.

— Te-ai făcut că nu-l vezi, nu-i așa? întrebă Cornelius, amintindu-și în amănunt sfatul pe care i-l dăduse Rozei.

— Da, și m-am aplecat asupra stratului pe care îl săpam, ca și cum aș fi plantat mugurele.

— Și el... el... În timpul ăsta?

— Îi vedeam ochii arzători ca de tigru, strălucindu-i printre ramurile copacilor.

— Vezi, vezi? spuse Cornelius.

— Apoi, prefăcându-mă că mi-am terminat treaba, m-am retras.

— Dar numai în spatele porții, nu-i așa? Iar prin crăpături sau prin gaura cheii puteai vedea ce face, după ce-ai plecat.

— El a așteptat o clipă, fără îndoială ca să se asigure că nu mă întorc, apoi a ieșit cu pași de lup din ascunzătoare, s-a apropiat de strat după un lung ocol, ajungând în sfârșit la țelul său, adică în fața locului unde pământul era proaspăt întors; s-a oprit cu un aer indiferent, a privit în toate părțile, a iscodit fiecare colț al grădinii, a cercetat fiecare fereastră a caselor vecine, pământul, cerul, aerul și convins că e absolut

singur, izolat, că nu îl vede nimeni, s-a repezit la răzor, și și-a înfipt ambele mâini în pământul moale; a luat o parte, pe care a sfărâmat-o încet între degete pentru a vedea dacă mugurele e acolo, apoi a repetat de trei ori aceeași mișcare dar de fiecare dată cu mai multă râvnă, până când, în sfârșit, începând să priceapă că poate a fost păcălit, s-a calmat, a luat grebla, a nivelat terenul pentru a-l lăsa în aceeași stare în care se găsea înainte de a-l fi scormonit și, rușinat, plouat, a făcut cale-întoarsă spre poartă, luând aerul nevinovat al unui om ce se plimbă.

— Oh! mizerabilul, șopti Cornelius, ștergându-și picăturile de sudoare care-i șiroiau pe frunte. Oh! mizerabilul, l-am dibuit. Dar mugurul, Roza, ce-ai făcut cu el? Vai! acum e puțin cam prea târziu ca să-l mai plantezi.

— Mugurul e de șase zile în pământ.

— Unde? Cum? strigă Cornelius. Oh! Dumnezeul meu, ce imprudență! Unde e? În ce pământ este? E bine sau rău expus? Nu-l poate fura acest îngrozitor Iacob?

— Nu există pericol de a fi furat, decât dacă Iacob forțează ușa camerei mele.

— Ah, e la dumneata, e în camera dumitale, Roza, spuse Cornelius, puțin mai liniștit. Dar în ce pământ, în ce vas l-ai plantat? Sper că n-ai încercat să-l faci să încolțească în apă ca bunele femei din Harlem și din Dordrecht, care se încăpățânează să creadă că apa ar putea înlocui pământul, ca și cum apa, care e compusă din treizeci și trei părți oxigen și din șaiszeci și șase părți hidrogen, poate să înlocuiască... Dar ce-ți spun eu aici, Roza?

— Da, e puțin cam savant pentru mine, răspunse surâzând tânăra fată. Mă voi mulțumi deci să vă răspund, pentru a vă liniști, că mugurul nu e în apă.

— Ah! răsuflu liniștit.

— E într-o oală bună de gresie, exact de lărgimea urciorului în care l-ați îngropat pe al dumneavoastră, într-un teren compus din trei părți pământ obișnuit, luat din cel mai bun loc din grădină, și un sfert pământ de pe stradă. Oh! v-am auzit atât de des pe dumneavoastră și pe acest infam de Iacob, cum îl numiți, în ce pământ trebuie sădită laleaua, încât știu lucrul ăsta la fel de bine ca cel mai bun grădinar din Harlem!

— Acum mai rămâne să-mi spui, Roza, ce expunere are.

— Când e senin, are soare toată ziua. Dar când va ieși din pământ, soarele va fi mai cald și atunci voi proceda la fel ca dumneavoastră, dragă domnule Cornelius. O voi expune pe fereastra mea de la răsărit, de la opt la unsprezece dimineața și pe fereastra de la apus de la ora trei după amiază până la cinci.

— Eh, e foarte bine așa, e foarte bine! strigă Cornelius. Ești un grădinar perfect, frumoasa mea Roza. Mă gândesc numai că îngrijirea lalelei mele o să-ți răpească tot timpul.

— Da, e adevărat, spuse Roza, dar ce importanță are? Laleaua dumneavoastră e fiica mea. Îi dau timpul pe care l-aș dăruii copilului meu, dacă aș fi mamă. Numai devenindu-i mamă, adăugă Roza surâzând, pot înceta a-i mai fi rivală.

— Bună și dragă Roza! șopti Cornelius aruncând tinerei fete o privire în care se citea mai mult dragostea pentru ea însăși decât pasiunea horticultorului, ceea ce o consolă puțin.

Apoi, după o clipă de tăcere, în timp ce Cornelius căuta printre gratii mâna Rozei, care și-o retrăgea mereu:

— Așadar, reluă Cornelius, au trecut șase zile de când mugurul e în pământ?

— Da, șase zile, domnule Cornelius, răspunse tânăra fată.

— Și n-a încolțit?

— Nu, dar cred că mâine va răsări.

— Bine, așadar mâine, vorbindu-mi despre dumneata, îmi vei da vești și despre el, nu-i așa, Roza? Sunt îngrijorat din pricina fiicei, cum spuneai mai adineauri, dar cu totul altfel mă interesează mama.

— Mâine, zise Roza, privindu-l pe Cornelius pieziș, mâine nu știu dacă o să pot veni.

— Doamne! de ce nu poți veni mâine?

— Domnule Cornelius, am foarte multe lucruri de făcut.

— Pe când eu n-am decât unul singur, șopti Cornelius.

— Da, răspunse Roza, să vă iubiți laleaua.

— Să te iubesc pe dumneata, Roza.

Roza clătină din cap.

Din nou se făcu liniște.

— În sfârșit, continuă van Baerle, întrerupând tăcerea, totul se schimbă în natură: florilor de primăvară le urmează alte flori, iar albinele care dezmiardă violetele și mixandrele alintă apoi cu aceeași dragoste caprifoiul, trandafirul, iasomia, crisantema și mușcata.

— Ce vreți să spuneți? întrebă Roza.

— Vreau să spun, domnișoară, că mai întâi ți-a plăcut să ascuți povestea bucuriilor și a necazurilor mele; ai mângâiat floarea tinereții noastre; dar a mea s-a veștejit la umbră. Grădina speranțelor și a plăcerilor unui deținut nu are decât un singur anotimp. Nu e ca acele grădini frumoase, în aer liber, însorite. După ce recolta de mai a înflorit, după ce a fost adunată, albinele ca tine, Roza, albinele cu talia suplă, cu antene de aur, cu aripi diafane, trec printre gratii, fug de frig, de singurătate, de tristețe, pentru a afla în altă parte mireasmă și adiere mai caldă. În sfârșit, pentru a găsi fericirea!

Roza îl privea pe Cornelius cu un surâs pe care acesta nu-l vedea; el se uita spre cer.

Cornelius continuă cu un suspin:

— M-ai părăsit, domnișoară Roza, ca să te bucuri de plăcerile celor patru anotimpuri. Ai făcut bine; nu mă plâng; ce drept aveam eu să-ți pretind să-mi fii credincioasă?

— Nu vă sunt credincioasă?! strigă Roza, izbucnind în lacrimi, fără să se obosească să-i mai ascundă lui Cornelius roua de perle ce se rostogolea pe obraji ei. Nu vă sunt credincioasă?! Nu v-am fost credincioasă, eu?!

— Vai, înseamnă că îmi ești credincioasă dacă mă părăsești, dacă mă lași să mor aici?

— Dar, domnule Cornelius, spuse Roza, nu fac tot ce-ar putea să vă facă plăcere, nu mă ocup de laleaua dumneavoastră?

— Sunt amărât, Roza. Îmi reproșezi singura bucurie curată pe care am avut-o în lumea asta.

— Nu vă reproșez nimic, domnule Cornelius, decât singura durere profundă pe care am resimțit-o din ziua când mi s-a spus la Buytenhoff că veți fi condamnat la moarte. — Nu-ți place, Roza, dulcea mea Roza, nu-ți place că iubesc florile.

— Nu mă supără că le iubiți, domnule Cornelius, dar mă întristează gândul că le iubiți mai mult decât pe mine.

— Ah! dragă, scumpă iubită, rosti Cornelius, uită-te la mâinile mele cum tremură, privește cât e de palidă fruntea mea, ascultă cum bate inima mea. Ei bine, nu sunt tulburat pentru că laleaua neagră îmi surâde și mă cheamă. Nu! ci pentru că dumneata îmi zâmbești, pentru că îți înclini fruntea spre mine; pentru că, nu știu dacă e adevărat, dar mie mi se pare că mâinile dumitale, deși fug, le caută pe ale mele, și pentru că

simt căldura frumosului dumitale obraz în spatele gratiilor reci. Roza, dragostea mea, rupe mugurele lalelei negre, nimicește speranțele născute din această floare, stinge dulcea lumină a visului pur și atrăgător pe care m-am obișnuit să-l țin în fiecare zi, fie! Să nu se mai poarte flori la hainele scumpe! Să nu mai fie floarea podoaba veșmintelor bogate, a grațioaselor elegante! Să nu mai fie flori pentru a satisface capriciile cerești! Ia-mi toate astea, floare geloasă pe alte flori, dar nu-mi lua vocea dumitale, gesturile, zgomotul pașilor pe scara grea, nu-mi lua focul ochilor dumitale în coridorul întunecat, certitudinea dragostei dumitale care-mi mângâie tot timpul inima: iubește-mă, Roza, căci nu te iubesc decât pe dumneata.

— După lăleaua neagră, suspină tânăra fată, ale cărei mâini călduțe și mângâietoare consimțiră în sfârșit să se dăruiască printre gratii buzelor lui Cornelius.

— Înainte de orice, Roza...

— Să vă cred?

— Cum crezi în Dumnezeu.

— Fie! Dar nu vă obligă prea mult această dragoste?

— Prea puțin, din nenorocire, dragă Roza, dar asta te obligă pe dumneata.

— Pe mine? Întrebă Roza, la ce mă obligă?

— Mai întâi, să nu te măriți.

Ea surâse.

— Ah! iată cum sunteți voi, tiranii, spuse ea. Iubiți o fată. Nu vă gândiți decât la ea, n-o visați decât pe ea; sunteți condamnat la moarte și în drum spre eșafod îi dăruiți ultimul suspin, iar apoi, pretindeți de la o biată fată ca mine, sacrificiul viselor sale, al ambițiilor sale.

— Dar despre ce fată e vorba, Roza? spuse Cornelius, căutând în zadar în amintirile sale o femeie la care ea să poată face aluzie.

— De frumoasa cea neagră, domnule, cu talie mlădioasă, cu picioare fine, cu înfățișare nobilă. În sfârșit vorbesc de floarea dumneavoastră.

Cornelius surâse.

— O frumoasă născocită, buna mea Roza, în timp ce dumneata, fără să-l socotim pe curtezanul dumitale, sau mai degrabă curtezanul meu, Iacob, ești înconjurată de atâția adoratori. Îți amintești ce mi-ai spus despre studenții, ofițerii, comisii din Haga? Ei bine, la Loevestein nu-i nici un comis, nici un ofițer, nici un student?

— Oh! ba da, sunt, și chiar mulți, spuse Roza.

— Care scriu?

— Care scriu.

— Și acum, că știi să citești...

Cornelius suspină gândindu-se că lui, un biet deținut, îi datora Roza privilegiul de a putea citi bilețelele dulci pe care le primea.

— Dar, spuse Roza, mi se pare, domnule Cornelius, că citind bilețelele ce mi se scriu, că dând atenție adoratorilor, nu fac decât să împlinesc dorințele dumneavoastră.

— Cum, dorințele mele?

— Da, dorințele dumneavoastră; ați uitat, continuă Roza oftând la rândul ei, ați uitat testamentul pe care l-ați scris pe biblia domnului Corneille de Witt? Eu nu uit? Căci acum, când știu să citesc, îl recitesc în fiecare zi, și chiar de două ori, nu o dată. Ei bine, în acest testament îmi porunciți să iubesc și să iau în căsătorie un tânăr frumos între douăzeci și șase și douăzeci și opt de ani. Caut un asemenea tânăr, și cum toată dimineața îmi este consacrată lalelei dumneavoastră, trebuie să-mi lăsați seara timp să-l găsesc:

— Ah, Roza, testamentul l-am făcut crezând că voi muri, și, slavă cerului, sunt în viață.

— Eh bine! Deci nu-l voi căuta pe acest tânăr de douăzeci și șase-do-uăzeci și opt de ani, și o să vin să vă văd.

— Ah, da, Roza, vino, vino!

— Cu o singură condiție.

— E acceptată dinainte.

— Ca timp de trei zile să nu mai fie vorba de laleaua neagră.

— N-o să mai fie vorba niciodată, dacă dorești, Roza.

— Oh! spuse tânăra fată, nu trebuie să ceri imposibilul.

Și ca din nebăgare de seamă, ea își apropie atât de mult obrazul tânăr de gratii, încât Cornelius putu să-l atingă cu buzele.

Roza scoase un strigăt ușor în care vibra dragostea și apoi dispăru.

XXI

AL DOILEA MUGUR

Noaptea se așternu senină și înstelată, iar zorile vesteau o zi frumoasă.

Când se trezi, Cornelius zări o rază de soare jucându-se printre gratii, porumbei despicând aerul cu aripile întinse, sau gângurind drăgăstos pe acoperișul vecin.

Cornelius alergă la fereastră și o deschise; i se păru că viața, bucuria, poate chiar libertatea, pătrund în întunecata lui încăpere, odată cu raza de soare.

Când Gryphus intră în celula deținutului, în loc să-l găsească morocănos și culcat ca în alte zile, îl găsi în picioare, fredonând o arie de operă.

Gryphus îl privi chiorâș.

— Hm! făcu el.

— Ei, cum ne simțim în, dimineața asta?

Gryphus se uită din nou strâmb la el.

— Câinele, domnul Iacob și frumoasa noastră Roza, cum se simt?

Gryphus scrâșni din dinți.

— Iată dejunul dumitale, spuse el.

— Mulțumesc, prietene Cerber, zise deținutul, vine tocmai la timp, căci mi-e tare foame.

— Ah, ți-e foame? spuse Gryphus.

— Ia te uită, de ce nu? întrebă van Baerle.

— Se pare că merge bine conspirația, spuse Gryphus.

— Care conspirație? întrebă Cornelius.

— Bun! Știm noi ce știm, dar vom veghea, domnule savant; fii liniștit, vom veghea.

— Veghează, prietene Gryphus! spuse van Baerle, veghează! Conspirația mea, ca și persoana mea, e la dispoziția dumitale.

— Vom vedea asta la prânz, spuse Gryphus.

Și ieși.

— La prânz, repetă Cornelius, ce-o fi vrut să spună? Fie, să așteptăm prânzul; vom vedea atunci.

Pentru Cornelius era ușor să-și umple timpul până la prânz, căci de fapt aștepta ora nouă seara.

Ora douăsprezece sună și pe scară se auzi nu numai pasul lui Gryphus, ci și pașii a trei sau patru soldați care urcau împreună cu el.

Ușa se deschise, Gryphus intră, introduse oamenii și apoi trase ușa

în urma lor.

— Aici! Acum, să căutăm.

Au căutat în buzunarele lui Cornelius, între haină și vestă, între vestă și cămașă, între cămașă și piele. N-au găsit nimic. Au căutat între cearșafuri, în saltea, în pat. N-au găsit nimic. Atunci, Cornelius se feliicită că nu a acceptat să ia el cel de-al treilea mugur. La ora șase, Gryphus se întoarse, de data asta singur; Cornelius vru să-l îmblânzească, dar Gryphus mârâi, își arată colțul pe care-l avea într-o parte a gurii și ieși de-a-ndăratelea, ca un om care se teme să nu fie luat cu asalt. Cornelius izbucni în râs. Asta îl făcu pe Gryphus, care cunoștea făptașii, să-i strige printre gratii:

— Bine, bine! Cine râde la urmă, râde mai bine.

Cel care trebuia să râdă la urmă, în seara aceea cel puțin, era Cornelius, căci o aștepta pe Roza.

Roza veni la ora nouă, dar fără lampă. Nu mai avea nevoie de ea; acum știa să citească. Lumina putea s-o trădeze, și ea era spionată mai mult ca oricând de Iacob, și apoi, la lumină se vedea prea bine când roșește.

Despre ce au vorbit cei doi tineri în seara aceea?

Despre lucrurile de care vorbesc îndrăgostiții din Franța în pragul ușii, cei din Spania de o parte și de alta a unui balcon, sau băiatul de jos cu fata de pe terasă, în Orient.

La ora zece, ca de obicei, se despărțiră.

Cornelius era fericit, în măsura în care poate fi fericit un cultivator de lalele căruia nu i s-a spus nimic despre laleaua lui.

Căci Roza, sub pedeapsa de a nu mai veni, îi interzise să mai vorbească despre floare timp de trei zile. Erau șaptezeci și două de ore dăruite iubitului, dar tot atâtea ore răpitate horticultorului.

E adevărat că cele trei zile au trecut repede, iar Cornelius suportă cu stoicism acest canon.

În sfârșit, într-o seară, după ce schimbă câteva cuvinte, ea îl privi pe Cornelius printre gratii, în noapte, cu acea privire pe care o simți chiar dacă n-o vezi:

— Ei bine, a răsărit.

— A răsărit? Ce? Cine? întrebă Cornelius neîndrăznind să creadă că Roza scurta ea însăși durata încercării.

— Laleaua, spuse Roza.

— Cum, strigă Cornelius, îmi dai voie, deci?

— Da! spuse Roza cu tonul unei mame duioase, care permite o bucurie copilului ei.

— Ah, Roza! exclamă Cornelius întinzându-și buzele printre gratii, în speranța de a-i atinge obrazul, mâna, fruntea, în sfârșit, ceva.

Fericitul atinse buzele întredeschise ale Rozei.

Roza scoase un țipăt slab.

Cornelius înțelese că trebuia să continue repede discuția; simțea că atingerea aceasta neașteptată o speriasse pe Roza.

— A răsărit dreaptă? între el.

— Dreaptă ca un fus, spuse Roza.

— Și e înaltă?

— Înaltă de cel puțin două șchioape.

— Oh! Roza, ai grijă de ea și vei vedea cât de iute va crește.

— Să am mai multă grijă? întrebă Roza. Nu mă gândesc decât la ea.

— Numai la ea, Roza? Bagă de seamă, am să devin și eu la rândul meu gelos.

— Dar știți bine că a mă gândi la ea înseamnă a mă gândi la

dumneavoastră. N-o scap din ochi. O văd din patul meu, când mă trezesc; e primul obiect pe care-l

146

privesc când deschid ochii și ultimul când adorm. Ziua mă așez și lucrez lângă ea, căci de când e în camera mea, mă tem s-o mai părăsesc.

— Ai dreptate, Roza, e zestrea dumatăle, știi?

— Da, și mulțumită ei o să mă pot căsători cu un tânăr de douăzeci și șase-douăzeci și opt de ani pe care-l voi iubi.

— Taci, răutăcioso

Și Cornelius izbuti să prindă degetele tinerei fete, reușind astfel, dacă nu să schimbe subiectul conversației, cel puțin să aștearnă tăcerea în locul șoaptelor.

În seara aceea, el se simți cel mai fericit dintre muritori. Roza își lăsă mâna într-a lui, iar el vorbi despre lalea atât cât îi făcu plăcere.

Din acest moment, fiecare zi înseamnă un progres în dezvoltarea lalelei și în dragostea celor doi tineri. La început se deschiseră frunzele, apoi se legă floarea.

La auzul acestei vești, Cornelius se bucură nespus și întrebările se succedară cu o repeziciune ce dovedea câtă însemnătate aveau pentru el.

— A apărut, strigă Cornelius, a apărut!

— A apărut! repetă Roza.

Cornelius amețit de bucurie fu silit să se rezeme de ferestruică.

— Ah, Dumnezeul meu! exclamă el.

Apoi întorcându-se către Roza:

— Ovalul e regulat, cilindrul e plin, vârfurile sunt verzi?

— Ovalul e aproape de-o șchioapă și se înalță ca un ac, cilindrul se umflă, vârfurile sunt gata să se deschidă.

În noaptea, aceea, Cornelius dormi puțin, căci se gândea la momentul suprem când laleaua va înflori. După două zile, Roza îi aduse vestea că vârfurile erau deschise.

— Deschise, Roza! strigă Cornelius. S-a deschis! Dar atunci se vede, se poate distinge?!

Și deținutul se opri gâfâind.

— Da, răspunse Roza, da, se poate vedea un firicel de culoare închisă, subțire ca un fir de păr.

— Și culoarea? întrebă Cornelius emoționat.

— Ah! răspunse Roza, e foarte închisă.

— Brună?

— Oh, mai închisă.

— Mai închisă, bună Roza, mai închisă! Îți mulțumesc. Închisă ca abanosul, închisă ca...

— Închisă ca cerneala ce am folosit-o când v-am scris.

Cornelius scoase un strigăt de bucurie nebună.

Apoi, oprindu-se deodată:

— Oh, spuse el împreună și mâinile, nu există înger să i te pot asemui, Roza.

— Într-adevăr! spuse ea, surâzând în fața acestei exaltări.

— Roza, ai muncit atât de mult. Roza, ai făcut atâta pentru mine; Roza, laleaua mea o să înflorească, și va fi neagră; Roza, Roza, ești ființa cea mai perfectă pe

care a creat-o Dumnezeu pe pământ.

— După lalea, totuși?

— Ah, taci, răutăcioase Taci, din milă pentru mine, nu-mi strica bucuria. Dar, spune-mi Roza, dacă laleaua a ajuns la acest stadiu, în

două sau trei zile, cel târziu, ea va înflori?

— Da, mâine sau poimâine.

— Oh! și n-am s-o văd, strigă Cornelius, dându-se îndărăt, și n-am s-o sărut ca pe o minune a lui Dumnezeu pe care trebuie s-o adori, așa cum îți sărut ție mâinile. Roza, cum îți sărut părul, cum îți sărut obrazii, când din întâmplare se află aproape de ferestruică.

Roza își apropie obrazul, deloc din întâmplare, ci cu bună știință; buzele tânărului se lipiră cu nesaț.

— Am s-o culeg dacă, vrei! spuse Roza.

— Ah! nu! nu! De îndată ce se va deschide, pune-o la umbră, Roza, și în același moment, în același moment chiar, trimite pe cineva la Harlem să-l prevină pe președintele Societății de horticultură că marea lalea neagră a înflorit. Harlem e departe, știi bine, dar cu bani ai să găsești un mesager. Ai bani, Roza?

Roza surâse.

— Oh, da! spuse ea.

— Destui? întrebă Cornelius.

— Am trei sute de florini.

— Ei, dacă ai trei sute de florini, să nu trimiți un mesager, ci dumneata însăși trebuie să mergi la Harlem.

— Dar în timpul ăsta, floarea...

— Oh! ai să iei floarea cu dumneata. Înțelegi că nu trebuie să te desparți o clipă de ea?

— Dar dacă nu mă despart deloc de ea, mă despart de dumneavoastră, domnul Cornelius, spuse Roza întristată.

— Da, e adevărat, scumpa mea, draga mea Roza, Dumnezeul meu! ce răi sunt oamenii, ce le-am făcut, și de ce m-au lipsit de libertate? Ai dreptate, Roza, n-aș putea să trăiesc fără dumneata. Ei bine, vei trimite pe cineva la Harlem, iată, pe legea mea! Minunea e destul de mare pentru ca președintele să se deranjeze; o să vină el însuși la Loevestein să vadă laleaua.

Apoi, oprindu-se deodată, murmură cu voce tremurândă:

— Roza! Roza! dar dacă n-o să fie neagră?

— Păi, mâine sau poimâine seară veți ști.

— Să aștept până seara ca să aflu asta, Roza? Voi muri de nerăbdare. N-am putea să stabilim un semnal?

— Am să fac mai mult.

— Ce vei face?

— Dacă o să se deschidă noaptea, am să vii, am să vii chiar eu să vă spun. Dacă o să se deschidă ziua, am să trec prin fața ușii și-am să vă strecor un bilet, fie pe sub ușă, fie prin ferestruică, între prima și a doua inspecție a tatei.

— Oh! Roza, da! un cuvânt de la dumneata care să-mi anunțe vestea asta înseamnă o dublă fericire.

— Iată, e ora zece și trebuie să vă părăsesc.

— Da, da! zise Gornelius, da! Du-te, Roza, du-te!

Roza plecă întristată.

Cornelius aproape o alungase.

Dar e adevărat că trebuia să vegheze asupra lalelei negre.

XXII

ÎNFLORIREA

Cornelius petrecu o noapte plăcută, deși agitată. I se păru mereu că

vocea dulce a Rozei îl cheamă; se trezi brusc, se duse la ușă, își apropie fața de ferestruică: nu era nimeni, iar coridorul, pustiu.

Fără îndoială, la rândul ei, Roza veghea; dar, mai fericită decât el, ea veghea nobila floare, această minune a minunilor, nu numai necunoscută încă, dar în a cărei existență nu credea nimeni. Ce-ar zice lumea dacă ar afla că laleaua neagră a fost creată, că ea există și că cel care a realizat-o e van Baerle, deținutul?

Cât de mândru ar fi respins Cornelius pe oricine ar fi venit acum să-i propună libertatea în schimbul lalelei sale!

Ziua începu fără vești. Laleaua nu înflorise încă. Dimineața se scurse ca și noaptea. Se lăsă iar întunericul și odată cu el se ivi Roza, Roza cea veselă, Roza cea ușoară ca o pasăre.

— Ei bine? întrebă Cornelius.

— Totul merge de minune. În noaptea asta, fără doar și poate, laleaua va înflori.

— Și va fi neagră?

— Neagră ca tăciunele.

— Fără nici o pată de altă culoare?

— Fără nici o pată.

— Doamne! Roza, am petrecut toată noaptea visând, mai întâi la dumneata...

Roza clătină ușor din cap, în semn de neîncredere.

— ...și apoi la ceea ce avem de făcut.

— Și?

— Ei bine, iată ce am hotărât. După ce laleaua va înflori și se va constata că e neagră, absolut neagră, să cauți un om de încredere.

— Dacă-i numai atât, l-am și găsit.

— E un om sigur?

— Un om de care răspund. Unul dintre adoratorii mei.

— Sper că nu e vorba de Iacob?

— Nu, fiți liniștit. E luntrașul închisorii Loevestein, un băiat isteț de douăzeci și cinci-douăzeci și șase de ani.

— Drace!

— Calmați-vă, spuse Roza râzând, n-are încă vârsta la care ar putea fi primejdios, căci dumneavoastră ați fixat-o între douăzeci și șase și douăzeci și opt de ani.

— În sfârșit, crezi că te poți bizui pe acest tânăr?

— Ca pe mine însămi. S-ar arunca din barca sa în Wahal sau în Meusa, după bunul meu plac, dacă i-aș porunci.

— Ei bine, Roza, acest băiat poate să fie în zece ore la Harlem; dă-mi, te rog, un creion și o hârtie, sau mai bine toc și cerneală și voi scrie... nu... mai degrabă scrie dumneata; eu sunt un biet condamnat și s-ar putea crede că e vorba de o conspirație, așa cum bănuie și tatăl dumitale. Vei scrie președintelui Societății de horticultură și, sunt sigur, președintele va veni.

— Dar dacă întârzie?

— În cel mai rău caz va sosi peste o zi sau două, dar nu mai târziu; un iubitor de lalele ca el nu va pierde nici o oră, nici un minut, după ce va afla vestea. Va porni neîntârziat la drum ca să vadă a opta minune a lumii. Dar cum îți spuneam, chiar dacă va sosi peste o zi sau două, tot va găsi laleaua în toată splendoarea ei. După ce președintele o va vedea și procesul-verbal va fi întocmit, dumneata, Roza, vei păstra o copie a procesului-verbal, iar laleaua i-o vei încredința lui. Dar cel mai important lucru e să n-o vadă nimeni înaintea președintelui. Laleaua neagră, Dumnezeule mare! Dacă cineva ar vedea laleaua neagră, ar fura-o!...

— Oh!

— Nu mi-ai spus dumneata însăși ce temeri ai cu privire la Iacob?
Dacă se fură cu ușurință un florin, de ce nu s-ar fura o sută de mii?
— Voi veghea cu grijă, fiți liniștit.
— Dacă înflorește în timp ce tu ești aici?
— Capricioasa! Ar fi în stare, spuse Roza.
— Dacă o găsești deschisă când te întorci? — Ei bine?
— Ah! Roza, ia aminte, dacă se deschide, nu pierde nici un moment.

Anunță-l imediat pe președinte.

— Și pe dumneavoastră; da, înțeleg.

Roza suspină, dar fără amărăciune, ca o femeie care începe să înțeleagă o slăbiciune, poate chiar să se deprindă cu ea.

— Mă întorc la lalea, domnule van Baerle, și îndată ce se va deschide, veți fi prevenit; în aceeași clipă va porni și scrisoarea.

— Roza, Roza, nu mai știi cu ce minune din cer sau de pe pământ să te asemui.

— Comparați-mă cu laleaua neagră și voi fi foarte măgulită, vă jur; să ne spunem deci la revedere, domnule Cornelius.

— Ah! spune-mi "la revedere, prietene".

— La revedere, prietene, spuse Roza oarecum mângâiată.

— Spune: prietene iubit.

— Oh! prietene...

— Iubit, Roza, te rog fierbinte, iubit, iubit, nu-i așa?

— Iubit, da, iubit, rosti Roza cu inima zvâcnind, îmbătată, nebună de fericire.

— Atunci, Roza, dacă ai zis iubit, poți spune și cel mai fericit om, fericit cum n-a mai fost altul pe pământ.

Roza fugi. Cornelius se înăbușea de fericire. Copleșit, deschise fereastra și contemplă îndelung albastrul fără nor al cerului și luna ce arginta fluviul șerpuint de partea cealaltă a colinelor. Respiră adânc umplându-și plămânii cu aerul proaspăt și pur, mintea cu gânduri plăcute și sufletul cu recunoștință și admirație cucernică.

Bietul bolnav era vindecăt, bietul prizonier se simțea liber!

O parte din noapte, Cornelius rămase atârnat de gratiile ferestrei, cu urechea la pândă, concentrându-și toate simțurile într-unul singur, sau mai degrabă în două, căci era tot numai ochi și urechi.

Privea cerul și asculta pământul.

Doar din când în când întorcea privirea spre coridor spunându-și:

— Acolo e Roza, Roza care veghează ca și mine, așteptând să se întâmple minunea dintr-o clipă într-alta. Acolo, sub ochii Rozei, se află floarea misterioasă, care trăiește, se deschide, înflorește; poate, în clipa asta, Roza ține tija lalelei între degetele ei delicate și calde. O atinge cu gingășie. Poate, își apropie buzele de caliciul deschis. Atinge-o ușor, cu grijă, Roza, Roza! Buzele tale ard. Poate chiar acum, cele două iubiri ale mele se mângâie una pe alta sub privirea lui Dumnezeu.

În acest moment, o stea străluci spre miazăzi, străbătu întinderea ce despărțea orizontul de fortăreață și se prăbuși pe Loevestein. Cornelius tresări.

— Ah! spuse el, iată că Dumnezeu trimite viață florii mele.

Și, ca și cum ar fi fost în adevăr un semn, aproape în aceeași clipă deținutul auzi pe coridor pași ușori, ca de silfidă, foșnetul unei rochii, aidoma unei bătaii de aripi, și o voce binecunoscută spunându-i:

— Cornelius, prietene, prietene iubit și fericit, vino, vino repede!

Cornelius nu făcu decât un salt de la fereastră la ușă. Cu o mână, Roza ridică la înălțimea ferestruicii un felinar aprins, iar cu cealaltă, minunata lalea.

Cornelius scoase un țipăt și crezu că leșină.

— Oh! murmură el, Dumnezeul meu, Dumnezeul meu! Mă răsplătești pentru nevinovăția și captivitatea mea, făcând să înflorească la fereștriuca închisorii mele aceste două flori.

— Sărut-o, spuse Roza, cum am sărutat-o și eu adineauri.

Ținându-și răsuflarea, Cornelius atinse cu vârful buzelor corola florii; niciodată un sărut nu îl tulbură atât.

Laleaua era frumoasă, splendidă, minunată; tulpina avea mai mult de optsprezece degete⁴ înălțime; floarea se ridica în mijlocul a patru frunze verzi, netede, drepte ca vârful de lanie, și era în întregime neagră și strălucitoare ca tăciunele.

— Roza, spuse Cornelius gâfâind, nu avem nici o clipă de pierdut. Să scriem scrisoarea.

— E scrisă, dragul meu Cornelius.

— Adevărat?!

— În timp ce laleaua se deschidea, eu scriam, căci nu voiam să pierdem nici o clipă. Iată scrisoarea și spune-mi dacă o găsești bună.

Cornelius luă scrisoarea și o citi. Se vedea cât de mult progresase Roza de când primise de la ea cele câteva cuvinte.

Domnul Președinte,

Laleaua neagră va înflori în zece minute poate. De îndată ce floarea se va deschide, vă voi trimite această scrisoare, prin care vă rog să veniți în persoană s-o luați din fortăreața Loevestein. Sunt fiica temnicerului Gryphus, aproape la fel de prizonieră ca și prizonierii tatălui meu. Nu voi putea deci să vă aduc eu însămi această minune. De aceea îndrăznesc a vă implora să veniți dumneavoastră s-o luați.

Dorința mea e ca laleaua să se numească *Roza Bar-laensis*.

Tocmai s-a deschis; este cu desăvârșire neagră... Veniți, domnule președinte, veniți.

Prea plecata dumneavoastră slugă,

Roza Gryphus.

— Foarte bine, foarte bine, scumpă Roza. Scrisoarea asta e perfectă. N-aș fi scris-o niciodată cu atâta simplitate. La Congres vei da toate lămuririle ce ți se vor cere.

Dar deocamdată, Roza, n-avem nici un minut de pierdut... tânărul... mesagerul...

— Care este numele președintelui?

— Dă-mi să scriu eu adresa. Oh, e foarte cunoscut. E *mynheer* van Systems, primarul orașului Harlem... Dă-mi scrisoarea, Roza, dă-mi-o.

Și, cu o mână tremurândă, Cornelius scrisese:

"Către *mynheer* Peters van Systems, primar și președinte al Societății horticole din Harlem."

— Acum, du-te, Roza, du-te, spuse Cornelius, și să ne ocrotească Domnul care ne-a apărut și până acum.

XXIII

INVIDIOSUL

În adevăr, bieții tineri aveau mare nevoie să fie ocrotiți de Dumnezeu.

Niciodată nu fuseseră mai aproape de deznădejde ca în clipa când

4 un deget = 27 mm

credeau mai siguri de fericirea lor. Cum nu ne îndoim de agerimea cititorului nostru, suntem convinși că el a recunoscut în Iacob pe vechiul nostru dușman, Isaac Boxtel..

Cititorul a ghicit desigur că Boxtel a plecat de la Buytenhoff la Loevestein pentru a urmări pe cei ce făceau obiectul dragostei și al urii sale: laleaua neagră și Cornelius van Baerle.

L-am regăsit, mai fericit sub numele de Iacob decât sub cel de Isaac, împrietenindu-se cu Gryphus, a cărui ospitalitate a stropit-o timp de câteva luni cu cel mai bun rachiu fabricat vreodată de la Texel la Anvers. El i-a potolit bănuielile, căci, așa cum am văzut, Gryphus era neîncredător, dându-i iluzia unei căsătorii cu Roza. Apoi, după ce îi măgulise orgoliul de tată, îi stimula instinctul de temnicer, zugrăvind-i în cele mai întunecate culori pe savantul condamnat, ținut sub lacăt de Gryphus. După spusele falsului Iacob, Cornelius încheiase un pact cu satana pentru a-i face rău Alteței Sale Prințului de Orania.

Am văzut cum imprudența de a o urmări pe Roza în grădină l-a demascat în ochii tinerei fete și cum temerile instinctive ale lui Cornelius i-au pus pe cei doi tineri în gardă.

Ceea ce îl neliniștise îndeosebi pe deținut, — cititorul trebuie să-și mai amintească, — a fost mânia neobișnuită pe care o manifestase Iacob față de Gryphus, când acesta găsisse mugurele și-l strivise. În acel moment, furia lui Boxtel crescuse în măsura în care îl bănuia pe Cornelius de tănuirea unui al doilea mugur, de care nu era foarte sigur. De aceea a început s-o spioneze și s-o urmărească pe Roza nu numai în grădină, dar chiar și pe coridoare.

Acum, o urmărea noaptea, cu picioarele goale, așa că nu mai putea fi nici văzut, nici auzit, exceptând ziua în care i se păru Rozei că vede ceva ca o umbră strecurându-se pe scară. Era însă prea târziu să se mai ferească. Boxtel aflase chiar din gura deținutului de existența celui de-al doilea mugur.

Păcălit de șiretenia Rozei, care se prefăcu a-l îngropa în pământ, și nebănuind că această comedie a fost jucată cu scopul de a-l sili să se demaște, el își dublă precauțiile și folosi toată viclenia de care era capabil pentru a continua să-i spioneze pe ceilalți, fără a fi și el la rândul lui spionat. O văzu pe Roza ducând un vas mare de faianță din bucătăria tatălui în camera ei. O văzu spălându-și cu multă apă mâinile frumoase pline de pământul ce-l plămădisse pentru a-i pregăti lalelei un culcuș cât mai bun. În sfârșit, închirie într-un pod o cameră ce dădea spre fereastra Rozei; o odăiță destul de depărtată ca să nu poată fi recunoscut cu ochiul liber, dar îndeajuns de aproape, pentru ca, privind prin telescop, să poată urmări ce se petrece la Loevestein în camera tinerei fete, tot așa cum pândise la Dordrecht ce se întâmplă în uscătoria lui Cornelius.

Nu era instalat nici de trei zile în podul lui când nu mai avu nici o îndoială. Dimineața, de îndată ce răsărea soarele, vasul de faianță se afla la fereastră și, aidoma fermecătoarelor femei din Mieris și Metzu, chipul Rozei apărea încadrat de primele rămurele înverzite ale viței sălbatice și ale caprifoiului. Fata se uita la acel vas cu o privire ce-i dezvăluia lui Boxtel reala valoare a obiectului îngropat în el. El conținea al doilea mugur, adică suprema nădejde a deținutului.

Dar când floarea se înalță din pământ dreaptă ca o suliță, Boxtel fu pe deplin convins. Cornelius poseda doi muguri, iar pe al doilea îl încredințase dragostei și îngrijirii Rozei. Căci ne închipuim, iubirea celor doi tineri nu scăpase ochiului atent al lui Boxtel.

Trebuia deci să găsească un mijloc de a îndepărta al doilea mugur de îngrijirile Rozei și de dragostea lui Cornelius.

Numai că nu era deloc ușor.

Roza veghea asupra lalelei cum veghează o mamă asupra copilului ei; ba chiar mai mult, ca o porumbiță care-și clocește ouăle.

Roza nu părăsea camera toată ziua; de la o vreme, lucru ciudat, nu mai pleca nici seara.

Era în timpul celor șapte zile de supărare care îl făcuseră pe Cornelius atât de nefericit, lipsit fiind de orice veste despre Roza și lalea.

Oare Roza va rămâne veșnic supărată pe Cornelius? Asta ar fi îngreunat furtul mai mult decât prevăzuse *mynheer* Isaac.

Spunem furt, căci Isaac se opri pur și simplu la proiectul de a fura laleaua; deoarece existența ei era o taină, iar cei doi tineri o ascundeau de toată lumea, el, cunoscut cultivator de lalele, ar fi fost mai degrabă crezut decât o tânără, străină de toate amănuntele horticulturii, sau decât un deținut condamnat pentru crimă de înaltă trădare, păzit, supravegheat, spionat, și care ar protesta din fundul celulei sale; dealtfel, cum el va fi posesorul lalelei, — iar în materie de bunuri mobile și alte obiecte transportabile posesiunea face dovada proprietății, — ar obține cu siguranță premiul, ar fi bineînțeles încununat în locul lui Cornelius, iar laleaua nu s-ar numi *Tulipa nigra Barlaensis*, ci *Tulipa nigra Boxtellensis* ori *Boxtellea*. *Mynheer* Isaac nu era încă hotărât pe care din cele două nume să-l dea lalelei negre; dar cum ambele aveau aceeași semnificație, nu acesta era lucrul cel mai important. Deocamdată, lucrul cel mai important era să fure laleaua.

Dar, pentru ca Boxtel să o poată fura, Roza ar fi trebuit să iasă din cameră. De aceea, cu reală bucurie văzu Iacob, — sau Isaac, cum vreți să-i spuneți, — pe cei doi tineri reluând obișnuitele lor întâlniri de seară.

El începu a se folosi de lipsa Rozei pentru a-i studia ușa. Ușa se închidea. Se închidea bine și de două ori, cu ajutorul unei broaște simple, dar a cărei cheie o avea numai Roza. Boxtel se gândi să-i fure Rozei cheia, dar în afară de faptul că nu era un lucru simplu să scotocești în buzunarul tinerei fete, ea observând dispariția, n-ar mai fi ieșit din cameră decât după ce ar fi schimbat broasca, iar Boxtel ar fi comis astfel o imprudență zadarnică.

Era deci mai bine să procedeze altfel. Boxtel adună toate cheile pe care le putu găsi și în timp ce Roza și Cornelius petreceau la ferestruică una din orele lor fericite, el le încercă pe toate.

Două intrară în broască, una dintre ele descuie o dată și se opri la a doua învârtitură. Deci nu era de schimbat mare lucru la această cheie. Boxtel o unse cu un strat subțire de ceară și încercă din nou. Obstacolul pe care îl întâlnește la a doua învârtitură își lăsă urma pe ceară.

Boxtel nu avea altceva de făcut decât să urmărească această amprentă cu tăișul unei pile înguste, ca de briceag. După două zile de lucru, el se afla în posesia unei chei potrivite. Ușa Rozei se deschise fără zgomot, fără efort, iar Boxtel se găsi în camera tinerei fete, față în față cu laleaua.

Un hoț obișnuit ar fi luat vasul sub braț și ar fi plecat. Dar Boxtel nu era un hoț obișnuit, așa că el reflectă.

Privind laleaua la lumina felinarului său opac, gândi că nu era încă suficient de dezvoltată pentru a avea certitudinea că va înflori neagră, deși după aparențe era foarte probabil. Socoti că, dacă floarea nu va fi neagră sau va avea o pată oarecare, furtul ar fi inutil; că zvonul despre acest furt s-ar răspândi, că hoțul ar fi bănuț, mai ales după cele petrecute în grădină, că s-ar face cercetări și că oricât de bine ar ascunde laleaua, tot ar putea fi găsită.

În sfârșit, el chibzui că ar fi mai bine, pentru că tot avea o cheie de la camera Rozei și putea intra acolo când voia, să aștepte ziua când laleaua va înflori, s-o ia cu o oră înainte de a se deschide, sau cu o oră

după și să plece imediat la Harlem. Astfel, laleaua ar fi ajuns în fața judecătorilor înainte de a fi revendicată, iar el, Boxtel, ar putea acuza de furt pe oricine va îndrăzni să-l reclame.

Era un plan bine gândit și într-un totu demn de cel care-l concepușe, până la ultimul amănuș.

Așadar, în fiecare seară, în timpul acelei ore încântătoare pe care tinerii o petreceau la ferestruica închisorii, Boxtel intra în camera tinerei fete, pentru a urmări dezvoltarea lalelei negre.

În seara de care vorbim, el urma să intre ca de obicei, dar, după cum știm, tinerii n-au schimbat decât câteva cuvinte și Cornelius a trimis-o în grabă pe Roza să vegheze asupra lalelei.

Văzând că Roza se întoarce în camera ei atât de repede, la numai zece minute după ce plecase, Boxtel înțeleșe că laleaua a înflorit sau că e gata să înflorească. În noaptea aceasta urma deci să joace cartea cea mare; se prezintă la Gryphus cu o provizie de rachiu, dublă decât cea obișnuită.

De îndată ce Gryphus ar fi fost amețit, Boxtel se putea considera aproape stăpânul casei. La ora unsprezece, Gryphus era beat mort. La ora două noaptea, Boxtel o văzu pe Roza ieșind din camera ei, ținând în brațe un obiect pe care îl purta cu grijă. Obiectul acesta era fără nici o îndoială laleaua neagră care tocmai înflorise. Dar ce voia să facă? Va pleca imediat la Harlem cu laleaua?

Nu era posibil ca o tânără fată să întreprindă singură, noaptea, o asemenea călătorie. Se ducea numai să-i arate lui Cornelius laleaua? Probabil.

Cu picioarele goale și pe vârfuri, el o urmări pe Roza. O văzu apropiindu-se de ferestruică. O auzi chemându-l pe Cornelius. La lumina felinarului opac, văzu laleaua deschisă, neagră ca noaptea care îl ascundea. Auzi proiectul stabilit de Cornelius și Roza de a trimite un sol la Harlem. O văzu pe Roza stingând felinarul și înapoindu-se în cameră. O văzu intrând în cameră. Apoi, zece minute mai târziu, o văzu ieșind din cameră și încuind ușa cu grijă; întoarse de două ori cheia în broască.

De ce încuia ușa cu atâta grijă? Pentru că în spatele acestei uși se afla laleaua neagră.

Boxtel, care stătea ascuns pe palier, la etajul superior camerei Rozei, vedea toate astea; coborî o treaptă a etajului la care se afla el, în timp ce Roza cobora o treaptă a etajului de mai jos.

Când Roza, cu pasul ei vioi, ajunșe la ultima treaptă a scării, Boxtel, cu o mână dibace, atinșe broasca de la ușa fetei. Și în această mână, e lesne de înțeleș, ținea cheia falsă ce descuia ușa Rozei cu aceeași ușurință ca cea originală.

Iată pentru ce am spus la începutul acestui capitol că bieții tineri aveau mare nevoie să fie ocrotiți de Dumnezeu.

XXIV

ÎN CARE LALEAUA NEAGRĂ ÎȘI SCHIMBĂ STĂPÂNUL

Cornelius rămase nemișcat pe locul unde îl lăsase Roza, căutând în el forța de a suporta emoția dublei sale bucurii. Trecuse o jumătate de oră.

Primele raze ale zilei, albaștrui și proaspete, pătrundeau printre gratiile ferestrei în celula lui Cornelius; deodată tresări brusc auzind pași ce urcau scara și strigăte ce se apropiau de el. Aproape în aceeași clipă, apără în fața sa chipul palid și descompus al Rozei. Se dădu înapoi,

îngrozit.

— Cornelius! strigă ea gâfâind.

— Ce e? Dumnezeuul meu! întrebă prizonierul. — Cornelius! Laleaua...

— Ei, spune, ce-i?

— Cum să-ți spun ce s-a întâmplat?

— Spune, Roza, spune.

— Ne-au luat-o, ne-au furat-o!

— Ne-au luat-o, ne-au furat-o! strigă Cornelius.

— Da, spuse Roza, sprijinindu-se de ușă ca să nu cadă. Da, au luat-o, au furat-o.

Și, fără voia ei, picioarele i se muie și căzu în genunchi.

— Dar cum s-a întâmplat? întrebă Cornelius. Spune-mi, explică-mi...

— Oh! nu din vina mea, prietene.

Biată Roza! Nu mai îndrăzne să zică: iubitele.

— Ai lăsat-o singură! spuse Cornelius cu un glas jalnic.

— Doar o clipă, cât să-l anunț pe tânărul ce locuiește nici la cincizeci de pași, pe malul râului Wahal.

— Și în acest timp, cu toate recomandările mele, ai lăsat cheia în ușă, biată copilă!

— Nu, nu, nu. Cheia a fost tot timpul la mine, am ținut-o în mână strâns de parcă m-aș fi temut să nu-mi scape.

— Atunci, cum s-a întâmplat?

— Parcă eu știu? Am dat scrisoarea mesagerului și m-am întors acasă. Ușa era închisă. În cameră, fiecare obiect era la locul lui, cu excepția lalelei, care dispăruse. Cu siguranță că cineva și-a procurat o cheie a camerei mele, sau și-a făcut una falsă.

Ea se sufoca, lacrimile îi tăiau vorba.

Cornelius, nemișcat, cu trăsăturile descompuse, asculta aproape fără să înțeleagă, șoptind doar:

— Furată, furată, furată. Sunt pierdut.

— Oh! domnule Cornelius, iertare, iertare! strigă Roza. Am să mor!

La această amenințare, Cornelius apucă zăbrelele ferestruicii și strângându-le cu furie, strigă:

— Roza, ne-au furat, e adevărat, dar trebuie oare să ne lăsăm doborâți pentru asta? Nu, nenorocirea e mare, dar reparabilă poate. Doar cunoaștem hoțul.

— Vai, dar cum i-aș putea rosti numele cu certitudine?

— Oh! atunci îl rostesc eu: e acest infam de Iacob. O să-l lăsăm să ducă la Harlem rodul muncii noastre, al veghei noastre, copilul dragostei noastre? Roza, trebuie să-l urmărim, trebuie să-l găsim.

— Dar cum să înfăptuim toate astea, prietene, fără să afle tatăl meu că suntem înțeleși? Cum aș putea eu, o femeie atât de puțin pricepută, atât de puțin liberă, să fac ceea ce poate nici tu n-ai reuși?

— Roza, Roza, deschide-mi această ușă și vei vedea ce sunt în stare. Vei vedea că am să descopăr hoțul, vei vedea că am să-l fac să-și mărturisească vina. Vei vedea că am să-l fac să-și ceară iertare în genunchi.

— Vai, spuse Roza izbucnind în suspine, pot eu să-ți deschid? Sunt cheile la mine? Dacă le-aș avea, n-ai fi liber de mult?

— Tatăl tău le are, infamul tău tată, călăul care mi-a strivit și primul mugur de lalea. Oh, mizerabilul, mizerabilul e complicele lui Iacob.

— Mai încet, mai încet, în numele cerului!

— Oh! Roza, dacă nu-mi deschizi, țipă Cornelius în culmea furiei, sfărâm zăbrelele astea și distrug tot ce găsesc în închisoare.

— Prietene, fie-ți milă!

— Îți spun, Roza, că dărâm celula, piatră cu piatră.

Și nenorocitul, căruia mânia îi înzecea forțele, zgâlțâia ușa cu ambele mâini, nepăsându-i de răsunetul vocii sale ce se spârgea ca un tunet de spirala scării sonore. Roza, îngrozită, încercă zadarnic să potolească această furtună dezlănțuită.

— Îți spun că am să-l ucid pe ticălosul de Gryphus, urla van Baerle, am să-i vărs sângele, așa cum a vărsat și el sângele lalelei mele.

Nenorocitul începea să-și piardă mințile.

— Ei bine, da, spuse Roza tremurând toată, da, da, dar calmează-te, da, îi voi lua cheile, da, îți voi deschide, dar calmează-te, Cornelius dragă.

Nici nu termină bine, că un urlet ce izbucni în fața ei îi întrerupse fraza.

— Tata! strigă Roza.

— Gryphus, urlă van Baerle, ah, ticălosul!

În mijlocul acestui zgomot, bătrânul Gryphus urcase scările fără ca cei doi tineri să-l fi auzit. O prinse cu violență pe fiica lui de încheietura mâinii.

— Așa, o să-mi iei cheile, spuse el cu voce înăbușită de mânie. Ah! Infamul ăsta! Monstrul ăsta! Conspiratorul ăsta bun de spânzurat e Cornelius al tău! Va să zică ne înțelegem cu deținuții politici! Bravo!

Roza își lovi mâinile cu desperare.

— Ah! continuă Gryphus trecând de la tonul înfierbântat de mânie la ironia rece a învingătorului, domnul cultivator de lalele e nevinovat, ah! Domnul e un savant blând! Aha! Ai să mă măcelărești, ai să bei sângele meu? Foarte bine! Și numai atât? Ba chiar în înțelegere cu fiica mea! Isuse! Așadar mă aflu într-o văgăună de tâlhari, sunt deci într-o peșteră de hoți! Ah, domnul guvernator va afla totul chiar în dimineața asta, iar Alteța Sa, prințul stadtholder va afla mâine. Cunoaștem noi legile. Hai, să coborâm, fiică denaturată. Și dumneata, domnule savant, la revedere!

Roza, nebună de groază și desperare, trimise un sărut prietenului ei; apoi, fără îndoială, luminată de un gând brusc, se repezi pe scară strigând:

— Nu e încă totul pierdut, contează pe mine, dragul meu Cornelius. Tatăl ei o urmă urlând.

Cât despre bietul cultivator de lalele, el dădu drumul puțin câte puțin gratiilor pe care degetele sale crispate le strângeau cu putere; capul i se plecă, ochii i se rotiră în orbite și căzu cu toată greutatea pe lespedea celulei, șoptind;

— Furată! Mi-au furat-o!

Între timp, Boxtel ieși din fortăreață prin ușa deschisă chiar de Roza, cu laleaua neagră ascunsă sub o manta largă, se aruncă într-o brișcă pregătită la Gorcum și dispăru, bineînțeles, fără să-l anunțe pe prietenul Gryphus de plecarea sa în pripă.

Și acum, îl vom urmări, — dacă cititorul e de acord, — până la capătul călătoriei sale.

El mergea încetșor, căci nu putea zbura ca vântul fără să nu-i dăuneze lalelei negre. Temându-se să nu ajungă prea devreme, comandă la Delft o cutie căptușită de jur împrejur cu mușchi frumos și proaspăt, în care așeză laleaua: astfel, vasul se rezema pe moale chiar dacă s-ar fi aplecat, iar aer avea de ajuns; așa încât brișca putu să pornească în galop, fără să pună în primejdie prețioasa comoară.

El ajunse a doua zi dimineață la Harlem, prăpădit de oboseală, dar triumfător; schimbă ghiveciul lalelei pentru a face să dispară orice urmă de furt, sparse vasul de faianță ale cărui cioburi le aruncă într-un canal, trimise președintelui Societății horticoale o scrisoare prin care îl anunța că

tocmai sosise la Harlem cu o lalea perfect neagră și se instalează, ținându-și floarea neatinsă, într-un han bun.

Și acolo așteaptă.

XXV

PREȘEDINTELE VAN SYSTEMS

Părăsindu-l pe Cornelius, Roza luă o hotărâre: sau îi va aduce înapoi laleaua pe care o furase Iacob, sau nu-l va mai vedea niciodată. Ea înțelese îndoita desperare, fără nădejde, a bietului deținut. Într-adevăr, pe de-o parte, despărțirea lor era inevitabilă, deoarece Gryphus descoperise acum secretul iubirii și al întâlnirilor lor. Pe de altă parte, speranțele ce le nutrise timp de șapte ani Cornelius van Baerle fuseseră năruite.

Roza făcea parte din acele femei pe care un fleac le doboară, dar care devin puternice în fața unei nenorociri mari, găsind chiar în acea nenorocire forța necesară de a o înlătura sau mijlocul de a o îndrepta.

Tânăra fată se întoarse în camera ei, aruncă o ultimă privire în jur ca să vadă dacă nu s-a înșelat și dacă laleaua nu era cumva în vreun colț care a scăpat privirilor ei. Dar căută în zadar; laleaua lipsea și acum. Laleaua era furată.

Roza își făcu un mic pachet din lucrurile care-i erau absolut trebuincioase, luă cei trei sute de florini economisiți, adică toată averea ei, scotoci sub dantele, acolo unde știa că a dosit al treilea mugur, îl ascunse cu mare grijă la piept, încuie ușa de două ori ca să prelungească timpul necesar pentru a fi deschisă în momentul când se va afla de fuga sa, coborî scara, ieși din închisoare prin poarta pe unde cu o oră mai înainte ieșise Boxtel, se duse la un om ce închiria cai și ceru să i se închirieze o trăsură.

Omul nu avea decât o trăsură, cea pe care o luase Boxtel în ajun și care se afla acum în drum spre Delft.

Spuneam spre Delft, căci de la Loevestein la Harlem drumul făcea un mare ocol. Și oricum, nici pe drum drept distanța n-ar fi fost mai mică.

Roza fu deci silită să ia un cal ce i-a fost încredințat cu ușurință, căci omul o cunoștea ca fiind fiica temnicerului de la Loevestein.

Fata nădăjduia să-l ajungă din urmă pe mesagerul ei, un băiat bun și de treabă, pe care l-ar fi luat cu ea drept călăuză și sprijin. Într-adevăr, nu făcuse nici o leghe, când îl zări grăbind pasul, pe un drum plăcut ce se întindea de-a lungul unui râu. Ea grăbi calul și îl ajunse.

Acest băiat de treabă ignora însemnătatea scrisorii ce i se încredințase, dar mergea ca și cum ar fi cunoscut-o. În mai puțin de o oră, el făcuse o leghe și jumătate.

Roza îi luă biletul, devenit acum inutil, și îi explică pe larg cum ar putea să o ajute. Luntrașul acceptă rugămintea, făgăduindu-i că va ține pasul calului, numai să-l lase să-și sprijine mâna pe crupa animalului, sau pe greabăn. Tânăra fată îi îngădui să se sprijine de animal dacă era nevoie, numai să nu întârzie.

Cei doi călători plecaseră de cinci ore și făcuseră mai mult de opt leghe, fără ca moș Gryphus să bănuiască măcar că tânăra fată a părăsit fortăreața.

Roza venea atât de puțin la tatăl ei de când îngrijea laleaua, încât abia la ora prânzului, simțind că-i e foame, Gryphus băgă de seamă că fata stătea prea de mult timp îmbufnată.

Trimise pe unul din paznici s-o cheme; apoi, cum acesta veni să-l

anunțe că a căutat-o și a strigat-o în zadar, hotărî s-o caute și s-o strige el însuși.

Se duse mai întâi la camera ei și bătu; degeaba, Roza nu răspunse. Chemă lăcătușul închisorii, care deschise ușa, dar Gryphus n-o găsi înăuntru pe Roza, așa cum nici Roza nu găsise laleaua. Chiar în clipa aceea, Roza intra în Rotterdam.

Așa se explică de ce Gryphus n-o găsi în bucătărie, după cum n-o găsise nici în cameră și nici în grădină.

Închipuți-vă mânia temnicerului când, după cercetările făcute prin împrejurimi, află că fiica sa închiriasse un cal și, ca Bradamante sau Clorinda⁵, plecase ca o adevărată aventurieră, fără a spune unde se duce.

Gryphus, furios, urcă din nou la van Baerle, îl înjură, scutură tot mobilierul său sărac, îl amenință cu temnița grea și carcera, îl amenință cu foamea și verigile. Cornelius, se lăsă maltratat, înjurat, amenințat, rămânând întunecat, nemișcat, insensibil la amenințări, indiferent la furie.

După ce o căută pe Roza în toate părțile, Gryphus îl căută pe Iacob, și cum nu-l găsi nici pe el cum n-o găsise nici pe fiică-sa, bănuie că i-a răpit-o Iacob. În acest timp, după ce făcuse un popas de două ore la Rotterdam, tânăra fată pornise din nou la drum. În aceeași seară dormi la Delft și a doua zi ajunse la Harlem, patru ore după sosirea lui Boxtel.

Roza ceru mai întâi să fie condusă la președintele Societății horticole, maestrul van Systems.

Se anunță simplu sub numele ei de Roza Gryphus, dar acest nume, oricât de sonor ar părea, nu îi era cunoscut președintelui și Roza nu fu primită. E greu să treci peste consemne în Olanda, țară a digurilor și a stăvilarelor.

Dar Roza nu se descurajă; își impuse o misiune și jurase în sinea ei să nu se lase doborâtă nici de refuzuri grosolane, nici de brutalități, nici de injurii.

— Anunță-l pe domnul președinte, spuse ea, că vin să-i vorbesc în legătură cu laleaua neagră.

Aceste cuvinte, nu mai puțin magice ca faimosul: *Sesam deschide-te*, din *1001 de Nopti*, i-au servit drept pașaport. Mulțumită lor, ea pătrunse până în biroul președintelui van Systems, care se ridică și veni curtenitor în întâmpinarea ei.

Era un om de treabă, mărunțel, firav la trup, semănând destul de mult cu tulpina unei flori, al cărei caliciu îl forma capul; brațele subțiri și atârănânde aduceau cu frunza dublă și lunguiață a lalelei; o anumită legănare în mers întregea asemănarea cu această floare când se pleacă în bătaia vântului.

Am spus că se numea van Systems.

— Domnișoară, i se adresă el, spui că vii din partea lalelei negre?

Pentru domnul președinte al Societății horticole, *Tulipa Nigra* era o personalitate de prim rang, și putea foarte bine, în calitatea ei de regină a lalelelor, să trimită ambasadori.

— Da, domnule, răspunse Roza, vin măcar să vă vorbesc despre ea.

— Se dezvoltă bine? Întrebă van Systems cu un surâs de tandră venerație.

— Vai! domnule, nu știu, spuse Roza.

— Ce? I s-a întâmplat cumva vreo nenorocire?

— Da, domnule, o mare nenorocire, dar nu ei, ci mie.

⁵ Femei războinice, eroinele celebrelor poeme epice "Orlando Furioso" de Ariosto (Bradamante) și "Ierusalimul eliberat" de Tasso (Clorinda).

— Care?
— Mi-a fost furată.
— Ți-a fost furată laleaua neagră?
— Da, domnule.
— Știi cine ți-a furat-o!
— Oh! bănuiesc, dar nu îndrăznesc încă să acuz.
— Dar lucrul va fi ușor de verificat.
— Cum asta?
— Dacă nu e mult de când ți s-a furat, hoțul nu poate fi departe.
— De ce nu poate fi departe?
— Pentru că am văzut-o, nu sunt nici două ore.
— Ați văzut laleaua neagră? strigă Roza, repezindu-se către domnul van Systems.
— Cum te văd, domnișoară.
— Dar unde?
— La stăpânul dumitale, după cât se pare.
— La stăpânul meu?
— Da, nu ești în serviciul domnului Isaac Boxtel?
— Eu?
— Dumneata, desigur.
— Dar drept cine mă luați, domnule?
— Dar dumneata drept cine mă iei?
— Domnule, vă iau, sper, drept cine sunteți, adică onorabilul domn van Systems, primar al orașului Harlem și președinte al Societății horticole.
— Și vii să-mi spui ce?
— Vin să vă spun, domnule, că mi s-a furat laleaua neagră.
— Atunci laleaua dumitale e cea pe care a adus-o domnul Boxtel. De ce nu explici limpede, copila mea? Deci nu dumitale, ci domnului Boxtel i s-a furat laleaua.
— Vă repet, domnule, că nu știu cine este domnul Boxtel și că aud prima dată pronunțându-se acest nume.
— Nu știi cine e domnul Boxtel, și aveai și dumneata o lalea neagră?
— Dar mai există o alta? întrebă Roza, tremurând toată.
— E cea a domnului Boxtel, da.
— Cum e?
— Neagră, la dracu.
— Fără pată?
— Fără o singură pată, fără cel mai mic punct.
— Și dumneavoastră aveți laleaua asta, e lăsată aici?
— Nu, dar va fi adusă, căci trebuie să o prezint în fața comitetului înainte ca premiul să fie decernat.
— Domnule, strigă Roza, acest Boxtel, acest Isaac Boxtel, care se dă drept proprietarul lalelei negre...
— Și care e într-adevăr.
— Domnule, nu-i cumva un om slab?
— Da.
— Chel?
— Da.
— Cu privirea rătăcită?
— Cred că da.
— Neliniștit, cocârjat, cu picioarele strâmbe?
— Într-adevăr, descrii trăsătură cu trăsătură portretul domnului Boxtel.
— Domnule, laleaua e într-un vas de faianță albastră pictat cu flori

gălbui așezate într-un coș?

— Ah! de asta sunt mai puțin sigur, am privit mai mult omul decât vasul.

— Domnule, e laleaua mea, e cea care mi-a fost furată; domnule, e bunul meu; domnule, vin să reclam aici în fața dumneavoastră...

— Oh! Oh! făcu domnul van Systemens, privind-o pe Roza. Ce, vii să reclami aici laleaua domnului Boxtel? Doamne! Ești o cumătră îndrăzneată.

— Domnule, spuse Roza, puțin tulburată de această apostrofare, nu spun că vin să cer laleaua domnului Boxtel, spun că vin să o cer pe a mea.

— A dumitale?

— Da; cea pe care am plantat-o, pe care am crescut-o eu singură.

— Ei bine, du-te și caută-l pe domnul Boxtel la hanul "Lebăda Albă", descurcă-te cu el. Cât despre mine, cum cazul mi se pare la fel de greu de judecat ca și acela care a fost deferit răposatului rege Solomon, și cum n-am pretenția de a fi atât de înțelept pe cât a fost el, mă voi mulțumi să-mi fac raportul, să constat existența lalelei negre și să ordonățez suma de o sută de mii de florini pentru creatorul ei. Adio, copila mea.

— Ah! domnule, domnule! insistă Roza.

— Copila mea, continuă van Systemens, cum ești drăguță, tânără și cum nu ești încă pervertită cu totul, primește sfatul meu: fii prudentă în povestea asta, căci avem un tribunal și o închisoare la Harlem; mai mult, suntem extrem de susceptibili în ceea ce privește onoarea lalelelor. Du-te, copila mea, du-te. Domnul Isaac Boxtel, la hanul "Lebăda Albă".

Și domnul van Systemens, reluându-și frumoasa pană, continuă raportul întrerupt.

XXVI

UN MEMBRU AL SOCIETĂȚII HORTICOLE

Roza, tulburată, aproape nebună de bucurie și de teamă la ideea că a dat de urma lalelei negre, se îndreptă spre hanul "Lebăda Albă", urmată și acum de barcagiu, băiat voinic din Friza, în stare să devoreze el singur zece ca Boxtel.

Pe drum ea îi aduse la cunoștință barcagiului tot ce aflase; era hotărât să lovească și el, dacă s-ar fi iscat o bătaie, numai că, în acest caz, trebuia neapărat să ferească laleaua.

Dar ajunsă la Grote-Markt, Roza se opri brusc; deodată un gând îi fulgeră prin minte:

— Dumnezeul meu! șopti ea, am făcut o greșală enormă, l-am pierdut poate pe Cornelius, laleaua, și pe mine! Am dat alarma! Nu sunt decât o biată femeie și acești bărbați se pot uni împotriva mea și atunci sunt pierdută. Oh! eu pierdută, n-ar fi nimic, dar Cornelius, dar laleaua! Rămase un moment pe gânduri.

— Dacă mă duc la acest Boxtel și nu-l cunosc, dacă acest Boxtel nu e Iacob, dacă e un alt cultivator, care și el a izbutit să creeze laleaua neagră, sau dacă laleaua mea a fost furată de un altul decât cel pe care-l bănuiesc, sau a trecut în alte mâini și nu recunosc omul, ci numai laleaua, cum să dovedesc că e laleaua mea?

"Sau chiar dacă — să zicem — îl recunosc pe acest Boxtel ca fiind falsul Iacob, cine știe ce se va întâmpla?"

În timp ce noi ne vom certa, laleaua va muri! Oh! sfântă fecioară,

luminează-mă! E vorba de soarta mea, e vorba de bietul deținut care poate își da sufletul în acest moment."

După ce-și termină rugăciunea, Roza așteaptă pioasă inspirația pe care o cerea cerului. În acest timp, dinspre Grote-Markt se auzea vâlvă mare. Oamenii alergau, ușile se deschideau, numai Roza rămânea indiferentă la toată această agitație.

— Trebuie să mă întorc la președinte, murmură ea.

— Să ne întoarcem, spuse barcagiul.

O luară pe străduța *Paille*, care îi duse drept la locuința domnului van Systems; aci îl găsiră căznindu-se să scrie cât mai frumos, cu o pană din cele mai bune, raportul început.

Peste tot pe unde trecea, Roza nu auzea vorbindu-se decât despre laleaua neagră și despre premiul de o sută de mii de florini; așadar vestea se răspândise în oraș.

Roza izbuti cu greu să intre din nou la domnul van Systems, care, ca și prima oară, se simți emoționat la auzul cuvântului magic: laleaua neagră. Când o recunoscă însă pe Roza, pe care o socotea o nebună, sau chiar mai rău, îl cuprinse mânia și vru s-o dea afară. Dar Roza își împreună mâinile și-i spuse cu un accent de profundă sinceritate, care merge la inimă:

— Domnule, în numele cerului! Nu mă alungați, dimpotrivă, ascultați ce vreau să vă spun și dacă nu mă veți putea ajuta să mi se facă dreptate, cel puțin să nu aveți a vă reproșa într-o zi în fața lui Dumnezeu că ați fost complice la o faptă rea.

Van Systems începuse să bată din picioare de nerăbdare; era a doua oară că Roza îl deranja în cursul unei redactări, în care lăsa să pătrundă ceva din orgoliul său de primar și de președinte al Societății horticole.

— Dar raportul meu! strigă el, raportul meu asupra lalelei negre!

— Domnule, — continuă Roza cu firescul nevinovăției și al dreptății, — domnule, raportul dumneavoastră asupra lalelei negre va fi bazat, dacă nu mă ascultați, pe acțiuni criminale, sau pe neadevăruri. Vă implor, domnule, trimiteți să fie adus aici, înaintea mea și a dumneavoastră, acest domn Boxtel, care susțin eu că e domnul Iacob și jur pe Dumnezeu să-i las proprietatea asupra lalelei dacă nu voi recunoaște floarea și pe proprietarul ei.

— Pe dracu! Frumoasă propunere! spuse van Systems.

— Ce vreți să spuneți?

— Te întreb ce va dovedi faptul că îi vei recunoaște?

— Dar, în sfârșit, spuse Roza desperată, sunteți un om cinstit, domnule. Ei bine, și dacă veți acorda premiul unui om pentru o operă pe care nu numai că n-a creat-o el, dar a și furat-o?

Poate că accentul Rozei a stârnit o anumită convingere în inima lui van Systems, căci îi răspunse bieteii fete cu ceva mai multă blândețe, când din stradă se auzi un zgomot puternic, care părea să fie același pe care Roza îl auzise mai înainte la Grote-Markt, dar căruia nu-i dăduse nici o atenție, neavând puterea de a o trezi din ruga-i fierbinte.

Aclamații zgomotoase zguduiră casa.

Domnul van Systems ascultă aceste aclamații pe care Roza la început nici nu le băgase în seamă, și care acum nu erau pentru ea decât un zgomot obișnuit.

— Ce-i asta? strigă primarul, ce se aude? E posibil oare, am auzit eu bine?

Și se repezi spre anticameră, fără să se mai preocupe de Roza, pe care o lăsă în cabinetul său.

Abia ajuns în anticameră, domnul van Systems scoase un strigăt de

uimire văzând spectacolul de pe scara plină de lume până în vestibul.

Un tânăr îmbrăcat simplu, cu o haină de catifea liliachie, brodată cu fir de argint, urca însoțit, sau mai degrabă urmat de mulțime, treptele de piatră, strălucitoare și albe de curățenie, cu un pas rar și sigur.

În urma lui mergeau doi ofițeri, unul de marină, altul de cavalerie.

Van System, făcându-și loc printre servitorii speriați, veni să se încline, aproape să se prosterne în fața noului sosit, cauza rumorii ce se auzise până sus.

— Monsenior, strigă el, monsenior. Alteța Voastră la mine! Onoare ce va lumina în veci umila mea casă!

— Dragă domnule van System, spuse Wilhelm de Orania, cu o seninătate care îi înlocuia surâsul, sunt un adevărat olandez. Îmi place apa, berea și florile, uneori chiar și acea brânză al cărei gust îl apreciază atât francezii. Dintre flori, prefer, bineînțeles, lalelele. La Leyda am auzit spunându-se că orașul Harlem posedă în sfârșit laleaua neagră, și după ce m-am asigurat că acest lucru e adevărat, deși de necrezut, am venit să cer informații președintelui Societății de horticultură.

— Oh! monsenior, monsenior, spuse van System încântat, ce glorie pentru Societate, dacă lucrările ei o interesează pe Alteța Voastră.

— Floarea se află aici? Întrebă prințul care, fără îndoială, începuse să se căiască de-a fi vorbit prea mult.

— Vai, monsenior, nu, nu o am aici.

— Și unde e?

— La proprietarul ei.

— Cine e acest proprietar?

— Un om de treabă cultivator de lalele din Dordrecht.

— Din Dordrecht?

— Da.

— Și cum îl cheamă?

— Boxtel.

— Unde locuiește?

— La "Lebăda Albă"; trimit să-l cheme și dacă, între timp Alteța Voastră vrea să-mi facă cinstea de a intra în salon, Boxtel știind că sunteți aici, se va grăbi să aducă laleaua.

— Bine, cheamă-l.

— Numai decît, Alteță, dar...

— Ce este?

— Oh! nimic important, monsenior.

— Totul are importanță în lumea asta, domnule van System.

— Ei bine, monsenior, s-a ivit o încurcătură.

— Care?

— Această lalea a și început să fie revendicată de uzurpatori. E adevărat că valorează o sută de mii de florini.

— Într-adevăr?

— Da, monsenior, de uzurpatori, de falsificatori.

— Asta e o crimă, domnule van System.

— Da, Alteță.

— Și ai probele crimei?

— Nu, monsenior, vinovata...

— Vinovata, domnule...

— Vreau să zic, cea care reclamă laleaua, monsenior, e aici, în camera de alături.

— Ei, ce părere ai, domnule van System?

— Cred, monsenior, că mirajul celor o sută de mii de florini a tentat-o.

— Și revendică laleaua?
— Da, monseniore.
— Și ce probe aduce în sprijinul afirmațiilor ei?
— Tocmai urma s-o interoghez când a intrat Alteța Voastră.
— S-o ascultăm, domnule van System, s-o ascultăm; sunt primul magistrat al țării, voi asculta pricina și voi face dreptate.
— Iată că l-am găsit pe regele Solomon, spuse van System, înclinându-se și arătând prințului drumul.
Acesta era gata s-o ia înaintea celui ce-l conducea, când, oprindu-se brusc, spuse:
— Treci dumneata înainte, și adresează-mi-te cu "domnule".
Intrară în cabinet.
Roza se afla tot în același loc, sprijinită de fereastră, privind prin geam în grădină.
— Ah! Ah! o frizonă, spuse prințul, observând boneta și fustele roșii ale Rozei.
Auzind zgomot, Roza se întoarse, dar abia îl văzu pe prinț, care se așeză în colțul cel mai întunecat al camerei.
Toată atenția ei, se înțelege, era concentrată asupra importantului personaj care se numea van System și nu asupra modestului străin care-l urma pe stăpânul casei și al cărui nume probabil n-avea nici o însemnătate.
Străinul luă o carte din bibliotecă și-i făcu semn lui van System să înceapă interogatoriul.
Dând curs invitației tânărului în costum violet, van System așezându-se la rândul lui, întrebă foarte fericit și mândru de sarcina ce i se încredințase:
— Fata mea, îmi făgăduiești să spui adevărul, numai adevărul despre laleaua aceasta?
— Vă făgăduiesc.
— Ei bine, vorbește deci față de domnul; domnul este membru al Societății horticole.
— Domnule, spuse Roza, ce aș mai putea adăuga la cele ce v-am spus până acum?
— Atunci?
— Atunci am să repet rugămintea ce v-am făcut.
— Ce anume?
— Să-l aduceți aici pe domnul Boxtel cu laleaua lui; dacă n-o recunosc ca fiind a mea, voi spune cinstit; dar dacă o recunosc, am s-o cer. Chiar de-ar trebui să mă duc înaintea Alteței Sale, prințul stadtholder, cu dovezi în mâini.
— Ai deci dovezi, frumoasă copilă?
— Dumnezeu care știe că am dreptate mă va ajuta să le găsesc.
Van System schimbă o privire cu prințul care, de la primele cuvinte ale Rozei, încerca să-și amintească în ce împrejurări a mai auzit această voce dulce, care i se părea oarecum cunoscută.
Un ofițer plecă să-l caute pe Boxtel.
Van System continuă interogatoriul.
— Și pe ce, spuse el, îți bazezi afirmația că ești proprietara lalelei negre?
— Pe un lucru foarte simplu; eu am plantat-o și am cultivat-o în propria mea cameră.
— În camera dumată?! Și unde e camera dumată?
— La Loevestein.
— Ești din Loevestein?

— Sunt fiica temnicerului de la fortăreață.

Prințul făcu un gest ușor care însemna: "Ah! asta e, acum îmi amintesc."

Și prefăcându-se în continuare că citește, o privi pe Roza cu și mai multă atenție.

— Și îți plac florile? continuă van Systems.

— Da, domnule.

— Atunci, ești o florăreasă pricepută?

Roza șovăi o clipă, apoi, cu o voce în care se simțea că-și pune tot sufletul, spuse:

— Domnilor, vorbesc unor oameni de onoare?

Accentul era atât de sincer, încât van Systems și prințul răspunseră amândoi în același timp cu o mișcare afirmativă din cap.

— Ei bine, nu! Eu nu sunt o florăreasă pricepută, nu! Nu sunt decât o biată fată din popor, o biată țărăncă din Friza, care, nu sunt nici trei luni de atunci, nu știa nici măcar să scrie și să citească. Nu! Nu singură am izbutit să obțin laleaua neagră.

— Dar cine atunci?

— Un deținut nenorocit din Loevestein.

— Un deținut din Loevestein? întrebă prințul.

La sunetul acestei voci fu rândul Rozei să tresară.

— Deci un deținut politic, urmă prințul, căci la Loevestein nu sunt decât deținuți politici.

Și începu din nou să citească, sau cel puțin se prefăcu din nou că citește.

— Da, șopti Roza tremurând, da, un deținut politic. Van Systems păli auzind rostindu-se o astfel de mărturisire în fața unui asemenea martor.

— Continuați, spuse rece Wilhelm președintelui Societății horticole.

— Oh! domnule, spuse Roza, adresându-se celui pe care-l credea adevăratul ei judecător, știu că asupra mea va cădea o gravă învinuire.

— Într-adevăr, rosti van Systems, deținuții politici trebuie să fie complet izolați la Loevestein.

— Vai, domnule!

— Și din cele ce spui, s-ar părea că ai profitat de calitatea dumitaile de fiică de temnicer și ai comunicat cu un deținut pentru a cultiva flori?

— Da, domnule, șopti Roza pierdută; da, sunt silită să mărturisesc, îl vedeam în fiecare zi.

— Ființă nenorocită! strigă domnul van Systems.

Prințul înălță capul și observă groaza Rozei ca și paloarea președintelui.

— Asta, — spuse el cu vocea lui clară și intenționat accentuată, — asta nu privește pe membrii Societății horticole; ei au de judecat cui aparține laleaua neagră și nu delictele politice. Continuă, fetiço, continuă.

Van Systems mulțumi în numele lalelelor, printr-o privire elocventă noului membru al Societății horticole.

Roza, liniștită de încurajare, povesti tot ce s-a întâmplat în ultimele trei luni, tot ce a făcut, tot ce a suferit. A povestit de asprimea lui Gryphus, de felul cum a fost distrus primul mugur, de durerea destinului, de precau-țiunile luate pentru ca cel de-al doilea mugur să se dezvolte bine, de răbdarea deținutului, de chinurile din timpul despărțirii; povesti că deținutul a încercat să moară de foame pentru că nu mai putea primi vești despre laleaua lui, ca și bucuria pe care a simțit-o când s-au împăcat, în sfârșit, despre deznădejdea amândorura când au văzut că laleaua care înflorise abia de o oră le-a fost furată.

Toate acestea au fost spuse cu un accent de sinceritate care nu-l mișcă totuși pe prinț, în aparență cel puțin, dar care nu întârzie să-și facă efectul asupra domnului van Systens.

— Dar, spuse prințul, e mult de când îl cunoști pe deținut?

Roza deschise ochii săi mari și-l privi pe necunoscut, care se adânci și mai mult în umbră, vrând parcă să ocolească această privire.

— De ce mă întrebați, domnule? întrebă Roza la rândul ei.

— Pentru că nu sunt decât patru luni de când temnicerul Gryphus și fiica sa se află la Loevestein.

— E adevărat, domnule.

— Dacă nu cumva ai cerut mutarea tatălui dumitale pentru a urma pe un deținut care fusese transportat de la Haga la Loevestein...

— Domnule... făcu Roza roșind.

— Spune tot, o îndemnă prințul.

— Mărturisesc, l-am cunoscut pe deținut la Haga.

— Fericit deținut! spuse Wilhelm surâzând.

În acest moment intră ofițerul care fusese trimis după Boxtel și-l anunță pe prinț că cel chemat se află aici, împreună cu laleaua.

XXVII

AL TREILEA MUGUR

Abia fu anunțată sosirea lui Boxtel, că acesta și intră în salonul domnului van Systens, urmat de doi oameni purtând într-o ladă prețioasa povară, pe care o depuseră pe o masă.

Prințul, prevenit, părăsi cabinetul, trecu în salon, admiră laleaua și se întoarse în tăcere să-și reia locul în colțul întunecat, unde el singur își așezase fotoliul.

Roza, cu inima zvâcnindu-i, palidă de spaimă, aștepta să fie invitată la rândul ei s-o vadă.

Deodată auzi vocea lui Boxtel.

— El e! strigă ea.

Prințul îi făcu semn să se ducă să privească prin ușa întredeschisă în salon.

— E laleaua mea, strigă Roza, e ea, o recunosc. O, bietul meu Cornelius!

Și izbucni în plâns.

Prințul se ridică, se duse până la ușă, unde rămase o clipă în lumină.

Ochii Rozei se opriră asupra lui. Mai mult ca niciodată era sigură că nu-l vedea pentru prima oară pe acest străin.

— Domnule Boxtel, spuse prințul, veniți aici.

Boxtel veni aproape în fugă și se găsi față în față cu Wilhelm de Orania.

— Alteța Sa! strigă el dându-se înapoi.

— Alteța Sa! repetă Roza zăpăcită cu totul.

La această exclamație pornită din stânga sa, Boxtel se întoarse și o zări pe Roza.

Văzând-o, tot corpul invidiosului se scutură de parcă ar fi venit în atingere cu o pilă Volta.

— Ah! șopti prințul, vorbindu-și sie însuși, e tulburat.

Dar Boxtel reuși să se stăpânească printr-un puternic efort și își reveni imediat.

— Domnule Boxtel, spuse Wilhelm, se pare că ai găsit secretul lalelei negre?

— Da, monseniore, răspunse Boxtel cu o voce prin care mai

răzbătea încă puțin din tulburarea de adineauri.

E drept că această tulburare putea fi provocată și de emoția pe care cultivatorul de lalele a simțit-o recunoscându-l pe Wilhelm.

— Dar, reluă prințul, iată o tânără fată care pretinde că l-a găsit și ea.

Boxtel surâse disprețuitor și ridică din umeri.

Wilhelm îi urmărea toate mișcărilor cu un interes și o curiozitate demne de luat în seamă.

— Așadar, n-o cunoașteți pe această tânără fată? îl întrebă prințul.

— Nu, monseniore.

— Și tu, tânără fată, îl cunoști pe domnul Boxtel?

— Nu, nu-l cunosc pe domnul Boxtel, îl cunosc pe domnul Iacob.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că la Loevestein, cel care se numește acum Isaac Boxtel se dădea drept domnul Iacob.

— Ce spuneți de asta, domnule Boxtel?

— Spun că această fată minte, monseniore.

— Negi că ai fost vreodată la Loevestein?

Boxtel șovăi. Cu privirea fixă și scrutătoare, prințul îl împiedică să mintă.

— Nu pot să neg că am fost la Loevestein, monseniore, dar neg că am furat laleaua.

— Mi-ai furat-o, și încă din camera mea! strigă Roza indignată.

— Neg.

— Ascultă, negi că m-ai urmărit în grădină, în ziua în care îmi pregăteam stratul unde trebuia să îngrop mugurele? Negi că m-ai urmărit în grădină în ziua când m-am prefăcut că-l plantez? Negi că îndată după ieșirea mea în seara aceea, te-ai repezit spre locul unde sperai să găsești mugurele, că ai scormonit pământul cu mâinile, dar în zadar, slavă Domnului! căci nu era decât o viclenie de a mea pentru a-ți verifica intențiile? Spune, negi toate astea?

Boxtel nu găsi de cuviință să răspundă la aceste multiple întrebări.

Dar, întorcându-se către prinț spuse:

— Sunt douăzeci de ani, monseniore, de când cultiv lalele la Dordrecht, am câștigat chiar o oarecare reputație în această artă; unul din hibridii mei poartă în catalog un nume ilustru. L-am dedicat regelui Portugaliei. Acum iată adevărul: această tânără fată știa că am creat laleaua neagră și în înțelegere cu iubitul ei, închis în fortăreața Loevestein, încearcă să mă ruineze, însușindu-și premiul de o sută de mii de florini pe care sper că îl voi câștiga, mulțumită dreptății pe care o veți face dumneavoastră.

— Ah! strigă Roza indignată la culme.

— Liniște! spuse prințul.

Apoi, întorcându-se spre Boxtel:

— Și cine e deținutul care spui că e iubitul acestei tinere fete?

Roza era gata să leșine, căci prințul îl prezentase pe Cornelius ca pe un mare vinovat. Nimic nu-i putea fi mai agreabil lui Boxtel decât această întrebare.

— Acest deținut, monseniore, e un om al cărui nume va dovedi Alteței Voastre câtă încredere se poate avea în cinstea lui. Acest prizonier e un criminal de stat, condamnat o dată la moarte.

— Și care se numește?

Roza își ascunse capul între mâini cu un gest care-i trăda deznădejdea.

— Care se numește Cornelius van Baerle, spuse Boxtel, și este finul ticălosului Corneille de Witt.

Prințul tresări. Din privirea sa calmă țâșni o flacără, apoi o răceală ca de moarte cuprinse din nou fața sa neclintită.

Se apropie de Roza și-i făcu semn cu degetul să ia mâinile de pe față. Roza ascultă, dar parcă fără să vadă, ca o femeie supusă unei puteri magnetice.

— Pentru a urma deci pe acest om, ai venit la Leyda să-mi ceri mutarea tatălui tău?

Roza plecă fața și se prăbuși zdrobită, șoptind:

— Da, monseniore.

— Continuă, se adresă prințul lui Boxtel.

— Nu mai am nimic de adăugat. Alteța Voastră știe tot. Acum, iată ce nu voiam să spun, ca să n-o fac pe această fată să roșească de ingratitudea ei. Am venit la Loevestein pentru că mă chemau acolo afaceri; l-am cunoscut pe bătrânul Gryphus, m-am îndrăgostit de fiica lui, am cerut-o în căsătorie, și cum nu eram bogat, dar imprudent, i-am împărțit nădejdea mea că voi încasa o sută de mii de florini; pentru a justifica această speranță, i-am arătat laleaua neagră. Atunci, fiindcă iubitul ei se ocupase la Dordrecht de cultivarea lalelelor cu scopul de a trece neobservate comploturile pe care le urzea, s-au gândit să mă piardă.

În ajunul zilei când laleaua urma să înflorească, mi-a fost furată de această tânără fată și dusă în camera ei, de unde am avut fericirea s-o iau înapoi în momentul în care avea îndrăzneala să trimită un mesager pentru a face cunoscut domnilor de la Societatea de horticultură că obținuse marea lalea neagră; dar ea nu și-a pierdut cumpătul. Fără îndoială că în timpul celor câteva ore cât o păstrat-o în camera ei, a arătat-o unor persoane pe care le va chema ca martori. Dar din fericire, monseniore, acum sunteți prevenit împotriva acestei intrigante și a martorilor ei.

— Oh, Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! Infamul! gemu Roza înecându-se în lacrimi și aruncându-se la picioarele prințului, căruia îi era milă de biata fată, atât de chinată sufletește, deși o credea vinovată.

— Ai făcut rău, tânără fată, că l-ai ascultat pe iubitul tău. Va fi pe-depsit pentru că te-a sfătuit să procedezi așa. Ești atât de tânără și pari atât de cinstită, încât vreau să cred că răul vine de la el și nu de la tine.

— Monseniore! Monseniore! strigă Roza, Cornelius nu e vinovat. Wilhelm făcu o mișcare.

— Nu e vinovat de a te fi sfătuit. Asta vrei să spui, nu-i așa?

— Vreau să spun, monseniore, că nu este mai vinovat de a doua crimă ce i se atribuie decât este de prima.

— De prima, și știi care a fost această crimă? Știi de ce a fost el acuzat și dovedit vinovat? De a fi ascuns, în calitate de complice al lui Corneille de Witt, corespondența primului ministru cu marchizul de Louvois.

— Ei bine, monseniore, el nu știa că e deținătorul acestei corespondențe; o ignora în întregime. Dumnezeu mi-e martor, mi-ar fi spus-o. Oare acest suflet nobil ar putea să aibă un secret față de mine? Nu, nu, mon-seniore, o repet, chiar dacă îmi atrag mânia dumneavoastră, Cornelius nu e mai vinovat de prima crimă ca de a doua, și de a doua ca de prima. Oh! dacă l-ați cunoaște pe Cornelius al meu, monseniore...

— Un de Witt! strigă Boxtel. Monseniorul îl cunoaște foarte bine, pentru că i-a dăruit o dată viața.

— Liniște, spuse prințul. Problemele de stat, am mai spus-o, nu sunt de resortul Societății horticole din Harlem.

Apoi, încruntând sprâncenele:

— Cât despre lalea, fiți liniștit, domnule Boxtel, adăugă el, se va face dreptate.

Boxtel salută, cu inima plină de bucurie și primi felicitările președintelui.

— Tu, tânără fată, continuă Wilhelm de Orania, ai fost pe punctul de a face o crimă, nu te voi pedepsi, dar adevăratul vinovat va plăti pentru amândoi. Un om de rangul său poate să comploteze, chiar să trădeze... dar nu să fure.

— Să fure! strigă Roza, să fure! Ei, Cornelius. Oh! monseniore, luați seama, el ar muri dacă ar auzi vorbele dumneavoastră. Dacă a fost un furt, monseniore, o jur, omul acesta l-a comis.

— Dovedește-o, spuse rece Boxtel.

— Ei bine, da, cu ajutorul lui Dumnezeu o voi dovedi, spuse Roza cu energie.

Apoi întorcându-se spre Boxtel:

— Laleaua era a dumitale?

— Da.

— Câți muguri avea?

Boxtel șovăi o clipă, dar înțelese că fata n-ar fi pus această întrebare dacă ar fi existat numai doi muguri.

— Trei, zise el.

— Unde sunt acești muguri? întrebă Roza.

— Unde sunt?... Unul a fost distrus, celălalt a dat laleaua neagră...

— Și al treilea?

— Al treilea?

— Al treilea, unde-i?

— Al treilea e la mine, spuse Boxtel foarte tulburat.

— La dumneata, unde, la Loevestein sau la Dordrecht?

— La Dordrecht, spuse Boxtel.

— Minți! strigă Roza. Monseniore, adăugă ea, întorcându-se către prinț, adevărata poveste a acestor trei muguri am să v-o spun eu. Primul a fost strivit de tatăl meu în camera deținutului, și acest om o știe prea bine, căci voia să și-l însușească; văzându-și speranța spulberată, a fost pe punctul de a se certa cu tatăl meu, pe care îl socotea vinovat. Al doilea, îngrijit de mine, a dat laleaua neagră, iar al treilea, ultimul, — tânăra fată îl scoase de la piept, — al treilea, iată-l, în aceeași hârtie în care a fost învelit împreună cu ceilalți doi, atunci când, în momentul urcării pe eșafod, Cornelius van Baerle mi i-a dat pe toți trei. Poftim, monseniore, poftim.

Și Roza, despachetând mugurele, îl întinse prințului, care îl luă în mâini și îl examinează.

— Dar, monseniore, această fată a putut să mi-l fure așa cum mi-a furat și laleaua, bâlbâi Boxtel, înspăimântat de modul atent în care prințul examinează mugurele și mai ales de cel în care Roza citea niște rânduri scrise pe hârtia rămasă în mâinile ei.

Deodată, ochii fetei se aprinseră, ea reciti cu răsuflarea tăiată hârtia aceea misterioasă, și scoțând un strigăt, o întinse prințului, spunând:

— Oh! citiți, monseniore, în numele cerului, citiți!

Wilhelm trecu cel de-al treilea mugur președintelui, luă hârtia și citi.

Abia își aruncă ochii pe foaie că se clătină, mâna începu să-i tremure, gata parcă să lase să-i scape hârtia, iar în ochii săi se ivi o expresie de groaznică durere și milă.

Această foaie pe care i-o înmânase Roza era pagina din biblie trimisă de Corneille de Witt la Dordrecht prin Craeke, mesagerul fratelui său Ioan, ca să-l roage pe Cornelius să ardă corespondența primului

ministru cu Louvois. Rugămintea sa, ne amintim, era concepută în acești termeni:

"Dragă fine,

Arde depozitul pe care ți l-am încredințat, arde-l fără să-l deschizi, ca să-ți rămână ție însuși necunoscut conținutul lui. Secretele de felul aceluia pe care-l ascunde ucide pe deținător. Arde-i și astfel îi vei fi salvat pe Ioan și pe Corneille.

Adio și păstrează-mi amintirea

Corneille de Witt"

20 august, 1672.

Această scrisoare era deopotrivă dovada nevinovăției lui van Baerle și titlul său de proprietate asupra mugurilor lalelei. Roza și prințul schimbară o singură privire.

Cea a Rozei voia să spună: "Acum vedeți și dumneavoastră!"

Cea a prințului însemna: "Fii liniștită și așteaptă!"

Wilhelm de Orania își șterse o picătură de sudoare rece care i se prelingea de pe frunte pe obraz. El îndoii încet hârtia, lăsându-și privirea să se adâncească împreună cu gândurile în prăpastia aceea nesfârșită și fără de scăpare ce se numește căință și rușine pentru greșelile din trecut. Apoi, ridicând capul cu greutate:

— Du-te, domnule Boxtel, spuse el, se va face dreptate, am făgăduit.

Apoi către președinte:

— Dumneata, dragul meu domn van System, adăugă el, ține-o aici pe tânăra fată și laleaua. Adio!

Toată lumea se înclină și prințul ieși, cu fața plecată, întovărășit de aclamațiile poporului.

Boxtel se întoarse la "Lebăda Albă", destul de tulburat. Hârtia aceea, pe care Wilhelm o primise din mâinile Rozei, pe care o citise, o împăturise și o puse în buzunar cu atâta grijă, această hârtie îl neliniștea.

Roza se apropie de lalea și sărutându-i cu pioșenie frunza, se destăinui lui Dumnezeu, șoptind:

— Dumnezeule meu! Măcar tu știai în ce scop m-a învățat bunul meu Cornelius să citesc!

Da, Dumnezeu știa, pentru că el e acela care pedepsește și răsplătește pe oameni după meritele lor.

XXVIII

CÂNTEGUL FLORILOR

În timp ce aveau loc evenimentele povestite, mai înainte, nenorocitul van Baerle, uitat în camera sa din fortăreața Loevestein, suferea din cauza lui Gryphus toate mizeriile pe care le poate îndura un deținut de la un temnicer hotărât să joace rolul călăului. Gryphus, neprimind nici o veste de la Roza, nici de la Iacob, se convinse că toate nenorocirile sale sunt opera diavolului și că doctorul Cornelius van Baerle e trimisul lui pe pământ. Ca urmare, într-o bună dimineață, asta se întâmpla în a treia zi de la dispariția lui Iacob și a Rozei, el urcă în camera lui Cornelius mai furios ca de obicei.

Cornelius, cu ambele coate sprijinite de fereastră, cu fața prinsă în mâini, cu privirea pierdută în orizontul cețos pe care morile din

Dordrecht îl băteau cu aripile lor, aspira cu nesaț aerul, pentru a-și înăbuși lacrimile și a-și stăpâni gândurile.

El plănuia să-i scrie Rozei. Dar unde era Roza? Se gândi apoi să scrie la Haga pentru a preîntâmpina eventualele furtuni pe care Gryphus, fără îndoială, va încerca să le abată asupra capului său, denunțându-i. Dar cu ce să scrie? Gryphus îi luase creioanele și hârtia. De altfel, chiar de ar fi avut și una și alta, fără îndoială că nu Gryphus s-ar fi ostenit să-i transmită scrisoarea.

Apoi lui Cornelius îi trecură prin minte toate micile viclenii folosite de deținuți.

El plănuia chiar și o evadare, lucru la care nu se gândise atâta timp cât avusese prilejul s-o vadă pe Roza în fiecare zi. Dar pe măsură ce se gândea mai mult, pe atât evadarea i se părea mai imposibilă.

— Cum ar fi cu putință, își spunea Cornelius, să găsec un mijloc de a fugi din Loevestein, de unde a fugit și domnul Grotius? Nu s-au luat toate măsurile de când a evadat el? Ferestrele sunt zăbrele! Ușile sunt duble sau chiar triple! Soldații din gardă sunt de atunci de zece ori mai vigilenți! Apoi, în afară de faptul că ferestrele sunt zăbrele, că ușile sunt duble, că soldații au devenit mai vigilenți ca niciodată, nu am un păzitor ce nu dă greș niciodată? Gryphus este un spion cu atât mai periculos cu cât este slujit de ochii urii! Într-o bună zi, îmi va face vreo mârșăvie. Nu mai am răbdare de când am pierdut bucuria de a fi împreună cu Roza și mai ales de când am pierdut lalelele. Fără îndoială că mai curând sau mai târziu Gryphus mă va ataca, fie lovind în amorul meu propriu, fie bătându-și joc de dragostea mea, fie atentând direct la persoana mea. De când am fost închis, simt în mine o putere ciudată, nestăpânită, gata să izbucnească. Mă mănâncă strașnic palmele, am o poftă grozavă de bătaie, o sete neînțeleasă de a trage pumni. O să sar la bătrânul ticălos, o să-i pun mâinile în gât și o să-l sugrum!

Închipuindu-și acest ultim moment, Cornelius se opri o clipă, cu buzele contractate, cu privirea fixă. Întorcea pe toate fețele în cugetul său un gând care-i surâdea.

— Ei, și după ce îl voi sugruma pe Gryphus, își continuă Cornelius ideea, de ce nu i-aș lua cheile? De ce să nu cobor scara ca și cum aș fi împlinit cea mai virtuoasă faptă? De ce să nu mă duc s-o caut pe Roza în camera ei? De ce să nu-i explic fapta și apoi să sărim, împreună, prin fereastră, în Wahal? Doar știu să înot destul de bine pentru doi.

Roza! Doamne, acest Gryphus e tatăl ei și nu mă va aproba niciodată. Dar atunci ce să fac și cum s-o regăsesc?

Aceste gânduri îl preocupau pe Cornelius, trei zile după întâmplarea nenorocită ce a determinat-o pe Roza să fugă de la tatăl ei, exact în momentul în care l-am descris cititorului, stând cu ambele coate sprijinite de fereastră.

Așa cum am mai spus, Gryphus intră tocmai în acea clipă.

El ținea în mână un ciomag enorm, ochii îi scăpărau de gânduri josnice, un zâmbet hain îi crispa buzele, o clătinare a corpului îi trăda relele intenții și întreaga lui ființă tăcută respira proasta dispoziție.

Obosit, așa cum am văzut, de efortul pe care-l făcea pentru a se stăpâni, efort de a cărui necesitate se convinsese, Cornelius îl auzi pe Gryphus intrând, ghici că este el, dar nici măcar nu întoarse capul.

Știa că de data aceasta Roza nu va veni în urma lui.

Nimic nu e mai neplăcut pentru omul care fierbe de mânie decât nepăsarea aceluia care a provocat-o.

Și Gryphus văzându-l pe Cornelius că nu schițează nici un gest, încercă să-i atragă atenția printr-un puternic:

— Hm! Hm!

Dar Cornelius fredona printre dinți cântecul florilor, cântec trist dar nespus de frumos:

Noi suntem fiicele focului tainic,
Ale focului care-nfloară pământul,
Dar și-ale aurorii ce-n rouă se scaldă;
Noi suntem fiicele apei
Și-ale aerului cuib de lumină,
Dar mai înainte de toate
Fiicele cerului suntem...

Acest cântec, a cărui melodie tihnită și dulce îi accentua melancolia tristă, îl scoase din sărite pe Gryphus. El lovi lespeda cu bâta, strigând:

— Ei, domnule cântăreț, nu mă auzi?

Cornelius se întoarse.

— Bună ziua, spuse el.

Și își reluă cântecul.

Iubindu-ne, oamenii viața ne curmă,
Noi suntem legate de pământ printr-un fir
Și firul acesta e chiar viața noastră;
Dar brațele noastre se-nalță
În sus, tot mai sus, către cer.

— Ah, vrăjitor blestemat! Mi se pare că îți bați joc de mine! strigă Gryphus.

Cornelius continuă:

Căci cerul ne este întâiul părinte,
El sufletul har ni l-a dat
Și tot către cer zboară sufletul nostru,
Adică al nostru parfum.

Gryphus se apropie de prizonier:

— Dar nu vezi că am la îndemână mijlocul potrivit pentru a te cumiți și a te obliga să-mi mărturisești crimele pe care le-ai săvârșit?

— Ai înnebunit oare, dragul meu domn Gryphus? Întrebă Cornelius, întorcându-se.

Și în timp ce spunea aceste cuvinte, văzu obrazul descompus, ochii strălucitori, gura spumegândă a bătrânului paznic.

— Drace, suntem mai mult decât nebun; suntem furios, pe cât se pare!

Gryphus începu să învârtească bâta amenințător.

Dar van Baerle nu se sperie:

— Va să zică, jupâne Gryphus, spuse el încrucișându-și brațele, se pare că mă ameninți.

— Exact, te ameninț! strigă temnicerul.

— Și cu ce?

— Mai întâi, privește ce țin în mână.

— Cred că e un ciomag, spuse Cornelius liniștit, și chiar un ciomag gros; dar presupun că nu cu el vrei să mă ameninți.

— Ah, așa crezi! Și de ce, mă rog?

— Pentru că temnicerul care lovește un deținut se expune la două pedepse: prima, articolul IX al regulamentului din Loevestein:

"Temnicerul, inspectorul sau gardianul care va ridica mâna asupra

unui deținut politic va fi dat afară din slujbă".

— Mâna, rosti Gryphus, beat de mânie; dar ciomagul, despre ciomag regulamentul nu vorbește.

— A doua, continuă Cornelius, nu e înscrisă în regulament, dar se găsește în evanghelie:

"Cine scoate sabia, de sabie va pieri".

"Cine lovește cu ciomagul, cu ciomagul va fi bătut".

Gryphus, din ce în ce mai enervat de tonul calm și sigur al lui Cornelius, învârti ciomagul; dar în momentul în care îl înălță, Cornelius se repezi asupra lui, i-l smulse din mâini și îl puse sub braț.

Gryphus urla de mânie.

— Mai încet, bătrâne, spuse Cornelius, nu risca să-ți pierzi slujba.

— Ah! vrăjitorule, am să pun eu altfel mâna pe tine, mugi Gryphus.

— Foarte bine!

— Vezi că n-am nimic în mână?

— Da, văd, și chiar cu satisfacție.

— Știi că de obicei dimineața când urc scara nu vin cu mâna goală.

— Da, e adevărat, de obicei îmi aduci cea mai rea supă sau cea mai nenorocită mâncare ce se poate închipui. Dar asta nu-i o pedeapsă pentru mine; nu mănânc decât pâine și pâinea, cu cât ți se pare ție mai rea, cu atât îmi pare mie mai bună.

— Cu atât îți pare ție mai bună?

— Da.

— Și cum se explică?

— Oh, e foarte simplu!

— Spune atunci.

— Cu plăcere. Știu că dându-mi pâine rea, crezi că mă faci să sufăr.

— E adevărat că nu ți-o dau ca să-ți fiu pe plac, banditul!

— Ei bine, eu care sunt vrăjitor, cum știi și tu, prefac pâinea ta rea într-o pâine minunată, care mă satisface mai mult decât prăjiturile și atunci am o dublă plăcere: mai întâi aceea de a mânca după gustul meu, și apoi aceea de a te înfuria peste măsură.

Gryphus urlă de mânie.

— Așadar, mărturisești că ești vrăjitor?

— Zău că sunt! N-o spun față de toți pentru că asta m-ar putea duce pe rug, ca pe Ganfredy sau Urbain Grandier, dar când nu suntem decât noi doi, nu văd nici un motiv să mă ascund.

— Bine, bine, bine, răspunse Gryphus, dar dacă un vrăjitor face pâine albă din pâine neagră, vrăjitorul nu moare de foame dacă n-are pâine de loc?

— Cum? rosti Cornelius.

— Deci n-am să-ți mai aduc pâine de loc, să vedem ce ți se va întâmpla în opt zile.

Cornelius păli.

— Și asta, continuă Gryphus, începând de azi. Pentru că ești un vrăjitor atât de priceput, uite, schimbă în pâine mobilele din cameră; cât despre mine, o să câștig zilnic cei optsprezece gologani ce mi se dau pentru hrana ta.

— Dar e un asasinat! țipă Cornelius, cuprins de o senzație de groază, ușor de înțeles, stârnită de această oribilă moarte.

— De ce? continuă Gryphus, bătându-și joc de el. Dacă ești vrăjitor, vei trăi oricum.

Cornelius își reluă aerul vesel și, ridicând din umeri, zise:

— Oare nu m-ai văzut ademenind aici porumbei?

— Și? spuse Gryphus.

— Și? Porumbeii sunt o friptură bună.

— Și foc? spuse Gryphus.
— Foc! Dar știi bine că am făcut un pact cu diavolul. Crezi că diavolul o să mă lase fără foc, când focul e elementul lui?
— Un om, oricât de robust ar fi, nu poate trăi mâncând doar câte un porumbel în fiecare zi. S-au făcut și pariuri pe tema asta, iar cei care au susținut că se poate au pierdut.
— Bine, spuse Cornelius, dar când o să mă plictisesc de porumbei, am să aduc aici peștii din Wahal și Meusa.
Gryphus deschise ochii mari, îngroziți.
— Îmi place destul de mult peștele, continuă Cornelius. Tu nu m-ai servit niciodată. Așa că o să profit de faptul că vrei să mă ucizi prin înfometare și am să mă delectez cu pește.
Gryphus era gata să leșine de mânie, sau poate chiar de frică.
Dar se răzgândi:
— Așa? Ei bine, — spuse el ducând mâna la buzunar, — dacă mă obligi la asta...
Și scoase un cuțit pe care îl deschise.
— Ah, un cuțit! țipă Cornelius pregătindu-se să se apere cu ciomagul.

XXIX

ÎN CARE VAN BAERLE, ÎNAINTE DE A PĂRĂSI FORTĂREAȚA LOEVESTEIN, ÎȘI ÎNCHEIE SOCOTELILE CU GRYPHUS

Amândoi rămaseră o clipă locului, Gryphus în ofensivă, van Baerle în defensivă.
Apoi, cum situația se putea prelungi la nesfârșit, Cornelius întrebă:
— Ei bine, ce mai vrei?
— Ce vreau, am să-ți spun imediat, răspunse Gryphus. Vreau să mi-o dai pe fiica mea Roza.
— Fiica ta! strigă Cornelius.
— Da, Roza! Roza, pe care mi-ai răpit-o cu vicleşugurile taie de demon, haide, spune-mi unde e!
Atitudinea lui Gryphus devenea din ce în ce mai amenințătoare.
— Roza nu-i la Loevestein? întrebă Cornelius.
— O știi prea bine. Te mai întreb o dată, vrei să mi-o dai pe Roza?
— Bun, spuse Cornelius, va să zică îmi întinzi o cursă.
— Pentru ultima dată, vrei să-mi spui unde mi-e fata?
— Ei, dacă nu știi, ghicește, ticălosule!
— Așteaptă tu, așteaptă numai, bombăni Gryphus, palid, cu buzele tremurând sub impulsul nebuniei care-l năpădea.
El făcu un pas spre Cornelius și-i arătă arma ce strălucea în mâna sa.
— Vezi acest cuțit? Află că am omorât cu el mai mult de cincizeci de cocoși negri. Am să-l omor și pe stăpânul lor, diavolul, cum i-am ucis pe ei. Așteaptă tu, ai să vezi.
— Ticălosule, așadar ești hotărât să mă asasinezi?
— Vreau să-ți deschid inima ca să văd acolo înăuntru unde ai ascuns-o pe fiica mea.
Și spunând acestea, Gryphus, cu mintea rătăcită din cauza furiei, se repezi la Cornelius, care nu avu decât timpul să se arunce înapoia mesei, pentru a evita prima lovitură.
Gryphus învârtea cuțitul acela mare amenințându-l îngrozitor.

Corne-lius își dădu seama că de la o asemenea distanță nu putea fi ajuns cu mâna, dar prin aruncare arma putea să i se înfigă în piept. Deci nu pierdu timpul și cu bâta pe care o păstrase cu mare grijă, îl pocni cu toată puterea pe Gryphus peste mâna în care ținea cuțitul. Cuțitul îi căzu pe jos și Cor-nelius puse piciorul deasupra. Apoi, cum Gryphus părea că se înverșunea-ză într-o luptă în care durerea pricinuită de lovitura de ciomag și rușinea de a fi fost dezarmat de două ori îl făceau să piardă orice urmă de milă, Cornelius luă o hotărâre importantă: îl snopi în bătaie pe temnicer, cu un sânge rece demn de un erou, alegându-și de fiecare dată locul unde urma să cadă temutul ciomag.

Gryphus nu întârzie să ceară îndurare. Dar înainte de a o cere, el strigă, și strigătele sale răsunară multă vreme, înfiorând pe toți slujitorii fortăreței.

Deodată apărură doi paznici, un inspector și trei sau patru dintre soldații de gardă, care îl surprinseră pe Cornelius cu bâta în mână lovind și acoperind cuțitul cu piciorul.

La apariția acestor martori ai îngrozitoarei fapte pe care o comisese și ale cărei circumstanțe atenuante, cum se spune în ziua de azi, nu le cunoștea nimeni, Cornelius se simți pierdut, fără posibilitate de scăpare. Toate aparențele erau împotriva lui.

Într-o secundă Cornelius fu dezarmat, iar Gryphus înconjurat, ridicat, susținut, putu să numere, răcnind de mânie, loviturile care-i umflau umerii și spatele, ca tot atâtea coline presărate pe creștetul unui munte.

Pe loc se întocmi un proces-verbal în care au fost consemnate actele de violență exercitate de un deținut asupra paznicului său; redactat sub influența lui Gryphus, Cornelius era acuzat cu înverșunare de tentativă de asasinat, pregătită cu mult timp înainte, așadar comisă cu premeditare, și de răzvrătire.

Pe când se întocmeau aceste acte oficiale împotriva lui Cornelius, Gryphus, a cărui prezență devenise inutilă, întrucât dăduse toate informațiile necesare, fu coborât cu ajutorul celor doi paznici în camera sa, unde răma-se gemând, zdrobit de lovituri.

Între tâmp, soldații din gardă îl luaseră în primire pe Cornelius, și îl informau cu oarecare milă despre obiceiurile și tradițiile de la Loevestein, pe care și el le cunoștea la fel de bine, căci la intrarea sa în închisoare i se citise regulamentul iar unele articole îi rămăseseră perfect întipărite în memorie.

Ei îi povestiră cum s-a aplicat acest regulament în cazul prizonierului Mathias, care, în 1668, deci numai cu cinci ani în urmă, comisese un act de răzvrătire cu mult mai neînsemnat decât acela pe care și-l permisese Cornelius.

Mathias găsisse că supa era prea fierbinte și o vărsase în capul pazni-cului șef care, ștergându-și obrazul în urma acestei abluțiuni, a avut neplăcerea să ia și o parte din piele. În următoarele douăsprezece ore, Mathias a fost scos din celulă și condus la locuința temnicerului, unde a fost trecut în registru ca ieșit de la Loevestein; apoi a fost dus pe platoul din fața fortăreței, a cărui priveliște minunată cuprinde unsprezece leghe. Acolo i s-au legat mâinile; apoi, legat la ochi, a recitat trei rugăciuni; pe urmă a fost invitat să facă o genuflexiune, iar soldații de gardă din Loevestein, în număr de doisprezece, la un semn al sergentului, i-au trimis fiecare, cu multă îndemânare, un glonte de muschetă în corp. Ca urmare, Mathias a murit pe loc.

Cornelius asculta cu mare atenție această istorisire neplăcută. Și după ce o ascultă, spuse:

— Ah, în douăsprezece ore?

— Da, încă nu se împliniseră douăsprezece ore, după câte îmi amintesc.

— Mulțumesc, spuse Cornelius.

Nici nu dispăruse bine de pe chipul soldatului de gardă surâsul grațios ce-i sublinia povestirea, când pe scară răsună un pas apăsat. De marginile tocite ale treptelor se loveau pintoni.

Soldații din gardă se dădură în lături pentru a face loc unui ofițer. Acesta intră în camera lui Cornelius, în timp ce scribul din Loevestein încheia procesul-verbal.

— Aici e numărul 11? întrebă el.

— Da, domnule colonel, răspunse subofițerul.

— Așadar, aici e celula deținutului Cornelius van Baerle?

— Aici, domnule colonel.

— Unde e deținutul.

— Iată-mă, domnule, răspunse Cornelius pälind puțin, cu tot curajul său.

— Dumneata ești domnul Cornelius van Baerle? întrebă el, adresându-i-se de data asta direct.

— Da, domnule.

— Atunci urmează-mă.

— Ah, — spuse Cornelius, a cărui inimă zvâcnea în fața primei spaime a morții, — ce repede se fac treburile la fortăreața Loevestein. Și caraghiosul ăsta care îmi vorbea de douăsprezece ore!

— Vezi, ce ți-am spus? șopti la ureche soldatul care-i povestise despre Mathias.

— O minciună.

— Cum asta?

— Mi-ai promis douăsprezece ore.

— Ah! da, dar a venit un aghiotant al Alteței Sale, și încă unul din cei mai apropiați, domnul van Deken. Drace! Bietului Mathias nu i s-a făcut o asemenea onoare.

— Ei, — zise Cornelius, umplându-și pieptul cu o mare cantitate de aer, — să arătăm acestor oameni că un burghez, finul lui Corneille de Witt, poate primi, fără să i se cintească nici un mușchi, tot atâtea gloanțe ca acel oarecare Mathias.

Și, mândru, trecu în fața grefierului care, întrerupt din exercițiul funcțiunii, îndrăzni să spună ofițerului:

— Dar, domnule colonel van Deken, procesul-verbal nu e încă terminat.

— Nu merită osteneala să-l termini, răspunse ofițerul.

— Bine! replică scribul, strângându-și cu înțelepciune hârtiile și pana într-un portofel uzat și jegos.

"Mi-a fost scris, gândi bietul Cornelius, să nu dau în lumea asta numele meu nici unui copil, nici unei flori, nici unei cărți, cele trei bunuri din care Dumnezeu cere măcar unul după cât se pare, de la fiecare om cât de cât organizat, pe care binevoiește a-l lăsa să se bucure pe pământ de proprietatea unui suflet și de uzufructul unui corp".

Și îl urmă pe ofițer, hotărât și demn.

Cornelius numără treptele care duceau la locul viran din fața fortăreței, regretând că nu-l întrebase pe soldatul din gardă câte erau, lucru pe care în amabilitatea lui îndatoritoare i l-ar fi spus cu siguranță.

Dar, pe când străbătea drumul ce trebuia să-l conducă la capătul ultimei mari călătorii, așa cum socotea el, se simțea stăpânit de teama că îl va vedea pe Gryphus și nu o va vedea pe Roza. Roza, biata fată,

dacă va muri fără să-i fi spus un ultim rămas bun? Dacă va muri fără să afle nimic despre lealea neagră și se va trezi acolo sus, neștiind încotro să-și îndrepte privirea pentru a o regăsi?!

Cornelius privi în zadar la dreapta și la stânga; ajunse pe platou fără s-o fi zărit pe Roza, fără să-l fi zărit pe Gryphus, ceea ce era aproape o compensație.

Aici, Cornelius căută curajos din ochi soldații care urmau să-l execute și văzu într-adevăr vreo zece strânși laolaltă, care vorbeau între ei. Dar aceștia stăteau de vorbă pașnic și n-aveau muschete, nici nu erau aliniați. De fapt, mai curând se putea spune că șușoteau între ei, decât că discutau, purtare ce lui Cornelius i se păru nedemnă față de gravitatea unor aseme-nea evenimente.

Deodată, Gryphus apăru șchiopătând, clătinându-se, sprijinindu-se într-o cârjă, în fața locuinței sale. Ochii săi bătrâni și cenușii, ca de pisică, scânteiară într-o ultimă privire de ură intensă aruncată condamnatului. Apoi izbucni într-un torent de blesteme atât de îngrozitoare, încât Cornelius se adresă ofițerului:

— Domnule, cred că nu se cuvine să fiu astfel insultat de acest om, și mai ales într-un asemenea moment.

— Ascultă, spuse ofițerul râzând, e foarte natural ca acestui om de treabă să-i fie necaz pe dumneata. Se pare că l-ai snopit în bătaie.

— Dar, domnule, m-am apărat.

— Eh! spuse colonelul, dând din umeri a nepăsare, lasă-l să vorbească. Ce-ți mai pasă acum?

O sudoare rece acoperi fruntea lui Cornelius auzind acest răspuns, care-i păru o ironie puțin cam prea brutală, mai ales din partea unui ofițer despre care i se spusese că este în garda personală a prințului.

Nenorocitul înțelese că nu mai are ce spera, că nu mai are prieteni și se resemnă.

— Spuneți-mi, domnule, unde mergem?

Ofițerul îi arătă o trăsură la care erau înhămați patru cai, amintindu-i de trăsura care, într-o împrejurare asemănătoare, îi atrăsese privirea și la Buytenhoff.

— Urcă înăuntru, spuse el.

— Ah! murmură Cornelius, se pare că mie nu-mi vor face onorurile pe acest platou!

El pronunță aceste cuvinte destul de tare, așa că cel ce îi povestise cazul lui Mathias și care părea să facă parte din garda sa îl auzi.

Fără îndoială, el se crezu dator să-i dea noi informații lui Cornelius, căci se apropie de portieră și, în timp ce ofițerul, cu piciorul pe scară, împărțea ordine, îi șopti:

— Unii condamnați au fost conduși în propriul lor oraș și executați în fața porții casei lor, pentru ca pilda să fie mai puternică. Asta depinde de la caz la caz.

Cornelius schiță un gest în semn de mulțumire. Apoi către sine:

— Iată un băiat care nu uită niciodată să consoleze pe cineva, dacă se ivește prilejul. Pe cinstea mea, prietene, îți rămân îndatorat. Adio.

Trăsura porni.

— Ah! ticălosule, banditule, urlă Gryphus arătând pumnul victimei sale care îi scăpa. Iată-l cum pleacă fără să-mi dea înapoi fata.

— Dacă voi fi dus la Dordrecht, își spuse Cornelius, trecând prin fața casei mele, voi vedea dacă bietele răzoare au fost răvășite.

CE CHIN ÎL AȘTEPTA PE CORNELIUS VAN BAERLE

Trăsura îl purtă toată ziua. Lăsă în urmă Dordrechtul, așezat în stânga drumului, tăie Rotterdamul și ajunse la Delft. La ora cinci seara străbătuseră cel puțin douăzeci de leghe.

Cornelius puse câteva întrebări ofițerului care-l însoțea și îl avea sub paza sa; dar oricât de prudent i se adresă, spre marea lui părere de rău nu primi nici un răspuns.

Cornelius regretă că nu se mai afla lângă el soldatul din gardă, care, atât de îndatoritor, vorbea fără să se lase rugat.

Petrecură noaptea în trăsură. A doua zi în zori, Cornelius trecuse de Leyda, având marea Nordului la stânga și marea dinspre Harlem la dreapta. După trei ore intra în Harlem.

Cornelius nu știa nimic despre tot ce se petrecuse aici, și îl vom lăsa în această ignoranță, până ce evenimentele îl vor lămurii. Dar nu la fel vom proceda și cu cititorul, care are dreptul de a fi la curent cu tot ce se întâmplă, chiar înaintea eroului nostru.

Am văzut că Roza și laleaua fuseseră lăsate de către Wilhelm de Ora-nia, ca două surori, ca două orfane, la președintele van Systems.

Roza nu primi nici o veste de la stadtholder înainte de sfârșitul zilei. Către seară, un ofițer intră la van Systems; venea din partea Alteței Sale s-o invite pe Roza la primărie. Acolo fu introdusă într-o sală de consfătuiri, unde îl găsi pe prinț scriind. Era singur și la picioarele sale se odihnea un ogar mare de Friza care îl privea fix, ca și cum credinciosul animal ar fi încercat să facă ceea ce nu reușea nici un om, — să citească în gândul stăpânului.

Wilhelm continuă să scrie încă o clipă, apoi, ridicând ochii și văzând-o pe Roza în picioare, aproape de ușă, îi spuse fără să-și întrerupă scrisul:

— Apropie-te, domnișoară.

Roza înaintă câțiva pași spre masă.

— Monsenior, spuse ea oprindu-se.

— Așa, o îndemnă prințul, așează-te.

Roza ascultă, căci prințul o privea. Dar abia își întoarse prințul ochii spre hârtia sa, că ea se și retrase foarte rușinată.

Prințul își termină scrisoarea.

În acest timp, ogarul veni înaintea Rozei, o examinează și se gudură.

— Ah! ah! făcu Wilhelm către câine. Ai simțit îndată că e o compatrioată; o recunoști.

Apoi, întorcându-se spre Roza și fixând asupra-i privirea lui scrutătoare și sumbră, spuse:

— Haide, fata mea.

Prințul avea abia douăzeci și trei de ani, Roza optsprezece sau douăzeci, așa că ar fi fost mai potrivit să-i spună "sora mea".

— Fata mea, spuse el cu acel accent deosebit de impunător, care îngheța pe toți cei ce se apropiau de el, nu suntem decât noi doi aici, să stăm de vorbă.

Roza începu să tremure din tot corpul, deși întreaga fizionomie a prințului vădea doar bunăvoință.

— Monsenior, îngână ea.

— Ai un tată la Loevestein?

— Da, monsenior.

— Nu-l iubești?

— Nu-l iubesc, monsenior, cel puțin nu-l iubesc așa cum ar trebui să-și iubească o fiică tatăl.

— E rău să nu-ți iubești tatăl, copila mea, dar e bine să nu-l minți pe prințul tău.

Roza plecă ochii.

— Și de ce nu-ți iubești tatăl?

— E rău.

— Cum se manifestă răutatea lui?

— Tatăl meu maltratează prizonierii.

— Pe toți?

— Pe toți.

— Dar nu-i reproșezi că maltratează în special pe unul?

— Tatăl meu maltratează în special pe domnul van Baerle, care...

— Care e iubitul dumitale.

Roza făcu un pas înapoi.

— Pe care-l iubesc, monseniore, răspunse ea cu mândrie.

— De mult?

— Din ziua când l-am văzut.

— Și când l-ai văzut?

— A doua zi după ce au fost uciși, în mod atât de îngrozitor, domnul prim-ministru Ioan și fratele său Corneille.

Buzele prințului se strânseseră, fruntea i se încreți, iar pleoapele îi ascuseră o clipă ochii. După un moment de tăcere, el reluă:

— Dar la ce-ți folosește să iubești un om sortit să trăiască și să moară în închisoare?

— Îmi va folosi, monseniore, dacă trăiește și moare în închisoare, să-l ajut să trăiască și să moară.

— Și ai accepta să fii soția unui deținut?

— Aș fi cea mai mândră și mai fericită dintre creaturile umane dacă aș deveni soția domnului van Baerle; dar...

— Dar ce?

— Nu îndrăznesc să spun, monseniore.

— În vocea dumitale se simte vibrând totuși speranța; ce speri?

Ea își ridică spre Wilhelm ochii ei frumoși și limpezi, a căror privire inteligentă căuta să trezească îndurarea mocnindă în adâncul acestei inimi întunecate, cufundată parcă într-un somn ca de moarte.

— Ah! Înțeleg.

Roza surâse împreunând mâinile.

— Speri în mine, spuse prințul.

— Da, monseniore.

— Hm!

Prințul pecetlui scrisoarea pe care o terminase și chemă pe unul din ofițerii săi.

— Domnule van Deken, spuse el, du la Loevestein acest mesaj; vei lua notă de ordinele ce le dau guvernatorului și, în ceea ce te privește, le vei executa.

Ofițerul salută, și nu după mult timp se auzi răsunând sub bolta casei galopul unui cal.

— Fiica mea, urmă prințul, duminică e sărbătoarea lalelei și duminică e poimâine. Iată cinci sute de florini, ia-i și fă-te frumoasă; vreau ca ziua asta să fie o mare sărbătoare și pentru dumneata.

— Cum vrea Alteța Voastră să fiu îmbrăcată? șopti Roza.

— Pune-ți costumul mireselor frizone, spuse Wilhelm, îți va sta foarte bine.

HARLEM

Harlem, unde am intrat acum trei zile cu Roza și apoi din nou cu deținutul, e un oraș frumos, care se mândrește, pe bună dreptate, că e una din cele mai umbroase așezări olandeze.

În timp ce alte orașe doreau să strălucească prin arsenale și șantiere, prin magazine și bazare, Harlem dobândise întâietatea în Olanda prin frumoșii săi ulmi stufoși, prin plopii zvelți și mai ales prin promenadele umbroase, deasupra cărora se aplecau, în formă de boltă, stejarul, teiul și castanul.

Harlem trăia în această zi o triplă bucurie, căci avea de sărbătorit o triplă solemnitate: laleaua neagră fusese creată, prințul Wilhelm de Orania asista la ceremonie ca un adevărat Olandez ce era și, în sfârșit, Statele Olandei își atribuiă onoarea de a arăta francezilor că, în ciuda unui război dezastruos cum a fost acela din 1672, temelia republicii batave este încă atât de solidă încât se poate dansa pe ea în acompaniamentul bubuiturilor de tun al flotelor.

Societatea horticola din Harlem s-a dovedit demnă de titlul pe care-l purta, oferind o sută de mii de florini pe un bulb de lalea. Orașul, nedorind să rămână mai prejos, a votat o sumă aproape egală, ce a fost încredințată notabilităților pentru a se sărbători înmânarea acestui premiu național.

Astfel că, în duminica festivității, mulțimea era atât de grăbită, orașenii manifestau un asemenea entuziasm încât nici zâmbetul răutăcios al francezilor, obișnuiți să râdă de toate și peste tot, nu te-ar fi putut împiedica să admiri caracterul acestor olandezi cumsecade, gata să-și cheltuiască banii la fel de bine pentru a construi un vas destinat luptei împotriva inamicului, adică pentru a susține onoarea națiunii, ca și pentru a răsplăti apariția unei flori noi, menită să strălucească doar o zi și să distreze în timpul acestei zile femeile, savanții și curioșii.

În fruntea notabililor și a Comitetului horticola se distingea domnul van Systems, împodobit cu cele mai de preț haine ale sale. Demnul bărbat făcuse toate eforturile pentru a semăna cu floarea favorită, prin eleganța întunecată și severă a veșmântului său și, să ne grăbim s-o spunem, spre gloria sa, a izbutit perfect.

În spatele comitetului, pestriț ca o pajiște, parfumat ca o primăvară, se aflau adunați oamenii de vază ai orașului: magistrații, militarii și nobilii, iar mai la o parte, poporul. În centrul cortegiului, pașnic și parfumat, domina laleaua neagră purtată pe o targă învelită în catifea albă cu ciucuri de aur.

Se stabilise ca însuși prințul stadtholder să decerneze premiul de o sută de mii de florini, eveniment de interes general, și să rostească eventual un discurs, care ar fi fost urmărit în special de prietenii și de dușmanii săi.

Într-adevăr, chiar și în discursurile cele mai lipsite de importanță ale oamenilor politici, prietenii sau dușmanii acestora vor întotdeauna să vadă licărind, sau cred că pot desluși, o rază din gândirea lor.

În sfârșit, atât de mult așteptata zi de 15 mai 1673 sosise și toți locuitorii orașului Harlem, ca și cei din împrejurimi, înșiruiți de-a lungul arborilor umbroși ai pădurii, erau ferm hotărâți să nu-i aplaude cu acest prilej nici pe eroi, nici pe savanți, ci doar pe cuceritorii naturii, care au impus acestei neobosite mame să dea naștere lalelei negre, fapt socotit până acum imposibil.

Toate privirile erau ațintite spre eroina sărbătorii, laleaua neagră, și îl căutau pe eroul solemnității, părintele acestei lalele.

Dacă acest erou ar fi apărut în urma discursului pe care am văzut că-l redactase bunul van Systems cu atâta conștiinciozitate, ar fi produs cu siguranță un efect mai puternic decât însuși prezența prințului stadtholder.

Dar pentru noi punctul de atracție al zilei nu îl constituie venerabilul discurs al prietenului nostru van Systems, oricât de elocvent ar fi fost el, nici tinerele aristocrate gătite de duminică, mușcând din prăjiturile lor, nici bieții plebei, pe jumătate goi mestecând țipari afumați, ca niște batoane de vanilie. După cum, nu ne interesează nici frumoasele olandeze cu tenul trandafiriu și sânul alb, nici gospodarii grași și bondoci, care nu și-au părăsit niciodată casele, nici călătorii slabi și galbeni veniți din Ceylon sau din Java, nici poporul de jos, însetat, care înghite castraveți muiăți în saramură pentru a se răcori. Nu, pentru noi, interesul nu se află aici.

Atenția noastră e îndreptată spre figura strălucitoare și radioasă care merge în mijlocul membrilor Comitetului de horticultură, spre acel personaj cu flori la centură, periat, sclivisit, îmbrăcat în stacojiu, culoare ce-i accentuează părul negru și tenul gălbui.

Acest personaj triumfător, beat de fericire, acest erou al zilei, merită să se bucure de neasemuita cinste de a umbri discursul lui van Systems și prezența prințului stadtholder, e Isaac Boxtel, care mergând vede, înaintea lui, la dreapta, purtată pe o pernă de catifea, laleaua neagră, pretinsa sa fiică, iar la stânga, într-o pungă mare, cei o sută de mii de florini, în frumoase monezi de aur strălucitor, spre care își strecoară mereu privirea pentru a nu le pierde nici o clipă din ochi.

Din timp în timp, Boxtel grăbește pasul ca să se frece de cotul lui van Systems. El ciupește din valoarea fiecăruia câte puțin ca să-și încropească o valoare a lui, așa cum înainte furase Rozei laleaua, pentru a-și făuri gloria și averea sa.

De altfel, peste un sfert de oră va sosi prințul, iar cortegiul, dominat de laleaua neagră purtată cu mare cinste, va face un ultim popas; prințul, cedând locul acestei rivale adorate de mulțime, va lua un pergament frumos împodobit, pe care stă scris numele creatorului ei și va recunoaște oficial, cu voce clară și sonoră că a fost în- făptuită o minune; că Olanda, prin intermediul lui, al lui Boxtel, a silit natura să producă o floare neagră și că această floare se va numi de acum înainte *Tulipa nigra Boxtellea*.

Cu toate acestea, din când în când, Boxtel părăsește din ochi pentru o secundă laleaua și punga și cercetează timid mulțimea, căci se teme mai mult ca de orice să nu zărească acolo figura palidă a frumoasei frizone.

Dar pe Roza n-o zări, așa că bucuria lui a fost deplină.

Cortegiul se opri în centrul unei piețe rotunde, unde arborii impunători fuseseră decorați cu ghirlande și inscripții, și unde răsuna o muzică asurzitoare; tinerele fete din Harlem apăzură ca să escorteze laleaua până la soclul ridicat pe estradă, lângă fotoliul de aur al Alteței Sale, prințul stadtholder.

Și laleaua, orgolioasă, înălțată pe pedestalul ei, domină în curând adunarea care o aclamă, făcând să răsunе orașul de aplauze nesfârșite.

XXXII

O ULTIMĂ RUGĂMINTE

În acest moment solemn, pe când aplauzele răsunau până departe,

o trăsură trecea pe drumul ce mărginește pădurea, înaintând ou greu printre copiii împinși în afara aleii de îmbulzeala femeilor și a bărbaților.

În trăsura aceasta, prăfuită, obosită, scârțâind din osii, era închis nenorocitul van Baerle, care, prin portiera deschisă, vedea desfășurându-se spectacolul ce l-am înfățișat, poate nesatisfăcător, cititorilor noștri.

Mulțimea, zgomotul, acea strălucire a splendorilor umane și naturale îl zăpăciră pe prizonier, ca un fulger care ar fi pătruns în celula sa.

Deși ofițerul îi răspunse cu toată rezerva când îl întrebase ce soartă îl așteaptă, el îndrăzni totuși o ultimă întrebare cu privire la tărăboiul din jur, față de care, la prima vedere, i se părea a fi cu totul străin.

— Vă rog, ce se petrece aici, domnule colonel? întrebă el pe ofițerul din escortă.

— După cum puteți vedea, e sărbătoare.

— Ah, sărbătoare! spuse Cornelius, cu tonul acela indiferent al omului căruia nici o bucurie de pe pământ nu-i mai aparține de mult.

Apoi, după o clipă de tăcere, pe când trăsura înainta câțiva pași, întrebă:

— E sărbătorit patronul orașului? Văd multe flori.

— E într-adevăr o sărbătoare în care florile joacă rolul principal, domnule.

— Ah, plăcute miresme! Frumoase culori! exclamă Cornelius.

— Oprește, să vadă și domnul, se adresă ofițerul soldatului de pe capră, cu o milă plină de blândețe, așa cum nu se întâlnește decât la militari.

— Oh! vă mulțumesc, domnule, pentru bunăvoință, reluă melancolic van Baerle; dar pe mine bucuria altora mă face să sufăr, așa că vă rog cruțați-mă.

— Cum doriți. Atunci să mergem. Poruncisem să oprească pentru că așa mi-ați cerut, și apoi, pentru că treceați drept un om care iubește florile, mai ales acelea care sunt sărbătorite azi.

— Și ce flori sunt sărbătorite azi, domnule?

— Lalelele.

— Lalelele! strigă van Baerle. Azi e sărbătoarea lalelelor?

— Da, domnule, dar pentru că acest spectacol nu vă face plăcere, să mergem.

Și ofițerul se pregăti să dea ordin de pornire. Dar Cornelius îl opri, căci avea o bănuială dureroasă.

— Domnule, întrebă el cu voce șovăielnică, așadar azi se dă premiul?

— Premiul lalelei negre, da.

Obrajii lui Cornelius se îmbujorară, un fior îi trecu prin tot corpul, iar pe frunte îi apărură broboane de sudoare.

Apoi gândind că fără el și laleaua lui sărbătoarea va eșua neîndoios, căci vor lipsi omul și floarea, eroii ce urmau să fie premiați, spuse:

— Vai! toți acești oameni de treabă vor fi la fel de nenorociți ca și mine, căci nu vor vedea marea solemnitate la care sunt invitați, sau, cel mult, o vor vedea incompletă.

— Ce vreți să spuneți, domnule?

— Niciodată, rosti Cornelius aruncându-se în fundul trăsurii, laleaua neagră nu va fi găsită decât de acel cineva pe care îl cunosc eu.

— Atunci, domnule, spuse ofițerul, acel cineva pe care îl cunoașteți a găsit-o, căci ceea ce tot orașul Harlem contemplă acum e chiar floarea pe care o socotiți de negăsit.

— Laleaua neagră-, strigă van Baerle, aruncându-se pe jumătate în afara portierii, unde, unde e?

— Acolo, pe pedestal, vedeți?

— Văd!

— Să mergem! Doamnă, spuse ofițerul, acum trebuie să plecăm.

— Oh! fie-vă milă, îndurați-vă, domnule, strigă van Baerle. Oh! Nu mă luați de aici! Lăsați-mă să mai privesc! Cum, ceea ce văd acolo e laleaua neagră, chiar neagră... e posibil? Oh! domnule, ați văzut-o? Trebuie să aibă pete, nu poate fi perfectă, poate e numai vopsită în negru; oh! dacă aș fi acolo, aș ști să spun; lăsați-mă să cobor, lăsați-mă s-o văd de aproape, vă rog.

— Sunteți nebun, domnule, pot eu să fac așa ceva?

— Vă implor.

— Dar uitați că sunteți deținut?

— Sunt deținut, e adevărat, dar sunt un om de onoare, domnule, și pe onoarea mea că nu voi fugi și nici măcar nu voi încerca să fug; lăsați-mă numai să privesc floarea!

— Dar ordinele pe care le-am primit, domnule?

Și ofițerul făcu din nou gestul de a porunci soldatului să pornească la drum.

Cornelius îl opri încă o dată.

— Oh! fiți îngăduitor, fiți generos, toată viața mea atârnă de un semn de milă din partea dumneavoastră. Vai! viața mea, domnule, nu va fi probabil lungă. Ah! de-ați ști cât sufăr, de-ați ști tot ce frământă acum mintea și inima mea, căci, urmă Cornelius cu desperare, s-ar putea să fie laleaua mea, cea care i s-a furat Rozei! Oh! domnule, înțelegeți ce înseamnă să crezi laleaua neagră, s-o vezi o clipă, să-ți dai seama că e perfectă, că e o capodoperă a artei și a naturii și s-o pierzi, s-o pierzi pentru totdeauna! Oh! Trebuie să ies, domnule, trebuie să mă duc s-o văd, ucideți-mă apoi dacă vreți, dar o voi vedea, o voi vedea!

— Tăceți și intrați repede în trăsură! Iată, vine escorta Alteței Sale prințul stadtholder și se va încrucișa cu trăsura noastră; dacă prințul ar auzi zgomot sau scandal, ar fi vai de mine și de dumneavoastră.

Van Baerle, mai speriat pentru însoțitorul său decât pentru el însuși, se retrase în trăsură, dar nu avu astâmpăr nici o jumătate de minut; abia trecură primii douăzeci de călăreți, că el se și apropie din nou de portieră, gesticulând, și implorându-l pe prinț, care trecea tocmai în momentul acela.

Wilhelm, ca de obicei, nepăsător și firesc, se ducea în piață pentru a-și împlini datoria de președinte. Văzându-l pe omul care gesticula și implora, sau recunoscându-l poate pe ofițerul care-l însoțea, prințul stadtholder dădu ordin să oprească. În aceeași clipă, caii săi, fremătând pe picioarele lor puternice, se opriră la șase pași de van Baerle, care se afla închis în trăsură.

— Ce se întâmplă? îl întrebă prințul pe ofițer care, auzind ordinul, sărise din trăsură, și acum se apropia respectuos de el.

— Monsenior, răspuse el, e deținutul politic pe care, din ordinul Vostru, l-am adus de la Loevestein la Harlem, așa cum a dorit Alteța Voastră.

— Ce vrea?

— Cere cu stăruință să oprim o clipă aici.

— Ca să văd laleaua neagră, monsenior, strigă van Baerle împreună-ându-și mâinile, și apoi, după ce o voi fi văzut, după ce voi fi aflat ceea ce trebuie să știu, voi muri dacă nu se poate altfel, dar murind voi binecuvân-ta pe Alteța Voastră îndurătoare, care va îngădui ca opera mea să fie dusă la bun sfârșit și glorificată.

Era, în adevăr, un spectacol ciudat să-i vezi pe cei doi oameni,

fiecare la portiera trăsorii sale, înconjurat de garda sa; unul atotputernic, celălalt nenorocit; unul pregătindu-se să urce pe tron, celălalt socotindu-se gata să urce pe eșafod.

Wilhelm îl privi cu răceală pe Cornelius și ascultă rugămintea lui fierbinte.

— Acest om, întrebă el, e deținutul răzvrătit care a vrut să-l omoare pe temnicerul de la Loevestein?

Cornelius suspină și-și plecă ochii. Chipul său blând și cinstit devenea când roșu, când palid. Cuvintele acestui prinț atotputernic, atotștiutor și infailibil, care, probabil printr-un mesager secret și nevăzut de restul oamenilor, aflase crima, îi preziceau nu numai o pedeapsă sigură, ci și un refuz.

Nu încercă să protesteze, nu încercă să se apere; el oferi prințului acel spectacol impresionant al desperării naive, foarte ușor de înțeles și emoționant pentru o inimă atât de bună și un suflet atât de nobil ca acela care îl contempla.

— Dați voie deținutului să coboare, spuse prințul, și să meargă să vadă laleaua neagră, care merită privită măcar o dată în viață.

— Oh! exclamă Cornelius, gata să leșine de bucurie și clătinându-se pe scara trăsorii. Oh, monseniore!

Și se sufocă; fără brațul ofițerului drept sprijin, bietul Cornelius ar fi mulțumit cu siguranță Alteței sale în genunchi și cu fruntea în praf.

După ce dădu acest ordin, prințul își continuă drumul pe alee, însoțit de cele mai entuziaste aclamații.

El ajunse curând la estradă, în bubuitul tunului ce răsună pierzându-se în orizontul nesfârșit.

ÎNCHEIERE

Van Baerle, condus de patru soldați ce își croiau drum, străbătu mulțimea și, pe măsură ce se apropia de laleaua neagră, o sorbea mai cu nesaț din priviri.

În sfârșit văzu unica floare, care prin îmbinarea tainică de cald, de frig, de umbră și de lumină, trebuia să răsară o zi, ca apoi să dispară pentru totdeauna. O privi de la șase pași; îi savură perfecțiunea și grația; o văzu în spatele tinerelor fete care formau o gardă de onoare acestei regine a nobleței și a purității. Și totuși, cu cât se convingea mai mult de perfecțiunea florii, cu atât își simțea inima mai sfârșită. Căută în jurul lui pe cineva căruia să-i poată pune o întrebare, una singură. Dar peste tot, fețe necu-noscute. Toți își îndreptau ochii spre tronul pe care se așezase prințul.

Wilhelm, centrul atenției generale, se ridică și își plimbă privirea do-moală asupra mulțimii încântate; ochiul său pătrunzător se opri pe rând asupra celor trei extremități ale unui triunghi format în fața lui, din trei interese și trei drame diferite.

La unul din unghiuri se afla Boxel, ce fremăta de nerăbdare, preocupat fiind doar de prinț, de florini, de laleaua neagră și de comitet.

La altă extremitate se găsea Cornelius, cu răsuflarea tăiată, mut, neavând ochi, viață, inimă, dragoste decât pentru laleaua neagră, fiica lui.

În sfârșit, în al treilea unghi, stătea în picioare pe o treaptă, printre fecioarele din Harlem, o frumoasă frizonă, îmbrăcată într-un costum de lână roșie, fină, brodat cu fir de argint, pe umerii căreia cădeau în valuri dantele din boneta ei de aur.

Era Roza, care se sprijinea, fără puteri și cu ochii înlăcrimați, de brațul unuia dintre ofițerii lui Wilhelm.

Prințul, văzând în sfârșit toți auditorii săi instalați, desfăcu încet sulul de pergament și, cu o voce calmă, egală, deși slabă, dar din care nu se pierdea nici o notă datorită acelei tăceri pioase ce se lăsase deodată asupra celor cincizeci de mii de spectatori, oprindu-le până și suflarea de pe buze, spuse:

— Știți în ce scop ați fost chemați aici: s-a făgăduit un premiu de o sută de mii de florini aceluia care va izbuti să creeze laleaua neagră.

Laleaua neagră! Această minune a Olandei se află aici, înaintea ochilor voștri. Laleaua neagră a fost creată și întrunește toate calitățile cerute de programul Societății horticole din Harlem.

Povestea nașterii sale și numele autorului ei vor fi înscrise în cartea de onoare a orașului.

Să se apropie persoana care e stăpâna lalelei negre.

Și rostind aceste vorbe, prințul, pentru a judeca efectul produs, își plimbă privirea limpede asupra celor trei capete ale triumphiului.

Îl văzu pe Boxtel repezindu-se de pe treapta pe care se afla.

Îl văzu pe Cornelius schițând un gest involuntar.

Îl văzu, în sfârșit, pe ofițerul însărcinat să se ocupe de Roza, conducând-o sau, mai degrabă, împingând-o în fața tronului.

Atunci, în aceeași clipă, din dreapta și din stânga prințului se auzi câte un strigăt:

Boxtel, trăsnit, Cornelius pierdut, strigaseră amândoi deodată: "Roza! Roza!"

— Această lea e a dumitale, tânără fată, nu-i așa? întrebă prințul.

— Da, monseniore, bâlbâi Roza, a cărei frumusețe fu salutată printr-un murmur general, ce răzbătea din mulțime.

— Oh! șopti Cornelius, așadar m-a mințit că i s-a furat floarea. Iată pentru ce a părăsit fortăreața Loevestein! Oh! nenorocitul de mine! Uitat, trădat de ea, de ea, pe care o credeam cea mai bună prietenă a mea!

— Oh! gemu și Boxtel, la rândul lui, sunt pierdut.

— Laleaua aceasta, urmă prințul, va purta deci numele creatorului ei, și va fi înscrisă în catalogul florilor sub titlul de *Tulipa nigra Roza Barlaen-sis*, după numele lui van Baerle, care va fi de acum înainte și numele de soție al acestei tinere fete.

Spunând acestea, Wilhelm luă mâna Rozei și o puse în mâna unui om ce se aruncă, palid, năucit, copleșit de fericire, la picioarele tronului, salu-tând rând pe rând pe prinț, pe logodnică și pe Dumnezeu care, din înaltul cerului azuriu, privea surâzând spectacolul oferit de două inimi fericite.

În același timp, la picioarele președintelui van Systems cădea un alt om, lovit de o emoție cu totul diferită.

Boxtel, văzându-și speranțele distruse, leșinase.

Fu ridicat; i se luă pulsul, i se controlă inima: era mort.

De altfel, acest incident nu continuă să tulbure sărbătoarea, deoarece nici președintele, nici prințul nu părură a se ocupa prea mult de el.

Cornelius se dădu înapoi îngrozit: în hoțul lalelei, în falsul Iacob, el îl recunosc pe adevăratul Isaac Boxtel, vecinul lui, pe care, în puritatea sufletului său, nu-l bănuise nici măcar o clipă de o faptă atât de josnică.

A fost, de altfel, o mare fericire pentru Boxtel că Dumnezeu i-a trimis la momentul potrivit acest atac fulgerător de apoplexie, care l-a scutit de a asista în continuare la evenimente atât de dureroase pentru

orgoliul și lăcomia lui.

Apoi, în sunetul trompetelor, procesiunea porni din nou, fără ca ceva să se fi schimbat în ceremonialul ei; doar că Boxtel era mort, iar Cornelius și Roza, victorioși, mergeau alături, mână în mână.

Când au ajuns la primărie, prințul îi arătă cu degetul, lui Cornelius, punga cu o sută de mii de florini de aur, spunând:

— Nu se știe prea bine cine a câștigat acești bani, dumneata sau Roza; căci dacă dumneata ai găsit metoda de a crea laleaua neagră, ea a crescut-o și a făcut-o să înflorească; așa că n-o să ți-i dea ca zestre, ar fi nedrept.

De altfel, e darul orașului Harlem făcut lalelei.

Cornelius aștepta să afle unde vrea să ajungă prințul. Acesta continuă:

— Îi dau Rozei o sută de mii de florini pe care i-a câștigat cu prisosință și pe care va putea să ți-i ofere; sunt prețul dragostei ei, al curajului și al cinstei ei.

Cât despre dumneata, domnule, mulțumită Rozei, care a adus dovada nevinovăției dumitale — și, spunând aceste cuvinte, prințul îi întinse lui Cornelius faimoasa foaie din biblie, pe care îi scrisese Corneille de Witt și pe care el o folosise pentru a înveli cel de-al treilea mugur — cât despre dumneata, s-a constatat că ai fost întemnițat pentru o crimă pe care n-ai comis-o.

Asta înseamnă, nu numai că ești liber, dar că, fiind nevinovat, nici bunurile dumitale nu pot fi confiscate.

Așadar, toate bunurile îți vor fi înapoiate.

Domnule van Baerle, ești finul domnului Corneille de Witt și prietenul domnului Ioan. Rămâi demn de numele pe care unul ți l-a încredințat la botez și de prietenia pe care celălalt ți-a acordat-o mai târziu. Păstrează tradiția meritelor lor, căci acești domni de Witt, greșit judecați, greșit pe-depsiți într-un moment de rătăcire a poporului, au fost doi mari cetățeni, de care Olanda e mândră astăzi.

Prințul, după ce pronunță aceste cuvinte cu o voce ce trăda emoție, în ciuda obiceiului său, întinse mâinile celor doi soți, care îngenuncheară lângă el să i le sărute.

Apoi, oftând, spuse:

— Vai! Sunteți într-adevăr fericiți, căci voi, visând poate să aduceți Olandei adevărata glorie și adevărata fericire, nu căutați să cuceriți decât noi culori de lalele.

Și, aruncând o privire în direcția Franței, ca și cum ar fi văzut alți nori îngrămădindu-se într-acolo, se urcă în trăsură și plecă.

*

La rândul lui, Cornelius plecă în aceeași zi la Dordrecht împreună cu Roza, care, prin bătrâna Zug, trimisă în calitate de ambasador, îl preveni pe tatăl ei de tot ce se întâmplase.

Aceia care, datorită povestirii noastre, cunosc caracterul bătrânului Gryphus, vor înțelege că el s-a împăcat greu cu ginerele său. Nu putea uita loviturile de ciomag primite, le număruse după vânătăi; numărul lor urca, după cum afirma el, până la patruzeci și unu; dar sfârși prin a accepta si-tuația, pentru a nu fi mai puțin generos decât Alteța Sa, prințul stadthol-der.

Devenind paznic de lalele, după ce fusese paznic de oameni, el fu cel mai aprig păzitor de flori din câți s-au întâlnit vreodată în Flandra. Merita să-l vezi urmărind fluturii periculoși, omorând șoarecii de câmp și

gonind albinele prea înfometate.

Deoarece aflase povestea lui Boxtel și era furios că falsul Iacob îl tră-sese pe sfoară, distruse el însuși observatorul ridicat odinioară de invidios în spatele sicomorului; căci proprietatea lui Boxtel, vândută la licitație, fu alipită răzoarelor lui Cornelius, care se rotunjiră atât de mult, încât puteau sfida toate telescoapele din Dordrecht.

Roza, din ce în ce mai frumoasă, deveni din ce în ce mai învățată și, după doi ani de căsătorie, știa să citească și să scrie atât de bine, încât putu să se ocupe singură de educația celor doi copii frumoși născuți în luna mai 1674 și 1675, luna lalelelor, care i-au pricinuit mai puține griji decât vestita floare căreia îi datora existența lor.

Este de la sine înțeles că un copil era băiat și celălalt fată, că primul primi numele de Cornelius, iar al doilea, cel de Roza.

Van Baerle a rămas credincios Rozei și lalelelor sale. Toată viața s-a ocupat de fericirea soției și de cultura florilor, datorită căreia a găsit un mare număr de varietăți înscrise și azi în catalogul olandez.

Principalele ornamente din salonul său, încadrate în rame mari de aur, erau cele două foi din biblia lui Corneille de Witt; pe una, ne amintim, nașul său îi scrisese să ardă corespondența marchizului de Louvois.

Pe cealaltă, scrisese el însuși testamentul prin care lăsa Rozei moște-nire mugurele lalelei negre, cu condiția ca cei o sută de mii de florini pe care-i va primi ca premiu să-i folosească drept zestre pentru a se căsători cu un băiat frumos, între douăzeci și șase și douăzeci și opt de ani, care s-o iubească și pe care să-1 iubească.

Condiție care a fost riguros împlinită, deși Cornelius n-a murit, și toc-mai pentru că n-a murit.

În sfârșit, pentru a împiedeca apariția altor eventuali invidioși, de care Providența n-ar fi avut poate răgazul să-l ferească, așa cum făcuse cu *mynheer* Isaac Boxtel, el a scris deasupra porții sale versul pe care Grotius îl săpase în ziua evadării, pe zidul închisorii:

"Ai suferit uneori destul pentru a avea dreptul să nu spui niciodată
- *Sunt prea fericit.*"

SFÂRȘIT